

Hujus libelli Cortesium auctorem esse, eorum nomine Franke
navium turpissimi plagii arguit Majdanovic in vita Francisci
Ramos del Mazano. pag. 27. n. 66. Thys Meerm Tom. V.

① DEFECHO

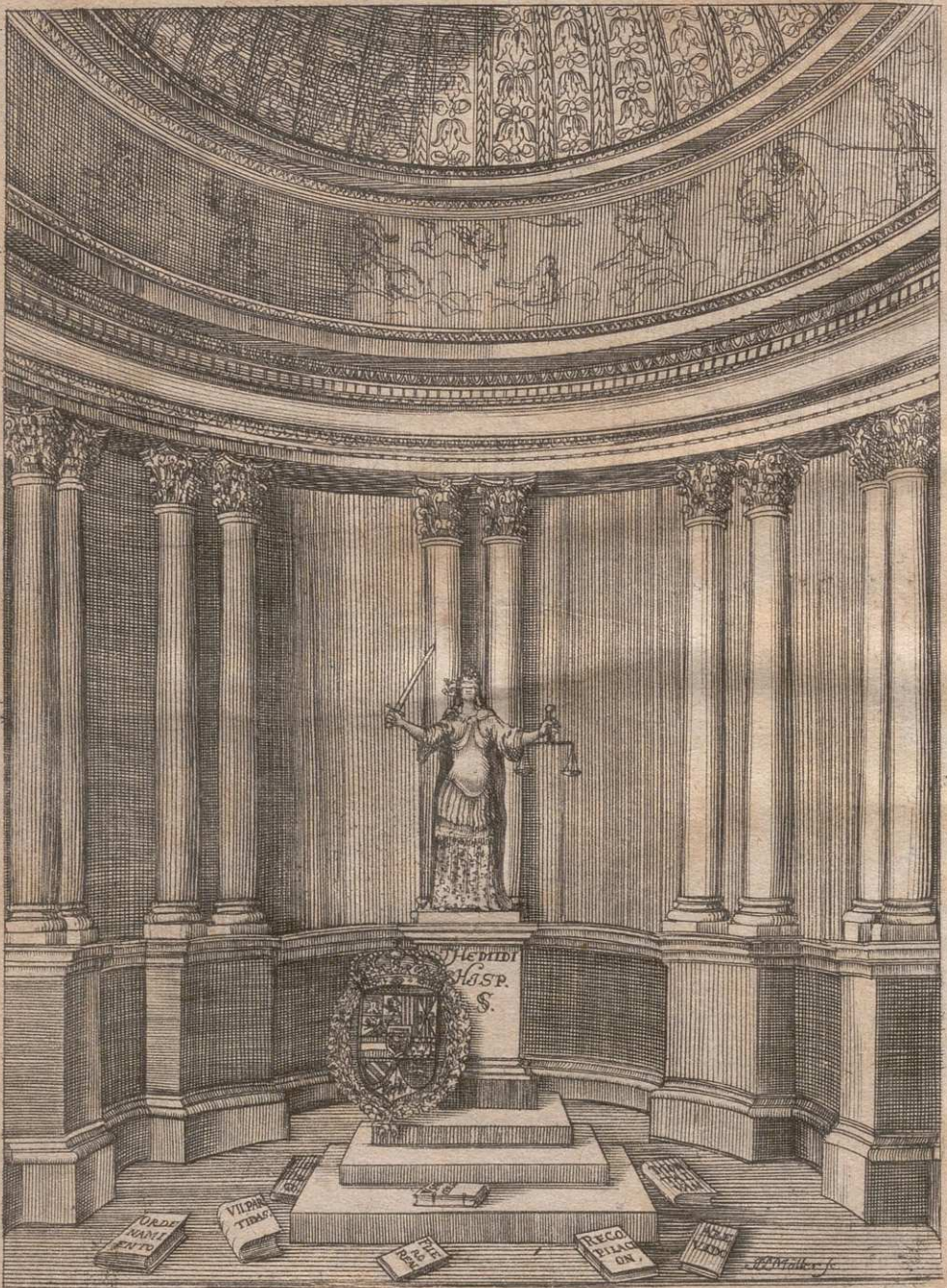
c.b. 1000545438

Ref: 65-

FR XVIII/78

Ecpe

Sub. of: 51



SACRA
THEMIDIS
HISPANAE
ARCANA,
JVRIVM LEGVMQVE

ORTVS, PROGRESSVS, VARI-
ETATES & OBSERVANTIAM,

cum praeipuis

GLOSSARVM, COMMEN-
TARIORVMQVE,

quibus illustrantur,

AUCTORIBUS,

&

FORI HISPANI PRAXI

HODIERNA

publica luci exponit

D. GERARDVS ERNESTVS de FRANKENAV,

S. R. M. Daniz & Norvegiz Secretarius.

HANNOVERÆ

Apud NICOLAUM FOERSTERUM.

Anno M DCCIII.

SACRA

THEMIDIS

HIS PAINA

ARCANA

THEMIDIS

ONTO PROGRESSIVE

STATES & TERRITORIES

AND

GEOMETRICAL

THEMIDIS

OF

THE

2

THEMIDIS

THEMIDIS

THEMIDIS

THEMIDIS

THEMIDIS

THEMIDIS

№ IVT

AVGVSTISSIMO,
FRIDERICO
QVARTO,

REGVM
EXEMPLARI,
PATRIAE

PATRI,
PIO, FELICI, VICTORI,

SACRVM.

TVI est,

**REGVM OPT.
MAX.**

muneris, quidquid heic tenues præstitere vires: **TVA**
indulgentia perfecta opella, quæ faustis **INVICTISSIMI**
HEROIS, PARENTIS TVI REGNI-
QUE DESIDERATISSIMI, auspiciis cœperat: **EJVS**
nutu clementissimo adire Hispanias, & quæ nos hæcte-
nus latuere Regni fulcra, Leges puto, perscrutari licuit:
TVO nunc cœptis auspiciatissimo frui exitu datum
est.

Suscipe ergo hanc devincti animi, obsequiique de-
votissimi levem pondere, gravem fide tesseram, & Ar-
ctoi Orbis, dum fata sinant,

DECVS ac TUTAMEN

esto!

BENI-



BENIVOLO LECTORI SALVTEM.



Nullus unquam iteratis amicorum de origine statue Juris Hispani explicando precibus locus apud me fuisset, ni nuperæ ex aula Madritensi literæ lacrimosum mihi nunciassent obitum Viri, meritis in Rempublicam & civilem & literariam immortalis, D. JOANNIS LVCAE CORTESII, Supremi Regii Castellæ Senatus Consiliarii. Meditatus is non solum erat, sed & ultima jam affectam manu dederat Historiam Juris Hispani, Bibliothecæ veteri amici ejus conjunctissimi, *Nicolaj Antonii* (νῦν ἐν ἀγίῳ), jam tum, cum ederetur, adjungendam; Nescio autem, qua fati inclementia factum, ut & illic omissum iri, & delitescere in scriniis hucusque tam illustre & desideratum ab omnibus opus oportuerit. Meminietiam, me ex ipsius æque *Cortesii* ac aliorum, singulatim vero Excellentissimi *Marchionis Villenæ* & *Ducis Escalonensis*, Siciliae, dum hæc scribo, Pro-Regis, Mæcenatisque mihi semper

terno devenerandi, audivisse ore querelas de neglecta hactenus Hispanarum rerum Scriptoribus Juris Legumque suæ gentis historia: quibus omnibus fateor admodum incitatum me fuisse studio pro paucillulis viribus subsidiisque summo hinc inde conquisitis labore illam investigandi, & qua fieri potuit ἀνεπίβητα, contractioneque ac brevitate adumbrandi. Ausis his animum nuperrime addidit iterata atque humanissima per epistolam invitatio Magnifici Chiloniensium *Œti, Dn. D. Samuelis Reyheri*, qua quantulamcunque Hispaniæ Legum notitiam à me efflagitavit. Tanti Viri obsecundare jussis religio fuit: Eo majori ergo aggressus conatus opus, in Epistolæ limites potiora ejus circumscribendi momenta animo: Accrevit autem sub manibus labor, quodque aliquot pagellarum ambage finitum iri credideram opus, in justis excrevit libelli molem: quare & publicæ hoc labore utilitati consulendum duxi. In tuum ergo nunc prodit conspectum, Benevole Lector, serena si exceperis fronte, æquo si tuleris animo, animum currenti addes, & alios olim majoresque, si Deus cum vita vires subpeditaverit, itineris illius mei fructus est quod sperare possis.

Vale!

 OTTONIS SPERLINGII V. C.

Ad AUCTOREM EPISTOLA.

Vir Nobilissime, Spectatissime & Eruditissime!

Meretur utique scriptum hoc Tuum elegans, limatum & eruditum omnibus commendari. Et quamvis non indigeat commendatiunculis meis, quod tam præclare suoopte se Marte commendat, hortator, tamen esse non desinam, ut omnes illud legant, suumque faciant, quod non exiguo labore congestum ex ultimis oris publicæ luci tradere, & nobiscum communicare quæris. Rara avis sunt Hispanica in nostris tam longe distitis oris. Hi sunt peregrinationis Tux fructus, aut primitiæ, quas sequentur procul dubio non immitiores aliæ, vel indoctiores, quod non ego solum, sed omnes, qui literas amant, desiderabunt. Utinam talia peregrinationis suæ indicia redderent omnes, utinam! Pauci sic peregrinantur, sic inquam, ut literas secum peregrinare doceant. Eo beatiore sumus, quod non omnes orchestris & balbutie quadam exterorum ad nos redeant: hoc enim est peregrinari, literas literis addere, cum eis exire, cum iis redire. Nemo quisquam in patria Hispania hæc tentavit, quæ Tu peregrinus in illis oris collecta Tecum, Vir Nobilissime, huc attulisti & elaborasti. Quis non gratias Tibi debere volet, & laudes infinitas? Reddemus non solum, qui vivimus, sed & posteris, qui futuri sunt, quot quot in literas bonas animo sunt propenso. Ego, quoties confidero, quanto labore hæc Tibi constiterint, ordine quam pulchro digesseris, quamque singula penetraveris, singulos sua laude prosequaris, neminem intactum dimiseris, qui dignum aliquid Legibus Hispanicis ausus fuit; næ, Tu me elingvem reddis, ut nihil laudibus meritisque Tuis dignum amplius comminisci queam, satiusque sit tacere, quam quidquam scribere. Fructus sane legentibus immensi in hoc opere parati sunt, quod agnoscent omnes quibus paginam unam vel alteram evolvere volupe fuerit; quoque magis pervolvunt usque ad finem, non poenitentiam se operam insumfisse jactare poterunt: legant modo & decies lecta placebunt adhuc. Amabunt Te omnes ob hoc scriptum, non é trivium quoddam petitum, sed ex intimis eruditionis elegantissimæ recessibus haustum protulisti. Ad Te quid nisi gloria tam docti operis redire poterit? nil hic vecors, nihil insulsum, nulla satietas, nausea nulla: cujusvis palato arrident, quæ tam distincte, tam eleganter, tam docte concinnasti. Nulla pagina Tibi, quæ non singulare quid delicatumque & auribus & oculis & animis offert, quibus recreentur & detineantur sævius, quam si in jecur Crateris, aut cupedias illas Philosophicas, morosas sæpe numero ac inex-

tricabiles, inciderint: perpetuas delicias apponis, ut quid eligant, quid præferant, Lectores dubitare possint, & nescire, adeo omnia & singula sunt exquisitissima. Ante omnes gaudia Domino Parenti Tuo, Summo & Perillustri Viro, toto jam orbe celeberrimo, quem luctus non ita pridem amissæ Conjugis suavissimæ fere oppressit, excitabis incredibilia, qui Filium talem progenuit, quem orbi erudito cum laude tam Sua quam Tua se sistere videt; obliviscetur senii, redintegrabit vires, Te fulciente, meumque fuerit, & Ipsi & Tibi votis omnibus allaborare, ut diu ac feliciter vivatis bono publico, cui tam sedulo inservire studetis. Tibi cumprimis gratulor, Vir Eruditissime, quod illud argumentum occurrerit calamo Tuo, quo quam plurimos beare nunc potes, qui calcar Tibi addent, ut etiam majora proluciant, & gloriam Tuam immortalem reddant. Valeas & vivas

Vir Nobilissime,

ex voto

additissimi Tui

OTTONIS SPERLING. U. J. D.

Consiliarii Regii, Professoris Publici & Collegæ Per-Illustris Societatis Regiæ Anglicanæ.

*Dabam Hafniæ
ad d. XXIII. Januar.
Ann. clb lxxxii.*

Viro Generoso atque eruditissimo, Domino Gerardo Ernesto de Frankenau, Serenissimo Daniæ Regi à Secretis S. P. D. Samuel REYHER, Fictus, Codicis & Mathematicum in Alma Christian-Albertina Professor Publicus.

HAut immerito nunc orbi literario gratulor, quod opus dudum à me & pluribus aliis hæcenus desideratissimum feliciter absolvisti. Historiam Juris Hispanici specialem intelligo, quam vix alius pari elegantia ac perfectione producere potuisset, ut pote qui ingenio, eruditione, acritate, præditus commodissimam cum Perillustri & Excellentissimo Domino *b Ebrencron*, Serenissimi Regis Daniæ Legato gravissimo, Hispanias non tantum dire, sed etiam cum eruditis ibidem Viris sermones conferre, & sic in prima ultimæ Hesperix Legum incunabula inquirere, & abditissima ibidem scripta explorare nactus occasionem. Utinam ante annum ejus copia mihi facta fuisset,

set, procul dubio *Historiola mea universalissima* nuper Hamburgi impressa, ubi inter alia quoque de Hispanorum jure aliqua recensui, longe perfectior prodiiisset. Sed olim fortassis, volente Deo recudetur, & ex varioribus Tuis observationibus comtiora capiet augmenta. Faxit modo Deus O. M. ut una cum Perillustri Domino Parente, eruditissimoque Domino Fratre diu & quidem feliciter vivas, pluraque lectu dignissima in lucem edas. Vale, & in posterum quoque, ut hactenus, mihi fave. Dabam Kilix Holfatorum pridie Idus Martias anni cld lccll.



NOTA.

IN præfamine hujus operis mentio facta est Historiæ Juris Hispanici ab Illustri Cortesio promissæ, operæ ergo reputamus precium, de eadem Viri incomparabilis, Don Ludovici de Salazar & Castro, supremi Hispaniarum Historiographi heic adponere verba, quæ ex ejus ad Per-illustrem Legatum Regium, Dominum ab Ebrencon Epistola ad nos transmissa depromsimus; hujus in vernaculo idiomate tenoris:

Ninguno de los Autores, que VSia halla citados, y no en quentra, viamos, y quiza sera la causa no estar impresos, que es tanto como perdidos, porque pasando de una mano à otra cada una los desestima mas como parto ageno, y los dejan en la obscuridad. Por esto no se hallan algunos de los libros, que cita Don Nicolas Antonio, à quien conoci y traté, tanto como à Don Juan Lucas (*Cortesum intelligit*), y era tan buen Cavallero, que no citaria cosa, que no hubiesse visto; y el no parecer la *Biblioteca de los Jurisconsultos Españoles* de Don Juan Lucas (*Cortes*), sera, porque el no la perfeccionaria, respecto de su averfion à estampar, en que era tan modesto, y tan desanimato, que nunca se alento à publicar cosa con su nombre. Yo e reconocido todos sus Manuscriptos, y no hallo algun, que à esto se parezca, ni mas, que una coleccion de privilegios de nuestros Reies por años, que si estubiera perfecta y publica, seria una grande obra. Pero el murió, y aunque no fuera asi, nunca la hubiera acavado: por que ninguno de los trabajos, que empezò, llegò al fin, y ciertamente se sepultò con aquel grande hombre toda la erudicion Espanõla, &c. Madrid y Junio 29. de 1702.

Ex quibus spem publico patet superesse exiguam illa Cortesii Historia juridica unquam potiundi. Est tamen, qui ejus jacturam, si per gravia liceret negotia, resarcire omnium optime posset, Vir multis itidem in rem publicam æque ac literariam meritis illustris, Don Joannes Ludovicus Lopezius, Supremi Ara-

INDEX.

goniæ Senatus Confiliarius, quem nuper Regia benignitas *Marchionis del Risco* titulo & honore adauxit. Hic enim specimen ejus rei eidem Perillustri Legato nuper jam exhibuit *Bibliothecam Scriptorum*, qui ad *Leges seu Foros Regni Aragonum* commentati sunt ab anno Christi 1247. usque ad 1700. quam & istius benevolo permissa publicam aliquando lucem esse adspecturam, omnino confidimus.



INDEX AUCTORUM, RERUM ET VERBORUM.

Major numerus indicat Sectiones, minor Paragraphos.

A.

- A** Becedarium *Juris Catalani* IX. 18.
A bis, *Rex Hispania Legislator.* XIII. 1.
A brantes, *Lusitania oppidum ejusq; Forum.* XII. 8.
Academia. vide Tit. Speciales & Professores.
Academici juris Scriptor XII. 43.
Academica militia tempus in Hispania. V. 16
Accensi Romanorum quales fuerint? VII. 14
Acbatius Antonius Ripoll. vide R.
A cisterium quid? XII. 6
de Actibus Juris Scriptor. IX. 31
Actuarius Senatus supremi Castella. VII. 15
conf. Escrivanos.
A cuerdos. v. *Arca.*
A cunã (*Ferdinandus de*) *Prorex Galliecia.* XI. 19
A cunã (*Joannes de*) *Præses Senatus Cast.* IV. 15
A cunã (*Joannes Viegas de*) *Nobilis Lusit.* XII. 4
A delantado, *qua dignitas apud Hispanos?* XII. 5
Adolphus Gothorum Rex, v. Ataulphus.
A drianus II. *Pontifex Rom.* VI. 4
Advocati Hisp. ubi examinari soleant? VII. 22
de Advocatorum officio Scriptor. IX. 38. XII. 46. seq.
- A** egidius Sanctii, *filius Sanctii I. Regis Portugall.* XII. 4
A egidius *Gonsalez de Avila v. Avila.*
A egidius (*Benedictus*) *7 Citus Lusitanus.* XII. 46
A gente *Fiscal. v. Fiscii Aëtor.*
A gnaria rei *Scriptor juridicus Hispanus.* V. 34
A guaio (*Joannes de*) v. *Castilla.*
A guilar *oppidum Navarra ejusq; Forum.* XI. 6
A guilera, *7 Citus Castella LL. Collector.* V. 8
A guillas *oppidum Valentia habet Foros Aragonum.* X. 6
A guirre (*Jo. Saenz de*) *Cardinalis.* II. 4. 7
A ibar, *oppidum Navarra, patria Jo. de Sada.* VI. 7
A isberus (*Otto*) *ejusq; Theatrum funebre citatur.* XII. 41
A insa & *Iriarte (Franciscus Didacus de) Historicus Oscensis.* VII. 5. IIX. 6
A lardus *Nobilis Lusitanus ejusq; Fori.* XII. 5
A laricus *Gothorum Rex, v. Asbalaricus.*
A lbalate (*Petrus de*) *Valentinus Nobilis.* X. 2
A lbarriz (*Dominus de*) *Valentinus Nobilis.* X. 2
A lbertus (*Petrus*) *Feudista Catalanus.* IX. 19
A lburquerque *Dux, Navarra Pro. Rex.* III. 17
A lcalatense *territorium inter Valentinus.* X. 6
A lcalde del *Fuero de Biscaja.* XI. 12. 17

Alcal.

INDEX.

- Alcalde de la hermandad de Biscaja. XI. 17
 Alcalde mayor entregador. VII. 23
 Alcaldes de Casa y Corte. IV. 9. VII. 18. 24
 Alcaldes de Hijosdalgo. V. 30. XIII. 9
 Alcaldes de la Carcel. XI. 20
 Alcaldes mayores de Galicia. XI. 19
 Alcaydaria quale officium? XII. 13. de eodem
 Scriptor. II. 14
 Alcazar oppidum Lusitania ejusq; Forum. XII. 3
 Alciatus (Andreas) ¶ Cuius citatur. I. 14
 Alcobaza Monasterii Regii Lusit. Abbas. XII. 5
 Alcocer (Petrus Lopez de) ¶ Cuius Castellæ. IV. 3
 Alcora oppidum Valentinum ejusq; Forum. X. 6
 Aldebrandus Apostolicus quis fuerit? VI. 4
 Aleman (Guerao) Nobilis Catalanus. IX. 3
 Alentejo Lusitania provincia. XII. 20
 Alefon (Franciscus de) Jesuita Navarrus. VI. 8
 Alefues bodie Villafrañca oppi. Navarra. XI. 5
 Alexander II. Pontifex Rom. IX. 2
 Alexander III. Pontifex Rom. XII. 12
 Alexander Abbas Vallis Cælesina. VI. 6. (æ)
 Alexius de Correa. v. C.
 Alfaro (Franciscus de) ¶ Cuius practicus. V. 25
 Alfita genus tributi apud Lusitanos. XII. 3
 Algarbia oppidorum Fori quidam. XII. 20. seq.
 Alguazil Mayor. VII. 14.
 Alguaziles quale munus? VII. 14.
 Alguaziles de Corte apud Aragonos. VII. 14
 Alguaziles de Corte in Castellæ. VII. 15
 Alhandra oppidum Lusit. & Fori ejus. XII. 5
 Allegationum Juris Scriptor. V. 15
 Almacora oppidum Valentia ejusq; Forum. X. 6
 Almadana oppidum Lusit. ejusq; Forum. XII. 3
 Almanfor, Maurus Rex Legionem destruit. I. 10
 Almanza oppidum Castellæ. X. 11
 Almeida (Dominicus Homem de) ¶ Cuius Lusit.
 tanus. XII. 44
 Almolda, Comitissæ Barcinonis Uxor. IX. 1. 2
 Almonte (Joannes de) ¶ Cuius Practicus. V. 16
 Alphonsus I. Rex Aragonum, Foros tulit. VII. 1.
 Ejus Constitutiones de pace & treuga. IX. 12.
 seq.
 Alphonsus I. Rex Portugallia, ejusq; Fori. XII.
 2. seq.
 Alphonsus II. Arag. Rex, ejusq; Fori. VI. 11. XI. 3
 urbi Teruel ab eo dati. II. 3
 ejus Capitula Curiarum MSCta.
 IX. 25
 Alphonsus II. cogn. Castus Rex Legionis, an-
 Fori judicum Auctor. I. 11
 Alphonsus II. Portug. Rex ejusq; Fori. XII. 5. 6. 7
 collegit primus LL. ejus Regni. XII. 9. 10
 Alphonsus III. Aragonia Rex. VII. 6. X. 5
 Alphonsus IV. Aragonia Rex. VII. 8. & 23
 Alphonsus IV. Legionis Rex Portugalliam Mau-
 ris eripit. XII. 1
 eam Henrico in filia Theresia dotem dat. ibid.
 Alphonsus V. Arag. Rex & varia de eo. VII. 1.
 IIX. 3. IX. 14. 22. X. 11. 21
 Alphonsus V. Legionis Rex. I. 10. Templi &
 Legum ejus Urbis conditor. ib. ejus Epitaphi-
 um. ib. ubi obierit? ib. cujus filius fuerit? ib.
 Alphonsus IIX. Castellæ Rex Ubetam capit. III. 1.
 Forum antiquum Castellæ condit. ib.
 Alphonsus X. cognom. Sapiens. I. 5. II. 1. Parti-
 tas absolvit. II. 1. Fuero Real condit. II. 15.
 16. Fuero antiquo abrogat. II. 2. III. 1.
 quando obierit? II. 6
 Alphonsus XI. an auctor Fori Regii. II. 16. Par-
 titas Madriti introduxit. II. 6
 Alphonsus de S. Maria s. de Cartagena. I. 5. 6. II. 3
 Alphonsus de Avila. v. Avila.
 Alphonsus de Azevedo. v. Azevedo.
 Alphonsus Borgia. v. B.
 Alphonsus de Carrillo. v. C.
 Alphonsus Diaz de Montalvo. v. M.
 Alphonsus Garsias de Matamor. v. M.
 Alphonsus de Heredia. v. H.

INDEX

- Alphonsus Lopez de Haro. v. H.*
Alphonsus Numex de Castro. v. C.
Alphonsus de Narbona. v. N.
Alphonsus de Palacios Rubios v. P.
Alphonsus Ramirez de Prado v. P.
Alphonsus Roderici v. R.
Alphonsus Sanctius v. S.
Alphonsus de Villadiego v. V.
Alteza audit Senatus Castellæ in Consultationibus. VII. 16
Alvarez (Antonius) fCtus. II. 14
Alvarez Velasco (Gabriel) v. Velasco.
Alvarez Pegas (Emanuel) v. P.
Alvarrado & Monterroso (Gabriel de) v. Mont.
Alvarus Martinez v. M.
Alvarus Valasco seu Vas v. Valasco.
Amadeus de Ponte v. P.
Amador (Balbazar) fCtus Aragonius. IIX. 14
Amador Rodriguez v. R.
Amaral (Antonius Cardoso de) fCtus Lusitanus. XII. 47
Ambrosius Morales. v. M.
Ampuries Comitatus. IX. 46.
Anaya & Maldonado (Didaci de) Vita. II. 12
Anatomia capite plexorū Scriptor fCtus. XII. 40
Anchias (Michael) fCtus Aragonius. IIX. 3
Andreas (Balbazar) fCtus Aragonius. IIX. 17
Andreas Vztarroz (Joannes Franciscus) v. Vztarroz.
Andreas de Angulo. v. Angulo.
Andreas Boscb. v. Boscb.
Andreas Gomez de Arze. v. Arze.
Andreas de Linan. v. Linan.
Anguiano (Christophoras de) fCtus. V. 31
Angulo (Andreas de) fCtus IV. 8
Anianus, Athalarici Cancellarius. I. 4.
Codicem Theodosianum promulgavit. ibid.
Notas in Pauli sententias composuit. ibid.
- Item in Caji Institutiones. ibid.*
Antinchus Bages. v. Bages.
Antinomia Legum Roman. & Hispan. V. 1. seq.
Antonius, Abbas S. Pancratii. IIX. 8.
Antonius (Nicolaus) fCtus, Bibliotheca Hispana Auctor. Pref. & passim, inprimis. II. 1. 6. 16. V. 35. XII. 47.
Antonius Alvarez. v. Alvarez.
Antonius Cardoso de Amaral. v. Amaral.
Antonius Correa de Saa. v. Saa.
Antonius Faber. v. Faber.
Antonius de Fuerres & Biotæ. v. F.
Antonius Gema. v. G.
Antonius Gomez. v. G.
Antonius Herrera. v. H.
Antonius Licentius. XI. 11
Antonius Moll. v. M.
Antonius Navarro Larreategui v. L.
Antonius de Olibano. v. O.
Antonius de Olivæ. v. O.
Antonius Perez Sigler. v. S.
Antonius Pichardus Vinuesa, v. V.
Antonius de Quesada. v. Q.
Antonius Ramirez de Mendoza, v. M.
Antonius Ramques, v. R.
Antonius Roscius, v. R.
Antonius Sanctii, v. S.
Antonius de Saum, v. S.
Appellationum causa ubi tractentur? VII. 19
Appellationum pauperum singulare in Lusitania. XII. 22
Appellitus criminalis quid? IIX. 21
Aragon (Ferdinandus de) Archi-Episcopus Casarugustanus. VII. 5
Aragon (Pasqualis de) Cardinalis ejusque Bibliotheca. IIX. 18.
Aragonia Regni Leges tractantur in Sectionibus. VI. VII. & IIX.
earum origo. v. Suprarbia Forum, earum prima

INDEX

- prima collectio. VII. 1. à quo facta VII. 1. 2. 3. 4. unde desumpta. ibid. Series Justitiarum, qui eam auxere. 6. seq. quot libris confect. VII. 12. glossatores. IIX. tota. Editiones. IIX. 12.*
- Aragonia Comitiorum Scriptores. IIX. 13*
Aragonia interregnum celebre IX. 29
Aragonia Justitiatus Scriptores. IIX. 18
Aragonia Senatus. v. Senatus.
Aragonibus incolenda traditur Valentia. X. 3
Aragonica Unio tempore Alphonsi III. X. 5
Aragues (Hieronymus Ximenez de) IIX. 17
Aran Vallis ad Pyrenaeos. v. Vallis.
Arauxa (Joannes Salgado de) fCtus. XII. 50
Araziel (Garsias Perez) fCtus Aragonius. VII. 22
- Arca del Acuerdo quid? III. 7. Acuerdos del Consejo Real IV. 5. VII. 15*
Arca (Raimundus de) fCtus Catalanus IX. 29
Arca (Reginaldus de) fCtus Catalanus, IX. 25
Arce. v. Arze.
Archivum Capituli Cathedralis Valentinae. X. 4
Archivum Regum Portugalliae. v. Torre do Tombo.
Archivum Senatus Supremi Castellae. VII. 15
Area (Raimundus de) fCtus Catalanus. IX. 29
Arechabalaga, summitas apud Guernicam, Biscajae. XI. 16
Arennium Ripacurtii Comitatus. IX. 18
Argaiz (Fr. Gregorius de) IIX. 21. & 11.
Argensola (Leonardus de) IIX. 21. 11.
Argentina Urbis Americae. IV. 12. 21
Argentæus (Bertrandus) fCtus. IX. 50
Argumedo (Joannes de Villavicencio) v. Vill.
Arias (Ferdinandus Gomez) III. 11
Arias Pinelus. v. P.
Arias de Valbuena (Vincentius) II. 15
Arillo (Arnaldus de) fCtus Balearicus. X. 22
Arino (Gaspar de) XI. 11.
- Aristarco de, la proclamacion Catolica. IX. 43*
Armendariz, fCtus Navarrus. IX. 8. 9
Arnaldus de Arillo. v. Arillo.
Arnoldus Bonal. v. B.
Arnoldus de Moravia. v. M.
Arnoldus Oienbart. v. O.
Arouca oppidum Lusitaniae. XII. 6
Army (Bessianus) Gallus Scriptor. IX. 43
de Arrbis Scriptor. I. 21
Arrieta (Petrus Lopez de) fCtus. IV. 3
Arthurus Duck. v. Duck.
Arze (Andreas Gomez de) fCtus. I. 15
Arze & Reinoso (Didacus de) Inquisitor Generalis. Ejus Bibliotheca Catalogus saepius citatur.
Asclot (Bernardus) Historicus Cataloniae. IX. 8
de los Assentamientos Scriptor. III. 5
Assessores sive Assistentes quid? III. 17
Astigitanus Conventus Juridicus. XIII. 3
Asturicensis Conventus Juridicus. XIII. 3
Atares oppidum Aragoniae. VI. 2
Ataresius (Joannes) Eremita ibidem. ibid.
Atanalphus I. Gothorum Rex. 1. 3. ejus Leges. ibid.
Athalaricus Gothorum Rex. I. 3. & 4. conf. Anianus.
Atienza (Bartholomaeus) fCtus. IV. 3. V. 8
Attauguia, oppidum Lusitaniae. XII. 5
Audiencias, seu Auditoria. v. Pratoria.
Avellaneda (Didacus Collantes de) fCtus. V. 34
Avendaño (Petrus Nunez) pater fCtus. II. 14. III. 5. V. 21
Avendaño (Didacus) filius fCtus. III. 5
Avendaño (Ludovicus Velazquez) fCtus III. 13. IV. 7
Aveyro oppidum Lusitaniae, ejusq. Forum. XII. 17
Dux de Aveiro in Lusitania. XII. 15
Augerius. v. Orger.
Augustinus (Antonius) Archi-Episc. Tarracoenfis

INDEX.

- nensis. Ejus Bibliotheca MSCtorum citatur*
sepius.
Augustinus Barbosa. v. Barbosa.
Augustinus Morlanes. v. M.
Avila (Aegidius Gonzalez de) II. 15. III. 4. XI.
18. XIII. 6. 10
Avila (Alphonsus de) XI. 11
Aviles (Franciscus de) fCtus Salmant. III. 8. 17
Joannes Aultriacus, naturalis Philippi IV. fi-
lius. IX. 48
Auxius (Martinus Didaci) VII. 10. 11. 19
Axalus (Franciscus) X. 21
Ayerve (Sanctius Eximini) Justitia Aragonia.
VII. 8
Aymericus (Nicolaus) fCtus Catalanus. IX. 24
Azagra (Petrus Fernandez de) Valentinus. X. 2
Azambuga, oppidum Lusitania ejusque Forum.
XII. 5
Azevedo (Alphonsus de) fCtus. IV. 6. V. 11.
XIII. 9. 12
Azevedo (Ferdinandus de) v. Fonseca.
Azpilcueta (Martinus) fCtus Navarrus. I. 2.
- B.**
- Baccalaureus, rectius Bacularius. I. 21*
Baeza oppidum patria fCti cognom. IV. 13. 14
Baeza (Gaspar de) fCtus. I. 22. IV. 14
Baeza (Melchior de) fCtus. I. 22
Bages (Antinthus de) fCtus. VII. 5. IIX. 3
Bailo (Martinus Lopez de) I. 17. 8)
Bajuli seu Bayle officium quale? X. 4. de eo-
dem Scriptor. IIX. 17
Balaguer oppidi donatio MSCtz. IX. 28
Balaguer (Petrus de) Valentinus. X. 2.
Balat oppidum Valentia ejusque forum. X. 6
Balbastro, illustre Comitii Aragonia oppidum.
IIX. 12
Balboa (Vincentius Arias de) v. A.
Balearides. v. Majorica.
- Ballester (Raimundus) fCtus. IX. 29*
Balibasar Andreas. v. A.
Barbosa (Augustinus) fCtus. V. 27. XII. 34
Barbosa (Emanuel) fCtus Lusitanus, XII. 34
Barbosa (Simon Vas) XII. 35
Barcinonis Archi-Episcopatus, IX. 7
Barcinonis Comitata seu Corres. IX. 3
Barcinonis Comitum Historia. IX. 1. μ)
Barcinone Concilium coactum. IX. 2
Barcinonis Status politici Scriptores. IX. 38
Barcinonis Statuta MSCtz. IX. 11
Bardaxi (Joannes Ibandus) Justitia Aragonum.
IIX. 5. 23
Barnabas Serra. v. Serra.
Baronius (Cesar) Cardinalis. I. 5
de Baronum Catalonia nominib. Scriptor. IX. 16
las Barracas, oppidum Valentia. X. 6
Barreda (Franciscus de) fCtus. V. 30
Bartholomaeus de Atienza. v. A.
Bartholomaeus de Carvajal. v. C.
Bartholomaeus de Humada. v. H.
Bartholomaeus Morlanes. v. M.
Baston (Jofreus) Catalanus. IX. 3
de Batalla judicata Codex MSCtus. IX. 12
Bayle. v. Bajulus.
Bayo (Gomesius) fCtus Hispanus. V. 31
Beatrix, Regina Portugallia. XII. 20
Becerril, oppidum Castellae. V. 2
Beja, oppidum Lusitania. XII. 46
Belloo (Guilielmus de) Valentinus fCtus. X. 2
Belluga (Petrus) Valentinus fCtus. IIX. 30. X. 11
Benafer, oppidum Valentia, ejusq. Forum. X. 6
Benaguazil, oppidum Valentia, ejusque Fo-
rum. X. 6
Benavente oppidum Lusitania, ejusque Forum.
XII. 5. 16
Benedictus Aegidius, v. Aegidius.
Benedictus Pereira, v. Pereira.
Berart & Gassol (Gabriel) III. 19. α) IX. 45

- Berenguer (Ramon) Comes Barcinonis.** IX. 1. *seq.*
Curiales usus de Feudis fecit. I. 15
Majoricam primus Mauris eripuit. X. 18
ejus Usatici, v. Usatici.
- Berenguer Ramon alius à priori, Valentini.** X. 2.
- Berengarius Raimundi filius, Comes Barcinonis.** IX. 12
- Berengarius de Galves, v. G.**
- Berengarius de Montrava, v. M.**
- Berengarius de Palou, v. P.**
- Berengarius Seva, v. S.**
- Berengarius Vives, v. V.**
- Bermeo Biscaja oppidum.** XI. 16
- Bermudez de Pedraza (Franciscus) v. P.**
- Bernal (Rodericus) XIII.** 7
- Bernardinus Pardenas, v. P.**
- Bernardus Asclot, v. A.**
- Bernardus Brito, v. Brito.**
- Bernardus Calvo de Monsoriu, v. M.**
- Bernardus Ceva, v. C.**
- Bernardus de Montagudo, v. M.**
- Bernardus de Montejudaico, v. M.**
- Bernardus, Episcopus Vicensis.** X. 2
- Bernat (Joannes Poll) v. P.**
- Bertrandus Argentreus, v. A.**
- Bertrandus Seva, v. Berengarius.**
- Beruxet, oppid. Valentie, ejusque Forum.** X. 6
- Bessianus Array, v. A.**
- Beterra, oppidum Ord. Eqv. Calatrave.** IV. 5
- Beughem (Cornelius à) Belga.** IIX. 22. IX. 40
- Beuter (Petrus Antonius) Valentinus Historicus.** VII. 2. λ.) 5. IX. 5. X. 1. 3
- Bibliotheca, v. Tit. Speciales.**
- Bilbao Biscaja Urbs.** XI. 16.
- Bilbilib, seu Calatayud oppidum Aragonia.** IIX. 4
- Antonius de Fuertes & Biota, v. F.**
- Birbiesca seu Birowisca oppidum.** V. 29. XIII. 7
- Biscaja Cantabria olim pars.** XI. 10
Gens ejus totius Hispania liberrima. *ibid.*
Judeorum Maurorumq; labe nunquam infecta. *ib.*
Gothicis primo, dein Castella Legibus paruit. *ib.*
ejus Fori & Leges speciales, earumque collectio. *ib.*
Comitum ejus historia Scriptor. XI. 11
quo Magistratu gubernetur? XI. 12
de ejus Comitibus. *ibid.*
Systematis ejus Legum editio. XI. 15
earundem collectio & auctoritas. XI. 10. 16
à Regibus jurejurando confirmari solita. 16
insignia Biscaje quæ? 16. Commentator ad ejus Leges. XI. 18
- Bivel oppidum Valentia ejusque Forum.** X. 6
- Joannes Lopez Biveros, v. Palacios Rubios.**
- Biure (Guilielmus) fCrus Catalanus.** IX. 29
- Biure (Jofre) fCrus Catalanus.** IX. 29
- Blanca (Hieronymus) Aragonia Historicus.** II. 1. VI. & VII. *sepis.* IIX. 9. 14. 18. X. 3. 11
- Blanca (Martinus) Hieronymi Pater.** IIX. 14
- Blancas (Martinus Miravete de) v. Mir.**
- Blancarum familia apud Aragonas.** IIX. 9
- Blancardus (Carolus Antonius) IX.** 50
- Blanes (Vitalis Castilla Doris de) X.** 22
- Blasus Fernandez Heredia, v. H.**
- Blasus Lanuza (Vincentius) v. L.**
- Blasius Florez Diaz de Mena, v. M.**
- Bobadilla (Hieronymus de Castillo &) V.** 14. 20
- Blandos (Joannes de Hevia) fCrus.** V. 10
- Bolonia Comitum titulo quis utatur?** XII. 18
- Bonal (Arnaldus) XIII.** 7
- Borellus (Camillus) fCrus.** II. 4. e). V. 7. IX. 50. X. 12
- Borgia (Alphonsus) post Calixtus III. P. R.** X. 11
- Borgninus Cavalcamus, v. C.**

INDEX.

- Borrel (*Guilielmus*) *Judex*. IX. 3
 Bofch (*Andreas*) *Historicus Catalanus* IX. 5.
 7. 25. 29. 42
 Botetus (*Guilielmus*) *¶* *Ctus Ilerdensis*. IX. 28
 Bou (*Guilielmus*) *Valentinus*. X. 2.
Braccarenfis *Conventus Juridicus*. XIII. 3
Brachia (*Brazos*) *quid Catalanis?* IX. 6
quot eorum & quales? IX. 6
Braganza oppidum Lusitaniae. XII. 14. 36
Brandano (*Antonius*) *Historicus Lusitanus*.
 XII. 2. *seq.*
Brandano (*Franciscus*) *frater prioris*. XII.
 22. *¶*
Brito (*Bernardus*) *Lusitanus Historicus*. I. 14.
 VI. 6. XII. 22. *¶*
Brizius Martinez (*Joannes*) *Abbas S. Joannis*
Pinnatensis. I. 14. VI. 6. 7. 12
Buchnerus (*Augustus*) *Prof. Vittemberg.* I. 21
Burgoa (*Martinus Perez de*) XI. 12. *seq.*
Burgos de Paz (*Marcus Salon*) II. 4. 9 III. 12
Burgos de Paz (*Didacus*) *Filius*. III. 12
Burgos Metropolis Castellae veteris. III. 1. 12
illuc Curia Vallisoleitana 1601. substitit. XIII. 8
Burgundiones Forum Judicum magnificiunt.
 I. 16
Burgus (*Marius*) *¶* *Ctus*. IX. 50
Burunda Vallis Navarra ejusque Forum. XI. 6
Buygnon (*Philibertus*) *¶* *Ctus Gallus*. V. 33
- C.**
- Cabedo* (*Georgius*) *¶* *Ctus Lusitanus*. XII. 25. 41
Cabedo (*Gandisalvus Mendez Vasconcellos*)
 XII. 49
Cabedo (*Michael*) *¶* *Ctus Lusitanus*. XII. 41
Cabrera (*Didacus Messias de*) *¶* *Ctus*. V. 17
Cabrera (*Ludov. de*) *Historicus Phil.* II. IV. 4
Cadolus Parmensis Episcopus Antipapa. IX. 2
Cæsar (*Joannes Baptista*) *¶* *Ctus*. III. 9
Cæsar augustanae Academie primus Professor
Juris. IIX. 9
ejusdem Academie Scriptor. IIX. 24
Cæsar augustana Comitia anni 1678. IIX. 16
Cæsar augustanus Conventus Juridicus. XIII. 3
Cæsar augustanorum Diplomati collectio. IIX. 3
Cæsar augustanae Ecclesiae Scriptor. IIX. 11. 14. 21. 28
Cæsar augustanae Ordinationes. IIX. 12
Caji Institutiones, & earum Commentator. I. 4
Calatayud familia Castellae. V. 4
Calatayud oppidum Aragoniae. IIX. 4. 9
ejus Historiographus. IIX. 21
Calicius (*Jacobus*) *¶* *Ctus Catalanus*. IX. 7. 14.
 16. 21. & c.
Calixtus III. Pont. Rom. X. 11
Calixtus Ramirez (*Petrus*) *¶* *Ctus*. IIX. 9. 10
Callaici, v. Gallaci.
Calvetus (*Jacobus*) *¶* *Ctus Catalanus*. IX. 11. 27
Calvo de Monforiu (*Bernardinus*) *v. M.*
Camarasa Marchio, Pro-Rex Sardiniae. IX. 48
Camillus Borellus, v. B.
Cancellaria Senatus Aragonici Supremi. VII. 13
de eadem Scriptor. VIII. 29
Cancerius (*Jacobus*) *¶* *Ctus Aragonius*. IX. 40
Candidus (*Hugo*) *Nuncius Apostolicus*. IX. 2
Canellas (*Vitalis de*) *Episcopus Oseensis*. VII.
 2. 3. 4. IX. 13. X. 1
Cantabri num Legibus Romanis paruerint? I. 2
Cantabrix quæ hodie partes. XI. 10
Cantera (*Didacus de la*) *¶* *Ctus*. V. 30
Capibreviandi stylus apud Catalanos quid?
 IX. 50
Capitania generalis Aragoniae. IIX. 17
Capitaniae Barcinonensis Curia, v. Curia.
Capitulos de Corregidores, v. Corregid.
Caravacca oppidum Castellae. IV. 8
Carbonel (*Michael*) *Historicus Catalanus*. IX. 4
Carcel de Corte y villa Madriti. VII. 16
Vifita de Carcel, & Scriptor de eadem. X. 13
Cardona (*Petrus de*) *¶* *Ctus Catalanus*. IX. 23
 Car.

- Cardonæ Vice-Comites. IX. 3. 11. X. 2
 Cardoni (Jacobus) *ſ* *Ctus* Catalanus. IX. 15.
 27. 29
 Cardoso (Georgius) Theologus Lusit. XII. 46
 Cardoso & Amaral (Antonius) *ſ* *Ctus*. XII. 47
 Carleval (Thomas) *ſ* *Ctus* Beaciensis. IV. 13
 Carmelitarum Ordinis Historia. II. 9
 Caro (Rodericus) *ſ* *Ctus* Hispanensis. II. 1. XIII. 3
 Caroli Magni Imperatoris Capitulare. I. 15
 Carolus I. Hisp. Rex, V. Imperator. III. 6
 an Auctor Legum Tauri? III. 8
 novam Compilationem cepit. IV. 2
 prætoriam Aragoniam instauravit. VII. 12
 Biscainos Foros jussit compilari. XI. 11. seq.
 Carolus II. p. m. Rex Hispaniæ. II. 9. 16
 Carolus Vianæ Princeps, Historicus Navarrae.
 VI. 5
 Carolus Antonius Blancard. v. Bl.
 Carrasco del Saz (Franciscus) IV. 11. V. 14. bis.
 Carrillo (Alphonsus de) Præses Curie Grana-
 tæ. XIII. 10
 Carrillo (Martinus de) VI. 6. 12. VII. 5. 12. II. 9. 6
 Cartagena (Alphonsus de) v. Alphonsus.
 Carthaginensis Conventus Juridicus. XIII. 3
 Carvajal (Bartholomæus) *ſ* *Ctus*. V. 28
 Casanate (Franciscus) *ſ* *Ctus*. II. 9. 25
 Casanate (Ludovicus) filius *ſ* *Ctus*. II. 9. 25
 Caseda, oppidum Navarrae. XI. 4
 Casparus, v. Gasparus.
 Cassanus (Jacobus) Gallus. IX. 43
 Castejon (Didacus de) *ſ* *Ctus* Aragonius. VII. 10
 Castellæ Judices antiqui. II. 2. eorum forum.
 ibid. aliud Castellæ Forum. III. 1.
 Castellani Fori praxis & Scriptorum. V. totæ.
 Castelmendo, oppidum Lusitaniæ, ejusque
 forum. XII. 18
 Castel Roderici Marchio Belgii Gubernator.
 X. 12
 Castillo (Julianus del) Historicus Gothorum.
 I. 5. 8)
- Castillo & Aguaio (Joannes) V. 27
 Castillo & Bobadilla (Hieronymus de) v. Bob.
 Castillo & Villafante (Didacus del) *ſ* *Ctus*.
 II. 12. III. 10
 Castro (Alphonsus Nûnez de) II. 1. VII. 14
 Castro (Emanuel Mendez de) *ſ* *Ctus*. XII. 38. 46
 Castro (Franciscus Caldas Pereira) v. Per.
 Catalani Valentia civitate donati. X. 3
 Catalonia Leges cum Rege fert. IX. 6. de e-
 jus Comitibus. IX. 6. & 7. Feudalia, v. F.
 tria brachia. 7. Archi-Episcopus & Epi-
 scopi. 7. Leges ferendi modus. 9. Comi-
 tiorum Scriptorum. IX. 36. praxeos fori. 37.
 politicos. 42. seq. Syndicatus. 45. Crimina-
 lium Scriptorum. IX. 36. seq. spectat ad coro-
 nam Aragoniæ. VII. 13. 14. Legum & Vsa-
 ticorum ejus plena est Sectio. IX. distingui-
 tur vulgo in 9. dignitates. IX. 4. de ejus
 privilegiis, eorumque copia. IX. 6
 Cavalcanus (Borgninus) *ſ* *Ctus* Italus. II. 13
 Caudiel Valentia oppidum ejusq; Forum. X. 6
 Cautio juratoria in Senatu Castellæ admittenda.
 VII. 19
 Caza do Supricaçano, v. Tribunal.
 Cea, oppidum Portugalliæ ejusq; Forum. XII. 2
 Celso (Hugo de) *ſ* *Ctus*. V. 8
 de Celsonæ rebellis pœna scriptor. IX. 48
 Cenedo (Hieronymus) *ſ* *Ctus* II. 9. 28
 Cenedo (Petrus Hieronymus) II. 9. 5. 17. 28
 Censalius (Franciscus) *ſ* *Ctus*. V. 26
 de Censuris Ecclesiasticis Scriptor. IX. 24
 Cerdan (Dominicus) Justitia Aragonum. II. 9.
 19. VII. 9
 Cerdan (Joannes Ximenez) VII. 7. II. 9. 19
 Cerdan de Tallada (Thomas) v. Tallada.
 Cerdaniæ Comitatus Scriptor. IX. 42
 Cervantes (Joannes Guillen de) *ſ* *Ctus*. III. 13
 Cervellon (Aleman de) Catalanus. IX. 3
 Cervera (Hugo Dalmau de) Catalanus. IX. 3

- Cervera (*Raphael*) *Historicus Catalanus*. IX. 8
 Ceva (*Bernardus de*) v. *Seva*.
de Cessione bonorum Scriptor. I. 21
 Chagas (*Joannes das*) *ſCtus Luſitanus*. III. 18
 Chanciller da Chancellaria da Corte. XII. 33
 Chancillerias, v. *Pratoria*.
 Charcas *Conventus Juridicus in Peru*. V. 25
Chartulariorum Navarrae volumina. X. 16
 Chelva oppidum & Vallis Valentina. X. 6
 Chinchilla (*Garſtas Lopez de*) XI. 19
 Chinchon, oppidum *Caſtelle*. V. 24
 Chodes oppidum *Valentia* ejusque *Forum*. X. 6
 Choppin (*Renatus*) *ſCtus Gallus*. I. 5. §. 16.
 II. 1. o) 4. e) V. 7
 Chriſtinæus (*Franciſcus Libertus*) *ſCtus Bel-*
ga. V. 33
 Chriſtophorus de Anguiano, v. *Angu*.
 Chriſtophorus Crefpide *Valdaura*, v. *Vald*.
 Chriſtophorus de Paz, v. *Paz*.
 Ciacconius (*Gundiſalvus*) XI. 11
Cicero citatur. II. 5
 Cifuentes (*Michael de*) *ICTus*. III. 4. 10
 Ciloniz (*Ochoa de*) *Biſcainus Notarius*. XI. 13
 Cindasvinthus *Gothorum Rex*. I. 11. *ſub eo Fo-*
rum Judicum colligi ceptum. ib. *ejus in-*
illo multa Leges. 12
 Cironius (*Innocentius*) *ICTus*. I. 4. u) II. 1. o)
 Ciſternes (*Vincentius*) *ICTus*. IV. 6
 Ciudadano onrrado, *quis titulus?* IX. 30
Ciudadreal, *Audiencia olim ſedes*. XIII. 10
Clammunt (*Berenguer Amat de*) IX. 3
Claufularum ſtyli Scriptor. IX. 50
 Clemens III. *Pont. Rom.* XII. 12
 Clemens VII. *Pont. Rom.* IX. 24
 Clemens (*Claudius*) *Jeſuita Valentinus*. I. 4
 u) 10. II. 1. III. 7. 16. IV. 5. VII. 10. XI. 19.
 XII. 22. XIII. 6. 8. 10
 Dn. *Clement Cuſtos Biblioth. Regiæ Paris*. IX. 11.
 X. 8

- Clericus matrimonio interdictum apud Catala-*
nos. IX. 2
 Cleriguet & Cancer (*Martinus*) *Episcopus*
Oſcenſis. IIX. 6
 Cleriguet & Fort (*Thomas*) IIX. 6
Cluniensis Conventus juridicus. XIII. 3
Codex Theodoſianus ab Alarico publicatus. I. 4
ab ejus ſucceſſoribus abrogatus. *ibid*.
Codicis Juſtiniani ad exemplum Forum Judi-
cum 12. *libris diſtinctum*. I. 16
 Coimbra ſ. *Conimbra*, *ejusque Forum*. XII. 8
 Colmenares (*Didacus de*) I. 4. 17. III. 7
 Comarca *quid?* XII. 28. *Corregidor de*
Comarca, v. *Correg*.
Comitia, v. *Titt. Speciales*.
Commiſſarii Majoricenſis munus. X. 22
Compilatio nova, v. *Recopilacion*.
Complutenſis Academiae Profeſſores, v. *Pr*.
 Compoſtella *Urbs*. XI. 20
Concilia, v. *Titt. ſpeciales*.
 Conciliorum S. *Aemilii de Cogolludo*
Codex. I. 17
de Concurſu Creditorum Scriptor. V. 15
Conchenſis Collegii Salmanticae fundator. XI. 18
 Conringius (*Hermannus*) I. 4. u). II. 1. a).
 Conſejero *Conſultador*. VII. 23. *de capa-*
y eſpada. VII. 13. *Semanero*. 17. *toga-*
do. 13.
Conſiliorum Scriptores IIX. 25. *conf. ſpecialia*.
 Conſtantia, *Jacobi III. Uxor Majorica*. X. 19
 Contador *quid?* VII. 14. XI. 20
Contractus muliebris abſque viri conſenſu. I. 21
Contractuum materiae Scriptores. XII. 34. 46
 Contratacion, v. *Mercatura*.
Controverſia de Regno Suprarbiae, v. *Supr*.
Convenarum Cardinalis. IX. 15
Conventus Juridici, v. *Juridici*.
 Corbera (*Stephanus de*) VI. 6. IX. 3. 5. 6. 8. 9
 Corduba oppidum. IV. 8

- Cordubensis Conventus Juridicus.* XIII. 3
Corella oppidum Navarrae ejusq; Forum. XI. 4
Cornejo (Didacus Gomez de) ICTus. III. 9
Cornel (Petrus) Valentinus. X. 2
Corni (Guilielmus de la) XII. 5
Coroa, oppidum Lusitaniae ejusq; Forum. XII. 17
Corral (Didacus del) XIII. 7
Correa de Saa (Anionius) v. Saa.
Correa Salgado (Alexius de) V. 3. 21
Corregidor seu Praetor Urbanus. III. 17. de
ejus officio Scriptores. V. 20. seq.
Corregidor de Biscaya. XI. 12
Corregidor da Comarca. XII. 28
Capitulos de Corregidores. V. 21
Corregimientos ubi constituantur? VII. 20
Cortiada (Michael) ICTus Catalanus. IX. 39
Coruña, oppidum Gallaciae. XI. 20
Costa (Emanuel) ICTus. V. 20
Costa (Joannes) ICTus. VIII. 15. 17
Costa (Joannes Matthias s. Martinez) XII. 36
Covarruvias (Antonius de) ICTus. I. 19. V. 3
Covarruvias & Leiva (Didacus de) ICTus.
I. 19. II. 4. 6) & 7). III. 3. V. 7. 14. 21. XIII. 4. 12
Covilhaam oppidum Lusitaniae ejusque Fo-
rum. XII. 14
Coyanca oppidum Ovetense, ejusque Concili-
um. I. 9
Criminalium Castellae Scriptores. V. 29. seq.
Aragoniae. IX. 25. seq. Cataloniae. IX. 36.
Lusitaniae. XII. 34
Cucalun (Hieronymus) ICTus. II. 11
S. Cucuphat de Valls, Monasterium. IX. 14
Cueva (Martinus Monterus de) ICTus. IX. 24
Cujacius (Jacobus) ICTus. I. 5. 7)
Curatationum ad Leges Hispanas Scriptor. II. 13
Curia Capitaniae Barcinonensis. IX. 35
Curia Philippica, ejusque Auctor. V. 10
Curia Pisana, ejusque Auctor. V. 11
Curiae styli Constitutiones Majoricensis. X. 22
de Curia Casibus Scriptor. V. 14
Curtius (Jacobus) ICTus. XIII. 2
- D.**
- Dacia Comes perduellis, ejusque poena. II. 17*
Dalmao (Hugo) Nobilis Catalanus. IX. 3
Dameto (Joannes) Balearidum Historicus.
X. 24
Dapifer (Guilielmus) Catalanus Nobilis.
IX. 3
Daroça oppidum Aragoniae. IX. 8. XI. 34
Davila (Gil Gonzalez) v. Avila.
Debata Cataloniae quid? IX. 47
Debitorum de inductis Scriptor. XII. 45
Decanus Supremi Castellae Senatus. VII. 17
Decianus ICTus. I. 16
de Decima venditionis Scriptor. V. 14
Decisiones Aragoniae. IX. 23. seq. Cataloniae.
IX. 33. seq. Lusitaniae. XII. 38. seq. Curiae
Granatensis. XIII. 11
Delrio (Joannes) ICTus. IX. 4
Dertusa, v. Tortosa.
Desembargadores in Lusitania. XI. 30
Desembargadores extravagantes. ib.
Desembargo do Paço. XII. 32
Despaborde (Guilielmus) v. Praepositi.
Despachos de la Chancilleria. VII. 14
Despens (Petrus) ICTus Catalanus. IX. 25
Despujol (Sigismundus) ICTus Catalanus.
IX. 22. 33
Dextri (Flavii Lucii) Apologeticus. IX. 15. 16)
Diago (Franciscus) Valentinus. IX. 14. X. 1.
3. 4
Diaz (Ferdinandus) II. 17. V. 8
Diaz de Lugo (Bernardus) v. Lugo.
Diaz de Mena (Blasius Florez) v. Mena.
Diaz de Montalvo (Alphonsus) v. Mont.
Dictionaryum Juris Hispani. II. 14
Didacus Anaya de Maldonado, v. A.

INDEX.

- Didacus Antonius Franciscus de Urrutigoiti.* de Donationibus Regii Scriptor. XII. 41
v. U Dormer (Josephus Didacus) I. 17, III. 1. VII. 1.
 IX. 3 II. 16. 17. 18. 21. 26
- Didacus de Arze & Reinoso, v. Arze.*
Didacus de Avendano, v. Avend.
Didacus Burgos de Paz, v. Burgos.
Didacus de la Cantera, v. Cantera.
Didacus Castejon, v. Castejon.
Didacus del Castillo. v. Castillo.
Didacus Collantes de Avellaneda, v. Av.
Didacus de Colmenares, v. Colmenares.
Didacus Cormal. v. Corral.
Didacus de Covarruvias, v. Covarr.
Didacus Dormer. v. Dormer.
Didacus Espinus, v. Espinus.
Didacus Gomez Cornejo, v. Cornejo.
Didacus Martinez, v. Martinez.
Didacus Mexia de Cabrem, v. Cabrera.
Didacus Morlanes, v. Morlanes.
Didacus Murillo. v. Murillo.
Didacus Ortiz de Zuniga, v. Ortiz.
Didacus Perez de Salamanca, v. Perez.
Didacus Ramirez de Villafescusa, v. Villa.
Didacus Ribera, v. Ribera.
Didacus Saavedra Faxardo, v. Saavedra.
Didacus Valdes, v. Valdes.
Didacus Villalpando, v. Villalp.
Dimus Mugellanus iCtus. IX. 16
S. Dionysii Abbatia Barcinone, IX. 24
Dionysius Portugallia Rex. XII. 23
Distribuidor dos aggravos. XII. 30
Doblones, qua moneta in Hispania. VII. 19
Domengo oppidum Valentie ejusque Forum.
 X. 6
- Domicellus quid? IX. 37*
Dominicus seu Domenge (Guilielmus)
 ICtus. IX. 26
Dominicus Cerdan, v. Cerdan.
Dominicus Homem de Almeida, v. Alm.
Dominicus de la Ripa, v. Ripa.
- Draudius (Georgius) citatur. II. 7. IV. 6. 14*
 V. 14
Duck (Arthurus) ICtus Anglus. I. 1. & 2. 4.
 v) 16. V. 7. XI. 8
Durangueffas in Biscaya quid? XI. 16

E.

- Ecclesia an asyla homicidarum? IX. 41*
Ecclesiastica causa ubi judicentur? VII. 18
Edicta Regum Gothorum. I. 12
Eduardus Nonius, v. Nonius.
Egas Gomez, Nobilis Lusitanus. XII. 6
Egas Gozendes, Nobilis Lusitanus. XII. 4
Egica Gothorum Rex. I. 11
Egitania oppidum. v. Idanha.
Eleonora Aragonia Regina. IX. 14
Eleonora Alphonfi IX. in Castella Uxor. III. 1
Eleonora dela Misericordia, v. Mis.
Eleonora Ximenez, v. Ximenez.
Elisabetha Hispania Regina. III. 6. conf. Ferdin-
nandus V.
Elisabetha de S. Domingo vitz. IX. 9
Elna Episcopatus. IX. 7
Elyas oppidum Lusitania ejusque Forum.
 XII. 18
- Emanuel Rex Portugallie. XII. 25*
Emanuel (Franciscus) ICtus Lusitanus. XII.
 49
- Emanuel Alvarez Pegas, v. Pegas.*
Emanuel Costa, v. Costa.
Emanuel Faria de Sousa, v. Sousa.
Emanuel Mendez de Castro, v. Castro.
Emanuel Severinus de Faria, v. Faria.
Emanuel Suarez à Ribeira, v. Suarez.

- Emeritensis Conventus Juridicus.* XIII. 3
Emphyteuseos de Jure Scriptores. IX. 50. XII.
 39
Encartaciones Biscaya quid? XI. 16
Enriquez, v. Henriquez.
Epitomator quis cognominetur? IX. 24
Erasso (Franciscus de) Secretarius Philippi II.
 XI. 20
Ermello oppidum Lusitania ejusque Forum.
 XII. 15
Erythraeus (Janus Nicius) XII. 35
Escalonæ Dux, Neapolis Pro-Rex. Pref.
Escolano (Gasspar) Historicus Valentia. X.
 3. 10
Escorialensis Bibliotheca Regia. I. 17
Escrivan (Guilielmus) Valentinus. X. 4
Escrivano quid in genere sit? V. 28. 35
Escrivano mayor de Registro. VII. 14
Escrivanos de assiento. XI. 20
Escrivanos de Camara en el Consejo.
 VII. 15. 24
Escrivanos de mandamientos de Camara.
 VII. 24
Escrivanos das finanças da Corte. XII.
 30
Escrivanos dos agravos. XII. 30
Escrivanos ubi examinentur? VII. 20
Escudero, J. U. Dr. IV. 3
Espadilia oppidum Valentia ejusque Forum.
 X. 6
Espinosa & Malo (Felix Lucio de) II. 2. a)
Espinus (Didacus) Jctus Salmantiniensis. X.
 16
Espujol Catalonia oppidum. IX. 33
Espujol (Sigismundus de) v. Despujol.
Estella Navarra oppidum, ejusque Forum.
 II. 14. XI. 4
Estremoz oppidum Lusitania ejusque Forum.
 XII. 20
Euricus Gothorum Rex colligit LL. Gothicas. I. 5
 falso *Enricus audit. ib.*
Exea Aragonia oppidum. VII. 6
Exea & Talayero (Ludov. de) Justitia Aragonia. IIX. 11
Exceptionum Juris Scriptor. III. 5
de Executione instrumenti publici. V. 14. 15
de Executione mandatorum Regionum &c. V.
 21
Exerica, Baronia Regni Valentia. X. 6
Eximinius conf. Simon.
Eximinius Arista, Rex Navarra. XI. 3
Eximini (Petrus) Aragonius Jctus. IIX. 18
Extravagantes Curiarum. IX. 14
Extravagantes Portugallia Leges. XII. 26
Eymericus (Nicolaus) v. Aymericus.
- F.
- Faber (Antonius) Jctus.* IX. 50
Faciendas, quid olim Hispanis? XI. 3
Falco (Rodericus) Pro-Rex Majorica. X. 22
Faria (Emanuel) v. Sousa.
Faria (Emanuel Severinus de) Jctus XII. 50
Faro, Algarbia oppidum ejusque Forum. XII.
 21
Faro (Jacobus de) Jctus Catalanus. IX. 29
Fasti Urbani IIX. Pont. Rom. v. Urbanus.
Faxardo (Didacus de Saavedra) v. Saav.
Felicianus à Solis Jctus Italus, v. Solis.
Felix Lucio de Espinosa & Malo, v. Espinosa.
Ferdinandus I. Rex Castella. I. 9
Ferdinandus I. Rex Aragonia ejusque electio
 MSCra. IX. 14. 18. 19
ter Catalanis juravit. IX. 9
Ferdinandus II. Rex Arag. Archivum Catalanum condidit. IX. 7. 20
 Fer-

INDEX.

- Ferdinandus III. Rex Castellæ Partitarum auctor. II. 1. Senatus Regii Castellæ fundator. ibid. & VII. 15*
- Ferdinandus V. Cathol. Auctor Ordinamenti. III. 1. ejus tempore an Partitæ valere cœperint? II. 4. ejus Legatus ad Julium II. Pont. Rom. I. 20. Tauri Legum Conditor. III. 6. 8. Capita Prætorum condidit. III. 17. Senatum Regium Aragoniæ refinxit. VIII. 12. Ejus Constitutiones MSCtæ. IX. 14. Audienciam Valentiniæ erexit. X. 14. ut & Gallicam. XI. 19. Biscainas Leges firmat. XI. 11. Curiam Pincianam reformat. XIII. 8. Grænatensem erigit. XIII. 10*
- Ferdinandus, Ranimiri Regis frater. IX. 4*
- Ferdinandus, Jaimi II. Majoricæ Regis filius. X. 19*
- Ferdinandus Gonzalez, Comes Castellæ. II. 3*
- Ferdinandus de Acuña. v. Acuña*
- Ferdinandus de Aragon, v. Aragon.*
- Ferdinandus Didaci seu Diaz, v. Diaz.*
- Ferdinandus Pizarro, v. Pizarro.*
- Ferdinandus Ugbellus, v. Ugbellus.*
- Ferrer (Michael) Jctus Aragonius. IIX. 27. IX. 33*
- Ferrer & Nogues (Franciscus) Jctus. IX. 32*
- Feudalia Catalonia. IX. 19*
- Figuero oppidum Lusitania ejusque Forum. XII. 4*
- Figueroelas, oppidum Valentie ejusque Forum. X. 6*
- de Filia à patria potestate per matrimon. libera. I. 19. de ejus absque consensu parentum nubentis pœna. ib.*
- de Filiabus ratione dotis non meliorandis. IV. 14*
- Filii de Algo, v. Hijosdalgo.*
- de Fiscalis officio Scriptorum. V. 24. seq.*
- Fisci Actor (Agente Fiscal) VII. 17*
- Fisci Aragoniæ Senatus Procurator. VII. 14.*
- item Castellæ Senatus. VII. 15. 17.*
- de Fisci juribus Scriptor Catalanus. IX. 31. 35*
- Flavius Recevintbus, v. Recefv.*
- Florianus de Ocampo, v. Ocampo.*
- Folch (Ramón) v. Cardona Vice-Comes.*
- Fonseca & Azevedo (Alphonsus de) XIII. 6*
- Fontanella (Joannes Petrus) Jctus. III. 19. a) IX. 34*
- Fontanella (Josephus) filius Ictus. IX. 34*
- Fontarabia obsidionis Scriptor. VI. 8*
- Foroneus. v. Phoroneus.*
- Forri Mauri Lisboæ. XII. 3*
- Fortunius Aragoniæ Comes. VI. 4*
- Fortunius Suprabiæ Rex. VI. 3*
- Forum Aragoniæ, v. Arag.*
- Forum, unde derivetur? I. 14*
- Forum Gothicum, v. Fuero Juzgo.*
- Forum Regium. II. 15. ejus Auctor Alphonsus. II. 15. Glossatores. II. 15. 16. MSCtæ. II. 17*
- Forum Sepulvede, v. Sepulv.*
- Francos audiunt Cives Navarra. XI. 4. seq.*
- Franciscus de Alefon, v. Alefon.*
- Franciscus de Axalo, v. Axalo.*
- Franciscus de Barreda, v. Barreda.*
- Franciscus Bermundez de Pedraza, v. Pedraza.*
- Franciscus Caldas Pereim de Castro, v. Pereira.*
- Franciscus Carrasco del Saz, v. Carrasco.*
- Franciscus Censalius, v. Censalius.*
- Franciscus Diago, v. Diago.*
- Franciscus Didacus de Ainsa, v. Ainsa.*
- Franciscus Emanuel, v. Emanuel.*
- Franciscus Hieronymus de Higuera, v. Higuera.*
- Franciscus Hieronymus de Leon, v. Leon.*
- Franciscus Marti & Viladamor, v. Viladamor.*
- Franciscus Ortiz Lucio. v. Ortiz.*
- Franciscus Pifa, v. Pifa.*
- Franciscus de la Pradilla, v. Pradilla.*

Franciscus Rioxa, v. Rioxa.
 Franciscus Ruiz de Vergara, v. Vergara.
 Franciscus de Santa Cruz, v. Santacruz.
 Franciscus Soler, v. Soler.
 Franciscus Solsona, v. Solsona.
 Franciscus Tarapha, v. Tarapha.
 Franciscus de Valasco, v. Valasco.
 Franciscus de Vergara, v. Vergara.
 Franciscus Vopis, v. Vopis.
 Fronteiro môr apud Lusitanos. XII.6
 de Frumentorum juribus Scriptor. V.34
 Fuentes (Comes de) IIX.14
 Fuero quid? I.9. unde derivetur? I.14
 Fuero antiquo. II.3
 Fuero Juzgo citatur. I.3.9) 4.7. seq. Fons
 est juris Hispani. I.7. ejus origo. 8.13. lati-
 ne primo.9.18. post in Romance scriptum.
 18. ejus Codex antiquus.18. Liber judicum
 audit. ib. falso Fuero de Leon.11. quo-
 rum Regum Leges contineat? 11.12. à quo
 prima ejus Lex.11. quando colligi cœptum.11.
 perfectum. ib. quæ Leges in eo antiquissima?
 12. ejus titulus antiquus.13. an genuinus?
 ib. ejus auctoritas apud Hispanos & Gallos.
 15. apud Burgundos & Saxones.16. à Caro-
 lo M. in ejus capitulare insertum. 15. ejus
 manuscripta.17. editiones.18. Commenta-
 tores.19
 Fuero Juzgo aliud à priore. II.2.
 Fuero de Leon à quo conditum? I.10.
 Fuero Real, v. Forum Regium.
 Fuero Viejo de Castilla. III.1
 Fuertes & Biota (Antonius de) X.12

G.

de Gabellis tractatus. IV.15
 Gabriel Alvarez de Velasco, v. Velasco.
 Gabriel Augustinus Rius, v. Rius.

Gabriel Berart & Gassol, v. Berart.
 Gabriel Henriquez, v. Henriquez.
 Gabriel de Monterroso, v. Monterroso.
 Gabriel Pereira, v. Pereira.
 Gaditanus Conventus Juridicus. XIII.3
 Galdericus Gali, fctus Catalanus. IX.41
 Galindus Azenarii Comes Aragonia. VI.11.
 Fori jaceensis Auctor est. ibid.
 Gallæcia quibus Legibus utatur. XI.19
 Audiencia ejus. XI.19. XIII.12. Origo &
 Status illius. ib. Magistratus & Officiales.
 XI.19.20. Sedes.20. Appellatio ab ea ad Cu-
 riam Pincianam.20. ejus Ordinationes edi-
 tæ. 21
 Gallego (Joannes) ICTus Catalanus. IX.45.
 III.19
 Gama (Antonius) ICTus Lusitanus. XII.40
 Garibay & Zamalloa (Stephanus de) Histori-
 cus Hispania. I.5.6. II.1.2. III.6.7. IV.4. VI.
 6.13. XII.22. XIII.8.10
 Garfias, Aragonia Comes. VI.3
 Garfias Episcopus Tarazonensis. X.2
 Garfias Eximini, Rex Suprarbie. VI.3
 Garfias Ferdinandi Castelle Comes. II.3
 Garfias de Gongora, v. Gongora.
 Garfias Innici, Suprarbia Rex. VI.3
 Garfias Loaisa Giron, v. Loaisa.
 Garfias Lopez de Chinchilla, v. Chinch.
 Garfias Perez Araziel, v. Araziel.
 Garfias Ramirez, Rex Navarra. XI.4.6
 Garfias Romeu, v. Romeu.
 Gaspar Antonius Thesaurus, v. Thesaurus.
 Gaspar de Arinõ, v. Arinõ.
 Gaspar de Baeza, v. Baeza.
 Gaspar Escolano, v. Escolano.
 Gaspar de Hermosilla, v. Hermosilla.
 Gaspar de Prieto, v. Prieto.
 Gaspar de Seixas Vasconcellos, v. Vascon.
 Gaufredus Malaterra, v. Malat.

INDEX.

- Genuensis Respublica.* X. 18
Georgius Cabedo, v. Cabedo.
Georgius Cardoso, v. Cardoso.
Georgius Jusre, v. Jusre.
Gerundensis Episcopatus. IX. 7. *ejus Statuta.* II. 12. 22
Gil (Benedictus) v. Aegidius.
Gil Gonzalez Davila, v. Avila.
Ginart Auctor Repertorii in Leges Valentinas. X. 9
Ginart (Julianus) Balearicus. X. 9
Goldastus (Melchior) Haiminsfeld. I. 3
Gomez (Antonius) Ictus. III. 9. V. 5. 29
Gomez Arias (Ferdinandus) v. Arias.
Gomez de Arze (Andreas) v. Arze.
Gomez Bayo, v. Bayo.
Gomez Cornejo (Didacus) v. Cornejo.
Gomez Manrique, v. Manrique.
Gomez de Porres (Josephus) v. Porres.
Gomez (Sueiro) Ord. Predicatorum. XII. 11
Gondebaldus seu Gombaldus de Besora. IX. 3
Gongora & Torreblanca (Garcias de) VI. 7
Gonzalez (Josephus) IV. 5
Gonzalez de Salzedo (Petrus) v. Salzedo.
Gonsalvus Ciacconius, v. Ciacconius.
Gonsalvus Episcopus Conimbricensis. XII. 4
Gonsalvus Mendez de Cabedo, v. Cabedo.
Gonsalvus Mero, v. Mero.
Gonsalvus Suarez de Paz. v. Suarez.
Go'hi quando Hispania potiti? I. 3. Leges eorum. I. tota. quamdiu vigerint in Castella. II. 1. in Catalonia. IX. 1. earum prima collectio. I. 5. conf. Fuero Juzgo. quando jure scripto uti ceperint? I. 5
Gotbici Reges Legum latores. I. 6
Gotbicum officium seu Rituale abrogatum. IX. 2
Gotbifredus Biure, v. Biure.
Gotbifredus Jusre, v. Jusre.
Govea oppidum Lusitania ejusque Forum. XII. 14
Granata Urbis Ordinationes. XIII. 11
Granatensis Curia Ordinationes. III. 7. Controversa, eorumque Auctor. IV. 2. ubi prius fundata ista Curia? XIII. 10. à quo? ib. primus ejus Praefes. ib. quales habent officiales. ib. ejus Acta & Ordinationes. XIII. 12
Grandes de España quid olim dicti? III. 1
Gratiani summa Decreti MSCta. IX. 21
Grævaminum Juris Scriptor. XII. 36
Gregorius Argaiz, v. Argaiz.
Gregorius Lopez, v. Lopez.
Guadalajara, olim Caruta, Castella Urbis. V. 34
Guadalupe Castella nova oppidum. II. 8
Sacello B. Mariae insigne. ib. cujus patria? ib.
Gualbes (Berengarius) Ictus Catalanus. IX. 29
Guardia, Lusitania oppidum ejusque Forum. XII. 15. 16
Guardia Navarra oppidum ejusque Forum. XI. 6
Guardiola (Joannes Benedictus) Ictus. VII. 5
Gubernator Aragonia, v. Procurator Gener.
Gubernator Gallecia. XI. 19
Gucaria oppidum Valentia ejusque Forum. X. 6
Guernica, v. Quernica.
Guianes oppidum Lusitania ejusque Forum. XII. 16
Guilaberto Guitardo Catalanus. IX. 3
Guilielmus Belloc, v. Belloc.
Guilielmus Botetus, v. Botetus.
Guilielmus Bou, v. Bou.
Guilielmus Despaborde, v. Praepositus.

Guilielmus Domenec, v. Domenec.
Guilielmus Escrivan, v. Escrivan.
Guilielmus Podio, v. Podio.
Guilielmus Præpositus, v. Præpositus.
Guilielmus à Vallesicca, v. Vallesicca.
Guillen (Renatus) Catalanus Nobilis. IX. 3
*Guimaraens oppidum Lusitania ejusque For-
 rum. XII. 2. 14*
Gudemari Regis Gothici Leges. I. 12
Gundisabvus, v. Gonsalvus.
Gutierrez (Joannes) I. 2. 3. II. 13. IV. 15
Guzman (Ferdinandus Perez) II. 15. XIII. 6
Gyona oppidum Castella. III. 4

H.

Hadrianus, v. Adrianus.
*Hereditatum de materia Scriptores. I. 21. IX.
 14. XII. 39*
Hafniensis Academia Bibliotheca. V. 30
Haiminsfeld (Melchior) v. Goldastus.
Haro (Alphonsus Lopez de) V. 4. XIII. 7
Hartmannus Pistoris, v. Pistoris.
Hazienda Real qualis Senatus? V. 25
Helena de Huete, v. Huete.
Henricus Portugallie Comes. XII. 1. 2
*Henriquez (Gabriel) ICTus. V. 18. IX. 37.
 X. 16*
Heredia (Alphonsus) ICTus. V. 22
*Heredia (Blasus Fernandez) ICTus Aragoni-
 us. VII. 9*
Hermosilla (Gaspar de) ICTus Hispanus. II. 13
Hermosilla (Joannes de) ibid.
Hermosilla (Sebastianus de) ibid.
Herrera (Antonius) Historicus Phil. II. IV. 4
Hevia Bolanos (Joannes de) v. Bolanos.
Hieronymus Blancas, v. Blancas.
*Hieronymus Castillo de Bobadilla, v. Boba-
 dilla.*

Hieronymus Cucalon, v. Cucalon.
Hieronymus de S. Josepho, v. Josepho.
Hieronymus Martel, v. Martel.
Hieronymus Portoles, v. Portoles.
Hieronymus Pujades, v. Pujades.
Hieronymus Quintana, v. Quintana.
Hieronymus Ximenez de Aragues, v. Aragues.
Hieronymus Zurita, v. Zurita.
*Higuera (Franciscus Hieronymus de) I. 19. V.
 22. x)*
Hispalensis Conventus Juridicus. XIII. 3
Hispalensis Senatus Controversa. V. 2
Hispaniæ Politica & Scriptores eorum. X. 13
de ejus primis incolis & sermone liber. VI. 8
*ejus divisio in Beticam, Tarracon. & Lusita-
 nam. XII. 1*
*it. in 14. Conventus Juridicos. XIII. 3. item
 in 4. Cancellarias. XIII. 12*
Homagium & de eo Scriptor. IX. 22
Homicidarum an asylum sint Ecclesia? IX. 41
Honduras, Provincia Americana. IV. 11
*de Honestatis jure & Privilegiis Scriptor. XII.
 46*
Honorius III. Pont. Rom. XII. 12
Hortigas (Vincentius de) v. Ortigas.
Hospitalius (Jacobus) VII. 8. 9. IIX. 1
Huesca oppidum Aragoniæ. VII. 1. IIX. 6.
*Patria Laurentii Martyris. IIX. 2. 1) de
 ejus Academia Scriptor. IIX. 24. Comitibus
 ibi habita. 16*
Huete (Helena de) IIX. 15
Hugo de Celso, v. Celso.
Hugo Candidus, v. Candidus.
Hugo Martinus, v. Martinus.
Humada Mudarra (Bartholomæus de) II. 9
Hypolitus Montaner, v. Montaner.
Hypolitus de Samper, v. Samper.

J.

Jacca oppidum Aragonie, ejusque Forum. VI. 2.

IX. 2. VI. 11. XI. 3

Jacobus II. Rex Majorica. X. 19

Jacobus III. Rex Majorica. IX. 16. X. 19

Jacobus, conf. Jaimus.

Jacobus Calicius ICTus Catalanus, v. Calicius.

Jacobus Calvetus, v. Calvetus.

Jacobus Cancerius, v. Cancer.

Jacobus Cardoni, v. Cardoni.

Jacobus Cassanus, v. Cassanus.

Jacobus Curtius, v. Curtius.

Jacobus Faro, v. Faro.

Jacobus Hospitalius, v. Hospitalius.

Jacobus Matthæi, v. Matthæi.

Jacobus Monellis, v. Monellis.

Jacobus de Montejudæico, v. Montej.

Jacobus de Vallesicca, v. Vallesicca.

St. Jago Urbs, v. Compostella.

Jaimus I. Aragonum Rex. VII. 16. Catalanis

foros fert. IX. 8. 11. 13. X. 1. 4. Ejus Consti-

tutiones de Judæis. IX. 14

Majoricam recuperat. X. 18

Jaimus II. Rex Aragon. VII. 1. 6. 12. X. 10

ejus Constitutiones. IX. 28. 12

Jaimus Cancer, v. Cancer.

Jaimus Cardonus, v. Cardonus.

Jaimus Soler, v. Soler.

Jaimus de Vallesicca, v. Vallesicca.

Idanha oppidum Lusitanie ejusque Forum.

XII. 1

Jesus (Raphael de) Historicus Lusitanus. XII.

27. 8)

Ignatius Salzedo, v. Salzedo.

Ildefonsus, v. Alphonsus.

Ilerdensis Episcopatus. IX. 2. Academia e-

jus primus Professor Juris. IX. 25. ejus Con-

suetudinum Scriptor. IX. 28

Imola (Joannes) ICTus. IIX. 11

Impuberum de Successione Constitutiones. IX.

32

Imperator quid interdum significet? XII. 6

Imperialis quid Hispanice audiat? VII. 21

Infante (Joannes ab) ICTus. V. 17

Infanzones quid? X. 5

Innicus Arista Rex Suprarbie. VI. 3. 4

Innocentius III. Pont. Rom. XII. 12

Innocentius IIX. Pont. Rom. ejusque Bulla.

IX. 24

de Inquisitionibus Scriptor. XII. 36

de Inquisitionis Hispanica familiaribus Scri-

ptor. IV. 10

de Instantiis primis. XIII. 12. V. 27

San Joan de Abadefias, Catalonia oppidum.

IX. 20

S. Joannis Pinnatensis ades. VI. 3

Joannes IIX. Pontifex Rom. I. 14

Joanna Regina Caroli V. mater. III. 6. an-

Leges Tauri condiderit? III. 8

Joannes Navarra Rex. VII. 1. 11. X. 11

Joannes II. Castella Rex ejusque historia. II. 15.

Curiam Vallisoleti fundavit. XIII. 6. 7

Joannes II. Aragonie Rex. IIX. 4

Joannes II. Portugallie Rex. XII. 23

Joannes III. Portugallie Rex. XII. 30

Joannes de Acuña, v. Acuña.

Joannes de Almonte, v. Almonte.

Joannes Andreas Riquerius, v. Riquerius.

Joannes Antinch de Bages, v. Bages.

Joannes de Argumedo & Villavicencio, v. Vil-

lav.

Joannes Ataresius, v. Ataresius.

Joannes Baptista Larrea, v. Larrea.

Joannes Baptista Poza, v. Poza.

Joannes Baptista de Villalobos, v. Villalobos.

Joannes Benedictus de Guardiola, v. Guar-

diola.

Joannes

- Joannes Carameuel Lobkowiz, v. Lobkowiz.*
Joannes de Castilla & Aguaiio, v. Castilla.
Joannes das Chagas, v. Chagas.
Joannes Christophorus de Suelves, v. Suelves.
Joannes Chrisostomus de Machuca, v. Machuca.
Joannes Costa, v. Costa.
Joannes Dameto, v. Dameto.
Joannes Delrio, v. Delrio.
Joannes Franciscus de Montemayor, v. Mont.
Joannes Gallego, v. Gallego.
Joannes Guillen Cervantes, v. Cervantes.
Joannes Gutierrez, v. Gutierrez.
Joannes Hermosilla, v. Hermosilla.
Joannes de Hevia Bolanös, v. Bolanös.
Joannes Ibanéz Parladorio, v. Parladorio.
Joannes Infante, v. Infante.
Joannes Iwandus Bardaxi, v. Bardaxi.
Joannes Lucas Cortes, v. Cortes.
Joannes Lupi Palacios Rubios, v. Palacios Rubios.
Joannes Lupi Sessius, v. Sessius.
Joannes Madarriaga, v. Madarr.
Joannes Mariana, v. Mariana.
Joannes Martinez de Olano, v. Olano.
Joannes Martinus Miravete, v. Miravete.
Joannes Matienzo, v. Matienzo.
Joannes Matthæus de Costa, v. Costa.
Joannes Matthæus Stephanus, v. Stephanus.
Joannes Mella, v. Mella.
Joannes Montalegre, v. Montalegre.
Joannes Muñoz, v. Muñoz.
Joannes Narbona, v. Narbona.
Joannes Oroscius, v. Oroscius.
Joannes Paulus Xammar, v. Xammar.
Joannes Perez de Nueros, v. Nueros.
Joannes Petrus Fontanella, v. Fontanella.
Joannes Petrus Patos, v. Patos.
Joannes Ran, v. Ran.
Joannes Rodriguez Pifa, v. Pifa.
Joannes Ruiz de Laguna, v. Laguna.
Joannes Sada, v. Sada.
Joannes Salgado de Arauxa, v. Amuxa.
Joannes Socarrats, v. Socarrats.
Joannes Solorzano, v. Solorzano.
Joannes Sunier, v. Sunier.
Joannes Vela, v. Vela.
Joannes Victor Rossi, v. Erythræus.
Joannes Ximenez Cerdan, v. Cerdan.
Joannes Zapata, v. Zapata.
Jofre de Biure, v. Biure.
Jordanus Nobilis Lusitanus. XII. 5
S. Josepho (Hieronymus de) IIX. 9
Josephus Didacus Dormer, v. Dormer.
Josephus Fontanella, v. Fontanella.
Josephus Gomez de Porres, v. Porres.
Josephus Gonzalez, v. Gonzalez.
Josephus Maldonatus, v. Maldonatus.
Josephus Martinez de la Puente, v. Puente.
Josephus Moretus, v. Moret.
Josephus Ninot, v. Ninot.
Josephus Pellizer, v. Pellicer.
Josephus Pozuelo, v. Pozuelo.
Josephus Ramon, v. Ramon.
Josephus Saens de Aguirre, v. Aguirre.
Josephus Vela, v. Vela.
Irriberi oppidum Navarre ejusque Forum. XI. 5
Isabella, v. Elisabetha.
Isidorus Hispanensis. I. 5. 6. an Fori Judicum Auctor vel Collector. I. 13. ineptus circa etymon Fori. I. 14. ejus Chronicon Gothicum. I. 18.
S. Juan de la Penã, v. Joannes.
de Judæis conversis an ad munia Ecclesie admitrendi, Scriptor. II. 17
de Judaorum Sacramentis Constitutio Jaimi I. IX. 14

*Judices antiqui Castellæ, v. Castellæ.
 eorum liber, v. Fuero Juzgo.*
Judices Prætorianorum. IV. 9
Judices primæ Instantiæ. V. 27
Judices Residentiarum. III. 17
Judices Syndicatus. III. 17
de Judiciis Scriptores. IV. 13. XII. 34
Judicium ferri candentis &c. VII. 3
*Judicum de officio Scriptores. V. 3. 10. 20. IX. 38.
 XII. 27. 47. 49. seq.*
Juez antiguo apud Aragonæ. VII. 12
Juez de Contrabando. IV. 4
Juez mayor de Biscaya. XIII. 4
Juiz das auções novas. XII. 31
Juiz da Chancilleria. XII. 30
*Juiz dos Feitos da Coroa ét fazenda. XII.
 30*
Juiz da Fora Olyssipone. XII. 27
Juiz da India & mina. XII. 31
Jufre (Georgius) Glossator Valentinus. X. 10
Julianus del Castillo, v. Castillo.
Julianus Ginart, v. Ginart.
Ivonis Decretum. I. 14
Jurados quale munus. IIX. 8
Jurado in Capite quid? IX. 34
*Juridici Conventus in Hispania quid fuerint o-
 lim? XIII. 1. 2. quot & qui? ib. eorum.
 Præsides & Ministri. 3. conf. Prætoria.*
de Jurisdictionibus Scriptor. XII. 34
de Jurisdictione Principum Scriptor. V. 31
de Jurejurando Scriptor. I. 21
de Juris discendi ratione Scriptor. V. 14. 33
de Juris Romani Origine & Differentiis. V. 6
*de Juris Romani & Hispani Differentiis. V. 2.
 seq*
*Iustitia munus apud Aragonæ. VII. 6. seq.
 apud Valentinus. X. 5. Gallacos.
 XI. 19*

K.

Ketas familia Lusitana Nobilis. XII. 6

L.

*Labraça Navarra oppidum ejusque Forum. 1.
 XI. 6*

Laguna (Ioannes Ruiz de) ICtus. V. 24

Lainus Calvus Castellæ vetus Iudex. II. 2

*Lamego oppidum Lusitaniæ ejusque Forum. 1.
 XII. 2*

*Lanuza (Vincentius Blasus) Historicus Ar-
 ragoniæ. VII. 4. 5. IIX. 6. 9. 14. 15. 21. 23.
 24. 25*

*Lanuza (Ioannes Baptista 4tus) Iustitia Ara-
 goniæ. IIX. 18. 21*

Lanuza (Martinus Baptista) Iustitia. IIX. 21

Lanuza (Michael Baptista) IIX. 9. 24

Larrabeçua oppidum Biscayæ. XI. 16

Larraga (Martinus) ICtus Aragoniæ. IIX. 4

*Larrea (Ioann Baptista) ICtus. V. 26. XI. 18.
 XIII. 11*

*Larreategui (Antonius Navarro) ICtus. XI. 11
 de Laudemis Scriptor. IX. 36. 50*

Laurentii Martyris patria. IIX. 2. λ)

S. Laurentii de Soupirez Monasterium. XII. 50

Laurentius Matheu, v. Matheu.

*ad Leg. I. Cod. de SS. Ecclesiis Commentarius.
 XII. 46*

Leges Anonymæ in Foro Iudicum, I. 12

Leges antiquæ dictæ. ibidem.

Leges Gothorum, v. Gothi.

*Leges Hispaniæ quomodo sibi invicem derogent?
 III. 8*

Leges Partitarum, v. Partitæ.

Leges pœnales. V. 30

Leges Romanorum, v. Romani.

Leges Tauri, v. Tauri.

- de Legibus abrogatis Scriptor. V. 33
 de Legibus Scriptores generales. V. 31
 de Legibus Hispanis earumque singularibus. V.
 tota.
 earumque historie Scriptores. Pref.
 Legionis Urbis Leges, Fuero de Leon. I. 10
 ejus exemplar MSCrum. ib. Auctor. ibid.
 Urbis Instaurator. ib. ejus excidium per
 Almanforem. ib.
 Legionis templum Cathedrale s. Isidoro sacrum,
 & in eo Alphonsi V. tumulus. ibid.
 Legionense Concilium. I. 10.
 Legum cognitio unde petenda. I. 1
 Legum 12. Tabularum elogium. II. 5
 Leitano (Matthæus Homem) ICTus. XII. 36
 Leo IX. Pont. Rom. IX. 2
 Leon Urbs, v. Legio.
 Leon (Franciscus Hieronymus) ICTus. IIX. 25.
 X. 10. 15
 Leonardus Argensola, v. Argensola.
 Leovigildi Gothorum Regis Leges. I. 6
 Lermæ Dux, Sandovalius. XII. 16
 Lex Regia Calixti, v. Calixtus.
 Leyes pactados Catalanorum. IX. 9
 Leyva (Didacus de Covarruvias) v. Cov.
 Liber quomodo Hispanice audiat? III. 7
 Liber in excelis quis? VII. 4
 Liber Judicum, v. Fuero Juzgo.
 Liber Viridis (libro verde) in Castellæ Supre-
 mo Senatu. VII. 20
 Libertus (Franciscus Christinaus) v. Christi-
 nus.
 Libri imprimendi ubi revideantur? VII. 21
 Licentius Juris primus Sabmanticensis, V. 16
 Limensis Urbs America. V. 10. ejus Academia.
 IV. 11
 Lindebrogius (Fridericus) ICTus I. 15. 18
 Lingua franca in mari Balearico. X. 20
 Linhares oppidum Lusitania ejusque Forum.
 XII. 7
 Linan (Andreas de) Valentinus. X. 2
 Lipenius (Martinus). Ejus Biblioth. Jurid. ci-
 tatur passim.
 Lisboa v. Olyffpo.
 Loaisa Giron (Gaspar) Archi Episc. Toletanus.
 Ejus Concilia Hispania cit. IIX. 18
 Loaisa Giron (Petrus) Biscaya Reclor. XI.
 12
 Lobkovvz (Joannes Caramuel) XII. 2
 Lodares oppidum Lusitania, ejusque Forum.
 XII. 6
 Lopez de Bailio (Martinus) v. Bailio.
 Lopez (Gregorius) ICTus. II. 4. 7. 8. 13
 Lopez (Petrus) ICTus. XIII. 7
 Lopez de Palacios Rubios (Joannes) v. Pal.
 Lofilla (Gaspar de) ICTus. IIX. 15
 Loule oppidum Algarbia ejusque Forum.
 XII. 21
 Lourinhana oppidum Lusitania ejusque Fo-
 rum. XII. 5
 Lucani patria Corduba. IV. 8
 Lucas Waddingus, v. Waddingus.
 Lucena oppidum Valentia ejusque Forum.
 X. 6
 Lucensis Conventus Junitiuus. XIII. 3
 Lucio (Franciscus Ortiz) v. Ortiz.
 Lucius Marinus Siculo, v. Marinus.
 Ludient, oppidi Valentie Forum. X. 6
 Ludovicus Pius, Imperator. IX. 7
 Ludovicus Cabrem, v. Cabrera.
 Ludovicus Casanate, v. Casanate.
 Ludovicus Exea, v. Exea.
 Ludovicus de Messa, v. Messa.
 Ludovicus Messia Ponce, v. Ponce.
 Ludovicus de Miranda, v. Miranda.
 Ludovicus Peguera, v. Peguera.
 Ludovicus Pontanus, v. Pontanus.

- Ludovicus de Salazar & Castro*, v. Salazar.
- Ludovicus Sanchez de Mello*, v. Mello.
- Ludovicus Velasquez de Avendaño*, v. Avendano.
- Lugarteniente quid?* III. 19
- Lugo* (*Bernardus Diaz de*) *ICtus*. V. 29
- Lunellus* (*Petrus*) *IIX*. 8
- Lusitania*, v. *Portugallia*.
- Luz* (*Isidorus da*) *Lusitanus*. XII. 46
- M.**
- Machuca* (*Jo. Chrysofom. Vargas*) *ICtus*. XII. 22
- Madarriaga* (*Joannes*) *ICtus*. VI. 12
- Magistratum Visitatio*, v. *Syndicatus*.
- Majestatis de juribus Scriptor*. *IIX*. 10
- Majestatis titulo utitur Senatus Castellæ*. VII. 16
- Majonatum Causa ubi tractentur?* VII. 22
- Majoricæ Regnum Anagoniæ subest*. VII. 13. 14.
- Ejus Leges*. X. 18. *seq.* à quo *Mauris* er-
ptum. X. 18. *quando Anagonia unitum*. 19.
ejus Reges. *ibid.* *Usatici Catalani illic rece-*
pti. 19. *ejus Leges peculiari volumine edi-*
tæ. 20. *Ejus Lingua franca dicta*. 20.
- Audientia Regia illic à Pbil.* II. *fundatur*.
22. *Praxis illius Curia*. 23. *Repertorium*
ejus Legum. 23. *Taxa Contractuum & in-*
strumentorum in hoc Regno. *ibid.* *Ejus Hi-*
storia Scriptores. 24
- Malaterra* (*Gaufredus*) *Historicus Siculus*.
VI. 6. α)
- Maldonado & Anaya* (*Didacus*) v. *A-*
naya.
- Maldonado & Pardo* (*Josephus de*) XI.
21
- Malo* (*Margaretha*) *IIX*. 9
- Manna*, *Jacobi Marquilles*. *IIX*. 23
- Mannresa oppidum*, v. *Minorisa*.
- Manrique* (*Gomez*) XI. 11
- Manuel*, v. *Emanuel*.
- Maravedifus*, *quæ moneta?* VII. 21
- Marca* (*Petrus de*) *Archi-Episc. Parisinus*.
VI. 7
- Marcus Salon Burgos de Paz*, v. *Paz*.
- S. Maria* (*Alphonsus de*) v. *Alphonsus*.
- Maria Aragonum Regina*. *IIX*. 6
- Ejus Constitutiones Curiarum*. *IIX*. 11
- Marialva oppidum Lusitanie ejusque Forum*.
XII. 8
- Mariana* (*Joannes*) *Historicus Hispaniæ*. I. 13.
II. 2. III. 6. 7. VI. 6. XII. 22. τ)
- Marimon de Plegamans*. X. 2
- Marineus Siculus* (*Lucius*) XIII. 6
- Marius Burgus*, v. *Burgus*.
- Mariz* (*Petrus*) *Lusitanus*. II. 1. & α) XII. 22
seq.
- Marquilles* (*Jacobus*) *ICtus*. *IIX*. 6. 14. 17.
23. 26
- Martel* (*Augustinus*) *pater*. *IIX*. 15
- Martel* (*Hieronimus*) *filius*. *IIX*. 14. 15. 17. 21
- Martialis poeta patria Bilbilis*. *IIX*. 4
- Marti & Viladamor* (*Franciscus*) v. *Vila-*
damor.
- Martinez* (*Avarus*) *ICtus*. XIII. 7
- Martinez* (*Didacus*) *ICtus*. XIII. 7
- Martinez* (*Joannes Briz*) v. *Briz*.
- Martinez de Olano* (*Joannes*) v. *Olano*.
- Martinez* (*Petrus Ludovicus*) VI. 6. *IIX*. 17
- Martinus Rex Aragonum*. *IIX*. 14. 23
- Martinus* (*Bonfil*) *Catalanus*. *IIX*. 3
- Martinus* (*Guilielmus*) *ibid.*
- Martinus Azpilcueta*, v. *Azpilcueta*.
- Martinus Carrillo*, v. *Carillo*.
- Martinus Cleriquet*, v. *Cleriquet*.
- Martinus Didacus Auxias*, v. *Auxias*.

- Martinus (Hugo) Valentinus. X. 2
 Martinus Larraga, v. Larraga.
 Martinus Lopez de Bailio, v. Bailio.
 Martinus de los Martyres, v. Martyres.
 Martinus de Matre Dei, v. Matre Dei.
 Martinus Miravete, v. Miravete.
 Martinus Monterus de Cueva, v. Cueva.
 Martinus Pertusa, v. Pertusa.
 Martinus de Viciana, v. Viciana.
 Martinus de Ximena, v. Ximena.
 Martyres (Martinus de los) IIX. 9
 Mataro oppidum Catalonia. IX. 49
 Matamora (Alphonfus Garfias) II. 5
 Matienzo (Joannes de) I. 2 β). IV. 13. V. 23
 Matre Dei (Martinus de) IIX. 9
 Matrimonialium Scriptores. I. 21. IX. 34. 41
 Matthæi (Jacobus) fCtus Catalanus. IX. 27
 Matheus Homem Leitano, v. Leitano.
 Matheu & Sanz (Laurentius) fCtus. X. 14
 Maurorum in Hispania Epocha. VI. 8
 Mazarini (Julius) Cardinalis. IX. 43
 Medina an Methymna rectius? III. 4
 Medina Campi oppidum Castelle. XIII. 8. ibi
 Curia Vallisolezana substitit. ib.
 Medinæ de las Torres Dux. VII. 13
 Melchior de Baeza, v. Baeza.
 Melchior Phœbus, v. Phœbus.
 Meliorationum Leges. IV. 8
 Mella (Joannes de) fCtus Lusitanus. XII. 24
 Mello (Ludovicus Sanchez de) fCtus. XII. 45
 Memoria excellentis exemplum. XII. 35
 Mena (Blasius Florez Diaz de) fCtus. XII. 40
 Mendez (Fernandus) Lusitanus. XII. 4
 Mendez (Gonsalvus) it. (Garfias) it. (Rodericus) it. Vasco Lusitani. XII. 17
 Mendoza (Antonius Ramirez de) fCtus. III. 4
 Mendoza (Franciscus) Archibalassus. V. 27
 Mendoza (Petrus Salazar de) v. Salazar.
 de Mercancia seu Mercatorum Juribus Scriptor. V. 10. Constitutiones. X. 22
 Mero (Gundisalvus) XIII. 7
 Mesnaderos quid? X. 5
 Messa (Ludovicus de) fCtus. XI. 11
 Messias Cabrem (Didacus) v. Cabrera.
 Messias (Tellus Fernandez) fCtus. III. 14
 Mesta (Consejo de la) VII. 23.
 ejus Leges. ibid.
 Michael Anchias, v. Anchias.
 Michael Baptista Lanuza, v. Lanuza.
 Michael Cabedo, v. Cabedo.
 Michael Carbonel, v. Carbonel.
 Michael de Cifuentes, v. Cifuentes
 Michael Ferrer, v. Ferrer.
 Michael Martin del Villar, v. Villar.
 Michael Molino, v. Molino.
 Michael Moncada, v. Moncada.
 Michael Muñoz, v. Muñoz.
 Michael Ramon Zapater, v. Zapater.
 Michael Reinofo, v. Reinofo.
 Michael Zarrovim, v. Zarrovira.
 Mierès (Thomas) fCtus. IX. 6. 11. 14. 15. 18. 22
 Miguel (Vincentius Josephus) II. 1. ω)
 Miles pro Equite. XII. 16
 de Militum prerogativa Scriptor. IX. 14. 15
 Millequingentorum Cautio in appellando. III. 8
 Millequingentorum Curia, v. Sala.
 Minorisa seu Manrresa oppidum. IX. 35
 Miranda (Ludovicus de) V. 13
 Mirandæ Lusitania oppidi Forum. XII. 2
 Miron (Guilbertus) Catalanus. IX. 3

INDEX.

- Miron de Toft (*Arnoldus*) IX. 3. *alius ibid.*
 Miravete Blancas (*Jo. Martinus*) VI. 6.
 IIX. 9
 Misericordia (*Eleonom de la*) IIX. 9
de Modo procedendi in Castella. XIII. 12
 Moli seu Molinus (*Franciscus*) IX. 41
 Molina Castella oppidum. II. 12
 Molino (*Michael*) *ſCtus Aragonius.* VII. 1.
 2. IIX. 3. 5. 7
 Molino (*Petrus*) *ſCtus Aragonius.* IIX. 27
 Moll (*Antonius*) *Syndicus Majoricanus.* X. 20
 Mombeltran Castella oppidum. III. 17
 Moncada (*Michael de*) *Pro-Rex Majoricae.*
 X. 23
 Moncada (*Petrus*) *Valentinus.* X. 2
 Moncada (*Ramon*) *Catalanus.* IX. 3
 Monellis (*Jacobus de*) *ſCtus.* IX. 27
 Monetaria rei *Scriptores.* IX. 14. 15. 50
 Monforte, v. Montforte.
 Monrreal *Navarrae oppidi Forum.* XI. 4
 Monforiu (*Bernardinus Calvo de*) *ſCtus.*
 IIX. 7
 Montagudo (*Bernardus de*) X. 2
 Montalegre (*Joannes de*) *ſCtus.* V. 18
 Montalvo (*Alphonſus Diaz de*) *ſCtus.* II. 4.
 6. 10. 15. 16. *ſeq.* III. 2
 Montaner (*Hypolitus*) *ſCtus.* IX. 31
 Montani *Repertorium in Partitas.* II. 11
 Montanus (*Paulus*) *ſCtus.* II. 13
 Monejudaico, v. Montjuinus.
 Montemayor de Cuenca (*Franciscus de*)
ſCtus Americanus. VI. 6
 Monterrofo & Alvarrada (*Gabriel de*) V.
 Montefz *Ordo Equeſtris.* VII. 14. *ejus Scri-*
ptor. IIX. 26
 Montforte oppidum *Lufitania.* XII. 4. 20
 Montifonis Comitia, & oppidum. VII. 12.
 IX. 28
 Montjai *Castellum prope Barcinonem.* IX. 16
 Montjuinus (*Bernardus*) *ſCtus Catalanus.*
 IX. 16. 29
 Montjuinus (*Jacobus*) *ſCtus Catalanus.* IX.
 12. 14. 16. *ſeqq.*
 Montrava (*Berengarius de*) *ſCtus.* IX. 21
 Monzon, v. Montifonis oppidum.
 Moque *tributi in Luſtania genus.* XII. 3
 Mora Comes, v. Rojas.
 Moraga (*Franciscus Plaza de*) v. Plaza.
 Morales (*Ambroſius*) *Historicus Hispania.* I.
 5. 6. *bis.* 8. 9. 10. 11. 12. XIII. 3
 Morales de S. Cruz (*Franciscus*) v. S. Cruz.
 Moravia (*Arnoldus de*) *ſCtus.* IX. 25. 27
 Moretus (*Joſephus*) *Jeſuita, Navarrae Histo-*
ricus. VI. 7. 8. 9. 13. IIX. 11. XI. 2. *ſeq.*
 Morgado familia *Lufitana.* XII. 15
 Morhofius (*Daniel Georg*) XII. 35
 Morla (*Petrus Auguſtinus*) *ſCtus.* X. 11. 13. 16
 Morlanes (*Auguſtinus*) *ſilius.* IIX. 17. 9
 Morlanes (*Bartholomaeus*) *ſilius itidem.* VII.
 3. 9. IIX. 13. 14
 Morlanes (*Didacus*) *Pater.* VI. 6. VII. 3. IIX.
 17. X. 13
 Mouſos oppidum *Lufitania ejusque Forum.*
 XII. 17
 Mudarna (*Bartholomaeus de Humada*) v. Hu-
 mada.
 Muñoz (*Jacobus*) *ſCtus.* V. 28
 Muñoz (*Michael*) *ſCtus.* V. 3
 Muñoz (*Ramon*) *Valentinus.* X. 2
 Murça oppidum *Lufitania.* XII. 17
 Murillo (*Didacus de*) IIX. 14. 17. 24
 14 *Mufices gnarus* *ſCtus.* XII. 42
 Mur (*Vincentius*) *ſCtus.* X. 24.
 Muzam Abenhazin *Maurus Rex.* VI. 3
 Myr (*Arnoldus de*) *ſCtus Catalanus.* IX.
 40

N.

- Naja (Petrus) *ſCtus Aragonius*. IIX. 2
alius Cognominis Theologus. ibid.
- Namano oppidi Lusitania Forum. XII. 4
- Narbona (Alphonsus) *ſCtus*. IV. 10
- Narbona (Joannes) *ſCtus*. II. 15
- Narcissus, *ICtus Catalanus*. IX. 11. 24
- Navarra Regni Leges. XI. 1. seqq.
earum MSCta & editiones. XI. 8. 9. *Glossator*. 9. *Audiencia Regia*. XIII. 12. *an olim Romanis Legibus paruerit*. I. 2. *Supraria Regni pars est*. VI. 3. *ejus cum Aragonia lis de Foro Supraria*. XI. 2. VI. 7
- Navarra Historici. VI. 7. 8. *quando Aragonia Leges receperit?* XI. 3. 6
Leges Navarra à Rege Theobaldo I. collectæ. 7. *à Regibus Hispania semper confirmata*. 8
- Navarrete (Petrus Fernandez) I. 3. v)
- S. Nicolai Burgum Pampilone. XI. 5
- Nicolaus II. Pont. Rom. IX. 2
- Nicolaus Aymericus, v. Aymericus.
- Nicolaus Oliveira, v. Oliveira.
- Ninot (Josephus) *ICtus*. IX. 40
Nobilitatis cause ubi tractentur? VII. 22
- Noguerol (Petrus Diaz de Ribadeneira &)
 v. Ribadeneira.
- Nogues (Franciscus Ferrer &) v. Ferrer.
- Nonius (Eduardus) *Historicus Lusitanus*. XII. 22
- Notarius Ars ejusque Scriptores. V. 35
- Noticia universal de Catalina cit. IX. 10
- Nova Recopilacion, v. Recopilacion.
- Novalichos oppidum Valentia. X. 6
- Noura, Lusitania oppidi Forum. XII. 17
- Nueros (Joannes Petrus) *ICtus*. IIX. 21

Núñez de Avendanó (Petrus) v. Avend.
 Nūno Rasura Castellæ Judex. II. 2

O.

- Observantia Aragonia citantur. VII. 4. *quid sint?* VII. 7. 8. 9. 10
- Ocampo (Florianus de) *Historicus Caroli V.* I. 5. σ) XIII. 1
- Ocana Castellæ oppidum. V. 15
- Ochoa de Ciloniz, v. Ciloniz.
- Odemira Lusitania oppidi Forum. XII. 20
de Officiis publicis Scriptor Lusitanus. XII. 34
- Oidor quale munus? IX. 32. XII. 29
- Oienhart (Arnoldus) *Gallus Historicus*. VI. 7
- Olano (Jo. Martinez de) *ſCtus*. II. 14. V. 1. XI. 8
- Olibano (Antonius de) *ſCtus Catalanus*. I. 1. α) V. 26. IX. 7. 15. 17. 27. *in primis* 30. 31
- Olite oppidum Navarra ejusque Forum. XI. 4
- Olivariz Ducis Bibliotheca. III. 14. IX. 43
- Oliveira (Nicolaus) *Historicus Lisboa*. XII. 33
- Olives (Antonius) *Majoricensis*. X. 21
- Olot Catalonia oppidum. IX. 34
- Olyssiponis Fori varii. XII. 38
ejus Tribunal. XII. 28. 30
- Ordinanzas Reales de Castilla. III. 20
conf. Tit. speciales.
- Ordinamento Real quale jus? III. 1. *à quo latum*. III. 2. *ejus contenta, ib. editiones, ib. Glossatores* 3. 4. seq.
- Origilla Valentia oppidum ejusque Forum. X. 6
- Oroscius (Joannes) *ſCtus*. IV. 14
- Ortigas (Jo. Caspar de) *ſCtus*. IIX. 24
 ††††† 2
- Or-

- Ortigas (*Vincenius*) *JCtus.* II. 24
 Ortigis (*Gaufredus de*) *JCtus.* IX. 18
 Ortiz de Lucio (*Franciscus*) *JCtus.* V. 22
 Ortiz de Ybarguen (*Ianicus*) XI. 13. seq.
 Ortiz de Zúñiga (*Didacus*) II. 1. 15
 Osca oppidum, v. Huefca.
 Osonius Olyssiponis Episcopus. XII. 5
 Otger Catalan de eoq. figmenta. IX. 4
 Otto Aicher, v. Aicher.
 Ovetum oppidum Asturianum. III. 4. V. 10
 Ovidii *Metamorphosis Hispano Carmine* expressa. V. 32
 Ourem oppidi Lusitania Forum. XII. 3
 Ouvidores, v. Oidores.
- P.**
- De Pace & treuga varia *MScra.* IX. 11. seq.
 Pacensis Conventus Juridicus. XIII. 3
 de Paço Monasterium Lusitaniae. XII. 6
 Palacios Rubios (*Alphonsus de*) filius. *JCtus.*
 I. 20
 Palacios Rubios (*Jo. Lopez de*) pater. *JCtus.*
 I. 20. III. 11
 Palaestra quid significet? XIII. 3
 Palmela oppidi Lusitaniae Forum. XII. 3
 Palou (*Berengarius de*) *Valentinus.* X. 2
 Pampilonis Regnum. XI. 3. ejus lingua. XI. 1
 Panojas Lusitania territorium. XII. 17
 Paradilla (*Franciscus de*) *JCtus.* V. 30
 Pardenas (*Bernardinus de*) IX. 43
 Parisiensis Regiae Bibliotheca *MScrorum Catalogus* cit. II. X. 14. IX. 11. X. 8. XII. 25. 26. XIII. 11
 Parladorio (*Jo. Ibanéz*) *JCtus.* V. 14
 Partida quid Hispanis? II. 4
 Partitarum Leges citantur. I. 4. de illis agit *Sectio II. tota. Origo & Auctores.* II. 15.
- unde hausta. 4. *Compilatores.* II. 4. 6
 earum elogium. 4. 5. quando valere ceperint? 4. unde eymon vocis, 4. quando in *Madritensem Curiam* introducta. 6. à *Ferdin.* V. firmata. 6. *Editiones earum.* 7. *Commentatores.* 8. seq. *Repertoria.* 11. *Leges earum* abrogata. 14. *Dictionarium Legum.* 14. *Differentia cum jure communi.* 14.
- Don Pasqual de Aragon, Cardinalis, v. Aragon.
- Patacon Hispanis qua moneta? VII. 21
 Patos (*Joannes Petrus*) *JCtus.* VII. 9. II. X. 1
 de Patria potestate Scriptor. I. 21
 Patronatus de jure Scriptor. IX. 34. XII. 41
 Pauli *JCti* Sententia & in eas Notae. I. 4
 Paulus Montanus, v. Montanus.
- Paz (*Christophorus*) *JCtus.* III. 16
 Paz (*Gundisalvus Suarez*) v. Suarez.
 Paz (*Marcus Salon de*) v. Burgos.
- Peetare pro solvere. XII. 13
 Pedes pro homine plebejo. XII. 16
 Pedes villano pro novo homine. XII. 16
 Pedida genus tributi in Lusitania. XII. 15
 Pedraza (*Franciscus Bermudez*) *JCtus.* V. 33
- Pedrogano, oppidi Lusitani Forum. XII. 4
 Pedrofo Monasterium Lusitaniae. XII. 6
 Pegas (*Emanuel Alvarez*) *JCtus.* XII. 47
 Peguera (*Ludovicus*) *JCtus* Catalanus. IX. 7-35
- Pelagius Ebarensis Episcopus, XII. 15
 Pelagius Uniz, v. Uniz.
- Pellicerius (*Josephus*) IX. 7. 20. 22. 32. 34
 Penamacor oppidi Lusitani Forum. XII. 15
 Pera, Abbatia Portugalliae. XII. 50
 Peralta oppidi Navarrae Forum. XI. 6
 Peralta (*Raimundus de*) Nobilis. X. 2
 Perduellium de pena Scriptor. II. 17
- Pere-

- Peregrinus (Marcus Antonius) V. 26. 5)
 Pereira (Benedictus) Lusitanus. XII. 43
 Pereira de Castro (Franciscus Caldas) JCIus
 Lusitanus. XII. 37. 40
 Pereira (Gabriel) istius filius JCIus. XII.
 42
 Perella oppidum, v. Perrella.
 Perez de Lerida (Ramon) Nobilis. X. 2
 Perez de Salamanca (Didacus) JCIus. III.
 3. 4
 Perez (Ximon) v. Tarrazona.
 Perpignan Episcopatus. IX. 7
 Perrella oppidum Navarra. XI. 8
 Pertusa (Martinus) JCIus Aragonius. IIX. 2
 Peso apud Hispanos qua moneta? VII. 21
 Petrus Crudelis Castellæ Rex. II. 6. III. 1
 Petrus III. Aragonum Rex. VII. 1. Catalanis
 jum Leges ferendi concedit. IX. 6
 Comitia celebrat Cervaria. IX. 36
 Ejus Constitutiones. IX. 12. 28
 Petrus IV. Aragonum Rex. VII. 12. IX. 17. 18.
 X. 6. Catalanorum Privilegiis infestus. IX.
 8. Majoricam unit Aragonia. X. 19. ejus
 varie Constitutiones MSCta. IX. 28
 Petrus, Archi-Episcopus Tarraconensis. IX. 12
 ejus Constitutiones Provinciales. ib.
 Petrus Alfonsus, primi Portug. Comitibus filius
 naturalis. XII. 4
 Petrus Albalate, v. Albalate.
 Petrus Albertus, v. Albertus.
 Petrus Antonius Beuterus, v. Beuterus.
 Petrus Augustinus Morla, v. Morla.
 Petrus Balaguer, v. Balaguer.
 Petrus Belluga, v. Belluga.
 Petrus Calixtus Ramirez, v. Calixtus.
 Petrus Cardona, v. Cardona.
 Petrus Cornel, v. Cornel.
 Petrus Despens, v. Despens.
 Petrus Diaz de Ribadeneim, v. Ribad.

- Petrus Fernandus de Azagna, v. Azagra.
 Petrus Giron Loaisa, v. Loaisa.
 Petrus Gonzalez de Salzedo, v. Salzedo.
 Petrus Hieronymus de Cenedo, v. Cenedo.
 Petrus Lopez, v. Lopez.
 Petrus Lopez de Alcocer, v. Alcocer.
 Petrus Lopez de Arrieta, v. Arrieta.
 Petrus Ludovicus Martinez, v. Martinez.
 Petrus Mariz, v. Mariz.
 Petrus de Marca, v. Marca.
 Petrus Molina, v. Molina.
 Petrus Naja, v. Naja.
 Petrus Nunez de Avendano, v. Avend.
 Petrus Petri Justitia Aragonum, IIX. 19
 Petrus Pithoeus, v. Pithoeus.
 Petrus à Ponte, v. Ponte.
 Petrus Resenius, v. Resenius.
 Petrus de Roxas, v. Roxas.
 Petrus Salazar de Mendoza, v. Salazar.
 Petrus Sanctii, v. Sanctii.
 Petrus Sanz, v. Sanz.
 Petrus de Siria, v. Siria.
 Petrus Tenorius, v. Tenorius.
 Petrus Terrena, v. Terrena.
 Petrus Tomich, v. Tomich.
 Petrus Zuniga, v. Zuniga.
 Philibertus Sabaudia Princeps. XI. 11
 Philippus I. Archi-Dux Austria. IIX. 5
 Philippus II. Rex Hisp. IV. 1. 15. Novam com-
 pilationem perfecit. IV. 3. 4. quando mor-
 tuus. 6. Majoricam audientiam instituit. X.
 22. Gallecam transtulit Corunam. XI. 20
 Philippus III. Rex Hisp. X. 2
 Philippus IV. Rex Hisp. IV. 5. Comitia
 Oscæ celebrat. IIX. 16
 Philippus filius Jaimi Regis Majoricæ. X. 19
 Philippus Vinyes, v. Vinyes.
 Phoebus (Melchior) JCIus Lusitanus. XII.
 40. 42

- Phoroneus Rex. I. 14
 Pichardus Vinuesa (*Antonius*) v. Vinuesa.
 Pina, *Valentia* oppidum ejusq. Forum. X. 6
Pincia, v. Vallisoletum.
 Pinellus (*Arias*) *f*Ctus. V. 20
 Pinhel oppidi *Lusitani* Forum. XII. 8. 15
 Pinol familia *Aragonica*. II. X. 23
 Pifa (*Franciscus*) *Historicus Toletanus*. I. 5. 13.
 Pifa (*Joannes Rodriguez*) *f*Ctus. V. 11
 Pisana *Respublica maritima*. X. 18
 Pistoris (*Hartmannus*) *f*Ctus *Germanus*. IX. 50
- Pithoeus (*Petrus*) *f*Ctus *Gallus*. I. 18
 Pizarro & Orellana (*Ferdinandus*) IV. 5
 Placentia *Legionis* oppidum. IV. 6
 Plaza de Moraga (*Franciscus*) *f*Ctus V. 29
 Plebania quid? II. X. 8
 Plegamans (*Marimon de*) X. 2
 Plinii *Historia Naturalis* cit. XIII. 3
 Plinii panegyricus *Trujani Hispanice*. V. 30
 Podio (*Guilielmus de*) *f*Ctus *Catalanus*. IX. 24
de Penitentiariis Scriptor. IX. 24
 Poeta *f*Cti. XII. 45
 Poll (*Bernatius Joannes*) X. 23
 Pombeirensis *Archivum Lusitanicum*. XII. 6
 Ponce *Episcopus Tortosa*. X. 2
 Ponce *Vice-Comes Gerunda*. IX. 3
 Ponce de Leon (*Ludovicus Messias*) *f*Ctus. III. 5
 Ponte (*Amadeus de*) *f*Ctus *Catalanus*. IX. 50
 Ponte (*Petrus de*) *f*Ctus *Catalanus*. IX. 29
 Pontanus (*Ludovicus*) *f*Ctus. X. 11.
 Porres (*Josephus Gomez de*) VI. 6. § IX. 5. XII. 47
- Porta *Cerretania* oppidum. IX. 30.
 Portage *tributi genus in Lusitania*. XII. 15
 Portalegre *Lusitania* oppidi Forum. XII. 14
 Porteros *Senatus Aragonia*. VII. 14. *Castella*. 15
- Portoles (*Hieronymus de*) *f*Ctus *Aragonius*. II. X. 8. 21
 Portonarii *Typographi Salmantica*. II. 4
 Portuense Tribunal. XII. 28. 30. 32
 Portugallia, *Provincia Romanorum*. XII. 1.
ejus Leges Romanae & Gothicae ibid.
a quo & quando Mauris erepta ib. *Oppidorum ejus varia Fora*. 3. 4 5. 6. *seqq.*
Systema primum ejus Legum a quo XII. 9. 10
a Pontificibus in Regnum evedta. 12. *Reges, qui Leges auxere, correxere*. 22. *seqq.* *Ordinationes hujus Regni*. 25. 26. *Extravagantes ejusdem*. 26. *Repertorium Legum ipsius*. 26. *Modus justitiam administrandi*. 27. *seq.* *Munia in ejus Curis*. 30. *seq.* *Commentatores Legum*. 34. *seq.* *Praxeos Scriptorum*. 36. *item politici Status & Regiminis*. 50
- Poza (*Joannes Baptista*) V. 27
 Pozuelo (*Josephus*) *f*Ctus *Aragonius*. II. X. 30
Practici Scriptores. *Sec.* V. *toti*.
 Pradilla, v. Paradilla.
 Prado (*Alphonfus Ramirez*) *f*Ctus. V. 6
 Prado (*Laurentius Ramirez*) ibid.
de Præcedentia in Tribunali Scriptor. IX. 48
 Præpositus seu Despaborde (*Guilielmus*) *f*Ctus *Catalanus*. IX. 18. 22
de Præscriptionibus Scriptor. V. 14
 Præses *Castellæ Senatus*. VII. 15. *seq.*
 Præses *Portugallie Senatus*, v. *Portug.*
 Prætorianorum *Judex in Castella*. IV. 9
 Prætoria *Aragonia* quando instituta? VII. 12.
Castellæ quot? XIII. 1. *olim Conventus Juridici dicti*. XIII. 1
 Prætoria quid hodie sint? XIII. 4. 5. *quot eorum?* 5. 6. v. *Vallisolet. & Granata*.
 Prætorum *Leges seu Capita*. III. 17
 Præmaticarum *authoritas*. III. 8
 Præstanero *mayor de Biscaya*. XI. 17

- Prieto (*Gasspar*) *ſ*Ctus. IIX. 16.29
 Privado *quid?* III. 16
 Privilegio general in *Aragonia*. VII. 1
 Proclamacion Catolica liber cit. IX. 7. 43
 Processuum *Scriptores*. V. 15
 Procuratores Regni *quid?* IV. 2. de eorum officio *Scriptor*. V. 28
 Procurator generalis *Aragonia*. IIX. 23
 Professores qui à *Senatu Castellæ* constitui solent. VII. 22
 Promotor da *Justiça Lisboa*. XII. 30
 Pro. Regum de *persona sacra* *Scriptor*. IX. 48
 Protonotarius *Aragonia* ejusque *Vicarius*. VII. 14
 Proveedor da *Comarca in Lusitania*. XII. 29
 Puebla de Arenos oppidi *Forum*. X. 6
 Puebla de Benaguazil, ejusque *Forum*. ibid.
 Puente de la *Reina oppidum*. XI. 4
 Puente (*Joseph Martinez de la*) XIII. 6
 Pujades (*Hieronymus de*) *ſ*Ctus *Catalanus*. IX. 23. 46
 Pyrrhus (*Rochus*) *ſ*Ctus. V. 35

Q.

- Quaderno *quid apud Hispanos?* III. 7
 Queralt (*Guilielmus Bernardus de*) IX. 3
 Quernica oppidum *Biscaya*. XI. 12. seq.
 Querol *Vallis Catalonia*. IX. 30
 Quesada (*Antonius de*) *ſ*Ctus. I. 21. III. 10
 de *Quinarii numeri excellentia*. XII. 44
 Quintana (*Hieronymus de*) *Madritensis Schola* *Rektor*. II. 6

R.

- Rabida *provincia*. III. 18
 Raimundus, v. Raymundus.
 Ramirez Mendoza (*Antonius*) v. Mend.
 Ramirez Prado (*Alphonfus*) v. Prado.
 Ramon *Vice-Comes Cardona*. IX. 3. 11. X. 2
 Ramon (*Josephus*) *ſ*Ctus *Catalanus*. IX. 35
 Ramques (*Antonius*) *ſ*Ctus *Catalanus*. IX. 18. 20. 23. 29. 25. 26. 41
 Ran (*Joannes*) ejusque *Bibliotheca*. VII. 3
 Ranimirus I. *Aragonum Rex*. IX. 2
 Raphael *Cervera*, v. *Cervera*.
 Raphael *Vilosa*, v. *Vilosa*.
 Raymundus *Cardona* *Vice-Comes*, v. *Ramon*.
 Raymundus *Arca*, v. *Arca*.
 Raymundus *Ballester*, v. *Ballester*.
 Raymundus *Munoz*, v. *Munoz*.
 Raymundus *Peralta*, v. *Peralta*.
 Raymundus *Perez*, v. *Perez*.
 Raymundus *Romeu*, v. *Romeu*.
 Raymundus *Vinaderius*, v. *Vinaderius*.
 Real (*Comes del*) V. 4
 Real de à ocho *qualis moneta?* VII. 21
 Reccsvinthus *Gothorum Rex*. I. 3. *Leges Romanas antiquat*. ibid. *multam eas citant indicit*. ibid. *Leges Gothicas auxit*. I. 6. *Concilium Toletanum IIX. celebravit*. ibid. *cujus filius?* I. 11. *Forum Judicum inchoat*. I. 11. & 12
 Recetor in *Senatu Aragonia*. VII. 14
 Recetores de *Camera & de Justitia in Senatu Castellæ*. VII. 15
 Recopilacion nueva. *ſect. IV. totz.* citatur I. 4. III. 8. 15. *ansa & origo ipsius*. IV. 2. *historia*. 3. 4. *auctoritas*. 4. *editiones & contenta* 5. *Commentatores*. 6. seq.

INDEX.

- Recuperatores apud Romanos.* XIII.2
Referendarius quale munus? IV.12 *Scriptor de hoc munere.* V.23. *in Senatu Aragonia.* VII.14. *Castella.* 15.17
de Regaliis Scriptores. IX.37. XII.41.42
Regedor da Justiça Lisboa. XII.30
Regentes in Senatu Aragonia. VII.13. *quare Provinciales audiant?* *ibid.*
Reginaldus de Arca, v. Arca.
Registrador in Senatu Castella. VII.15
Reinofa (Didacus de Arze) v. Arze.
Reinofa (Michael) fCtus Lusitanus. XII.48
Reis moneta Lusitana. XII.27
Relator, v. Referendarius.
Remensa hominum priorum genus. IX.11.12
Repertoria Juris Hispani. V.89. *conf. Partitas, Ordinamentum &c. Juris Aragonici.* IIX.7. *seqq.*
Resenius (Petrus) fCtus Danus. V.30
Respublica Elzeviriana. XII.2.33. XIII.9.12
Reyherus (Samuel) fCtus Kiloniensis. Pref.
Ribadeneira (Petrus Diaz de) fCtus. V.15
Ribeira (Emanuel Suarez à) v. Suarez.
Ribera (Didacus de) XI.11
Ricoshombres quid? III.1. VI.3
Rioja (Franciscus de) fCtus Catalanus. IX.43
Ripa (Dominus de la) Historicus Aragonius. VI.7.9.12.13. VII.5.ε) IIX.11.φ)17
Ripacurtii Comitatus. IX.18.
Ripol (Acacius Antonius) fCtus. IX.36.37
Riquerius (Joannes Andreas) fCtus Catalanus. IX.23
Rius (Gabriel Augustinus) IX. 5.6.7.44
Roa (Martinus de) Jesuita. IIX.2.λ)
Robertus Viscardus, v. Viscardus.
Rodericus Rex Gothorum ultimus. I.11. *ejus Leges.* *ibid.*
Roderici (Alphonsus) XIII.7
Rodericus Bernal, v. Bernal.
Rodericus Caro, v. Caro.
Rodericus Falco, v. Falco.
Rodericus de Jesu, v. Jesu.
Rodericus Mendez, v. Mendez.
Rodericus Mendez Silva, v. Silva.
Rodericus Sanctius, v. Sanctius.
Rodericus Ximenez, v. Ximenez.
Rodericus Xuaraz, v. Xuaraz.
Rodericus Yepes, v. Yepes.
Rodriguez (Amator) fCtus. V.15
Rojas, v. Roxas.
Romanum Jus, v. Jus.
Romana Leges in Hispania vigent. I.2. *quando abrogate.* I.3. & 4
Romeu (Garfia) Valentinus Nobilis. x.2.
Romeu (Ramón) Valentinus. x.2
Ronda oppidum Batica. II.9
Ront (Petrus de) v. Ponte.
Roscus seu Ros (Antonius) IX. 50
Rossi (Joannes Victor) v. Erythraeus.
Rota S. Clementis oppidum. V.35
Roxas (Joannes de) V. 35
Roxas (Petrus de) I. 14
Rui Fernandez Nobilis Lusitanus. XII.5
Ruiz de Vergara, v. Vergara.
Rupemartino (Comes de) IX. 16
Ruscinonis Comitatus Scriptor. IX.42

S.

Saa (Antonius Correa de) fCtus Lusitanus. XII.37
Saavedra Faxardo (Didacus de) I. 5.13
de Sacramento morte puniendis dando Scriptor. XII.40
Sada (Joannes de) Pseudonymus. VI.7
Sætabis oppid. Valentia, Xativa. VII.11.x.13
Saha

- Sahagun oppidum Legionis. XII. 40
 Sala in Senatu Castella quid & quot? VII. 15.
 Sala de Gobierno, de mily quinientos, de Justicia, de provincia. *ibid.*
 Salamanca, v. Salmant.
 Salanova (Simon Petri de) VII. 3. 6
 Salazar de Mendoza (Petrus) I. 5. II. 1
 Salazar de Castro (Ludovicus) VI. 8
 Salcedo, v. Salzedo.
 Salgado Correa (Alexius) v. Correa.
 Salmantica (Perez de) v. Perez.
 Salmanticensis Academiae historia. II. 12. ψ).
 ejus visitatio. VII. 23. Professores à quo constituantur. VII. 22
 Salzedo (Ignatius Lopez de) 7Ctus. X. 16.
 XII. 40
 Salzedo (Petrus Gonzalez de) 7Ctus. IV. 9
 Samper (Hypolitus de) Valentinus. IIX. 26
 Sancta Cruz oppidum Lusitaniae. XII. 17
 Sanctacruz & Morales (Franciscus) IIX. 13
 Sanctii (Antonius & Petrus) XIII. 7
 Sanctius I. Rex Portugalliae. XII. 14
 Sanctius Garfias Rex Navarrae. XI. 3
 Sanctius Ramirez, Rex Navarrae. XI. 3. an-
 Fori Jaccensis Auctor. VI. 12. Leges Romanas introduxit. VI. 13
 Sanctius Majorica Rex. X. 19
 Sanctius VII. Navarra Rex cognomento Sapiens. XI. 5. 6
 Sanctius IIX. Navarra Rex. XI. 6
 Sanctius (Garfias) Comes Castella. II. 3
 Sanctius Garfias Rex Aragoniae. VI. 3
 Sanctius (Rodericus) I. 5. II. 5
 Sanctius Eximini Ayerve, v. Ayerve.
 Sanctius (Alphonsus) Historicus. VI. 6
 Sanguinhedo Lusitania oppidum. XII. 15. 17
 Santaren Lusitaniae oppidi Forum. XII. 8
 Sanz (Laurentius Matheu &) v. Matheu.
 Sanz (Petrus) Valentinus. X. 2
 Sarabis, bodie Toro, Legionis oppidum. III. 6
 Sardinia sub Aragoniae Regibus. VII. 13. 14
 Sargento Mayor quale munus? X. 24
 Sarzedas oppidum Lusitaniae. XII. 4.
 S. Saturnini Burgum Pampilone. XI. 4. 5
 Saura (Antonius de) Pseudonymus. V. 27
 Saxones Fori Judicum Aestimatores. I. 16
 Saz (Franciscus Carrasco del) v. Carrasco.
 Scalabitanus Conventus Juridicus. XIII. 3
 Schottus (Andreas) Jesuita Historicus Hispaniae. I. 5. φ) 13. κ) XII. 41. 49
 Scribae conf. Escrivanos.
 Sebastianus de Hermosilla, v. Hermosilla.
 Sebastianus Ximenez, v. Ximenez.
 Secretariorum Senatus Castellae lis de praesentia cum Fiscalibus. V. 24
 De Securitatibus praestandis Scriptor. XII. 36
 Sedano (Christophorus de Anguiano) v. Ang.
 Segovia olim Curia Vallisolectana fuit. XIII. 7
 ad Segoviensem Legem Scriptor. III. 5
 Seguntina Academia. V. 34
 Seixas Vasconcellos (Gaspar de) v. Vasc.
 Semanero, v. Consejero Semanero.
 Senatores, conf. Consejeros.
 Senatus Regii Aragonum origo. VII. 10. Descriptio. 12. seq.
 Senatus Castella descriptio. VII. 15. seq. Origo. II. 1. assidet Regi capite recto. VII. 24
 Senecarum patria. IV. 8
 Seniores unde dicti. VI. 3
 Septempublica seu Sepulveda Castella oppidum ejusque Forum. II. 3
 Sernancelhe Lusitania oppidi Forum. XII. 4

INDEX.

- Serra (*Barnabas*) *Jctus Catalanus*. IX. 47
 Serra (*Franciscus*) *Jctus Aragonius*. IIX. 22
 Sefagudes (*Humbertus de*) *Nobilis Catalanus*. IX. 3
 Sesse (*Josephus*) *Jctus Aragonius*. III. 19. IIX. 23
 Sesse (*Laurentius*) *prioris pater*. IIX. 23
 Sessius (*Joannes Lupi*) *Aragonius*. VII. 9
 Seva (*Bernardus de*) *Jctus Catalanus*. IX. 16. 26
 Siculus (*Lucius Marineus*) *v. Marinæus*.
Sigismundus Despujol, v. Despujol.
 Sigler (*Antonius Perez*) *Jctus*. V. 32
 Sigillum *Supremi Senatus Aragonici*. VII. 13
 Silva *familia Lusitana Nobilis*. XII. 14
 Silva (*Rodericus Mendez*) *Historicus Hispania*. II. 3. III. 6. v) 7. VI. 12. XIII. 6. 7. 9. 10
 Simarcas *oppidum Valentia ejusque Forum*. X. 6
Simon conf. Ximon & Ximenez.
Simon Petri de Salanova, v. Salanova.
Simon de Villalobos, v. Villalobos.
 Siria (*Petrus de*) *Jctus Valentinus*. X. 17
 S. Sisebadus *Giennensis Episcopus*. I. 8
 Sifenandus *Rex Gothorum*. I. 8. *an Fori judicum Auctor?* 8. & 11. *cur creditus?* *ibid.*
 Socarrats (*Joannes*) *Jctus Catalanus*. IX. 20
 Soler (*Franciscus*) *Jctus Catalanus*. IX. 50
 Soler (*Jaimus*) *Aragonius Jctus*. V. 9. IIX. 10
 Solis (*Felicianus a*) *Jctus*. V. 18. X. 16
 Sollicitador da *Justiça Lisboa*. XII. 30
 Solorzano (*Joannes de*) *Jctus Hispanus*. II. 8
Solsona Episcopatus Catalonia. IX. 7
 Solsona (*Franciscus*) *Jctus Catalanus*. IX. 50
Soni emissi Processus in Catalonia. IX. 14. 15
 Sora (*Gabriel*) *Episcopus Albarrazinus*. IIX. 9. 14
 Sorianum *Forum*. XI. 4
 Soure *oppidum Lusitania ejusque Forum*. XII. 7
 Soufa (*Emanuel Farias*) IIX. 21. XII. 22 r).
 Souto *Lusitania oppidi Forum*. XII. 16
Speculum Principum ejusque Auctor. X. 12
Status Regularum Scriptor. X. 13
 Stella *oppidum, v. Estella*.
 Stephanus *Corbera, v. Corbera*.
 Stephanus *Garibayus, v. Garibay*.
 Stephanus (*Joannes Matthæus*) *Jctus*. IIX. 14
Styli Leges. III. 16. *in novam Compilationem insertæ. ibid.*
Stylus Capibreviandi, v. Capibr.
Strylus Clausularum, v. Claus.
 Suarez de Paz (*Gundisalvus*) V. 12
 Suarez de Ribeira (*Emanuel*) V. 5
 Suarez (*Rodericus*) *v. Xuarez*.
de Successionum Materia. I. 21. V. 35
 Suelves (*Joannes Christophorus*) IIX. 25
 Surita, *v. Zurita*.
 Sueiro, *v. Oforius*.
 Sunier (*Joannes*) *Jctus*. IX. 32
Suprarbia Reges. VI. 1. *Forum*. VI. 1. *seq.*
Origo Regni. 2. *Fori*. 3. XI. 2. *fragmenta*. 5.
Scriptores. 8
 Sylves *Algarbie oppidi Forum*. XII. 20
Syndicatus quid? III. 17. *de eo Scriptores*. III. 18. 19. IIX. 22. 23. IX. 45. *seq.*
Synedrion seu Conventus Juridicus. XIII. 2

T.

- Tabellionum Majorica officium*. X. 22
de Tabellionibus Scriptor. IIX. 30
Tabularium seu Archivum Castella. VII. 15.
Catalonia. IX. 7

- Talavera Castellæ novæ oppidum.* III. 9. II. V. 32
Tallada (Thomas Cerdan) X. 13
Tamajus de Vargas (Thomas) V. 22 λ. I. 5.
 τ) V. 18. IIX. 15.
Tarapha (Franciscus) Historicus. I. 5. II. 5
Tarraconensis Hispania, v. Hispania.
Tarraconensis Conventus Juridicus. XIII. 3.
Archi-Episcopatus. IX. 7. *hujus Constitutiones MSCtæ.* IX. 12. 21
Tarrazona Legum Valentinarum editor.
 X. 9
Tarrazona (Ximon Perez) X. 2
Tassadores quale munus? XI. 20
Tassadores de los Processos. VII. 15
Taviræ oppidi Algarbiæ Forum. XII. 21
Tauri Leges citantur. I. 4. III. 8
de illis Sect. III. 6. *seq. Auctor earum.* *ibid.*
unde nomen. *ibid.* *Commentatores.* III. 9.
seq.
Tellus (Ferdin. Messia) v. Messia.
Templariorum Ordo. XII. 15
Tenoris (Petrus) Toletanus Præsul. II. 15
Tenuta quid? & Consejo de Tenuta. VII.
 22
Terrena (Petrus) Jctus Catalanus. IX. 25.
Tervel oppidi Aragoniæ Forum. II. 3
Terzeros quid? IX. 42
de Testamento morte puniendorum Scriptor.
 XII. 40
Theobaldus I. Rex Navarra. XI. 6
colligit Leges patrias. XI. 7
Theobaldus II. Navarra Rex. XI. 6
Theodisus Bæzæ Episcopus. I. 14
Theodoricus an Legum Gothicarum collector.
 I. 5
Theodosianus Codex, v. Codex.
Theophili paraphrasis Institutionum. XIII.
 2
Theresia Alphonsi IV. Legionis Regis filia.
 XII. 1
Theresia Alphonsi Enriquez filia. XII. 3
Thesaurus (Casspar Antonius) Jctus. XII. 40
Thesaurus Valenti, v. Valenti.
Theforero General in Aragonia. VII. 13
Thezoureiro dos depositos da Corte.
 XII. 30
Thieph vox Gothica. XII. 5
Thomas Cerdan de Tallada, v. Tallada.
Thomas Cleriguet, v. Cleriguet.
Thomas Mieres, v. Mieres.
Thomas Tamajus, v. Tamajus.
Thomas Valasco, v. Valasco.
Thomasia (Catharina) IIX. 14
Tiumphado quid? XII. 5
Toletanorum Conciliorum Decreta. I. 12
Toletanum Statutum circa Judeos. II. 17
Toletanus (Rodericus) v. Ximenez.
Toletanum Concilium 4tum. I. 8
Tomar Lusitani oppidi Forum. XII. 15
Tombo (Torre do) v. Torre.
Tomich (Petrus) Catalanus Historicus. IX.
 4
Toro oppidum Legionis. III. 6. V. 14
del Toro oppidi Valentini Forum. x. 6
Torreblanca, v. Gongora.
Torrecellas Valentie oppidi Forum. x. 6
Torrechita Valentie oppidi Forum. X. 6
Torre do Tombo, Archivum Lusitanum.
 XII. 2. *seq.*
Torresnovas, Lusitaniæ oppidi Forum.
 XII. 15
Tortosa Cataloniæ oppidum. III. 9. *Comitia illic habita.* IX. 6. *Archi-Episcopatus.* 7
Tovar (Gregorius Lopez de) v. Lopez.
Tovar & Ossau (Josephus Pellicer) v. Pell.
Tractatus Tractatum Juris cit. IV. 14
Transactionum super delictis Scriptor. II. 12
 † † † † † 2
 Treu-

- Treugæ Constitutiones MSCta. IX. 11. seq.
 Tribunal seu Casa da Supricaçano. XII. 28.
 da Relaçano. *ib.* dos feitos del Rey &
 da Coroa. XII. 33
 Tributum Generalitatis in Angonia. VII. 1
 Truxillo America oppidum. IV. 11
 Tudela Navarra oppidi Forum. XI. 4
 Tuexa oppidi Valentia Forum. x. 6
 de Tutelis Scriptor Hispanus. II. 13
- V. U.
- Vaietola & Cavanillas (Matthaus de) IIX. 26
 Valasco (Alvarus) J Ctus Lusitanus. XII. 25.
 39. 40
 Valasco (Franciscus de) J Ctus. II. 10. 11
 Valasco (Thomas) J Ctus Lusitanus. XII. 48
 Valbuena (Vincentius Arias de) v. Arias.
 Valdaura (Cbrisoph. Crespi) J Ctus. IIX. 26.
 x. 15
 Valdes (Didacus de) J Ctus. I. 15. 21
 Valentia, Regnum Corona Aragonica. VII. 13.
 de ejus Legibus Se c. X. 1. seq. Mauris à
 quo crepta? X. 1. primus ejus Legumla-
 tor. *ibid.* unde Leges illa petite? *ib.* 3. Ur-
 bis Valentia murus anno 1270. 4. Judicia
 olim quando *ib.* i fiebant. 5. Corrector
 Legum illarum. 4. Justicia General bu-
 jus Regni. 5. Ser ies Urbinum que Foros A-
 ragonie recepere. 6. Ejus Jus bodiervnum. 7.
 Leges Regni MSC t a. 8. earum editiones. 9.
 Repertoria. 9. Commentatores. 10. seq.
 politica. 12. Audi entia. 14. Praxeos Scri-
 ptor es. 17. seq.
 Valenti (Thefeus) Majoricensis. x. 23
 Valladolid, seu Va llisolerum ejusque Curia.
 XI II. 6. Orig o ejus. *ibid.* Descriptio. *ib.*
- primo Segovia stetit. 7. ejus primus Prae-
 ses. 6. Consiliarii que 7. quando transla-
 ta Segovia. 7. à quo Rege reformata. 8.
 Salmanticam cedit. 8. Medinam Campi
 1601. *ibid.* Burgos. *ib.* Pinciam redit 1666.
ib. Officiales ejus. 9. Ordinationes. 10. 11
 Academiae Pinciana Professores. VII. 23
 Valleficca (Guilielmus de) J Ctus Catalanus.
 IX. 7. 11. 14. 16. 17. 27
 Valleficca (Jacobus de) IX. 14. 16. 17. 18. 19
 Vallis de Aran Descriptio. IIX. 13
 Vargas Machuca (Cbrisostomus) v. M.
 Vargas (Thomas Tamajus) v. Tamajus.
 Varro (Marcus Terentius) VII. 7
 Vas (Alvarus) v. Valasco.
 Vasæus (Joannes) Historicus. I. 15
 Vasconcellos (Gaspar de Seixas) XII. 49
 Vasconcellos (Gonsalvo Mendez) v. Cabe-
 do.
 Ubeta oppidum Betica. III. 1
 Udalardus Vice-Comes Barcinonis. IX. 3
 Uexigalium Scriptores. V. 14
 Vela (Josephus de) J Ctus. V. 2
 Vela (Joannes) J Ctus. IX. 37
 Velasco (Gabriel Alvarez de) J Ctus. V. 23
 Velasquez de Avendaño (Ludovicus) v. Av.
 Velez (Marchio de) in Catalonia. IX. 34
 Verderius (Antonius) cit. II. 11. III. 3. V. 14.
 23. IIX. 22. IX. 10. 14. 16. 20. 50
 Veremundus Ordonius Rex Legionis. I. 10
 Vergara (Franciscus de) J Ctus. II. 12
 Vergara (Franciscus Ruiz de) III. 14
 Ughellus (Ferdinandus) citatur. XII. 35
 Vianæ Principes. VI. 5
 Vianæ oppidi Navarra Forum. XI. 6
 Vice-Cancellarii Aragonie officium, VII. 13
 Vicennium Academicum in Hispania. V. 16
 Vicensis Episcopatus. IX. 7. oppidum. IX. 14
 Victoria Alaba oppidum. XI. 18

INDEX.

- Victoria, *Jurium Doctor Hispanus*. V. 8
 Villabæ oppidi Navarra Forum. XI. 5
 Villadamor [Franciscus Marti de] IX. 43. 48
 Villadiego [Alphonsus de] editor Fori Judicium. I. 3. §) 13. 17. 18. V. 19
 Villaescusa [Didacus Ramirez] XI. 18.
 Villafranca Navarra oppidi Forum. XI. 5
 Villahermosa Valentia oppidi Forum. x. 6
 Villalobos [Joannes Baptista de] J Ctus. V. 1
 Villalobos & Calatayud [Simon de] J Ctus. V. 4
 Vilalpando [Didacus de] J Ctus. II. 12
 Villamalef Castri Valentia Forum. x. 6
 Villar [Martinus del] J Ctus Aragonius. IIX. 21
 Villar [Michael Martinus del] pater prioris J Ctus. IIX. 21
 Villafante [Didacus de Castillo] v. Castillo.
 Villaseca, v. Valleficca.
 Villaverde Lusitania oppidi Forum. XII. 5
 Villavicencio [Joannes de Argumedo &] V. 22
 Villaviçosa Lusitania oppidum. XII. 20
 Villaumbrosæ Comitris Bibliotheca, [quæ nuper Madriti post Comitisse, perdoctæ mulieris, obitum sub hasta vendita est] citatur. VI. 5
 Vilosa [Raphael] J Ctus Catalanus. IX. 48. 49
 Vinaderius [Raimundus] J Ctus. IX. 16
 S. Vincentii oppidum in Navarra. XI. 6
 Vincentius Arias de Valbuena, v. Arias.
 Vincentius Blasco Lanuza, v. Lanuza.
 Vincentius Cisternes, v. Cisternes.
 Vincentius Josephus Miguel, v. Miguel.
 Vincentius Mut, v. Mut.
 Vincentius Ortigas, v. Ortigas.
 Vinculos quid audiant? VII. 22
 Vinuesa [Antonius Pichardo] J Ctus. V. 10
 Vinyes [Philippus] J Ctus. IX. 49
 Viscardi [Robertus] Comitris gesta. VI. 6. a)
 Viseu Lusitania oppidi Forum. XII. 14
 Visigothi seu Westgothi eorumque Leges. I. 3
 Visita general de Carteles. VII. 16
 Vitalis Canellas, v. Canellas.
 Vitalis Castellus Doris de Blanes, v. Blanes.
 Vitiza Gothorum Rex I. II. ejus Leges, ibid. Clericis uxores permisit. IX. 2
 Vives [Berengarius] J Ctus Catalanus. IX. 16
 Ultimarum Voluntatum Scriptor. XII. 34
 Ulyssipo, v. Olyssipo.
 Uncastillo Aragonia oppidum. x. 12
 Unio Aragonica. x. 5
 Uniz [Berengarius] & [Pelagius] Majoricenses Legislatores. x. 21
 Uopis [Franciscus] Catalanus. IX. 43
 Urbanus IIX. Pont. Max. ejusque Fasti. VII. 16
 Urbani Bulla MSCta. IX. 28
 Urgellensis Comitatus donatio. IX. 28
 Urgellensis Episcopatus. x. 7
 Urrea [Ximeno de] Valentinus. x. 2
 Urrutigoiti [Joannes Andreas Franciscus de] Aragonius. IIX. 23.
 Urtiz, v. Ortiz.
 Uruelis mons in Suprarbia. VI. 2
 Usatici Catalonia Leges, seu Usages. IX. 1. earum Origo. IX. 2. Etymologia. 4. 5. Systema. 6. volumina quot? 10. Editiones. ib. MSCta. II. seq. Commentatores. ib. in Majorica valent. x. 19
 las Uferas Valentia oppidi Forum. x. 6
 Utrera. Batica oppidum. III. 5
 Uztarrozius [Joannes Franciscus Andreas] Aragonia Historicus. I. 17. d) III. 1.
 ††††† 3 VI. 7

VI. 7. VII. 3. 5. IIX. 2. bis. 3. 6. 13. 14.

15. 17. 20. 21. IX. 13

Waddingus [Lucas] Hibernus. III. 18. V. 13

X.

Xammar [Jo. Paulus] Jctus Catalanus. IX.

38

Xativa Valentia oppidum. VII. 11. X. 13

Xerez de la Frontera, Barica oppidum.

V. 27

Ximena [Martinus de] Giennii Historicus.

I. 14

Ximenez [Eleonora] IIX. 9

Ximenez [Rodericus] Toletanus. I. 5. 6. 13

Ximenez [Sebastianus] Jctus. V. 3

Ximeno de Urrea, v. Urrea.

Ximon Perez de Tarrazona, v. Tarr.

Xuarez [Rodericus] Jctus. I. 15. 21. II. 4. 7)

Y.

Yepes [Rodericus] Jctus. I. 15

Ynnigo [Amatus] Catalanus. IX. 3

Z.

Zalmetina qualis dignitas? IIX. 2

Zamalloa, v. Garibay.

Zapata [Joannes] Justitia Aragonum. VII. 6

Zapater [Michael Ramon] Aragonia historicus. IIX. 21. x)

Zarrovira [Michael de] Jctus. IX. 49

Zuera oppidum & Comitia ibi habitata. X. 6

Zũniga [Didacus Ortiz de] v. Ortiz.

Zũniga [Petrus] XI. 21

Zurita [Hieronymus] Aragonica Historia

princeps cit. I. 17. II. 1. 3. III. 6. 7. VI. 6.

12. VII. 1. 5. 6. 7. 11. IIX. 5. 19. 20. 46.

48. 49. X. 3. 6. 19.

F I N I S.



INDEX SECTIONUM.

SECTIO I.

De Legibus Gothorum in Hispania & Foro Judicum. pag. 1

SECT. II.

De Partitarum Legibus & Foro Regio Castellæ. 12

SECT. III.

De Ordinamento, Legibus Tauri, Styli & Capitibus Prætorum. 24

SECT. IV.

De ultima Legum Hispanarum Compilatione, *la nueva Recopilacion* dicta. 34

SECT. V.

De Legum Hispanarum singularibus & Praxi Fori Castellani. 42

SECT. VI.

De Regni Aragoniæ Legum Ortu, & Foro Suprarbico. 59

SECT. VII.

De Legum Aragoniæ progressu & statu hodierno, 68

SECT. IIX.

De Legum Aragoniæ Glossis & Commentariis. 86

SECT. IX.

De Legibus Cataloniæ. 108

SECT. X.

De Valentia, Balearidumque Regnorum Legibus. 141

SECT.

SECT. XI.

De Navarræ, Cantabriæ Gallæciæque Legibus. 155

SECT. XII.

De Regni Lusitaniæ Legibus. 166

SECT. XIII.

De Prætorii seu Cancellariis Hispaniæ. 196



BENIVOLE LECTOR.

A Dhuc paucis Te moror. Scias, me interim ex Hispania accepisse Historiam Juris Aragonici antiqui & novi, ut & Bibliothecam Scriptorum ad Regni Aragonum Leges seu Foros ab A. C. M CCCXLVII. usque MDCC. utriusque auctore Jo. Ludovico *Lopezio*, JC. in Supremo Aragoniæ Senatu Consiliario, quem nuper Regius favor *Marchionis del Risco* titulo & dignitate auxit, cumque ex utroque non pauca adprime ad nostrum facientia scopum elici queant, Parti nostræ secundæ, si prima hæc arriserit, inseri ea curabimus.

Vale!





SECTIO I.

DE LEGIBVS GOTHORVM.

§. I.



Rem aggredior nemini hæctenus mortalium, quod publicis quidem innotuerit typis, tentatam: æquor sulco, nullis aliorum mihi cognitum vestigiis: quo successu, sapientum esto judicare. Est & aliquid prodire tenus! Antequam vero ad ipsum me accingam opus, id monitu prius duxi necessarium, fontes, unde haurienda hæc Legum erat notitia, non tam ex Jurisprudentiæ quam Historiæ scaturigine fuisse derivandos. Legum quippe uniuscujusque provinciæ veram cognitionem ab antiquitatibus & historiis cujusque gentis petendam esse, expedita apud Istos res est (α). Ductum autem temporum sequar, & quæ à primis inde gentis incunabulis apud Hispanos hucusque vigerint Leges, juxta Provinciarum annorumque seriem explicatum dabo.

Divinum cœpta secundet Numen!

§. II.

Altius Hispani Juris repetenti originem, ultra tempora Romanorum, qui longo satis annorum tractu Hispaniarum tenuere fræna, non datur progredi. Notum vero iis, qui Romanorum Imperatorum ad Prætores Magistratusque illius Regni legere Rescripta, non nisi Romanis

A

Le-

(α) *Ant. de Olibano in Comment. de Actionibus Parte 1. Libro 3. cap. 2. n. 1. Arthur. Duck. de usu & auctoritate Juris Civilis Roman. Lib. 2. cap. 6. §. 2. pag. 105. b. pr.*

Legibus illic tunc fuisse locum (β) Integrum talium Legum Catalogum nobis ficit *Arthurus Duck* (γ) aliique: *Martinus* equidem *Azpilcueta Navarrus* *JCtus CLm9* (δ) Romanorum Hispanos non paruisse Legibus asserere audet, sed, ut credo, de Cantabris Navarrisque, qui Romanorum nunquam subiere jugum, solum ipsi sermo est.

§. III.

Subtraxere circa quadragesimum decimum post Christum natum annum vastam illam Provinciam labescenti Romanorum Imperio Gothorum vires, quorum cum dominatu & valere Leges. (ε) Invaserant nimirum illam Visi-Gothi seu melius West-Gothi. Verum quidem est, *Ataulphum* sive *Adolphum* primum eorum Regem circa annum quadragesimum & duodecesimum peculiari suæ genti mandasse edito, ut cum Gothicis Legibus & simul Romanas observarent, teste *Melch. Haiminsfeldio Goldasto* (ζ) qui & *Athalaricum* in constitutione sua ad populum Romanum idem Jus Gothicis & Romanis commune futurum esse pollicitum asserit (η): Nihilo tamen minus legimus postea in *L. 9. § 10. Tit. 1. Lib. 2. Legum Visi-Gothorum* (θ), *Flavium Recesvinthum* Gothorum Regem Jus Romanum protenus abrogasse, triginta librarum multa parti illud citanti in judicio, totidemque Judici juxta idem pronuncianti indicta. (i)

§. IV.

Confirmata postmodum illa Legum Romanarum aliarumve omnium

(β) *Gutierrez Practicar. questionum Lib. 3. quest. 13. n. 2. Olibano de Actionibus Parte I. Lib. 3. cap. 2. num. 3. Matienzo in Dialogo Relatorum Parte 3. cap. 43. num. 5.*

(γ) *Lib. cit. cap. 6. §. 4. pag. 106. edit. Londin. 1653. 8vo.*

(δ) *In Relestr. ad Cap. novic. Tit. de Judiciis nota 3. num. 60. edit. Lugdunen-sis 1576. fol.*

(ε) *Did. Covarruvias ad c. peccatum. §. 9. num. 9. de Regulis Juris in VIto. Pancirol. in Notitia Imperii Occid. cap. 71.*

(ζ) *In Constitutionibus Imperii Tomo 3.*

(η) *Ibid. eod. Tomo conf. Duck, lib. 2. cap. 6. §. 14. pag. 110. b.*

(θ) *Juxta collectionem Lindebrogii, sive in L. 8. § 9. Tit. I. Lib. II. del Fuero Juzgo ex Villadiego editione infra laudanda.*

(i) *D. Petrus Fernandez Navarrete in lib. Conservacion de las Monarquias Discursu 40. pag. 280. col. 1. edit. Matritens. 1626. fol.*

um abrogatio fuit per *L. ult. Tit. 6. Lib. I. Fori Legum: L. 15. Tit. I. Partia I: L. 6. Tit. 4. Part. 3. L. 1. Tauri. L. 3. Tit. 1. Lib. 2. nova Compilationis.* Sed & id heic adnotari meretur, *Alaricum* quidem sive *Atbalricum* Gothorum Regem Codicem Theodosianum per *Anianum* Cancellarium suum promulgari iussisse, & notas in *Pauli* sententias & *Caji* Institutiones componi per eundem curasse, sed ejus tamen in Regno successores, odio Romani nominis & cupidine delendi memoriam Legum Romanarum adductos & Codicem Theodosianum, & reliqua Romana jura omni plane vigore atque auctoritate privasse. *)

§. V.

Primam vero Legum à Gothis sancitarum collectionem debemus *Eurico* Gothorum Regi, prout uno eum ore Hispani Auctores vocant, non, ut alii λ) *Theodoricum*: quippe sub ipso primum jure scripto Gothi, cum eo usque solum dictamen rectæ rationis usu corroboratum valuisset, uti cœperunt. Consulantur *Isidorus Hispalensis* μ) *Rodericus Ximenez Præsul Toletanus* ν) *Petr. Salazar de Mendoza* ξ) *Alphonsus de Sancta Maria sive de Cartagena* ο) apud quem perperam *Enricus* legitur. *Ambros. Monales.* π) *Stephan. de Garibay & Zamalloa.* ς) *Alphonsus X. Castelle Rex.* σ) *Franc. Pifa.* τ) *Franc. Tampha* Canonicus *Barcinonensis*

A 2

fis

- *) *Cironius Observationum Juris Canon. Lib. 5. cap. 1. & 4. Arb. Duck. Lib. II. cap. 6. §. 14. f. Claud. Clemens in Tab. Chronolog. ad ann. Chr. 506. pag. m. 126. f. edit. Valentina 1689. 4to. Cowring de origine Juris German. cap. 3. pag. 6.*
- λ) *Duck. Lib. 2. cap. 6. §. 15. pr. pag. 110. b. f.*
- μ) *In Chronico suo Em 504. sive A, Chr. 466.*
- ν) *In Chronico Regum Gothor. L. II. cap. 10. fol. m. 13. f.*
- ξ) *In lib. Origen de las dignidades seculares de España Lib. I. cap. 6. fol. 6. col. 4. edit. Matritensis 1618. fol. conf. Renat. Choppin. de Doman. Francie Lib. II. Tit. 15. num. 5.*
- ο) *In Anacephalæosi Regum Hispanie cap. 16.*
- π) *In Coronica general de España Lib. XI. cap. 35. fol. 42. lit. C.*
- ς) *Lib. 8. del Compendio Historial de España, cap. II. pag. 305. edit. Antverpiensis Plantiniana 1571. fol. 4. voll.*
- σ) *Coronica general de España por el Rey Don Alonso el Sabio, edita per Florian. de Ocampo Caroli V. Imp. Historicum Vallisoleti fol. 1604. Parte II pag. 208. col. 4. conf. Cujacii de Feudis Lib. 1. Tit. 1. fol. 58. Tomi 4ti operum.*
- τ) *Historia de Toledo edita per Thom. Tamajum de Vargas. Phil. IV. R. Historicum Toleti 1617. fol. lib. I. cap. 9. pag. 18. f.*

sis. v) *Roder. Sanctius.* φ) *Didacus Saavedra Faxardo.* χ) aliique plures. *Baronius* equidem Cardinalis & Annalium Ecclesiasticorum conditor ψ) *Theodoricum Eurici filium juris Gothorum scripti Auctorem* facit, constans tamen & unanimis reliquorum Historicorum, speciatim Hispanorum omnium pro Eurico sententia præpollet.

§. VI.

Hunc ut imperando sic & emendando augendoque Leges illas fecutus est *Leovigildus*. Testantur id *Isidorus* ω) *Garibay* α) *Momles* β) *Roder. Toletanus.* γ) aliique. Idem fecit *Flavius* quoque *Recefvinthus* Rex, cujus adlocutio Patrum Concilii Toletani, quod *IIXum* est, feriis dirisque Proceres Magnatesque Regni ad emendandas Civiles Leges adstrinxit verbis, quæ apud *Garciam Loaysam Phil. II. Regis Magistrum* & *Archi-Episcopum* postea *Toletanum* evolvi possunt δ) quibus & addimerentur, quæ *Morales* de eadem re scribit. ε)

§. VII.

Excipit hæc tempora famosissimi *Fori Judicum*, sive ut Hispano audit sermone, *Fuero Juzgo* Libri origo; qui cum fons omnium Hispaniæ Jurium Legumve recte existimetur, ut de ipso accuratius paululum investigando simus solliciti, jure meretur. Admodum autem prolixus forem, si omnium singulorumque circa illius originem Historicorum sententias enumerare conarer, quare graviorum sufficiat audire *δόξας*.

§. VIII.

Primum sibi locum merito suo postulat *Ambrosius Momles*, quem haut proletaria in antiquitatibus patriis eruendis, nostroque inprimis illu-

v) *In libello de Rebus Hispaniæ ad an. 505.*

φ) *In Historia Hispaniæ Parte II. cap. 9. Adde Andr. Schotti Biblioth. Hispan. Tom. I. cap. 7. pag. 152. pr.*

χ) *In Corona Goico-Castellano-Austriaca Parte I. cap. 8. pag. III. edit. 11. Monasteriensis 1646. 4to. cui addatur Juliani del Castillo Historia do los Reyes Godos, Matriti 1624. fol. edita.*

ψ) *Annal. Eccles. ad ann. Chr. 468. num. 12.*

ω) *Chron. Gothor. ad Eram 603. f. A. C. 570. adde Alphons. de Cartagena Anacephal. cap. 16.*

α) *Lib. 8. del Compendio Historial de España cap. 21. pag. 321.*

β) *Coronica General de España Lib. XI. cap. 71. pag. 84. lit. F.*

γ) *Cronic. Gothor. Lib. II. cap. 14. fol. 14. b.*

δ) *In Collectione Concilliorum Hispaniæ, Matriti 1593. fol. edita pag. 420. m.*

ε) *Lib. XII. cap. 30. fol. 141. lit. A.*

illuſtrando argumento functum opera norunt, quotquot illum Principem Historicorum Hiſpaniæ evolvere. Sic autem ille fuſius de illo Legum Gothicarum ſyſtemate diſſerit: ζ) Siſenandum Gothorum Regem ferunt Legibus ejus gentis in ordinem redigendis ſedulam præ cæteris navaſſe operam, unde & idem is eſt, cui communi plurimorum Historicorum opinione compilatio Libri *Fuero Juzgo* adſcribitur. Sententiam quoque tuetur illam Titulus, qui in Codice antiquo MSCto extat, Siſenandi Regis nomen in fronte gerens, & compoſitum in Concilio Toletano IV. per LXII. Episcopos præſente jam memorato Rege, iſtud Legum *σύνημα* innuens.

§. IX.

Vt meam, pergit idem *Momles*, lectori exponam mentem, Liber iſte latine primum ſcriptus compilatusque fuiſſe videtur, in linguam poſtmodum *Romance* ſeu Caſtellanam translatus: Teſtatur id, quem *αυτόπτης* mihi videre contigit. Codex ejus ſat antiquus, ubi latino cuſusvis Legis tenori verſio, quam citamus, Romance ſuberat, extatque hodiernum Codex ille in Bibliotheca Illuſtris Eccleſiæ Toletanæ. Ge- nuinum libri nomen latinum eſt LIBER JVDICVM, & hoc titulo citatur à Ferdinando I. Caſtellæ Rege in oratione illa, quam habuit ad Patres in Concilio ad *Coyanca* opidum *Oreto* Aſturiarum capiti vicinum congregatos, A. C. 1150. ubi expreſſe Leges illo contentæ *Gothica* audiunt: Eadem vero ratione, qua omnis apud nos Legum liber *Fuero*, etiam hic *Fuero Juzgo* corrupto ex *Fuero de los Juezes* ſive *Fori Judicum* vocabulo cognominatur.

§. X.

Sunt (continuat *Momles*), quibus *Fuero de Leon* audit, quam ob cauſam equidem nescio: proprie enim id nominis datur Libro Legum, quas illi cognominis Regni Metropoli olim præſcripſerat Alphonſus V. Rex, & urbis illius ab ultimo per Maurorum Almanſorem excidio reſtaurator. Eſt autem hic *Legum Legionenſium* liber longe celebratiſſimus in gentis noſtræ Annalibus, loquiturque de illo ipſum Alphonſi monumentum, quod in S. Iſidori templo in Legionenſium cernitur Metropoli, & ab ipſo Morali η) his exprimitur verbis: *Hic jacet Rex Adeſonſus, qui popularavit Legionem poſt deſtructionem Almanſor, & dedit ei bonos fo-*

ζ) *Coron. General de Eſpañã Lib. XII. cap. 28. fol. 123. & cap. 61. f. 194.*

η) *Lib. XVII. cap. 38. fol. 317. lit. A. de la Coronica general de Eſpañã.*

„ros, & fecit Ecclesiam hanc de lyto & latere. Habuit praelia cum Sarracenis, &
 „interfectus est sagitta apud Vescum in Portugal. Fuit filius Veremundi Ordonii,
 „Obiit Era M. LXVIII. III. Non. Maji. Ipse ego (verba sunt Morales) ex
 „pervetustis descriptum Codicibus Fori illius Legionensis exemplar,
 „posideo; compositus autem Forus ille in Comitii, quæ Concilium
 „Legionense vulgo audiunt, die Ima Augusti A.C. 1020. celebratis, mi-
 „nime ergo Libro Judicum Juris illius Legionensis nomen quadrat,

§. XI.

„ Erroris quoque manifestissimi ibidem Morales arguit eos, qui Sise-
 „nandum Regem, Patresque Concilii Toletani IV. auctores libri istius
 „asserunt. Leges quippe Regum longo post temporis spacio imperan-
 „tium sparsim inveniuntur illic ad ipsius usque Roderici infelicis ac po-
 „stremi Gothorum in Hispania Regum ævum. Ansam, ut credo, errori
 „dedit Lex ejus libri prima, quæ Sisenandi Conciliique istius nomen
 „præ se fert. Aliis placuit, Auctorem ejus statuere Alphonsum cogno-
 „mento Castum, Legionis & Castellæ Regem, rerum & hæc assertio o-
 „mni ratione ac auctoritate destituitur, Mihi firmissimis gravibusque
 „argumentis persvasum est, colligi cæptum Forum illud Judicum sub
 „Cindasuinto, & Recesuinto patre filioque Regibus; ac ultima tan-
 „dem perfectum manu sub Egica in XVIto Toletano Concilio fuisse.
 „Non obstat huic meæ sententiæ, reperiri & illic Regum post Egicam,
 „ut Vitizæ & Roderici Leges, paucissimæ enim illæ sunt, & quæ volumini
 „jam confecto facile adjici potuere.

§. XII.

„ Constat autem nostrum hoc Systema quatuor distinctis Legum
 „speciebus I. Edictis Regum Gothorum, præscripto cuius Legi Regis
 „auctoris nomine. II. Conciliorum Toletanorum Decretis. III. Le-
 „gibus Antiquæ dictis, quæ ex Romanis creduntur desumptæ, & IV. Ano-
 „nymis, sive talibus, quæ omni omnino titulo ac epigraphe destituun-
 „tur; Antiquissimæ omnium sunt Gundeniari Regis, plurimæ Cindas-
 „& Reces-uinthorum Regum. Habes heic, amice Lector, quæcun-
 „que notatu digna circa Forum illud Judicum erudite adnotavit gravis il-
 „le Vir, Ambrosius Morales; Restat, at præcipuas Hispanarum antiquitatum
 „Auctores pro viribus cum ipso conciliare studeamus.

§. XIII.

Adstipulatur Momli Franc. Pifa §) qui & rubrum, ut vocant, illius li-
 bri

brī s. epigraphen his verbis exhibet ex vetusto MSCto Codice: *Este libro fue fecho de sesentay seis Obispos en ò quarto conceyo de Toledo, antela,, presencia del Rey Don Sifnando, en ò tercero ano, que el regno, en à Era de seysci-
entos è ochenta è un ano. Rey Sifnando. Additque Pisa, erratum heic esse,, in numero tum Episcoporum, Rodericum enim Toletanum non nisi 61. meminisse, tum etiam annorum Eræ, factum enim illud esse Anno E-
ræ DCLXXI. Facit autem & pro Sifenando Concilioque illo Toletano Jo-
annes Mariana 1) qui Collectorem operis haberi S. Isidorum Hispalensem
asserit, quod tamen Saavedre 2) & Alphonso Villadiego 3) displicet.*

§. XIV.

Alios quoque Collectionis illius Fori Judicum constituit Auctores
vel Adjutores *Martinus de Ximena 4a)* S. Sisebadum nempe Giennensem
(vulgò Jaen) & S. Theodisum. Beaciensem (communiter Baeza) E-
piscopos & Martyres, quo vero is nitatur fundamento, protenus me-
latet. Conferantur, quæ circa hoc argumentum, scriptis tradidere Vi-
ri de Historia Hispana longe meritissimi, *Didacus de Colmenares Segovien-
sis, multæ auctoritatis apud suos Historicus 5)* *P. Bernbardus Brito Mona-
chus Alcobacensis & Regni Lusitanæ Historiographus 6)* *Petrus de Rojas,
Mora Comes 7)* *Steph. Garibayus 8)* qui pro Sifenando stat. *Jo. Briz Martinez,
Monasterii Regii Aragonici S. Joannis Pinnatensis Abbas & Historiogra-
phus Regius 9)* qui & illic rationem dat etymologia nominis *Fuero*, il-
ludque ex latinorum Foro scite deducit, redarguendo *Isidorum*, qui 10)
a Foroneo Rege antiquo primoque mortalium credito Legislatore il-
lud derivare conatus est, & ob id quoque *Andree Alciato* Jcto CLmò va-
pulavit. 11)

§. XV.

1) *Historia de España Lib. VI. cap. 5.*2) *In Corona Gothica Parte I. pag. 339. conf. Andr. Schotti Biblioth. Hispan.
Tom. I. cap. 7. num. 27. pag. 163. edit. Wechel. 1608. 416.*3) *In Comm. in Forum Judicum s. LL. Gothorum in princ.*4a) *Anales de Jaen. num. 7. ad ann. 793. pag. 45. Marriti 1654. fol.*5) *Historia de Segovia cap. IX. §. 2. pag. 64. b.*6) *Monarquía Lusitana Tomo II. Lib. VI. cap. 29. pag. 257. col. 4.*7) *Historia de la Ciudad de Toledo Tom. II. Lib. 3. cap. 10. pag. 327.*8) *Compendio Historial de España Lib. IIX. cap. 31. pag. 340. m.*9) *Historia de S. Juan de la penya del Reino de Aragon Lib. I. cap. 33. f. 146.
col. b. edit. Gesanugl. ap. Jo. de Lanaja & Quartanet 1620. fol.*10) *Originum Lib. XV. cap. 2. pag. 1192. f. edit. Gothofredi.*11) *Disput. Lib. 2. cap. 24.*

§. XV.

In *Monalis* quoque circa Egicam Regem Fori nostri Auctorem sententiam concedit *Frid. Lindebrogius* Jctus Clarissimus, in *Prolegom. ad Codicem Legum Antiquarum Francof. 1623. fol. editum*, ubi & asserit, „ in Hispania Galliaque Narbonensi usum illius Fori frequentem & tantam fuisse auctoritatis, ut ex illo etiam in Capitulare Caroli Magni Imp. „ quædam inserta fuerint, ex *gr. L. 6. Tit. 269. Lib. 7. addatur L. 4. Tit. 1. „ Testatur quoque ibidem Lindebrogius, librum Legis Gothicæ vocari à „ Joanne IX. Pontifice Rom. in Decreto Iovonis Parte 3. c. 98. qui eidem „ ex Capitulari Caroli Legem de compositione sacrilegii adjecit: quin „ & κατ' ἐξοχήν Forum Judicum & Liber Judicis audit in exemplari Curi- „ aliam Usuum de Feudis Raym Berengarii Comitis Barcinonensis. Hæc Lindebrogius, cui adde Didacum Valdes in *addit. ad Xuarez in Proem. Fori Goth. Andr. Gomez de Arze in pras. del Fuero Juzgo col. 3. Vasæum in Vita Suinica Regis Fr. Rodericum de Yepes in Genealogia de los Reies de España in vita Egicæ fol. 36.**

§. XVI.

Nec id omitendum censeo, quod ex *Deciano τ)* atque *Choppino υ)* asserit *Arthurus Duck φ)* Codicis Justiniani ad exemplum in XII. Libros Forum hoc nostrum discesci, magnamque tum apud Burgundiones χ) tum apud Saxones aliosque populos consecutas auctoritatem, in tantum, ut & in ipsis Conciliis Ecclesiæ laudari sæpius eas contigerit; De tempore autem, cui adscribenda ejus origo proprie foret, omnino cum cæteris filet *Duckius*, *Claudius* tamen *Clemens* eas in annum Christi DCXXXI. rejicit ψ). Sed satis me de Fori hujus Gothici origine, naturaque ac constitutione dixisse arbitror, reliquum nunc est, ut & de ejus MSCtis æque ac typis editis Codicibus, glossarumque ac Commentariorum in idem auctoribus verba faciam.

§. XVII.

Et primo quidem, quod Manuscriptos hujus Systematis Codices attinet, testatur illustris Segobienfium Scriptor *Didacus Colmenares ω)*, vidisse se vetus illius exemplar quadringentorum & ultra annorum, emendatius longe auctiusque illo, qui ab *Alphonso de Villadiego* typis fuit publi-

τ) In *Apolog. adversus Alciatum Lib. 2. cap. 7.*

υ) De *Domanio Francia Lib. 2. Tit. 15. n. 5. edit. Paris. 1605. fol.*

φ) De usu & auctor. *Juris Lib. II. cap 6. §. 15. pag. III. a. m.*

χ) *Conf. Cironium Observat. Juris Canon. Lib. 5. cap. 2.*

ψ) In *Tabulis Chronologicis pag. 127. b.*

ω) *Historia de Segovia. cap. IX. §. 2. pag. 64. b.*

publicatus. Extat & in *Antonii Augustini*, CLmi illius Tarraconensium Archi-Episcopi, ac Juris-Consultorum sui ævi facile principis, Bibliotheca Manuscriptorum β) exemplar Fori s. Libri Judicum, in quo LL. illæ Gothorum Regum Hispano sermone continentur; Scriptum illud in membranis jam ante 380. & quod excurrit annos, fuerat, & formæ minoris folii volumine continebatur. Apographum etiam hujus Libri idem Summus Vir ex priori descriptum exemplari possidebat, ut in jam citato *Catalogo* γ) apparet. Dolendum autem est, prius illud membranaceum scriptum injuria temporum fuisse mutilatum, ut ipse conqueritur *Augustinus*. Quin & libros XII. Legum Gothicarum, qui dubio procul idem cum Foro nostro opus sunt, collatos ab illustri *Hieronymo Zurita* cum antiquo, (quod in veteri reperitur Codice Conciliorum sancti Aemiliani Cogollensis [nunc S. Millan de Cogolludo dicti,] qui hodie in magnifica S. Laurentii del Escorial Monasterii Bibliotheca extat) exemplari, & in charta recenter circaann. 1550. descriptos in forma folii idem habuit *Augustinus*, *Catalogo* BBæ. ejus teste. δ)

§. XVIII.

Latine edidit illud omnium, ut credo, primus *Petrus Pitboeus*,] Ctus Gallus, & politioris literaturæ antistes celebratissimus, hoc sub Titulo: *Codicis Legum Wisigothorum Libri XII. cum Isidori Hispalensis Episcopi de Gothicis, Wandalis & Suevis Historia seu Chronico*. Parisiis apud *Sebast. Nivellium* 1579. in forma folii, (3. ut vocant alphab. mole). Laudat & opus & Auctorem debito encomio *Frid. Lindebrogius* ε) & translatum postea illud fuisse asserit, nescio cujus jussu in Linguam Hispanicam, ita tamen, ,, ut ea versio in omnibus Latinæ editioni non respondeat, nam & ex ,,

B

Con-

β) In Manuscriptis latinis num. 405. pag. 95. edit. *Tarraconensis* ap. *Phil. Mey* 1587. 4to 2. alph. qui liber apprime rarus est.

γ) *ibid.* num. 406.

δ) *Ibid.* num. 407. cui omnino adjungi merentur, quæ *Vitarrozius* & *Josephus Dormerus*, en los progresos de la historia del reino de Aragon. L. 3. cap. 4. §. 5. pag. 249. seq. de *Zurita* illo Manuscripto differunt ex *Domini Martini Lopez de Bailo*, *Ant. Augustini Secretarii* notitia librorum illius BBæ, quod opus idem cum jam citata *Augustini* BBæ. credimus, additque *Dormerus*, se quoque *MSCrum* Fori Judicum membranaceum admodum vetustum possidere.

ε) In *Prolegom. Codicis Legum Antiquarum*, in quo easdem Leges *Wisigothorum* ad *Pitboei* exemplar edendas curavit.

Conciliis Hispaniæ quædam præmitti & intermisceri, Leges etiam, ipsas alio, quam in latino Pithoei, interdum ordine collocari. Prodiit autem versio illa Hispana opera *Alphonsi de Villadiego* cum uberimis ejusdem Commentariis. Asturicensis hic fuit, J. V. Doctor, ac in urbe Madritensi Civis & Advocatus, qui Forum hoc Judicum latine, adjecta Hispanica ex variis conflata Conciliis Glossa, edidit hoc Titulo: *Forum antiquum Gothorum Regum Hispaniæ, olim Liber Judicum, hodie Fuero Juzgo nuncupatum XII. libros continens: adjectum & Isidori Chronicon cum Continuatione Editoris.* Madriti apud Petrum Madrigal 1600. fol. (12. ut ajunt, alfab.) Notandum heic obiter, falli *Nicol. Antonium*, cum in Bibliotheca Hispana nova §) plura huic nostro cognomina, ut: *Villadiego, Vascunãna & Momolja* tribuit, eumque Toletanum patria facit; Ipse etenim se Asturicensem Civemque Mantuanum in operis inscriptione vocat.

§. XIX.

Observationes etiam *al Fuero Juzgo*, sive ad Forum Judicum, veteres Hispaniæ tabulas scripsit Themidis Hispaniæ Antistes & Jctus excellentissimus *Didacus de Covarruvias & Leyva*, sacrum semper Juri operantibus nomen. Eas *Antonius Covarruvias*, magni Didaci haut degener frater perfecisse, typisque edenda commisisse, dicitur apud *Hieron. de Higuera* n) Jesuitam Toletanum; lucem autem adspexisse publicam est quod dubitemus; *Nicolaus* certe *Antonius* §) nullius plane ejus editionis meminit.

§. XX.

Est & non ignotum scriptis varii generis, quibus suæ permanebunt semper laudes, nomen *Joannis Lupi s. Lopez* (alias de *Biveros* dicti) de *Palacios Rubios*. Salmanticensis primum, post Vallisoletanus fuit Juris Canonici Professor, seu, ut vocant, Cathedralis; tandemque Anno 1490. creatus Judex Regiæ Cancellariæ Pincianæ seu Vallisoletanæ. Fama est, primum hunc fuisse Curia Indicarum Rerum Senatorem renunciatum, Romam quoque delegatum aliquando, ad obedientiam Ferdinandi Catholici nomine Julii II. Pontif. Rom. exhibendam. Inter alia, quæ summus hic Vir posteritati reliquit ingenii monumenta, heic solum Glossernatum ejus ad Fori Judicum Leges meminisse juvat; de

§) *Tom. I. lit. A. pag. 43. a. pr.*

n) *In Tractatu MSCto de los Muzarabes, s. de Mixt-Arabibus Hispanis, qui adhuc in scriniis latet.*

§) *In Bibl. Hispana nova Tom. I. Tit. Didacus Covarr.*

de reliquis infra nobis dicendi patebit campus, cum ad Legum Taurinarum Daduchos erit perventum. Manu exarata illa glossemata lucem non adspexere, sed Auctori furto ablata fuisse conqueritur Alphonsus Filius. 1)

§. XXI.

Excipit Lopefium Rodericus SVAREZ s. XVAREZ Salmantinus, non infimi Subsellii Jctus, cujus eruditionis modestiæque summa cum laude meminere Summi Viri, Didacus Covarruvias in Variarum Resolut. libris 2) & Antonius Quesada. 3) Baccalareus is (sive Bacularii, ut Buchnerus censet scribendum 4) Juris titulo contentus (rara me hercle modestia) vixit, Curia Pinciana Senator, Decurioque tandem Salmanticensis à Catholico Hispaniarum Rege Ferdinando V. constitutus. Habentur inter ejus opera [ævum duratura] Repetitiones sive Lecturæ in quasdam Leges Fori Gothici, nempe

- 1) Proæmium in Leges Fori Hispanici.
- 2) Lectura L. 1. Tit. XI. Lib. I. Fori LL. scil. de eo, quod filia per matrimonium à patria potestate liberatur.
- 3) Lectura Libri II. Tit. III. Legis 2.
- 4) Lectura Libri II. Tit. XII. Leg. 4. sive de juramento.
- 5) Lectura Lib. III. Tit. I. Leg. 2. scilicet de poena filia nubentis absque parentum consensu.
- 6) Lectura Lib. III. Tit. III. L. 2. sive de bonis constante matrimonio quæsitis, qui & seorsum prodiit Colonia 1580. 8vo.
- 7) Lectura Lib. III. Tit. II. Leg. 1. sive de Arrhis.
- 8) Lectura Lib. III. Tit. XX. Leg. 13. quod mulier non contrahat absque Viri permisso.
- 9) Lectura L. III. Tit. VI. Leg. 1. de filiorum naturalium & spuriorum successione.
- 10) Lectura Lib. III. Tit. IIX. Leg. 2. de cessione bonorum.
- 11) Lectura Lib. III. Tit. VI. Leg. 8. de las herencias s. de hereditatibus.
- 12) Lectura L. III. Tit. V. Leg. 9. de gravamine à legitima filiorum, portione tollendo.

1) Nic. Antonius Bibl. Hisp. nova Tomo I.

2) Variar. Resolut. Lib. III. cap. 5. num. 6. edit. Operum Francofurt. Tom. II. fol. 221. b. m.

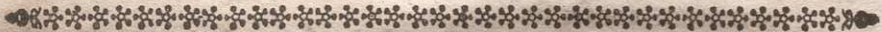
3) In Questionibus Juris, quæst. 24.

4) In Tomo Programmatum Academicorum, num. 201. pag. 202. b. m. 410.

Omnes hæ repetitiones, siue Lecturæ, junctim prodire Salmanticæ 1556. fol. Postmodum & auctæ fuere additionibus *Didaci Valdes*, Jcti & Professoris primum vicennalis Juris Canonici Vallisoletani, post & Curia Granatensis summæ Senatoris; Editæ illæ sunt *Pincia* una cum *Xuarezii* Lecturis 1590. fol. Nostri vero *Suarezii* opera omnia prodire junctim *Francofurti*, apud *Nicolaum Bassæum* recusa 1594. fol. & *Duaci* etiam in Belgio 1614. itidem in fol. & Antverp. 1661. folio.

§. XXII.

His ultimo loco adjungendus est *Gaspar de Baeza*, Vir juvenis supra ætatem doctus, cujus inferius, cum ad novissimam LL. collectionem ventum erit, mentio prolixius fiet. Postumum ejus opus edidit frater, *Melchior de Baeza*, de Decima Tutori Jure Hispanico præstanda, ad *L. nempe 2. Tit. VII. Lib. III. Fori Legum. Granatæ* apud *Hugonem Menæ* primum 1507. post & *Madridi* 1592. utrinque in fol. excusum; idemque opus & in *Tractatu Tractatum* haberi auctor nobis est *Nicol. Antonius* v). Et sic hos recensuisse Legum istarum *λαμπαδῆς* nobis nunc sufficiat; brevitatis etenim studio ad sequiora tempora, & historiarum jurium Hispanorum telam pertexendam properandum nobis est.



SECTIO II.

DE

PARTITARVM LEGIBVS
ET FORO REGIO CASTELLAE.

§. I.

STerit plena sua Legibus Gothorum Judicumque Libro auctoritas sub Castellæ Legionisque non solum, sed & Aragoniæ [teste *Blanca* ξ)] Regibus post Mauros in illis Regnis, quæ Gothis eripuerant, pulsos, per aliquot seculorum decursum, & in Castellæ quidem

v) *Biblioth. Hisp. novæ Tom. I. pag. 397. b.*

ξ) *In Commentariis Rerum Aragonensium Cesar augustæ fol. editis anno 1588. ap. Laur. & Didac. Robles, fratres, pag. 132. & 133.*

dem Regno ad tempora usque Salomonis illius Hispaniæ, nomine reque vera sapientis Alphonfi X. seu ut alii numerant IX. vel etiam XI. electi Romanorum Imperatoris. o) Hic enim, tum ut subjectorum consuleret utilitati, tum ut in sacro Themidis tholo memoriæ suæ suspenderet anathema, anno post Christum natum 1260. ultima perfici manu curavit cœptam jam sub Ferdinando III. Sancto illo Patre suo, (quem & saluberrimas plurimis Andalusix seu Bæticæ urbibus ac oppidis teste *Roder. Caro* § Cto π) Leges ac Foros constituisse notum est) Legum omnium à Prædecessoribus Castellæ Regibus latarum congeriem, septem partibus distinctam, unde celebre ortum *de las Siette Partidas* cognomentum. Auctores, qui nobis hæc tradidere sunt *Steph. Garibayus* ρ) *Magnus Aragoniæ Annalium Conditor. Hieronymus Zurita* σ) *Diego Ortiz de Zuñiga* Hispalensis, *Ordinis Sancti Jacobi Eques* τ) *Nicol. Antonius*, itidem Hispalensis, *Regiorum Romæ Negotiorum Gestor & Eques Ord. S. Jacobi* υ) *Alphonfus Nonnii s. Nunçez de Castro*, *Caroli II. Hispan. Regis Historicus* φ) *Petrus Salazar de Mendoza*, *Toletanus* χ) *atque Ecclesiæ patriæ Canonicus* ψ) qui à Ferdinando III. per XII. Viros (Regij Castellæ senatus supremi primos Auctores) compilatas Partitas asferit, cui & calculum adjicit *Petrus de Mariz* *Conimbricensis, Historicus Lusitanus* ψ)

B 3

dus

- o) Videantur *Cironius observat. Juris Canon. Lib. V. cap. 1. § 7. & Ren. Choppinus de Domanio Franciæ Tit. XV. num. 5.*
- π) *Antigüedades del Convento de Sevilla Lib. III. cap. 44. fol. 161. col. 3. editionis Hispalensis ap. Andr. Grande, 1634. fol.*
- ρ) *Compendio Historial de España Lib. X. cap. 7. pag. 517. & Lib. XIII. cap. 9. pag. 801. m. edit. Antverp. Planin. 1571 fol.*
- σ) *Annales de Aragon. Parte I. Lib. IV. cap. 47. fol. 274. col. 1. editionis Casar-Aug. ap. Jo. de Lanaja & Quartanet 1621. fol.*
- τ) *Annales Ecclesiasticos y Seglares de Sevilla, Madriti ap. Florian. Anisson 1677. fol. edit. pag. 131. m. ad ann. 1284.*
- υ) *Bibliorbeca Hispana nova Romæ ap. Nicol. Angelum Tinassium 1672. edita fol. 2. Voll. Tomo I. pag. 416. b. m.*
- φ) *Historia de la vida del Sancto Rey Don Ferdinando el III. edita Madriti ap. Francisc. Serrano 1673. in 4to pag. 68. b.*
- χ) *In lib. Origen de las Dignidades Seglares de Castilla, Madriti 1618. fol. edito, Lib. II. cap. 13. pag. m. 55. a.*
- ψ) *Dialogos de varia Historia, e dos Reys da Portugal, Dial. 2. pag. 97. b. edit. Coimbra ap. Ant. Mariz 1594. 8vo.*

us & Professor in Collegio Imperiali Madritensi ω) qui in annum Christi 1250 Partitarum illam Collectionem conjicit.

§. II.

Inprimis vero notari merentur, quæ Joannes Mariana, Societ. Jesu Theologus ac Historiæ Hispanæ illustre Decus de Partitarum LL. disse-
rit α). Is etenim simul mentionem facit antiqui ab Alphonso sapi-
ente cujusdam Libri seu Fori Leges Castellæ antiquas continentis, jux-
ta quod vetutissimos Castellæ Judices, (quos inter fama præ cæteris cla-
ruere Nonnius Rasura & Lainus Calvus) pronunciare solitos fuisse as-
serit. Prolixius adhuc & solidius pro more de illo Legum libro disserit,
Historicorum Hispaniæ Coryphæus, Stephanus de Garibay. β) Judices, ait,
„antiqui Castellæ libro quodam Legum, Liber Judicum (*Libro delos jue-*
„*zes*) dicto utebantur, in quo vetus Castellæ Forum continebatur; juxta
„illud pronunciabant, dirimebantque Comitatus illius subjectorum li-
„tes. Mentio fit sæpius illius Libri in Privilegiis vetustis Urbibus, Oppi-
„disque hujus Regni à primis quondam ejus Regibus concessis, sum-
„maque semper jus illud auctoritate & robore viguit, usque dum per
„Alphonsum Sapientem, Legesque Partitarum penitus ei abrogaretur.
Hæc Garibayus.

§. III.

Nec illud silentio hæc prætereundum puto, veteres Castellæ Co-
mites, Ferdinandum Gundisalvi, Garciam Ferdinandi & Sanctium,
Garciam receptæ à Mauris Septempliciæ (Oppidum est Castellæ Veteris
novem leucis Segovia distans, hodie *Sepulveda* audit) singulare contu-
lisse Forum sive Jus municipale, quod à Sanctio Majore Navarræ Rege,
Sanctii Garciæ nepote eidem renovatum amplificatumque fuit. Forum
hoc præ cæteris Hispaniæ fama claret, & *ναρ' ἐξοχὴν* *Fuero Antiguo* cogno-
minatur; quin & extra Castellæ Regni limites ejus fama celebritasque
pro-

ω) *In Tabulis s. Tablas Chronologicas de España, edit. novissima auctius edita per Lic. Vicente Josef. Miguel. Valencia ap. Jaime de Bordazar 1689. in 4to pag. m. 136. pr.*

α) *Historia de España Lib. IIX. cap. 3. pag. 267. b. & Lib. XIII. cap. 8. f. pag. 469. b. edit. novissimæ cum Continuatione à D. Felix Lucio de Espinosa y Malo edita Madriti apud Gabr. de Leon 1678. fol. 2. vol. idem tn. Mariana L. 9. cap. 7. Sanctium Ramiri successorem jam LL. Gothorum abrogasse affirmat, qui tamen ob id vapulat Conring. de O. J. G. c. 3. pag. 9. seq.*

β) *Lib. X. del Compendio Historial, cap. 7. pag. m. 517.*

progressa est, adeo, ut Alphonfus II. Aragonum Rex etiam Urbi Tervel noviter à se instauratæ istud præscripserit. A. C. 1172. teste Hieron. Zurita γ) & Roderico Mendez Silva. δ)

§. IV.

Redeamus ad jus Alphonfinum, quod maximam partem ex Jure Romano fuisse depromptum, communis Doctorum sententia est. ϵ) Non melius autem graviusque perorare celebre hoc Partitarum opus, quam ipsis Nicolai Antonii verbis potero. Sic autem ille ζ): Jurisprudentiæ opus maximum, & Justiniani Imperatoris Tribonianique Latinarum sive Basilii Græcorum æterno de hac artium merito haut impar, nullis tacendum gentibus aut sæculis jam subjicimus *Las Siete Partidas del Rey Don Alonso* nuncupatum, hoc est, Hispaniæ totius, tam sacræ quam profanæ, tam publicæ quam privatæ, tam civilis quam criminalis ut vocant Jurisprudentiæ corpus absolutissimum, quod Jus Alphonfinum proprie dixeris, quod cum Scholiis *Alphonfi Diazii de Montalvo* semel, & cum aliis *Gregorii Lopezii Salmanticiæ* ter editum habemus ex *Portonariorum* officina, typis nempe *Andree ad 1555. & 1565. & Dominici Andree* forsan filii anno 1576. 4. voluminibus in fol.

Est autem hæc Partitarum Collectio nil aliud ac interpretatio quædam Legum Romanarum atque item sacrorum Canonum, nonnullis adjectis pro resolvendis Scholiastarum Juris quibusdam controversiis, quas opus fuit exfolvi. Quare non aliter, quam ab earundem Romanarum tam Ecclesiasticarum quam profanarum Legum sententia explicari has Partitarum Leges debere notant nostri Pragmatici, η) atque idem nec ante Ferdinandi & Elisabethæ Catholicorum Regum tem-

γ) *Annalium Aragoniæ Lib. II. cap. 31. fin. fol. 79. col. 3. pr.*

δ) *In Poblacion General de España pag. 26. col. 3. & pag. 102. col. 2.*

ϵ) *Covarruvias Variar. Resolut. Lib. I. cap. 14. §. 5. Camillus Borellus de Regis Catholici præstantia & juribus cap. 68. num. 8. edit. Mediolan. 1611 fol. Choppinus de Dominio Franciæ Lib. II. Tit. 15. num. 5. &c. quin ipse Nic. Anton. in Præf. Biblioth. novæ per Azonis, celebris Jcti discipulos Partitas compilatas fuisse, asserit.*

ζ) *Bibliotheca veteris Hispaniæ post obitum Auctoris à Cardinale Josepho Saenz de Aguirre Romæ ap. Anton. de Rubeis 1696. fol. 2. vol. edita Tomo II. Lib. IIX. cap. 5. §. 220, 21, 22, 23.*

η) *Covarruvias Variarum Resolut. Lib. I. cap. 14. num. 5. Roder. Suarez seu Xuarez ad L. 1. num. 43. med. Tit. de las ganancias Lib. III. For Judicum.*

„tempora vim Legum habuisse 9) ex eo, quod nunquam uti tales fue-
 „rint promulgata. Partitæ vero quasi partes sive divisiones operis di-
 „ctæ, nam & intus hic verbi usus legitur *Alguna Partida* pro aliqua par-
 „te, in Leg. 22. Tit. 8. Partida V. & passim.

§. V.

„Fama est, B. Ferdinandi tempore hoc exsculptum Legum Syste-
 „ma, sed alio nps vocat ejusdem Inscriptio, & vulgaris Historicorum,
 „puta *Alphonfi de Cartagena* i) *Francisci Taraphe* κ) *Alphonfi Garsia Mata-*
 „*mori* λ) *Roderici Sanctii* & aliorum μ) persuasio, hanc laudem non a-
 „lii quam Alphonso præstantium. Utrique autem debere gratias His-
 „paniam, aliis & melius, placet, Ferdinando concepti & inchoati, Al-
 „phonso absoluti operis. De quo vere possumus dicere, quod olim
 „Cicero de suo Romanorum primitivo jure non parum ambitiose:
 „*Fremant omnes licet, dicam quid sentio: Bibliothecas me hercle omnium Philo-*
 „*sophorum unus mihi videtur XII. Tabularum libellus, siquis Legum fontes & ca-*
 „*pita viderit, & auctoritatis pondere & utilitatis ubertate superare.* ν) *Quid e-*
 „*legantius, sed & quid superbius?*

§. VI.

Primus famosum hoc Juris Alphonfina Systema in Curiam Ma-
 dritensem introduxit, Legisque illic vim habere jussit Alphonfus XI. si-
 ve ultimus ejus nominis Castellæ Rex, Sapientis pronepos, quem in fi-
 nem erigi *Anno Erae 1377 seu Christi 1339. die 2. Maii* curavit publicum Re-
 giaque auctoritate munitum Instrumentum, quod verbis authenticis
 exhibet *Hieronimus de Ruintana* Latinæ Madritensium Scholæ Reçtor &
 urbium illius Reginx monumentorum sagax illustrator, ξ) à quo ta-
 men abire in diversam videtur sententiam CLmus *Nicolaus Antonius*,
 dum Alphonfi illius XI. Sanctione Compluti promulgata Anno Chr.
 1386. iis demum Legibus vigorem & auctoritatem tribuisse scribit. ο) Pa-
 ce tamen summi hujus Viri dico, latere dubio procul in numero isto
 anno-

9) *Burgos de Paz ad Leg. I. Tauri ex num. 367. 572. & 663.*

i) *In Anacephalæosi Regum Hispanie cap. 48.*

κ) *In libello de Regibus Hispanie.*

λ) *In Apologetico pro doctis Hispania Viris.*

μ) *In Histor. Hispanæ Parte IV. cap. 1.*

ν) *In Lib. I. de Oratore.*

ξ) *In lib. Grandezas de Madrid Lib. 3. c. 59. p. 380. ed. Madrid. 1629. fol.*

ο) *In Biblioth. Hispanâ veteri Lib. X. cap. 15. §. 818.*

annorum aut typothetæ aut memoriæ Auctoris $\sigma\phi\acute{\alpha}\lambda\mu\alpha$, loco n. 1386 mi vel ille *Æræ* annus, vel 1366 mus, Christi exprimendus erat. Constans enim Historicorum est assertio, defuncto jam Alphonso illo XI. anno Christi 1350. Petrum Crudelem ejus Filium Castellæ præfuisse Regnis. Adhuc ab utroque longius recedit *Alphonsus Didacus de Montalvo*, inferius laudandus, qui in Commentarii, quem in Partitas scripsit, sine, his, „ unde illis sua constet Legibus auctoritas, innuit verbis: *Cujus sacra-*
 „ *tissima Leges à Christianissimis Regibus Ferdinando & Elisabetha jubentur, ut ja-*
 „ *cent, ad unguem inviolabiliter observari, reservata sue Regali Majestati earum*
 „ *Legum interpretatione, quæ tamen verba de nova potius vigoris confir-*
 „ *matione, quam prima introductione, capienda esse dixerim.*

§. VI.

Supereff nunc, ut brevibus dem titulum ac Sciagraphiam ejus, quæ mihi ad manus est, editionis, hacilla gaudet epigraphe: *Las Siette partidas del Sabio Rey Don Alonso el nono, nuevamente glossadas por el Licenciado Gregorio Lopez, del Consejo Real de Indias de Su Magestad, con su repertorio muy copioso, assi del Texto como dela glossa. Madrid por Juan Hasey 1611. fol. quatuor voluminibus: Horum primum continet Partitarum duas priores, alterum totidem sequentes; tertium tres reliquas, ac ultimo exhibetur Repertorium in universas Partitas, earumque glossas. Junctim totum opus complectitur 22. ut vocant alphabeta; notandum vero obiter heic est, editionem illam, quamvis prima fronte Madriti exhibeat nomen, in Germania tamen fuisse exsculptam, & quidem Moguntix typis Balthasaris Lippii 1610. ut in Fine cujusdam illius Tomi adnotatum est. Memini me: & in Bibliotheca *Didaci de Arce & Reinoso*, Generalis per Universam Hispaniam hæreticæ pravitatis Inquisitoris & Consiliarii status Regii, quæ egregiis abundabat libris, cujusque Catalogum typis Madritensibus apud Melchiorem Sanchez 1660. fol. impressum ad manus habeo, Partitarum vidisse exemplar Valisoleti una cum Lopezii Scholiis 1587 fol.3. voluminibus excusum. Meminere etiam *Georgius Draudius* in *Bibliotheca Classica & Martin. Lipenius* in *Juridica* alterius adhuc Antverpiensis sumptibus heredum Mart. Nutii & Joannis Kerbergii 1611 & 1612. in Folio impressæ, de qua tamen, utpote nunquam alias visa, certi nihil statuere possum.*

§. VIII.

Opus est, ut de celebri illo jam laudato Lopezio quædam mone-

am. Nomen ei fuit *Gregorius LOPEZ de TOVAR*, ortumque ex illo ob sanctuarium Deiparæ Virginis famosissimo Extremaduræ oppido *Guadalupe* traxit. Merito in ejus se diffundit laudes doctissimus Antonius π); quare nimis in eis heic recensendis essem, non possem tamen, quin unicum illud ex *Joanne de Solorzano*, Viro quem Musa vetat mori, ρ) adducam ab illo prolatum. Sic autem iste: *Gregorius Lopezius*, Regius in supremo Indiarum Senatu Consiliarius, & ob eximiam utriusque Juris peritiā & indefessum laborem omni seculo commendandus, uti clamant ardua & aurea glossemata in *Leges Partitarum*, sine quibus manca profecto Hispani fori Jurisprudencia videri posset. Summa hæc Lopezii laus est, cui à laudato Viro laudari contigit.

§. IX.

Sed nec illud nobis silentio prætereundum, in celebrem hunc Partitarum illustratorem ejusque glossemata Scholium sive brevem succinctamque erudito communicasse orbi interpretationem Doctorem *Bartholomæum de Humada Mudarm*, ex Ronda Bæticæ seu Andalusie municipio oriundum; Jctus is fuit non ex infimis, Collegiatæ Ecclesiæ Talaverensis, Toletanæ Dioceseos Canonicus, Cantoris officio functus, qui satur vitæ ipso nempe octogesimo ætatis anno ad plures abiit circa Ann. 1624. Dolendum autem est, scholia illa non ultra primum secundumve partitarum Glossematumque Tomum progredi; Lucem tamen, quæ dedit, videre Madriti apud *Quirinum Gerardum* 1588. in folio prot edocemur à *Nicolao Antonio* σ).

§. X.

Priori, ac Lopezius, loco nominari meruerat *ALPHONSVS DIAZ* seu *DIDACI de MONTALVO*, Jctus & Consiliarius ac Judex sub *Ferdinando & Elisabethâ* Regius famigeratissimus. Laudes illustris hujus Themidis Sacerdotis intactas relinquo, præcones etenim virtutum doctriæque nactus est Antonium *Quesadam*, Jctum magni nominis, τ) & nostrum *Nicol. Antonium* υ). Ex hoc solum ea, quæ ad rhombum heic faciunt, excerpta dabo, Titulum nempe Libri, quo
Le-

π) In *Bibl. Hispanâ nova* Tom. I. pag. 416.

ρ) De *jure Indiarum* Lib. 2. cap. 1. num. 38.

σ) *Biblioth. Hisp. novæ* Tom. I. pag. 153. pr.

τ) *Questionum Juris* cap. 30.

υ) *Biblioth. Hisp. Vet. Lib. X. cap. 15. §. 811. seq.*

Leges Partitarum glossa illustrandas sibi sumserat, qui talis est: *Las Siete Partidas del Sabio Rey Don Alonso el IX. por las quales son dirimidas las questiones y pleitos, que en Espana ocurren, sabiamente sacadas de las Leyes Canonicas y Civiles, con la glossa del insigne Doctor Alonso Diaz de Montalvo è con las adiciones enmiendas è decisiones, que por los Reyes Successores fueron hechas, nuevamente sobre todos los exemplares hastagora publicados corregidas è ordenadas.* Ita habet Lugdunensis Gallia editio anni 1550. in folio regali ex Matthæi Bonhomme typographia, quæ tamen editio, ut idem Antonius monet, (Φ) quædam adjunxit non è Montalvi penu, Leges scilicet appendicis loco quibusdam adjectas Titulis è nova illa Taurinarum Legum Collectione, de qua inferius. Hæc autem Lugdunensis editio secuta est Complutensem, de anno 1542. qua antiquior fuit alia Veneta 1528. in folio 2. Voluminum, apud Lucam Antonium de Junta, Florentinum excusa, præcedente Doctoris Francisci de Velasco, de quo §. sequenti, correctione, & utramque illam Hispana præcesserat, princeps forte reliquarum omnium, *Burgensis* nempe anni 1518. in folio.

§. XI.

Silentio quoque prætereundi neutiquam sunt, quos ipse ob primam ex Septem Partitis expurgatam à mendis, puritatique ac nitore suo restitutam digno mactavit encomio Montalvus, *Hieronymus* nempe CVCALON, & *Franciscus* à VELASCO *Burgasius* seu forte *Burgensis*, uterque Juris utriusque Doctor. Hujus quidem Compendium seu Summarium Titulorum & Legum ad calcem operis totius extat. Unde forsitan in recentioribus Partitarum editionibus titulorum ac Legum inscriptiones sive summaria, quæ hodie legimus iis præfixa, quis mutavit, ut erudite hoc super argumento differit nunquam satis laudatus noster *Nicolaus Antonius* (Φ). Ipsum vero *Montalvi* repertorium se junctum editum est *Pincia* 1549. in folio. Verderius equidem in Supplemento Gesnerianæ Bibliothecæ recenset *Montani* repertorium in Leges Hispaniæ Salmanticæ apud Petrum de Castro 1540. in folio, sed idem *Montalvi* credo, inprimis cum de *Montani* tali opere altum apud Antonium silentium sit.

§. XII.

Subjungendus & his *Didacus* del CASTILLO aliàs de VILLASANTE, ex *Molina* Domini cognominis Metropoli, Castellæ veteris oppido oriundus

(Φ) In Biblioth. Hisp. veteri Lib. X. cap. 15. S. 817.

undus JurisConsultus, cujus Commentaria in Partitas manu scripta se vidisse, testis est eorundem præco *Nicolaus noster Antonius χ*). Alius ab illo diversusque est *Didacus de VILLALPANDO* Legionensis, Baccalaureus Canonum in Collegio veteri S. Bartholomæo Sacro Universitatis Salmantinæ electus die 4. Novembr. 1458. post Jurium creatus Doctor, tandemque Ferdinandi & Elisabethæ Hispaniarum Regum Consiliarius. Hic & in hanc produci Scenam meretur ob doctam & Solemnem ut vocat *Lecturam ad Leg. 22. Tit.1. Part.VII. de pacto sive transactione super delictis celebranda*, quam edi curavit Legione, seu, ut alibi legimus *ς*) Pincix, (ubi & 1574. excusum in Folio ejusdem Repertorium fuisse asseritur) 1552. fol. Testem rei producimus *Franciscum Ruiz de Vergara & Alava*, qui de vita Didaci de Anaya Maldonati, Archi Episcopi Hispalensis, & Historia fundati ab eo Collegii illius Salmanticensis doctissime singulari libro est commentatus *ψ*), quo cum consentit noster Antonius. *ω*)

§. XIII.

Commentatus etiam ad quandam Partitarum partem est *Gaspar de HERMOSILLA*, JurisConsultus, alio haut nobis cognitus titulos, ad additiones is, notas & resolutiones ad Glossas Gregorii Lopezii super Utam Partitam scripsisse fertur, ab Auctoris Filiis *Joanne & Sebastiano Baeza editas 1634. in Folio*, duobus voluminibus. Reliqua ejus Auctoris, ut ut ab Editoribus promissa, in lucem publicam nondum prodire. Hæc omnia sola *Antonii α*) fide damus. Plures sunt Hispaniæ Jctorum, qui ad quasdam solum Partitarum Leges speciatim fuere commentati, inter quos præcipuo numerandus loco CLmus *Joannes GVTIERREZ* Jctus, cujus laudes non reticebimus, cum ad novissimam ventum erit Compilationem. Scripsit enim is inter alia erudita Tractatum ad Leges Regias, quæ Titulo 16. partitæ Vltæ habentur, *de Tutelis nempe & Curis minorum, deque officio & obligationibus Tutorum ac Curatorum, ipsorumque mercede*, quod opus primum Salmantinis prodiit typis 1602. in folio, recusum in Germania *Francofurti putæ 1606. Fol. & 1650. itidem in fol. Lugduni*. Prodiit & una cum *Pauli Montani & Borgnini Cavalcanti* ejusdem

χ) In Bibl. Hisp. novæ Indiæ ultimo Materiarum.

ς) In Catalogo Bibliotheca Didaci de Arce & Reinoso.

ψ) *Vida del Arzobispo Don Diego de Anaya Maldonado, y Historia del Colegio viejo de San Bartholomé en Salamanca. Madrid 1661. fol. pag.120. §.121.*

ω) *Biblioth. novæ Tom. I. pag. 249. a. m.*

α) *In Biblioth. Nova Tom. I. pag. 403. b.*

dem argumenti operibus Taurini Sabaudia Metropoli 1611. Folio, si *Lipenio* fides, β)

§. XIV.

Similiter & singulare quoddam opusculum, ad illustranda Partitarum quaedam loca conducens, militare ac Juridicum meditatus est *Antonius ALVAREZ*, Civis Beacienfis. Titulum ejus libri nobis suppeditat *Antonius γ)* talem. *Tratado sobre la Ley de dela Partita, de lo que son obligados à bazer los, buenos Alicaydes, que tienen à su cargo fortalezas y castillos fuertes.* Edicum autem est illud opus Vallisoleti 1558 in 8vo. Pluris æstimandus est *Joannes Martinez da OLANO* Labor. Navarrus is gente, ex Stella oriundus urbe fuit, ac in Suprema Castellæ Curia Madritensi Advocati non sine laude officio functus. Peroravit is Partitas libro singulari, quem Antinomiis, (infra suo recensendis loco) adjecit, titulo hoc decorato: *Epilogus Legum VII. Partitarum quæ per alias Leges posteriores & per desuetudinem aut contrarium usum in totum vel in partem correctæ sunt, atque abrogatæ inveniuntur.* Utrumque opus Antinomiæ nempe & Epilogus editum fuit Burgis 1575 fol. Denique & ultimo his subjungendus loco, qui haut inutilem illustrandis Partitarum Legibus navavit operam, *Petrus Nunéz de AVENDANO*, (in cujus laudibus adhuc inferius occupabimur.) Scripsit enim is *Dictionarium Hispanum vocum antiquarum, quibus Partitarum Leges & aliæ Regiæ constitutiones utuntur.* Opusculum hoc uno cum reliquis Auctoris volumine post ipsius obitum à *Didaco*, filio haut degenere, primum in Regia Castellæ Curia Madritensi causarum Patrono, Limensis dein in America Senatore editum est Salmanticæ 1573. in fol. Et sic quoque Glossatores Commentatoresque celeberrimi hujus Legum Hispanarum Systematis quantum per virium licuit imbecillitatem, perlustravimus.

§. XV.

Progredimur ergo ad aliud ejusdem Sapiientis Alphonfi Regis opus, FORI REGII (el FVERO REAL) Titulo insigne. Legi merentur, quæ circa illud adnotarunt Historici illorum æque ac recentiorum temporum, inprimis *Didacus Ortiz de Zuniga δ)* & *Antonius noster ε)* ex quo præcipua breviter adnotata dabimus. Ait ille, diu Forum istud præ-

C 3

cipuum

β) In Biblioth. Juridica passim. conf. Antonii Hispanam T. I. p. 540. b. m.

γ) Biblioth. Hisp. novæ Tomo I. pag. 75. b. m.

δ) Annales de Sevilla Lib. II. ad A. C. 1284. num. 1. pag. 131. b. m.

ε) Biblioth. Hisp. Vet. Lib. X. cap. 1. §. 55.

cipuum Castellæ ac Legionis Regnorum jus continuisse, primum que ejus Glossatorem fuisse *Vincentium Ariam* de BALBOA seu VALBVENA Jctum suo tempore clarissimum. Fuit is patria Gallæcus Archi Diaconus Toletanz Ecclesiæ, ejusdemque Archi Episcopi, Viri summi, *Petri Tenorii* Consiliarius & amicus ex intimis tandemque, non Palentinus (ut *Montalvus* quidem credidit §) sed Placentinus Antistes jam ante annum 1404. constitutus. Merito eum præstavit elogio *Ferdinandus Peresius de Guzman* in libello illo *de los Claros Varones*, quem suæ Joannis II. Castellæ Regis Historiæ adjecit η), apud quem & obiisse legitur anno 1414. & in Cathedrali, cui præfuerat, sepultus. Glossa ejus in hoc nostrum Forum, quam Sermone vernaculo scripserat, lucem non vidit, extat tamen Manus exarata in Toletanz Ecclesiæ scriniis, teste CLmo *Joanne Narbona* §); Alium etiam ejusdem Glossæ codicem, ejusdemque cum Auctoris *Arie*, ut ex caractere liquet, ætatis possedit supra in nostræ opellæ præfatione laudatus, nunquam sat laudandus, *Joannes Lucas Cortesius* ὁ μακροβίτης. Evolvi quoque de *Aria* nostro meretur *Aegidius Gonzalez de Avila* in *Theatro Ecclesiæ Placentinae Tomo II. pag. 480. edit. Madritens. 1647. fol.*

§. XVI.

Exceptit hunc *Ariam* supra jam nobis laudatus *Alphonsus Didaci* seu *Diaz* à MONTALVO, cui & præter alia doctissima scripta *el Fuero Real glossado* debemus. Audiamus, quæso, ipsa Antonii nostri elegantissimæ pro more de hoc opere differentis ι) verba: Collectio hæc est, „(inquit) Legum Hispanicarum omnium (si demas Gothorum Regum Constitutiones, quas Forum Judicum complectitur:) antiquissima vulgari sermone promulgatarum ab Alphonso Rege Castellæ & Legionis hujus nominis ultimo. NB. Differt heic circa illarum Legum Auctorem Antonius noster ab Ortizio, dum hic X. ille XI. Alphonsum ponit; ego quidem σφάλμα typhotetæ apud Antonii locum irrepisse crediderim, cum ipse alibi κ) Alphonsum X. Sapientem ejus auctorem ipsis Montalvi verbis profiteatur. Hæc obiter. Pergit idem.

§. XVII

„Inserta huic Commentario *Montalvus* duo voluit opuscula à se olim

§) In Præf. Glossæ ad Forum hoc Regium.

η) Lib. V. cap. 12. pag. m. 320. a. fin. edit. Madritensis 1678. in fol.

§) In Lib. de appellatione à Vicario ad Episcopum Parte II. fundam. 5. num. 19.

ι) Bibliab. Hisp. Veter. Lib. X. cap. 15. §. 813.

κ) Lib. X. cap. 1. §. 56.

„olim elucubrata: Prius circa perduellionis cujusdam Daciae Comitiss
 „pœnam, Joannis II. Regis jussu scriptum & Titulo 4to Libri primi hu-
 „jus Fori Regii adjunctum: Posterius de Judæis ad fidem converfis ad
 „officia publica & Ecclesiæ honores promovendis; quæ Toleti quæ-
 „sio per illos dies agitata fuerat; quod opusculum ille in eadem Regio-
 „mandato editum *Commentariis in Leg. 2. Tit. 3. Libri IV.* inseruit. Persua-
 „sum enim nobis est, Montalvum sub Rege Joanne II. hoc opus com-
 „pilasse, Regioque Senatori Ferdinando Didaci primum exhibuisse,
 „diuque postea in multis auctiora Commentaria iterum sub Catholi-
 „cis Regibus (ut ex præfixo his prologo apparet,) edidisse, nec tamen
 „quidquam ex iis, quæ jam olim inibi legebantur, mutasse, unde fa-
 „ctum, ut Joannis II. Regis mentio tanquam adhuc viventis illic permaneret.
 „Hæc nos *Antonius*. Codices illius operis MSCTos quod at-
 „tinet, memini extare in *Antonii Augustini Bibliotheca* jam superius lauda-
 „ta λ) *Alfonso de Montalvo Commentarios in Forum Regium Hispaniæ*
 „seu Castellæ ab Alphonso Rege IX. constitutum, in libro chartaceo 100
 „& ultra, tunc cum Catalogum ipse conficeret *Augustinus*, annorum in
 „forma folii exaratum. Editiones ejusdem typis impressas quod spe-
 „ctat, primum hoc opus editum creditur *Salmanticæ* 1500. ibidemque,
 „rursus 1543. in fol. ut alibi notatum reperi. μ) *Medine item Campi apud*
 „*Guilielmum de Milis* 1544. fol. & rursus *Salmantica apud Joann. Baptistam Ter-*
 „*manovam* 1569. in folio.

§. XVIII.

Iterata jam celebris hujus *Montalvi* facta mentione non possum,
 quin tertiam quoque ejusdem hujus argumenti prolem, opus nempe
 „juridicum apponam, cui hic titulus est: *Secunda Compilatio Legum & Or-*
 „*ditionum Regni Castellæ, quæ à Regibus Hispaniæ in generalibus Curii conditæ &*
 „*promulgatæ fuerunt usque ad Serenissimum Regem Ferdinandum, & Serenissimam*
 „*Reginam Elisabetham laboriose & utiliter compilatæ, & abbreviatæ, ac de idioma-*
 „*te (vernaculam Linguam intelligit) in Latinum translata.* *Hispani* 1495. in
 „folio. Nobis id operis videre nunquam contigit, explicabimus tamen
 „Antonii verbis ν) quid eo contineatur. Est nimirum Index alphabe-
 „ticus verborum juris adjuncta singulis verbis Regia, quæ circa rem-
 „exatbat, constitutione, una cum glossis & additionibus ex utroque ju-
 „re depromptis.

SECTIO

λ) *In Manuscriptis Latinis, n. 445.*μ) *In Catalogo BBe. Didaci de Arce & Reinoso inter libb. 7Ctorum n. 317.*ν) *Loc. cit.*

SECTIO III.

DE

ORDINAMENTO, LEGI-
BVS TAVRI, STYLI,
& PRAETORVM.

§. I.

Post Partitarum tempora ad Ferdinandi usque Catholici ævum nil memoratu dignum in Historia Juris Hispani accidit, quin Partitis suis semper honos & vigor mansit. Id tamen silendum minime est, quod apud maximæ inter suos & famæ & auctoritatis Virum, Jo. Franciscum Andream de Vztarroz, Philippi IV. Regis ac Aragonum Regni Historicum, nuper me legisse memini in pererudito, quod ejus quoad virtutes æque & doctrinam, atque officium munusque Successor publicavit, opere, *Progressos de la Historia en el Reino de Aragon dicto*, §) de Foro quodam veteri Regni Castellæ, *el Fuero viejo de Castilla dicto*, quod Alphonsus IIX. seu IX. qui Vbetensem Urbem à Mauris recepit, cum Eleonora Conjuge A. C. 1212. Dicasteriis Castellæ præscriperat, qui Liber Juris etiam ad Partitarum usque tempora in vigore mansit. Cum autem illo tempore sapiens iste Rex Alphonsus Jus novum conderet, Status Castellæ, quos tum communi vocabulo *Ricos Hombres* hodie los Grandes de España vocant, petiere, ut ipsis eorumque Subjectis & Vasallis antiquo illo Foro porro uti, & juxta illud lites causasque coram judicio decidere concederetur, quod & factum, injunctumque à Rege Senatui Burgenfi (metropolis ea est Urbs Castellæ veteris in Arevaccis sita) ut perpetua illius una cum Alphonsino suo jure auctoritas & vigor in Tribunalibus esset. Regnante post illa tempora Petro, aut Justo aut Crudelis cognomen merito, Alphonsique ultimi Filio, vetus istud Castellæ Forum A. C. 1356. in ordinem sub certos Titulos V. libris contentos redactum digestumque fuit. Miratio autem mentem subit, qui factum, qui fieri potuerit, neminem omnium aut Alphonsi IIX. aut Petri Crudelis Historicorum (quos nobis quidem perlu-
stra-

strare licuit) vel minimum ejus Fori Legumve nobis reliquisse vestigium, contenti ergo sola diligentissimi *Vstarrozii* hæc fide protulimus.

§. II.

Prodiere postmodum Seculi abhinc secundi præterlapsi initio Augustissimorum Ferdinandi Catholici & Elisabethæ Regum jussu & auspiciis ORDINATIONES, seu, ut vulgari Sermone audit EL ORDENAMIENTO. Regiæ hoc vocabulo indigitantur Læges Hispanorum, quæ variis de causis post Alphonsum illud Jus fuerant promulgatæ. Compilavit illas jam sæpius nobis memoratus *Alphonsus Diaz de Montalvo*, & in unum volumen, libros autem octo scite digessit, Titulo operi præfixo: *El Ordenamiento Real*. Quin & Glossas quoque seu Commentarios iisdem adjecit, & additiones, itemque Repertorium super easdem Leges. Prodiere illa omnia junctim uno comprehensa volumine Hispani apud Meynardum Vngut Alemannum, & Stanislaum Polonum 1496. in folio, quæ editio est omnium prima. Salmanticæ recusum postea idem est opus, 1549. & iterum Compluti 1565, apud Sebastianum Martinez, in folio, & rursus Compluti apud Andream Angulum 1567 itidem in folio. conf. *Nicol. Antonium* nostrum passim in Vet. & nova Biblioth.

§. III.

Commentatorem nactæ sunt Leges illæ haut ignobilem, *Didacum* nempe PEREZ de SALAMANCA, in cognomine Academia sexti Decretalium Professore. Edidit namque is inter alia Commentarium in IIX. Libros Ordinationum Regni Castellæ, qui lucem vidit Salmanticæ 1574. seu ut alibi legimus ^o) 1575. folio, duobus voluminibus, summo Viro Didaco Leivæ de Covarruvias, Segovienfium Episcopo & Regii Hispanici summi Senatus Præfecto, Themidis Hispanæ venerando Antistiti, eidemque meritissimo inscriptum ^π). Verderius tamen in BBæ. Gesnerianæ supplemento meminit Perezii Commentarii in primam partem Ordinamenti Salmanticæ apud Mariam de Terranova 1560. folio.

§. IV.

Ad hunc nostrum Perezium rursus commentatus est, additiones conscribendo ad secundam ejus Commentariorum partem, *Antonius*

D

Rami-

o) In Catal. Biblioth. Reinosiana jam sup. sæpius citato.

π) Nic. Antonius in Bibl. nova Tomo I. lit. D.

Ramirez de MENDOZA, cujus ex Aegidio Gonzalez Davila ρ) mentionem facit Nic. noster Antonius σ), nam autem lucem publicam illæ viderint, nobis certo non constat. El Ordenamiento Real integrum quoque ac notis illustratum propriis edidit Michael de CIFVENTES, Gijona Asturiz Oppido oriundus, Jctus ac Civis Ovetensis (Oviedo Asturum Metropolis). Excusum Opus illud Medinæ (s. ut alii scribunt, Methymnæ) Campi prodit anno 1555. folio, eodem nostro Antonio teste. τ)

§. V.

Petrus etiam Nunéz sive Nonnii de AVENDANO sub Caroli I. Hispaniarum Rege, Imperatorum Romanorum eo nomine illustrium, quinto, Jctus Causarumque Patronus uno omnium ore præstantissimus. Ejus huic, de quo agimus, commode inservientia argumento profant: 1) *Tractatus de secunda supplicatione cum pœna & cautione 1500. Duplarum, ad Legem nempe Segoviensem, qua in Ordinationum volumine est 589a. Tituli IV. Libri II. Adjunctus* 2) *Tractatus primi & secundi Decreti circa intellectum Legis I. Tituli de los Assentamientos Libro III. Ordinamenti. Item* 3) *Declamatio Legum quarta & quinta Tituli de las exceptiones, Libri III. Ordinamenti, circa singularem Lecturam Roderici X Suarez, quam inseruit Commentario in Leg. Post rem judicatam π. de re judic. Prodiere illa junctim uno volumine Compluti 1543. in 4to. & cum reliquis ab Auctoris Filio Didaco editis Operibus Salmanticæ 1573. in folio. Speciatim quoque ad Leg. Reg. 5. Tit. 3. Libri VII. Ordinamenti Praelectiones scripsit, dum juvenis adhuc causam tueretur amici, Ludovicus Messias PONCE de LEON Jctus in Utra, nobili Bæticæ, & quidem Conventus Hispalensis Oppido natus, anno 1524. aut circiter, nullis, quod quidem nobis innotuerit, in Republica muneribus clarus. Opus autem, quod huc referendum, tale est: In Legem Regiam Toleti conditam sub Tit. 3. de los propios, y rentas de los Concejos, quintam Libri VII. Ordinamenti, in causa vertente à Responso Praelectiones, Hispali, apud Alphonsum Garfiam-Escrivano, anno 1568. in fol.*

§. VI.

Temporis nunc ratio exigit, ut & aliquantulam heic demus LE-
GVM

ρ) In *Historia de la Ciudad de Salamanca*, *ibid.* edita ap. Arthurum Tavernier 1606. 4to liber oppido natus; & in *Theatro Ecclesiastico de Castilla*, Tomo I. antiquo, in *Ecl. Salmantina*.

σ) In *Bibl. nova Tom. I. pag. 123. a. m.*

τ) *Ibid.* Tomo II. pag. 105. b. fin.

GVM TAVRI sive TAVRINARVM notitiam. Celeberrimæ illæ sunt, & JCr̄is præsertim Hispanis continue citatæ. Originem illæ acceptam ferunt eidem, cui Ordinationes Regiæ, Auctori, magno nempe ac Catholico illi Hispaniarum Monarchæ, Ferdinando Quinto. Ansam rei hanc accepimus: Ad superos circa anni 1504ti exitum emigraverat Serenissima Ferdinandi Conjug, fæmineum virtute ac prudentia supergressa sexum, Elisabetha, ejus igitur excessu, omni deficiente mascula progenie, successionis jure regnum in Joannam Filiam, infelicem illam animi dotibus augustissimi Caroli Imperatoris matrem devolvebatur; è re ergo erat, ut ad stabiliendam ei firmandamque Imperii sedem in publicis Regni Statuum Comitii omnium subjectorum nomine Regni Proceres fidem obsequiumve solemnijurejurando adstringerent. Quem in finem Ferdinandus illos in oppidum Legionis Regni *Toro* dictum, antiquitus, ut nonnullis placet *v)* *Sarabía*, convocavit, ibidemque solemnijurejurando Regni filiam inauguravit. Quidquid illis de Comitiiis, rebusque ibidem gestis dici commemorarique potest, profunde, ut solet, hausit Aragonicæ Historiæ Lumen, Magnus Zurita, ϕ) cui Garibayus χ), & Mariana ψ) commentatores Rerum Hispanarum maxime seduli adjungi omnino merentur.

§. VII.

In illis ipsis ergo Comitiiis Taurina s. *Toro* in urbe habitis post peracta illa solemnijurejurando, etiam de Legibus cogitatum est. Librum igitur, qui *Quaderno* Hispanis audit, confici promulgarique & Legum instar, coli observarique mandavit Ferdinandus. Ea de re consulendi sunt, Historiæ Hispanicæ antesignani, Zurita ω), Garibayus α), Mariana β), Rodericus Mendez de Silva γ), Claudius Clemens δ), Diego de Colmenares, ϵ) qui Le-

D 2

ges

v) Roder. Mendez Silva in *Poblacion General de España* pag. 21. col. 2. & aucto. ibi cit.

ϕ) *En la Vida y hechos del Rey Don Hernando*, (quæ est operum &c. *Annali-um Aragonicæ Tomus VIus*) Lib. VI. cap. 23. & 4.

χ) *Compendio Historial de España* Lib. XX. cap. 7. princ. pag. 1444.

ψ) *Historia de España* Lib. XXII. cap. 13. m. princ.

ω) *In Vita R. Ferdin. Operum Tomo VI. Lib. VI. cap. 2. & 3.*

α) *Lib. XX. cap. 7. pr. pag. 1444. m.*

β) *Historia de España* Lib. XXIX. cap. 13. pr. pag. 257. a. m.

γ) *Poblacion General de España* cap. 24. fin. pag. m. 21. b.

δ) *In Tabulis Chronologicis ad ann. 1505, fol. 144. a. m.*

ϵ) *Historia de Segovia* cap. 36. §. 2. pag. 449. a.

ges illas viva adhuc Elifabetha compositas asserit. Extat inter Curia Granatensis Ordinationes §), quarum postea fiet mentio, Ferdinandi Catholici ad Cancellariam s. Prætorium illud Epistola, qua, ut adjunctum ei Codicem Legum Taurinarum membranaceum Regia signatum manu religari, sigilloque muniri plumbeo curaret, injungebatur. Scripta erat Epistola illa in urbe Toro ad diem 8. Aprilis 1505. additurque inibi, Leges illas *en el arca del acuerdo*, s. in scriniis Diplomatatum sigillo injecto plumbeo condi. Aliud quoque ejusdem Regis illic legitur Rescriptum ad eandem Curiam n) Hispali die 30. Martii 1511. missum, quo plena Legibus hisce Taurinis in omni causarum processuumque genere auctoritas & vigor, generalium Regni Legum ad instar conciliatur.

§. VIII.

Ut vero succincte notemus ordinem, qui tum temporis inter Leges vigoris auctoritatisque respectu obtinuit, id ex *Francisco de Aviles* §) notandum est, ex Lege Tauri, Causas primo determinari in judicio debere ex Taurinis, si per illas id fieri nequeat, juxta Ordinamentum & Pragmaticas, licet in usu illarum non sint, nec observatæ alias fuerint, sin minus & ex his, ad Forum Legum Regium, vel ad municipales Foros cujusque Urbis ac oppidi pergendum, dummodo illi generalibus Regni Legibus non adversentur, ultimo demum loco ad Leges Partitarum recurrendum esse. Conferendus & heic est textus in *Leg. 6. Tit. 1. Lib. 2. novæ Compilationis*, sive *de la nueva Recopilacion*, ubi quoque plenum Legibus his Taurinis robur conciliatur. Tandem & id obiter advertendum duco, falli, me judice, optimum nostrum *Nicol. Antonium*, cum Taurinas has Leges à Joanna Caroloque filio Imperatore promulgatas asserit i) cum illius rei gloria ad solum Ferdinandum illius avum, matremque Joannam aliqua ex parte pertinere, jam supra evictum sit

§. IX.

Sed nos alio nunc vocat instituti nostri ratio, progredi enim ad Editores, Commentatoresque istarum Legum oportet. Primus ex illis nobis obvius sit *Antonius GOMEZIUS*, Jctus & Professor Juris Civilis

§) *Ordenanzas de Granada fol. 25.*

n) *Eadem fol. 37. b.*

§) *In Glossa ad LL. Prætorum, inferius citanda fol. 204. col. 4. pr. cui omnino addendus Gomez ad LL. Tauri, ad L. 1. n. 1. pag. m. 5. a.*

i) *Biblioth. Hist. Vet. Lib. X. cap. 15. §. 819. f.*

lis Salmantinus, Vir scriptis æternitatem meritis. Patriam habuit *Talaveram*, Toletanæ Dioceseos oppidum, & docendo in Salmantina Academia vitæ tempus exegit. Dignis eum laudibus encomiisque maectat Antonius noster κ), qui & ejus Commentarium in Leges Taurinas Salmanticæ 1555. & rursus ibidem 1598. folio excusum laudat, & ad illum rursus additiones scripsisse *Didacum Gomez CORNEJO* Jctum, Gomezii nepotem, & Juris Civilis Professore primar. Ossunensem, hujusque Ducis Judicem in causis appellationum alibi λ) asserit. Has primam adspexisse credo Lucem Venetiis ad Signum Columbæ 1591. in 4to & rursus Salmanticæ 1598. in fol; junctim quoque dein cum ipso Gomezii Commentario prodire Lugduni 1602. fol. Genevæ item ap. Alexandr. Pernet 1607. fol. Antverpiæ 1624 fol. & Francofurti opera Joannis Bapt. Cæsaris J. V. D. & Syndici Francof. apud Nicol. Bassæum, 1591. fol.

§. X.

Præcesserat Gomezium tempore, & ob id primo nominandus erat loco *Didacus del CASTILLO*, cujus supra jam, cum de Partitarum Commentatoribus sermo erat, meminimus. Edidit is Commentaria sua in Leges Taurinas Burgis primum 1527. fol. posteaque Medinæ Campi ex officina Guilielmi de Milis 1553. itidem in fol. Excipit hunc, si temporis sequimur ductum *Michael de CIFVENTES*, de quo itidem supra jam sub Ordinationum titulo egimus. Hujus extat nova Lectura seu Declaratio Legum Taurinarum, Salmanticæ excusa typis Joannis Juntæ 1536. in folio, & Medinæ iterum 1555 in folio. Eadem quoque vernaculo Hispanorum idiomate prodiit Medinæ Campi apud Petrum Cuesta 1546. in fol. hoc titulo: *Glossa al Quaderno de las Leyes nuevas de Toro*, teste nostro Antonio μ).

§. XI

In hac quoque desudavit palæstra *Joannes Lopez de PALACIOS RVBIOS*, cujus itidem jam superius facta est mentio. Is enim Glossemata ad Leges Tauri scripsit, quæ tamen inter minoris operæ ejus scripta reponit Antonius. ν) Prodiere illa Salmanticæ apud Jo. Juntam 1542. edita in folio. Nec sine successu hoc sulcavit æquor *Ferdinandus*

κ) *Biblioth. nova Tom. I. pag. 95. & 96.*λ) *Ibid. pag. 96. a.m. & pag. 219. b.pr.*μ) *Biblioth. nova Tom. I. pag. 210. a.pr. & Tom. II. pag. 105. b. fin.*ν) *Biblioth. nova Tom. I. pag. 551. a. pr.*

duſ Gomez ARIAS, Antonii Gomezii Civis; Subtiliſſimam enim (ut titulus habet,) & valde utilem gloſſam ad ſamoſiſſimas ſubtiles & neceſſarias ac quotidianas Leges Tauri Compluti edi curavit anno 1546. in folio. ξ)

§. XII.

Vaſtum quoque in Taurinas iſtas Leges meditatꝯ eſt opus, licet ad finem non perductum, nec citra molem integræ quoque Bibliothecæ, ut Antonius cenſet o), abſolvendum, Marcus Salon de PAZ Burgenſis, alias BVRGOS de PAZ dictus, Jctus ac in Pinciana ſeu Valliſoletana Curia Advocatus. Specimen ſeu primordia integri operis publicæ expoſuit luci hujus tituli volumine: *Ad Leges Taurinas inſignes Commentarii.* Continet primus iſte operis Tomus quatuor exactiſſimas Relecciones, Taurinarum namque præmium & tres priores Leges ſolum grandiori illo ac ſolido volumine eſt interpretatus. Pinciaque illud edi fecit anno 1568. in folio apud Franciſcum Fernandez de Corduba. Ejusdemque auctoris quoque Conſiliorum 50. volumen edidit, poſthumum Didacus filius Medinæ apud Franciſcum à Canto 1576. in folio, hoc titulo: *Conſilia reſolutiſſima cum ſummariis, Verderio teſte.*

§. XIII.

Producimus in hanc quoque ſcenam Ludovicum VELASZVEZ de AVENDANO inſignem inter ſuos Jctum. Profeſſoriam iſ primum, exercuit artem in alma Complutenſi, forum deinceps ingreſſus, cauſarum egit patrocinium in Curia Valliſoletana Advocatus; Gloſſam iſ Taurinarum Legum ordinaria methodo compoſuit, Toletique illam, prelo excudi fecit anno 1588. in folio π). Meditatus etiam poſt plurimum Interpretum exantlatos labores ſolidum tribus abſolvendum partibus in Taurinas Leges dare Commentarium Joannes Guillen ſeu Guilielmus de CERVANTES, Hiſpalenſis, & in Academia patria Canonum Doctor & Profeſſor, ac Patrius ad habita ſub Philippo II. Rege, Madriti Regni Comitia anno 1586. miſſus Procurator. Priorem attamen Tomum duntaxat, fati injuria, abſolvit, in ſedecim priores Tauri Leges ornate magis, quam vulgo fieri aſſolet, commentatus. Prodiit ille Madriti 1594. in folio,

§. XIV.

ξ) *Ibid. pag. 287. a. ſin.*

o) *In Bibl. nova Tom. II. pag. 70. a. ſin.*

π) *Anton. Biblioth. nova Tom. II. pag. 55. a. pr. & Tom. I. pag. 540. a. pr.*

§. XIV.

Imperfectum quoque, sed illustribus tamen Jctis laudatum in has Leges opus scripsit *Tellus Fernandez MESSIA*, Emeritensis, in Curia Granatensi summæ existimationis Advocatus; Commentatus autem est ad priores XXXIIX. Tauri Leges, exceptis prima & secunda, quas non attigit. Primo illud opus prodit Granatæ 1566. in folio, Madritique recusum est 1595. in fol. Primam hanc integri vastique operis partem statuerat Auctor; Secundam enim de Primogenitorum Legibus, tertiamque de reliquis meditabatur, sed morte præventus non nisi primum, quem jam laudavimus, absolutum dedit. Encomia si queris hujus Auctoris, plura suppedabit Antonius noster ρ). Tandem nec *Franciscus de VERGARA* omittendus est; cætera quidem vix notus, nisi quod Consilia nonnulla & Adversaria quoque ad Leges Taurinas composuit, quas scriptas manu adservari in Volumine in fol. Catalogus Olivariensis & Bibliographi testantur σ).

§. XV.

Sed sufficiat, hæc de Tauri protulisse Legibus; ad reliqua etenim properandum est.

Commoda heic loci de LEGIBVS STYLI pauca differendi, nobis sese offert occasio. Audiamus de illis Antonium nostrum, qui eleganter pro more τ): Per Stylum, ait, intelligenda est Collectio quædam Legum Hispanarum, quæ ab antiqui Fori Legum promulgatione, in Regno Castellæ, non quidem (ut Christophorus Pacius, qui in eas, commentatus est, & mox laudabitur, prodidit,) à Sanctio & Ferdinando IV. utroque Regibus Hispaniarum, Promulgatoribus in Tabulas, Juris relatæ sunt, sed à quodam juris & forensium rerum perito auctore, ritate privata in hoc Volumen redactæ, ut, in quibus discederet novus, fori Curiaque Regiæ Stylus ab editis olim Legibus, sui temporis homines admoneret. Atque hæc quidem Leges magna ex parte in novissimam (qua de postea loquemur) Compilationem, quæ Philippi II. Regis tempore ordinata est, & in hoc ipso aliquando locupletior facta, receptæ sunt.

§. XVI.

Ortum illarum Legum in annum Christi 1215mum vel circiter rejicit

P. Claus-

ρ) In Biblioth. nova Tomo II. pag. 237. a.

σ) Idem in ead. Tomo I. pag. 378. fin. & 379. pr.

τ) Biblioth. nova Tom. I. pag. 190. b. m.

P. *Claudius Clemens* ^{o)}, & postea circa Annum 1310. perfectas easdem asserit, ^{φ)} quo autem hæc ejus assertio nitatur fundamine, equidem ignoramus. Vix alium quoque earundem (qui quidem fama notus sit,) harum Styli Legum novimus Commentatorem, ac celeberrimum illum jam memoratum *Christophorum de PAZ*, Salmanticensem, Decurionem urbis patriæ, ejusdemque ad Comiticia Regni Madritensia, sub Philippo III. Rege, missum Procuratorem, ex quo tempore Cantabris supremus Juez ab eodem Rege datus (Juez Mayor de Viscaya patrio sermone audit) ac demum Curia Vallisoletana Senator constitutus. Scholia sua in Leges Styli Regias Sandovalio Lermæ Duci, intimoque Philippi III. status Ministro (Hispanis el Privado, Gallis le Favori dicto) inscriptas publicavit Madriti 1608. in folio χ).

§. XVII.

Nec intactæ nobis relinquendæ sunt Leges illæ sive CAPITA PRÆTORVM, ut vocantur. Ferdinandus quippe & Elisabetha Hispanorum Reges publicari Anno clb ls. ad d. 9. Junii Hispali curarunt Capita nonnulla circa Prætorum ac Judicum per Hispaniam officium. Editæ illæ Leges cum amplissimo fuere Commentario à *Doctore Francisco de AVILES*. Mombeltranensis is est, ex Abulensis Castellæ veteris Episcopatus oppido oriundus, Jctus & per longam annorum seriem Illustrissimi Comitum Albuquercani, Gabrielis de Cueva, Navarræ tum Pro-Regis, Consiliarius. Liber ejus, quem hoc super argumento conscripsit, hoc insignis titulo prodit: *Nova, diligens ac perutilis expositio capitum seu Legum Prætorum ac Judicum Syndicatus totius Hispaniæ Regni*; proditque altera, ut credo, editio (priorem quidem nunquam videre mihi contigit,) auctior emendatioque, ut titulus præ se fert, Salmanticæ ap. Dominicum à Portonariis, sumptibus Vincentii à Portonariis 1571. fol. octo circiter, ut vocant, alphabetis. Regulæ sunt, (ut & quid hoc in libro lateat, sciamus,) quas Catholici illi Reges Urbium Prætoribus seu Correctoribus (Corregidores vulgo) nec non Judicibus Syndicatus ad observandum proposuerant, notam autem & heic obiter meretur, quid per Judices illos Syndicatus intelligendum sit. Vernaculo sermone Juezes de residencia dicuntur, suntque Judices à Rege constituti, ut Assessorum (de los Assistentes) & Correctorum (los Corre-

^{o)} In *Tabulis Chronologicis* pag. 153. a.

^{φ)} *Ibid.* pag. 137. b. m.

χ) *Anton. Bibl. Hisp. novæ Tomo I. pag. 190. b. m.*

Corregidores) actiones inquirent, gestique ab illis Magistratus rationem petant; exacto enim Magistratus horum biennio *residentiam* ipsi *facere* (*bazer residencia*) id est, coram Syndicatus Judice se sistere, (qui eorum officij rationem ineat, & prout quæque ab illis recte minus gesta sunt, accurate perquirat) tenentur. Illæ autem Judicum Leges Prætorumque Capita à Philippo II. postmodum in Novam Recopilationem seu ultimam Legum Hispanarum compilationem (qua de mox agemus) congestæ sunt, illic que Titulo 6. Libri III. pag. 258. seqq. ultimæ editionis anni 1640. habentur.

§. XVIII.

De Syndicis Syndicatusque illo officio, ut hoc quoque obiter, admoneamus, præter Italos, qui plura de gerendi (prout ipsorum moribus Legibusque convenit) muneris illius ratione scriptis tradiderunt, speciali nonnulla tractatu exhibuit *Joannes das CHAGAS* Lusitanus, Ordinis Minorum Reformati Provincia, *da Rabida dictæ*. Illius si placet, nosse encomium, legatur Fr. Lucas Waddingus Menapiensis Hibernus in docto suo opere ψ). Titulus, quem libro illi inscripsit noster, est: *Apologeticus de usu Syndicorum*, edictusque est Ulyssipone apud Anton. Alvarez 1630. ω)

§. XIX.

Joannes item GALLEGO, Juris Vtriusque Doctor, Theologiæ Licentiatus, ut vocant, & in Catalonia Senatu Judex Primarius, Responsum aliquando dedit in causa Syndicatus, quod typis publicis impressum prodiit Cæsar augustæ in 4to, quo anno, non memini, nec Nicolaus noster Antonius adnotavit α). *Quin & Josephus SESSE* JCrus suæ gentis & ævi famigeratissimus heic memorandus venit. Dertusæ is in Catalonia patre natus Laurentio, matre Hieronyma Pinõl, Cæsar augustæ literis, Ilerdæ Jure imbutus, eadem & illic ex cathedra docuit æque ac Cæsar augustæ; à Philippo II. Rege ibidem Regni Curia Judex ordinarius (Lugarteniente vulgus appellat) constitutus per dodecaennium eo munere functus est, cum ad Dicasterium seu audientiam Re-

E

giam

ψ) *De Scriptoribus Ordinis Minorum, Romæ 1650. in fol. edit.*

ω) *Teste Nic. Anton. in BBa Hisp. nova Tom. I. pag. 514. a. fin.*

α) *Biblioth. novæ Tom. I. pag. 530. b. princ. Conf. elogium ejus ap. Joh. Petr. Fontanellam in variis locis, & Gabr. Berart in Speculo Visitatorum, ubi Gallegum nostrum Aulae regentis Cancellarium Senatorem Clarissimum, omniumque doctrinarum studiosum vocat.*

giam ibidem rerum primo Criminalium, post & Civilium, tandemque in supremam Aragonicæ Coronæ Curiam, quæ Madriti versatur, Consiliarius evocaretur. Ejus circa potestatem Justitiæ Aragoniæ perdocto operi, (ut ad scopum revertamur) adjunctum in fine est *Consilium de Syndicatu*, in quo, (teste nostro Antonio β) materia ista accurate discutitur. Prodiit utrumque opus Barcinone 1608. in folio, & iterum Francofurti 1615. apud Palthenios in fol.

§. XX.

Tandem & paucis adhuc monendum restat, extare *las Ordenanzas Reales de Castilla*, sive Ediçta & Constitutiones Regias, temporum successu antiquitus ad Caroli usque Vti Imperatoris ævum latas, uno junctim volumine editas Medinæ Campi 1541. in folio, quæ tamen postmodum cum reliquis ejus generis in Novæ jam memorandæ Compilationis Systema conjectæ fuerunt.



SECTIO IV.

DE

ULTIMA LEGVM HISPA-
NARVM COMPILATIONE,

Sive

DE LA NVEVA RECOPIACION.

§. I.

Post recensitas, quanta fieri potuit & brevitate & diligentia, antiquiores Hispanorum Leges, ad recentiora nunc mentem stylumque convertimus, & quidem ad Philippi II. Regis tempora, ejusque circa Leges Hispaniæ merita admiranda æque ac prædicanda progredimur. Justiniani Iberici titulo elogioque condecorandus jure meritoque venit prudentissimus ille omnium Hispaniarum Monarcha; cuncta etenim & singula, quæ tot jam paginarum ambage recensuimus, antiqua

β) *Ibid.* pag. 624. b.

antiqua gentis suæ Jura uno eoque sat vasto trium voluminum opere compilari, inque ordinem redigi digerive curavit.

§. II.

Vt vero ansam operis, originemque ac historiam novæ istius compilationis ordine decenterque perlustremus, non aliis, quam Summi ipsius Legislatoris, pragmaticæque illius Sanctionis, quæ proœmii loco operi præfixa habetur, vestigiis insistendum nobis erit:

Multitudine nimirum ac varietate Legum Juriumque, quæ tum vetustioribus supra recensitis Codicibus, tum variis à Regibus passim sparsisque vicibus latæ rogatæque, nullo certo inclusæ digestæque volumine continebantur, factum est, ut in nimiam illarum farrago excreceret molem; nec id solum, sed & maxima quandoque ex alterius Legum per alteram, eamque posteriorem derogatione oborta confusio, incertaque, quid de tali Lege ejusque vigore & auctoritate sentiendum, opinio prudentum erat: quare Regni Procuratores (Jctorum patriæ illi habentur Primicerii) aliique Viri sapientes Jurisqueperiti jam à Philippo nostri Parente, maximo illo & gloriosissimo Romanorum Imperatore Carolo V. enixe petierant, ut tantæ Legum moli subveniret, exortæque exinde confusioi obicem poneret, integrum ex omnibus condendo Systema, inque ordinem redactò illi novum robur, novas vires, Regia auctoritate conciliando.

§. III.

Justis illis Sapientum precibus locum esse voluit æquissimus Imperator; Suas ergo Consiliariorum expurgandum illud Legum (ne dicam Augiæ) stabulum studio fideique commisit *Doctoris Petri Lupi* seu *Lopez de ALCO CER*, Curia Vallisoletanæ Advocato, Jurisperitorumque illo ævo ad id operis vel maxime idoneo. Verum tantæ molis opus non unis illius humeris par erat, antequam is vitæ, quam labori coronidem imponebat. Ejus ergo ut suppleret vices in perficiendo arduo illo ac improbi laboris opere *Doctor ESCUDERO*, Consiliarius Regii, Cameraque Senatus, Augustissimus mandaverat Carolus; Sed nec huic sat longa neverant stamina vitæ Parcarum manus, quin morte præventus lampada alii tradere cogebatur. Et satis interim quoque immortalis cætera ipse Carolus concesserat; herculeum ergo illum laborem Philippus Filius industriis credebatur manibus Doctissimi *Petri Lopezii de ARIETA*, Legum Licentiati, & in supremo Regio Castellæ Senatu Consiliarii, sed nec huic perfecti tanti operis relicta erat gloria, quin præma-

tura mors vitæ laborumque stamina ante diem abruptit. Tandem ergo ultima perficiendum manu Clarissimo itidem illò tempore Jcto tradebatur à Philippo Rege, *Bartholomæo* nimirum ATIENZAE, Legum itidem Licentiatò, & in suprema Castellæ Curia Senatori; qui & vastum illud opus felici demum coronide auxit. Dignum mehercule æternitate hoc opus, quod Triumviros fama immortalis dignos mortalitate exiit.

§. IV.

Perfectam tandem immenso tot Illustrum Themidis Antistitum conatu Collectionem illam Philippus Rex vigore Legum donatam auctoritate Regia munivit, ac promulgata Madriti pridie Iduum Martii cl. bLXVII. pragmatica sanctione in publicum Curiarum Hispaniæ usum solenni ritu inauguravit, abrogatis insimul omnibus reliquis hoc opere non contentis Legibus, auctoritate tamen Partitis, Foro Judicum, Taurinisque ac reliquis Audientiarum seu Curiarum Statutis & Legibus, in quantum huic Systemati non contraria deprehenduntur, asservata. Prolixe hæc enarrare ex Proæmio illo necessarium duximus, ut quæ hodierna luce in Hispaniarum Regnis usu obtineant Leges, eo clarius inde patefcant. Conferantur quoque, qui de hac nova compilatione scripsere Rerum Hispaniæ ac Philippi II. Auctores, *Antonius* inpr. *Herrera* & *Ludovicus Cabrera*, (cujus Volumen Secundum, hæcenus à vénditorum MSCtum vidimus in Bibliotheca Regia Parisiensi Codice 10239. ni fallor,) qui ejus vitam posteritati tradidere, *Garibayus* etiam, γ) *Antoniusque* noster δ).

§. V.

Omnium primo publicam illustre hoc Legum Systema lucem adspexit Madriti anno 1566. in folio, posteaque rursus 1598. itidem in folio, ibidemque, & iterum Madriti 1610. in folio, adjectis in ultima hac editione Legibus post primam illius operis congeriem ad istum usque annum promulgatis. Tandem vero Præses, Supremæque Regiæ Curia Madritensis Senatus jussu ac auctoritate Regia Philippi IV. noviter auctum & in ordinem redactum per Licentiatum *Josephum GONSALEZ*, Ordinis Sancti Jacobi Equitem, Consiliarium Curia & Camera Regiæ, ut & Sanctæ, ut vocant, Inquisitionis, *Ferdinandumque PIZARRVM* & *Orellana* Ordinis Calatravenfis Equitem, Commendatari-
um

γ) *Lib. XIII. del Compendio Historial de España, cap. 9. ad ann. 1560. pag. 801. fin.*

δ) *Biblioth. Hist. novæ Tom. I. pag. 146. b.*

um Beterræ oppidi illius ordinis, itidemque Confiliarium Regium, illud Systema suis sumtibus edi publicarique curarunt anno 1640. hac epigraphe:

„ Nueva Recopilacion de las Leyes de estos Reinos, hecha por mandado de la Magestad Catolica del Rey Don Phelipe II. nuestro Señor, que se ha mandado imprimir, con las Leyes, que despues de la ultima impressiõ se han publicado por la Magestad Catolica del Rey Don Phelipe IV. &c.

Constat opus hoc IX. libris, tribusque voluminibus continetur: Imum eorum Libros 4. cum summariis Titulorum & Legum, adnotato quoque ad marginem cujusque Legis Latore & tempore, quo lata. Ildum quatuor libros sequentes, 5tum nempe, 6tum 7mum & 8vum: Illium autem nonum ultimumque librum ac Repertorium sive Indicem Rerum alphabeticum, cum alio quoque Titulorum, complectitur. Prodiit autem integrum opus Madriti apud Catharinam de Barrio & Angulo, & Didacum Didaci de la Carrera anno 1640mo, constat que totum 15. circiter alphabeticis. Supplementi loco huic operi accessere *los Autos y Acuerdos del Consejo Real de Castilla*, quæ varia secus judicata à supremo illo Castellæ Senatu continent; impressæ illæ fuere Madriti eodem 1640mo anno in folio, exiguæ molis libro conf. Ph. Claudius Clemens ε).

§. VI.

Nec defunt huic quoque Operi sui Glossatores ac Scholiastæ, qui illud Commentariorum illustrandi mole operam sibi sumserunt. Primus eorum, qui nobis occurrit, ante alios quoque recenseri meritus *Alphonsus de AZEVEDO* est, haut infimi inter suæ gentis Jctos subsellii Doctor. Placentiæ natales debet, munia civilia non obiit, sed in erudito delitescens ocio per quadraginta annorum spacium plura elucubravit, quæ inter principem tenent locum *Commentariorum Juris Civilis in Hispania Regiæ Constitutiones* (nueva Recopilacion dictas) volumina sex. Vltimum illorum absolvit quidem, sed morte præventus (obiit autem Placentiæ in patria die 23mo Julii ejusdem, quo Philippus illarum Auctor, 1598vi anni) edere ipse nequivit, nec Indicem quoque in omnes illos Tomos construere; Ejus ergo in hoc operam supplevit *Vincentius* quidam CISTERNES, Valentinus. Prodiere vero volumina ista primo sejunctim Salmanticæ diversis temporibus ab anno nempe 1583. usque 1598. quo Auctor obiit, in folio; Madriti dein recusat licet, quo

ε) In Tabulas Chronologicas ad h. a. pag. 151. pr.

anno, nec Antonius noster, nec reliquorum quis meminerit. Junctim postea prodire Duaci in Belgio 1612. in fol. ut & Antverpiæ apud hæredes Nutii 1603. in fol. ibidemque adhuc anno 1618. typis Kerbergii in fol. meminitque etiam Georg. Draudius §) editionis Jngolstadiensis apud Herzroyum excusæ, sed anni non meminit.

§. VII.

Post Azeredum & Ludovico Velazquez de AVENDANO locum demus. Celeberrimi hujus Viri laudes jam supra attingimus §. 13. sect. 3. cum ejus ad Leges Taurinas Commentarium recensebamus. Sufficiat ergo nobis, heic ejus in Novam Recopilationem allegasse Commentarium; nunquam equidem nec Antonio nostro nec nobismet videre ipsum contigit, prodidisse tamen Madriti 1593. ni fallor in folio, comperimus. 7)

§. VIII.

Ad nonnulla etiam Operis hujus nostri capita speciatim sunt qui fuerunt commentati. Inter quos nominasse nobis sufficiat *Andream de ANGVLO* nobili pro genie ortum, nobilique Cordubæ Urbe, Senecarum Lucanique patria, natum anno 1545. Jctum ac Caravaccensis Novæ Castellæ Territorii Judicem seu, ut vocant, Juridicum; Is etenim compositos à se multo studio ac diligentia Commentarios ad *Leges Regias Meliorationum*, (quæ Titulo 6. Libri Viti Recopilationis habentur) primum vulgari curavit typis Madritensibus anno 1585. in 4to trium Alphabetorum mole libello; Eademque postea novis adaucta accessibus recudi fecit Madriti 1592. teste Antonio nostro. 9)

§. IX.

Petrus etiam *Gonsalez de SALZEDO* locum heic jure meritoque sibi vindicat. Jctus enim & variis, quæ in Republica gessit, muneribus, & quæ literato exposuit orbi, scriptis notissimus. Regiæ is primum Madritensis Curia egit Advocatum, creatus post Judex Prætorianorum militum, (*de las Guardas de Castilla*,) prohibitarum porro importationum & extractionum, vulgo *fuez de Contrabando*, Criminalium denique causarum Triumvir in Curia Granatensi, ac demum eod. munere in Madritensi functus, *Alcalde de Casa & Corte* titulo insignitus. Non aliud heic ejus

§) In Biblioth. Classica in libb. 7Ctor.

7) Conf. Biblioth. Hisp. nov. Tom. II. pag. 55. a.

9) In Biblioth. nova Tom. I. pag. 55. a. princ.

ejus laudamus opus, quam *Analec̃ta Juris, sive ad Hispanas Leges in illarum novissima compilatione novissime auctas, & Philippi IV. Hispaniarum Regis sacro jussu, nec non doctissimorum Senatorum Josephi Gonzalez & D. Ferdinandi Pizarro & Orellana cura & studio in unum collectas, Collectanea & Commentaria. Madridi 1643. folio. Non autem iste Tomus nisi primam operis integri partem absolvit, reliqua num lucem unquam viderint, est quod dubitemus, 1)*

§. X.

Alphonsus quoque de NARBONA prodeat in hoc theatrum. Jctus is patriam habuit Hispaniarum metropolim, Toletum; tantumque juvenis in scientia profecit Jurium, ut eorundem, vix 20mum ætatis adeptus annum, Doctor summa cum laude publice renunciaretur in patria Vniversitate, ubi & Juris Justiniani Institutiones ex Cathedra superiori post exactum quinquennium docuit, nec non Vltum Decretalium librum ante 30mum adhuc ætatis annum interpretandum aggressus; quo tempore etiam Commentarios in tertiam partem Novæ Recopilationis Legum Hispaniæ, sive in Leges sub unoque Novæ Recopilationis titulo quaternionibus duobus ultimis additas, quas nec Alphonsus de Azevedo, nec alius quispian interpretum attigit. Prodiere illa Commentaria Toleti anno 1623. seu, ut alibi λ) legimus 1624. in folio, simulque Commentarius ad Leg. 20. Tit. I. Lib. IV. ejusdem Compilationis, sive ad Concordiam inter fidei iudices & alios seculares Magistratus circa exemptionem familiarium Sancti officii. Obiit illustris hic Vir Toleti in patria, anno 1611. cum ad supplendum in alterutra Hispaniæ Regia Curia Senatoris proxime vacaturum munus à Rege jam destinatus esset, annos natus 47. x)

§. XI.

In conspectum quoque prodit nostrum novi Orbis indigena Franciscus nempe CARRASCO del SAZ, Truxilli in Hondaras Provinciæ Americæ Septentrionalis Oppido natus. Post exacta in Limensi, quæ Peruvianæ Imperii est Caput, Academia Juris Stadia causarum primo ibidem in Curia egit Patronum; Panamenfis postmodum constitutus Prætorii Judex. Suppeditavit enim & hic nonnulla Commentaria in aliquas Leges Recopilationis Regni Castellæ, Hispali editas 1620. in folio; &

Ma.

1) Conf. Anton. nostrum Biblioth. novæ Tom. II. pag. 158. 4.

x) Conf. noster Anton. Tom. I. pag. 30. a. msd.

λ) In Camel. Didaci de Arce & Reinoso sup. cit.

Madridi 1648. in fol. obiitque teste Antonio, *μ*) optimus hic Vir in eo, quod jam indicavimus, munere Panamenfi. Conf. de eo Lipenius. *ν*)

§. XII.

In Librum Compilationis nostræ quintum commentatus quoque speciatim est *Joannes de MATIENZO*. Vallisoletto natales debet, ut ipse in Scriptis suis profiteretur, ibidemque primum post exacta Juris studia referendarum coram Judicibus Regiis causarum partes (Referendario vocant) obiit, majoribus dein Reipublicæ impendi officiis, & in Americam destinari meruit, Argentinae Urbis ac territorii Civibus (alter enim illic è tribus Peruani Regni Juridicis est Conventibus) Senator datus; Vicarius ejusdem Prætorii Præfectus postmodum, ut Antonius noster credit, *ξ*) constitutus, qui eundem summis ob exquisitam Jurisprudentiam, doctrinam multiplicem exactumque judicium & rerum agenda- rum dexteritatem exornat laudibus. Prodiit supra memoratum ejus Commentariorum in nostram Compilationem opus Madridi ex officina Francisci Sanchez anno 1580. in folio, iterumque ibidem apud Ludovicum Sanchez, prioris forsan filium 1613. in folio.

§. XIII.

Nullus dubito, quin optimo referri ad hanc quoque Classẽ mereatur jure *Thomas CARLEVAL*, Beaciensis, sive ex Bæza Granatensis Regni municipio oriundus, qui cum Jurisprudentia literas junxit humaniores, Theologiæ æque ac Philosophiæ haut ignarus. Post exercitum in patria causarum per aliquot tempus Patrocinium, Neapolin concessit, inter supremi illic Justitiæ Concilii Senatores adlectus, anno 1626. Eleganter hic scripsit doctæque (Antonio giudice) *ο*), *Disputationum Juris variarum ad interpretationem Regiarum Legum Regni Castellæ &c. Tomum primum*, qui de *Judiciis* agit, in duasque rursus dispescitur partes, quarum prima Neapoli prodiit ex officina Aegidii Longi 1634. altera ibidem apud Franciscum Hieronymum Collignium 1641. in folio. Recusa utraque est Madridi typis Regiis 1656. in folio. Venetiis item 1660. in folio, tandemque Lugduni apud Laurentium de Anisson 1668. in folio. Haut exiguam huic operi laudem conciljat, quod, ut ipse testatur, Auctor

μ) *Biblioth. nova Tom. I. pag. 316. a. fin.*

ν) *In Biblioth. Jurid. pag. 57. a.*

ξ) *Biblioth. nova T. I. p. 566. a.*

ο) *Biblioth. nova Tom. II. pag. 241. b. med.*

Et or quæcunque allegat testimonia, in fontibus viderit, ut Antonius noster de ipso prædicat.

§. XIV.

Memini, me jam superius, cum de Foro Legum Gothico differerem, §. 22. sect. Imæ verba fecisse de *Gaspere de BAEZA*. Cognomini oriundus is ex urbe adeoque jam laudati Carlevalii Civis fuit. Salmanticæ is iuribus strenuam navarat operam, Præceptore inter alios celebri *Joanne Oroscio* Jcto & Pandectarum illustratore CLmo usus, cum inde Granatam concederet, ubi in Regia Curia Patronum egit causarum, altius emerfurus, ni tristi fato in medio ætatis flore eum mors præripuisset, nondum enim triginta annos natus senili tamen prudentia, ut verbis Antonii utar (π), instructus, obiit. Ejus heic iterato meminisse me oportuit ob enarrationem, quam edidit in *Caroli V. Imperatoris Constitutionem de non meliorandis dotis ratione siliabus quæ est Lex I. Tit. II. Libri V. Compilationis*, prodiitque illa Granatæ 1656. à Melchiore, auctoris fratre edita. Extra Hispaniam quoque editum hoc Baezæ opusculum esse, & in Tractatu Tractatum & Auctorum universi Juris, Gregorii XIII. jussu, 25. voll. digesto haberi asserunt Bibliographi (ε). Quin & Georgius Draudius (σ), hoc opus una cum reliquis Baezæ in Germania Francofurti recusum prodiisse ex officina Paltheniana asserit, nullam autem anni, quo editum, mentionem facit.

§. XV.

Iterato etiam heic celebramus memoriam *Joannis GVTIERREZ* Jcti consensu omnium præstantissimi. Placentiæ debet natales, Salmanticæ Academiæ studia Juris Canonici æque ac Civilis, exercito dein per aliquot annos in urbe patria Advocati munere, ad docendam Canonicis (ut vocant) Doctoralis Theologiam in sacrum Civitatis Ecclesiæ Collegium admissus est, eique muneri magno cum discentium Ecclesiæ que commodo præfuit ac Scriptis universum Jus Canonicum æque ac Castellæ Regnorum Civile illustrantibus inter insignes Hispaniæ, seu verius Europæ totius Juris Consultores nomen suum honorificentissimo loco posterorum memoriæ, ut loquitur noster Nicol Antonius (τ), consecravit. Laudari præ cæteris ejus operibus merentur.

F

Practi-

π) In Biblioth. nova Tom. I. pag. 397. a. fin.

ε) Lipenius in Biblioth. Jurid.

σ) In Biblioth. Classica, pag. 796.

τ) Biblioth. Novæ Tom. I. pag. 540. a. fin.

Præcticarum Questionum Civilium Libri IV. super nova Collectionis Hispanæ Leges: Non illi junctim prodire omnes, primus enim & secundus Philippi III. Regis, quartus autem Joannis Acuña, qui sub Philippo demum III. supremi Castellæ Senatus Præses exitit, nomine inscripti superbiunt. Editi priores sunt Salmanticæ anno 1589. Madritique 1593. folio, omnes vero simul Madriti 1611. in folio & in Operum Auctoris omnium editione Systematica Antverpiensi apud Belleros IX. Tomis in folio 1618 edita habentur. Tomo V. & in VIII. ejusd. editionis Tomo extat tractatus de Gabellis, sive præcticarum Questionum Liber Vtus, qui & seorsim editus est Madriti 1612. fol. & Francofurti apud Palthenios 1615. itidem in fol. Junctim & opera omnia 8. Tomis postmodum prodire Lugduni apud Laurentium Anison 1661. in folio, itemque Francofurti 1669. iterum in folio. Et hæc de ultima Legum Hispanarum compilatione differuisse nobis sufficiat.



SECTIO V.

DE

LEGVM HISPANARVM
SINGVLARIBVS,

ET

PRAXI FORI CASTELLANI.

§. I.

REcentis ergo, qua fieri brevitate ac compendio potuit, Legibus Hispaniæ strictim sumtæ, hoc est Castellæ, Regnorumque ac Ditionum ejus Coronæ nomine ac titulo contentarum, reliquum nunc est, ut priusquam ad reliquas vastæ illius Monarchiæ partes, Aragoniam, Cataloniam, Valenciam, Navarram, Lusitaniam &c. pergamus, istarum Legum cum Romanorum Civili Jure consonantiam discordiamve ac Antinomias paulisper intueamur, prætinque hujus Fori Castellani ejusque præcipuos Daduchos enumeremus. Prius quod attinet, Hispani nempe Juris cum Romano ἀρμονίαν, integros

gros nobis ea de re reliquere Traſtatus Jcti celeberrimi, quos inter, nominaffe ſufficiat *Joannem Baptiſtam de VILLALOBOS*, Toletanum patria, Compoſtellanum civitate, ac Decretorum Doctorem. Is enim diligenter & inter primos formavit [ut verbis utar Antonii noſtri v),] *Antinomiam Juris Regni Hiſpaniarum & Civilis, in qua practica forenſium cauſarum verſatur*; quæ Erario ejus communium opinionum, cum ultimo Salmanticæ ederetur ab Auctore anno 1569. in folio, adjuncta eſt. Hanc *Villalupi* autem Antinomiam aliquo poſt tempore in examen vocavit, *Joannes* (non *Baptiſta*, ut apud *Anton.* errore forſan typothetæ legitur, ſed) *Martinez OLANVS* ſive de *OLANO*, Navarrus gente, ex municipio ejus *Eſtella* oriundus, atque ſupremæ Regni Caſtellæ Curie Advocatus, ſupra jam ob Epilogum Partitarum laudatus. Hic nempe in opere mox laudando ex 460. à *Villalupo* adnotatis differentiis plusquam 300. reperit, quarum nulla erat ratio aut momentum, & 220. & amplius è contrario noviter detexit, quæ vere tales erant, & antiquis *Villalupi* adjici merebantur. Opus vero illud, quo hæc præſtitit, hac gaudet epigraphe: Concordia & nova reductio Antinomiarum Juris communis & Regii, in qua veræ horum Jurium differentiæ, & quam plurimum Legum Regiarum communiumque intellectus & recepta praxis cauſarum forenſium explicantur &c. *Burgis* 1575. in folio. Conf. *Antonius* noſter φ).

§. II.

Ad illuſtrandum Antinomiarum hoc thema quoque haut parum conducit Opus illud, cujus Auctor eſt *Joſephus de VELA*, in Palentinæ Diœceſeos Oppido *Becerril* natus, Jctus & Profeſſor Canonum *Salmantinus*, tandemque in *Hiſpalenſi*, poſt & in *Granatenſi* ſuprema Curia Senator. Inſignitur Opus illud titulo: *Diſſertationum Juris Controverſi in Senatu Hiſpalenſi*, quæ eſt pars prior Operis, altera enim in *Granatenſi* æque ac *Hiſpalenſi* Senatu controverſi Juris Diſputationes continet. In his enim Diſſertationibus erudite admodum ac profunde quandoque *Hiſpani* à Romano Juris diſcrepantiæ enucleantur. Prodiit pars illa, prior *Granatæ* ap. *Vincentium Alfarez* 1638. in folio, poſterior vero poſtuma ibidem apud *Balthaſarem de Bolibar* 1653. in folio; Obierat enim Auctor jam menſe *Novembri* 1643. *Granatæ*, ibidemque ſepultus jacet in *Sanctæ Mariæ de Gratia Trinitariorum Sectæ* templo, teſte *Antonio* noſtro. χ)

F 2

§. III.

v) In Biblioth. nova Tom. I. pag. 496. b. pr.

φ) Ibid. pag. 563. b. pr.

χ) In Biblioth. Nova Tom. I. pag. 627. a.

§. III.

Michael MVNOZ sive MVNOZ Jctus alio nobis haut notus est titulo, quam quod de *Differentiis inter Jus commune & Regium* scripserit, quod Opus *Alexii de Correa Regimiento de Juezes* Hispali 1556. in 4to edito adnexum est, ut Antonius noster testatur ψ). Celebriore multo improbo XIII. annorum labore utilissimum Juri utrique operantibus conscribendo Opus se reddidit Sebastianus XIMENEZ, Toletanus Jctus & circa ultimum vitæ tempus in Diœcesi patria pro exequendis defunctorum voluntatibus Judex renunciatus. Aggressus is primum erat conciliationem Legum Romanarum cum solis Partitarum Libris, eumque in finem edidit *Concordiam s. Concordantias utriusque Juris Civilis & Canonici cum Legibus Partitarum, glossematibus Gregorii Lopez & plurimorum Doctorum*, quod Opus Antonio Covarruviz, Cancellario tum temporis & Canonico Toletanæ Ecclesiæ, nuncupatum ab Auctore prodiit *Toleti 1596. in folio*. Ast non contentus Auctor tentasse rem cum Partitis, etiam reliqua Hispaniæ jura & Leges eodem pertractare modo statuit, quod & perfecit, sed morte præventus (obiit autem quinquagenario major) publicandum illud heredibus tradidit. Prodiit ergo & hoc opus posthumum hac inscriptione: *Concordantiarum Juris utriusque Pars secunda, in qua præter plures Leges Partitarum, quæ primæ deenint, tum omnes Leges, ut vocant, Regni, Styli, Ordinamenti, & Novæ Recopilationis, una cum omnibus glossis in illas scribentium &c. continentur. Toleti 1619. fol.* Conf. quæ de eo differit Antonius noster. ω)

§. IV.

Tandem & his subjungemus *Simonem de VILLALOBOS & CALATAYUD*, Didaci filium ex *Antonia de Calatayud & Zanoguera*, Ludovici secundi Comitis del Real sorore. Quæ munia in Republica is obierit, nos equidem latet, nec Alphonsus Lopez de Haro α), nec Antonius noster β), meminere: Scripsit vero is *Paradoxam Civilem, Philosophiæ speculationes, quibus theoretice & practice aliquas Juris communis & Regni Leges novissime interpretatur. Madriti 1653. in quarto.*

§. V.

ψ) *Biblioth. Nova Tom. II. pag. 113. a. med.*

ω) *Ibid. pag. 230. a. & b.*

α) *In Theatro Genealogico de los Reges y Titulos de España Madriti impresso apud Ludov. Sanchez 1622. in fol. 2. voluminibus, Tomo I. Lib. 4. cap. 15. fin. pag. 300. b. med.*

β) *In Biblioth. Hisp. Nova Tomo II. pag. 233. a. m.*

§. V.

Eximio quoque usui ad cognoscendas Civilis Hispanique Juris differentias sunt *Antonii GOMEZII*, (quo de supra cum ad Leges Taurinas commentaremur, plura monuimus,) *Variarum Resolutionum Juris Civilis, Communis & Regii Libri III.* qui Salmanticæ primum prodire, 1552. in folio, doctissimis dein *Emmanuelis Suarezii à RIBERA*, Jcti Lusitani præclarissimi Adnotationibus locupletati, iterum Salmanticæ anno 1579. fol. Venetiis 1572. in quarto, Francofurti 1573. in folio, ibidemque 1584 & 1597. in folio. Venetiis iterum 1582 & 1602 in 4to, & Lugduni etiam 1602. ex officina Horatii Cardon in folio, ac Genevæ tandem 1631. in folio, teste Antonio γ).

§. VI.

Alphonsus quoque *Ramirez de PRADO* nobis hic memorandus venit. Madritensis is fuit, Alphonsi filius, Laurentii, celeberrimi illius Philologi ac Polyhistoris germanus frater, Jctus ac in prætorio primum Hispalensi jus duxit Senator, post & in Granatensi Curia, tandemque in Curia Regia Madritensi inter Senatus summi Rerum Indicarum Patres adlectus est. Vir, Antonii testimonio δ), humanitate ac morum suavitate, profectuque vel in studiis, propter quæ humani dicimur, omnibus charus, atque in magno precio habitus. Inter alia & de Romanarum Legum initiis ac auctoritate librum meditatus est, quem, num editus sit, ingenue me nescire fateor, eum tamen vel maxime ad hoc nostrum quadrare argumentum, facile conjectura licet assequi.

§. VII.

Inprimis vero digne hoc argumentum executus est, solideque ac docte illud pertractavit *Arthurus DVCK*, Legum Doctor, Anglus Celeberrimus, in singulari ac pererudito, quod *de Usu & auctoritate Juris Civilis Romanorum* scripsit, opere, in quo singulari capite ε), quæ Hispanicæ attinent Leges, congestit. Nimis prolixus forem, si argumenta, potiora ex illo heic excerpta ponerem, eo magis, quum omnium juris tyronum manibus liber ille teratur, vel teri tractarique debeat. Sufficiat ergo ad illustrandam hanc materiam adhuc allegasse Coryphæum illum Jctorum, de quo merito gloriantur sui, eum nihil non scripsisse, *Dida-*

γ) In Biblioth. Nova Tom. I. pag. 95. b. fin.

δ) In Biblioth. Hisp. nova Tom. I. pag. 33. a. fin.

ε) Lib. II. cap. 6. toto à pag. inde 112. usque 117. edit. Londin. 8vo.

cum innuo Covarruviam §), Cbopinum item η), & Borrellum θ), & infinitos alios, quos ipse jam laudatus in suo opere allegat Duckius.

§. VIII.

Supereft ergo, ut post factam Bartholomei ATIENZÆ (de quo jam supra egimus,) Jesusque Libri de Connexione Legum Hispaniæ, sola ex Antonii ι) recensione nobis noti, mentionem par Auctorum quoque, proferamus, qui Repertoria in Leges Hispanas confecere. Prior illorum est Ferdinandus DIAZ, Regius in Curia Vallisoletana Advocatus Ffiscalis, qui una cum Doctore AGVILERA, Juris Professore Salmantino, & Doctore VICTORIA, Collegii Sanctæ Crucis Pincianæ urbis sodali examinavit, ac ordine decenti digessit *el Repertorio de las Leyes de todos los Reinos de Castilla*, quod ipsum illud Opus est, quod HVGGO de CELSO in compendium à se redactum publicavit Pinciz, apud Joannem de Villaquiran 1547. in folio; teste Antonio nostro, κ) & iterum Medinae 1553. in folio. λ)

§. IX.

Alter est Jaimus SOLER, quoad solum nomen cognitus, qui quoque *el Repertorio de todas las Leyes de Castilla* edi curavit Toleti, apud Caspar. de Ayala 1529. in quarto. Memini quoque, me vidisse alibi μ) citatum, librum quendam antiquis impressum characteribus absque die & consule, cui Titulus erat: *Repertorio de las Leyes de Castilla*.

§. X.

Reliquum nunc est, ut brevibus quoque præcipuos Praxis Fori Hispani Auctores enumeremus. Primordia capienda credimus à famosa illa Curia Philippica, quæ Practicorum Forensium ejus Regni commune asyllum atque thesaurus reputatur. Auctorem illa habet, Joannem de HEVIA BOLANOS, Oveto Asturiarum Urbe oriundum, qui, nullo licet suscepto gradu Academico, tantum in Juris profecit studio, ut & graviores quoque Patronus tueretur in judicio causas, & libro illo

§) *Variarum Resolutionum Lib. I. cap. 14. num. 5.*

η) *De Doman. Franc. Lib. II. Tit. 15. num. 5.*

θ) *De Cathol. Regis præstantia cap. 68. num. 8.*

ι) *In Biblioth. Nova Tom. II. pag. 576. b.*

κ) *Ibid. pag. 286. b. med.*

λ) *Catalog. Biblioth. Didaci de Arce & Reinoso sup. cit.*

μ) *In Biblioth. Reinosana sup. cit. cujus vide Catalog. fol. 48. num. 1211.*

illo haut indocte ac utiliter scripto sat famæ sibi, teste Antonio v), conciliaret. In Americam postea trajiciens, sedem domiciliumque in Regni Peruani metropoli, Lima fixit, ibidemque hoc Praxeos quotidianæ Fori Hispani Promtuarium publicæ luci dedit, hac inscriptione: Primera y segunda parte de la Curia Filipica, donde breve y compendiosamente se trata de los Juizios, mayormente forenses Ecclesiasticos y seculares, con lo sobre ellos hasta ora dispuesto por derecho, resuelto por Doctores antiguos y modernos, y practicable. Agit, vero pars prior de Judicum officio, ac Judiciorum ordine; Posterior de commerciis & contractibus, sive de la mercancia y contratacion de tierray mar. Prima editio Operis hujus prodiit Limæ Peruanæ 1603. in quarto; altera recusa in Hispania, Madriti nempe apud Carolum Sanchez, sumptibus Dominici de Palacio & Villegas 1644. in folio, sex & medii alphabetorum, ut vocant, mole.

§. XI.

Subjungi huic Philippicæ altera meretur non minus celebris CURIA, PISANÆ cognomentum sortita ab auctore ξ), Joannes Rodriguez de PISA is fuit, Granatensis, Urbis patriæ per plures annos Decurio, ac Curiaæ supremæ, quæ ibidem versatur, Senator. Praxin namque is Fori Hispani singulari libro, cui à suo Pisanæ nomen indidit, pertractavit. Edita illa Curia est tum alibi tum Medinæ Campi apud Petrum de Castro 1548 fol. Additionibus etiam eandem hanc Curiam auxit, celeberrimus ille, nobisque sapius jam laudatus Alphonsus de Azevedo. Lucem illæ videre Salmanticæ 1593. 4to.

§. XII.

Referrî & in hanc Classsem meretur Gundisalvus Suarez de PAZ, Jctus Salmanticensis ex domo oriundus, ibidemque Doctör ac Juris Pontificii Professor renunciatus, Coruniensis post in Gallacia Curiaæ Senator, mortuus Madriti tandem d. 16. Julii anni 1590mi. Scripsit enim is librum, erudito minime ignotum orbi, Praxin nempe Ecclesiasticam & Civilem seu secularem cum actionum formulis & actis processuum Hispano idiomate compositis, & totum opus III. digestum est Tomis, sapiusque typis excusum prodiit, Salmanticæ primum 1583. seu ut alii volunt o), 1586. in folio Medinæ

v) In Biblioth. Nova Tom. I. pag. 542. a. pr.

ξ) Antonius in Bibl. Nova Tom. I. pag. 590. b. pr.

o) Liperius in Biblioth. Juridica pag. 416. b.

dinæ Campi 1597. folio, vel ut alii π), 1597. Pinciæ item apud Andream de Merchan 1609. in folio. Francofurti tandem 1613. folio & iterum ibidem 1661. in folio conf. Antonium nostrum ρ).

§. XIII.

Theologum quoque adducimus, sacris se immiscentem Themidis, praximque Fori edocentem. *Ludovicus* is est de *MIRANDA*, Vallisoletto urbe oriundus, Ordinis Minorum observantiæ, qui provinciam Sui Jacobi incolunt, socius primum, post & eorundem præfectus. Salmanticæ per totam ut plurimum vitam, plusquam sexaginta videlicet annis, commoratus, Professor ibidem Theologiam publice docendo, usque dum emeritus audiret. Ordini suo ipsum à secretis fuisse, Romanamque ad Curiam Generalem ejusdem Procuratorem ablegatum testis est *Lucas Waddingus* σ), qui pietate eum atque eruditione spectabilem prædicat; Cenforium apud Inquisitores Hæreticæ pravitatis etiam munus aliquandiu exercuit. Heic vero è pluribus, quæ reliquit scriptis, unicum adducimus *Librum Ordinis Judicarii, & de modo procedendi in causis criminalibus, tam in foro Ecclesiastico, quam in seculari agitandis*, quod opus duobus Tomis editum vidimus Salmanticæ apud Andream Renaut 1601. primum, post 1623. utrumque in quarto, ut ab Antonio nostro τ), edocemur.

§. XIV.

Iterato etiam heic memorandus nobis venit *Franciscus Carrasco del SAZ*, quem supra ob Commentarium in Compilationis novæ Leges jam laudavimus. Nam & hic circa praxin quædam meditatatus de *Casibus Curie* curiose satis disseruit particulari libro Madriti 1630. in folio, ut Antonius noster asserit edito υ). Eandem & adornavit scenam *Gabriel de MONTERROSO & Alvarado*, Taurenfis ortu, civitate Pincianus, utilem enim & haut vulgarem edidit tractatum fermone Hispano, hoc titulo insignem: *Práctica Civil y Criminali y Instruccion de Escrivanos*, Pinciæ primum apud Franciscum Fernandez 1563. fol. post Compluti 1571. in folio, Madriti quoque pluries, 1583. nempe, 1603. 1609. & 1613. ubique in folio. Vallisoletti etiam 1626. in folio φ). Alium, & quidem Senatorem quendam

π) *Idem ibid.*

ρ) *In Biblioth. nova Tom. I. pag. 428. b. princ.*

σ) *In Opere de Scriptoribus Ordinis Minor. sup. cit.*

τ) *In Biblioth. nova Tom. II. pag. 42. a. fin.*

υ) *Biblioth. nova Tom. I. pag. 316. a. fin.*

φ) *Catalog. Didaci de Arce & Reinoso fol. 4. num. 348.*

dam magni nominis sub *Gabrielis* istius nomine latere operis illius Auctorem, cum *Nicol. Antonio* (X), plures suspicantur, nominatim *Hieronymus Castillo de Bobadilla in Politica sua para Corregidores*, inferius laudanda (Y), & *Franciscus Carrasco*, de quo jam hoc §o disseruimus in Commentario suo ad Legum Regiarum Compilationem (Z). Haut minoris famæ Doct̃or est *Joannes Ibáñez PARLADORIO*, Jctus & Pincianæ Curia Advocatus, elegantis ingenii doctrinæque Vir, qui *Rerum quotidianarum Libros 2.* edidit, quorum prior de variis rebus in usu fori quotidiano frequentibus, hoc est, inter alia de præscriptionibus, Vectigalibus, decima venditionis, & aliis seorsum fuerat editus ad Didacum Covarruviam Castellæ præsidem. Pincia typis Didaci Fernandez de Corduba 1579. 4to & una cum altero dein, cujus magna pars circa executionem instrumenti publici versatur, Salmanticæ apud Michael Serranum 1595. adjecta in fine operis est *de ratione Juris discendi* ad Joannem & Hieronymum filios epistola. Prodiit totum opus iterato Pincia 1604. in folio, & Marpurgi eodem anno in 4to, *Antonio & Verderio*, ac *Lipenio & Draudio* testibus.

§. XV.

Quin nec omittendus est *Amator RODRIGVEZ*, Salmanticensis, in Academia patria Jurium Professor, Causarumque Patronus, similem post in Madritensi quoque suprema Curia clientibus operam navando, scripsit, cum Salmanticæ adhuc versaretur, *modum & formam videndi examinandique Processum*, qui liber primum Madriti lucem vidit 1609. in quarto, recusatus dein in Germania, Francofurti videlicet 1615. in 8vo, eundemque librum ipse postea Auctor, in majorem Legistarum Rabularumq; suæ gentis, Latinæ Lingua ignarorum, utilitatem idiomate quoq; vernaculo donavit, ut à *Nicol. nostro Antonio* edocemur (a), qui & eidem Auctori adhuc bigam Tractatum adscribit, non inutiliter huic, quo in occupamur, argumento inservientium. Alter namque *de executione sententia, & eorum, que paratam habent executionem*, disserit, editus Madriti apud Alphonsum Martinum 1613. in folio; Alter *de Concurſu tractat Creditorum, eorumque privilegii in bonis debitorum, & pralationibus &c.* Madriti quoque apud Ludovicum Sanchez 1616. in folio excusum, itemque Venetiis 1644. in folio, tandemque Colonia Allobrogum 1665. in folio.

G

Huic

X) In Biblioth. nova Tom. I. pag. 389. a. princ.

Y) Lib. 3. cap. 14. num. 81.

Z) Cap. 6. §. 14. num. 23.

a) In Biblioth. nova Tom. I. pag. 49. b. fin.

Huic subjungimus *Petrum Diaz de RIBADENEIRA NOGUEROL*, Ocaniensem Jctum, & Advocatum Curia Madritensis CLmum, qui praxin illius fori suis actionibus illustravit, quarum partem continet Allegationum Juris Tomus primus, quem edidit Madriti apud Didacum Diaz 1641. in folio; reliquos insecuta paulo post tempore intempesta ejus mors præpediit.

§. XVI.

Locum quoque heic damus (meretur enim) *Antonio PICHARDO VINVEZA*, Jcto scriptis claro. Natus is Segobiae est Castellae veteris nobili Civitate, anno 1565. patre Batico *Joanne de Almonte Pichardo*, fundamentaque tum bonarum artium philosophicarumque, tum Juris in Hispalensi Academia jecit, Codicem Justinianum pene puer ibidem summa cum omnium laude ac admiratione docuit. Inde Salmanticam abiit, ac in illustri illa Universitate Juris Utriusque (quod nulli alii ante se unquam contigisse, ipse nonnusquam Antonio teste β) gloriatur,) Licentiati laurea decoratus est, omnesque ad primarium usque & nobilissimum Casarei juris Professorum obtinuit locum, Institutionum Cathedrae, quae infima est, praefectus anno 1594. ac supremæ anno demum 1612. ex qua ante impletum Academicæ militiæ tempus (quod 20. ni fallor, circumscibitur annis) unus è Pincianæ Curia Senatoribus à Rege est constitutus, illudque munus per decennium gessit, X. Cal. Febr. 1631. vitam cum morte commutans, cum annos 63. in terris exegisset, sepultusque est in Clericorum Regularium Minorum templo Vallisoletano. Præter alia ingenii ejus monumenta habemus heic memorandum Opus, cui titulum fecit: *Practica Institutiones, sive manuductionum Juris Civilis Romanorum & Regii Hispani ad praxim liber Singularis*, qui cum aliis quibusdam ejus Dissertationibus prodiit Salmanticæ primum 1589. in folio, ibidemque rursus 1606. in fol.

§. XVII.

Tandem & aliquot minoris momenti Scriptorum, qui de praxi Fori Hispani commentati sunt, memores eos heic nominatos solum dimittimus. Ex eorum numero est *Didacus Mexia* seu *Messiade CABRERA*, qui sermone vernaculo scripsit *Practica Judicial*, quæ Madriti prodiit, 1655. in folio, & à *Nic. Antonio* nostro omissa est. Item *Joannes INFANTE* quoad solum nomen notus, qui de forma libellandi idiomate Hispano libel-

β) In Biblioth. nova Tom. I. pag. 120. a. princ.

libellum sub *Practica* titulo edidit Hispali impressum apud Dominicum de Morales 1551. in folio. γ)

§. XVIII.

Ejusdem farinae est Joannis de MONTALEGRE Liber, qui Praxis Civilis titulo sermone Hispano prodiit Madriti 1624. in fol. δ). Majoris jam momenti ac ponderis oportuit esse opus, quod se vidisse MSCtum in volumine in 4to asserit Thomas Tamajus de Vargas, teste Antonio ε), Gabrielis nempe HENRIQUEZ, Madritensis Jcti Legumque in Univerſitate Salmantina Primarius Interpres, Vir, ut verbis eum Feliciani à Solis ζ) laudemus, elegantia ingenii, doctrinae varietate multarum disciplinarum cognitione, ac morum probitate & jucunditate longe spectatissimus. Extat illud opus sermone Hispano scriptum hoc insigne titulo: *Practica Civil y Criminal.*

§. XIX.

Primo quoque loco inter Fori Hispani Praxeos Magistros nominari meruerat Alphonsus de VILLADIEGO, supra cum laude à nobis ob illustratas Gothorum Leges dimissus. Summam enim sibi adquisivit apud Causidicos suae gentis libro haut contemnendo, *Instruccion politica y practica judicial conforme al estilo de los Consejos y audiencias* inscripto, qui lucem vidit Madriti apud Ludovicum Sanchez 1612. in folio, itemque Vallisoleti 1626. in folio η).

§. XX.

Subjungimus huic nec minoris famae Virum, nec inferioris quoque subsellii Doctorem. Hieronymus is est Castillo de BOBADILLA, Medicinae Campi circa 1547mum annum natus, Salmanticae sub Emanuele Costa Ariaque Pinelo, quantis at Viris! juribus edoctus eo successu, ut septendecim annorum juvenis publicam ad L. 122. §. 4. π. de Verb. Obligatt. praestiterit Relectionem idque coram frequenti in Patria auditorio, cumque summa ejus & admiratione & applausu; anno quoque sequenti Salmanticae ducentarum thesium novarum ut plurimum paradoxarum

G 2

doxa-

γ) Anton. Tom. I. pag. 546. a. fin. qui tamen Tom. II. pag. 275. b. quasi alterius cujusdam sit, cujus praenomen ignoretur, eundem librum sub Anonymis recensuit.

δ) Anton. Biblioth. Tom. I. pag. 570. a. med.

ε) Ibid. pag. 387. b. med.

ζ) In Lib. de Censibus Compluti edito 1549. in fol..

η) Anton. Biblioth. Hisp. Tom. I. pag. 43..a. princ. ac Catalogus Biblioth. Didaci de Arce Inquisitor. general. pag. 4. fin. num. 353.

doxarumque defensor pro cathedra, anno dein ætatis 21mo cum Doctoris insignitus titulo, tum muneris Rectoris Gacensis vices gerendas accepit, ut ipse hæc de se suo in laudando jam jam opere sparsim annotavit. Ab illo autem tempore per viginti quatuor annorum intervallum jurisdictionem per plures Hispaniæ urbes non sine laude administravit, Curiam dein defendendi lites causa adiit, tandemque Valisoletanæ illius supremi pro tuendis Fiscii juribus Advocatus fuit, constitutus, illoque in munere diem tandem extremum clausit. Scriptum eruditissimum hic Vir reliquit insigni doctrina, eruditione, atque elegantia non multis comparandum opus [ut Antonius noster 9) hoc illud elogio mactat.] *Politica para Corregidores y Señores de Vasallos en tiempo de paz y guerra, y para Prelados &c.* Madriti primo 1597. 2. Tomis in folio editum, recusum postea Medinæ Campi 1608. fol. & Barcinone tandem 1616. in folio.

§. XXI.

Eandem quoque materiam sibi peculiari opere sumfit pertractandam Petrus Nunêz de AVENDAÑO, Jctus, quem supra, cum de Ordinamento sumus locuti, laudavimus. Libri illius titulus hic est: *De exequendis mandatis Regum Hispaniæ, quæ Civitatum Rectoribus dantur, & hodie continentur in Titulo sexto Libri III. Recopilationis, vulgo Capitulos de Corregidores dictis, 2. partibus distinctum, Complutique impressum 1543. fol. Salmanticiæ 1573. folio & iterum 1593. Madriti in folio. conf. Nic. Antonius & Bibliographi. Denique & aliquot adhuc addendi, qui circa Magistratus, qui Jus dicit, officium commentati sunt. Superius jam mentio à nobis facta est Alexii Salgado CORREA. Librum is de Officio Judicis peculiarem hac inscriptione insignivit: *Regimiento de Juezes, Hispali editum apud Martinum de Montefeloca 1556. in quarto**

§. XXII.

Exemplar quoque boni Judicis stitit breviori quidem, sed, ut Antonius noster censet 1), ingenii judicii que pleno, sententiisque referto libello *Alphonfus de HEREDIA*, nobili natus loco, Juriumque Doctor. Libelli titulus hic datur: *Dechado de Juezes, en el qual se ballara la muestra de como ha de ser un buen juez.* Valentiz apud Joann. Mey 1566. in 8vo. Monachum quoque ordinis Franciscani adducimus, *Franciscum* nempe

Ortiz

9) In Biblioth. nova Tom. I. pag. 438. a. pr.

1) In Biblioth. nova Tom. I. pag. 21. b. fin.

Ortiz LVCIO, cui Toletum alii *κ*), Guadalajaram alii, *λ*) Patriam affignant, qui inter alia fori *Theologici* scripta etiam de officio Judicis, Theologice tamen magis quam juridice commentatus est libro, quem Madriti apud Laurent. de Aiala 1606. sub tit. *Espejo de Juezes* edi curavit, Antonio teste. *μ*)

§. XXIII.

Juridice magis solidiusque hoc argumentum tractavit *Gabriel Alvarez de VELASCO* Vallisoletanus, patriæ primum post & Madritensis Curia advocatus, qui inter alia docta quæ dedit ingenii monumenta, *Judicem perfectum*, seu *de Judice perfecto tractatum* edi curavit Lugduni ap. Horatium Boissat anno 1663. in folio teste Nicol. Antonio *ν*). Religioni ducerem præterire silentio elegantissimum æque ac utilissimum, hujus argumenti opus Viri superius jam, (nunquam tamen satis,) laudati *Joannis de MATIENZO*, quod hoc titulo edidit. *Dialogus Relatoris & Advocati Pinciani Senatus, sive de munere Renunciatorum (alias Referendariorum) Advocatorum, & Judicum, eorumque dignitate & eminentia.* Pincia primum id prodiit, (illic n. Auctor tunc vixit, & ut Antonius noster testatur *ξ*), hoc ipso opere sibi primum Magistratus honorem comparavit) 1559. seu, ut Anton. Verderius in supplemento Gesnerianæ Bibliothecæ habet 1558. apud Sebastianum Martinez, & iterum ibidem 1604. Recusum quoque in Germania est, Francofurti 1618. iterumque ibid. ex Joannis Berneri officina 1623. in 4to.

§. XXIV.

De Fiscis etiam Procuracione, Fiscaliumque officio juxta Leges ritusque Regni Hispaniæ administrando, solliciti quidam Scriptis publicis fuere; nos bigam talium breviter enumerabimus. Prior illorum est *Joannes Ruiz de LAGUNA*, Chinchonensis, ex Castellæ Regni Oppido oriundus; Regius primum Mediolani Senator, Collegique istius Decanus, Prætor quoque Ticinensis, ac in supremo demum Italico, qui Madriti floret, Senatu Fiscalis Advocatus, ut sui se muneris sapientem demonstraret, commentatus est libro peculiari *de Origine, Auctoritate, Dignitate, Honoribus & Privilegiis Regii Fiscis Patroni, eum de Præcedentia illi-*

G 3

us

κ) Hieron. Rom. de la Higuera Jesuita Toletanus in Historia ejus Urbis Manuscripta.

λ) Thom. Tamajus de Vargas.

μ) In Bibl. Tom. I. pag. 347. a. m.

ν) Biblioth. Hisp. novæ Tom. I. pag. 385. b. fin.

ξ) Ibid. pag. 566. a. princ.

us adversus Secretarios declarata, quod Opus prodiit Mediolani apud Phil. Guisulphum 1636. in 4to. Reliqua, quæ scripserit, evolvi apud Antonium nostrum o) poterunt.

§. XXV.

Alter est Doctor Franciscus de ALFARO, Hispalensis ortu, Jctus ac primum Fiscalis Prætorii Panamensis, Indiæ Occidentalis circa Ann. 1594. post Argentinæ Urbis in Regno Peruviano, ejusque Conventus Juridici (vulgo *de Charcas* audit) eodem in munere Patronus Anno 1597. constitutus; ejusdem dein Conventus Judex, ultimoque loco Regius in Madritensi Curia Rationum Senator, (vernaculo sermone, *Consejero de la Real Hazienda*) evasit, eoque in munere ad ultimum usque vitæ diem perstitit. Hic ergo viz satisfactum (ut Antonii nostri facundi utar verbis) π) commissio sibi illius Ministerii honori existimavit, antequam de recte & laudabiliter eo administrando gerendoque posteris accenderet documentorum facem, quod & fecit, misso ad Philippum III. hujus inscriptionis Opere; *De Officio Fiscalis, deque Fiscalibus Privilegiis*. Pincix illud excusum est. typis Ludovici Sanchez 1606. fol. auctiusque & emendatius recusum Madriti apud Franciscum Martinez 1639. in folio.

§. XXVI.

Non possum, quin Nobili huic Bigæ tertium non minus celebrem addam, Antonium OLIVAN, Catalanum Jctum excellentissimum, cujus encomium ad Catalanas inferius memorandos usque differimus. Commentatus enim & is peculiari libello est *de Jure Fiscis*, qui ipso anno seculari 1600. prodiit typis Barcinonensibus, ni fallor in 4to. ρ) Tandem & trigæ huic, ut quadriga sit, accedat Joannes Baptista LARREA, nec hic ex infimis Jctorum, nec inferius, ubi de Biscainis Sermo erit Legibus, absque debita laude à nobis dimittendus. Ejus enim *Allegationes Fiscales*, quas 2. voluminibus Lugduni Gallorum apud Philippum Borde & socios annis 1651. & 1652. edi curavit, tanto in pretio apud eruditos sunt, ut ob illas *Consultorum facile princeps Francisco Censalio* hic noster audiatur, σ) ut Antonius affirmat τ).

§. XXVII.

o) *In Biblioth. nova Tom. I. pag. 592. b. med.*

π) *In Biblioth. Hisp. nova Tom. I. pag. 304. b. med.*

ρ) *Biblioth. Hispanæ novæ Tom. I. pag. 116. a. princ.*

σ) *In additionibus ad Marci Anton. Peregrini tractat. de Fidei-Commissis, artic. 3. §. quinto novissimus &c.*

τ) *Biblioth. Tom. I. pag. 490. b. princ.*

§. XXVII.

Id quoque, cum de *Bobadilla* superius differerem, ejusque de *Correktorum* officio libro, meminisse debueram, similis argumenti edidisse, librum *Joannem de ARGUMENTO & Villavicencio*, Xereziensem Baticum, hac inscriptione: *El Corregidor de Advertencias Politicas*, hoc est, de pratoris seu Correktoris Urbium oppidorumque officio, quem librum edidit in patria Xerecii de la Frontera Urbe apud Ferdin. Rey excusum 1619. in 8vo, ut nos Antonius noster v) edocet; apud quem & alibi legimus ☉), Decurionum sive Rectorum munus elucidatum fuisse à *Joanne de CASTILLA & AVGAJO*, Cordubensi Equite & ibidem Decurione. Munus is sibi commissum non satis digne visus sibi gerere, nisi & aliis viam muniret publicæ rei utiliter administrandæ, quare publico dedit librum, hujus tituli: *El Perfecto Regidor*, quem *Francisco Mendozæ Arragoniæ* Archithalasso inscriptum Salmanticæ edi fecit apud *Cornelium Bernardum* 1586. in 8to. De primis Infantis Judicibus Locorum ordinariis competentibus *Jo. Bapt. POZAM* scripsisse asserit *Augustinus Barbosa* de officio & potestate Episcopi, Parte 3. alleg. 80. in append. num. 1. sed ut *Nicol. Antonio* Biblioth. novæ Tom. I. pag. 495. a princ. videtur, idem illud opus est, quod sub *Antonii de Saura*, nomine Poza hoc tit. edi curavit: *Votum Platonis, de examine Doctrinarum Cæsaræ August.* 1639. in 4to. Cantaber fuit Jesuita, & ob scripta quædam in Inquisitorum religionis censuram incurrit, & carcere aliquandiu detentus, tandem officio scribendi que interdictus libertate in Collegio Conchenfi delituit, ut Antonius hæc pluribus enarrat.

§. XXVIII.

Denique & *Bartholomæus CARVAJAL* adjici meretur, qui Notarius in celebri Granata fuit, atque *Instrucion y memorial para Jueces Executores* nobis reliquit Granatæ impressam 1585. in folio; item alium libellum *pam Eserivanos y Jueces*, Granatæ 1580. in quarto impressum, qui num à priori illo alius sit & diversus, affirmare vix ausim. Procuratoribus quoque, ut nec id omitam, haut parum utilitatis affert *Puëlica de Procuradores*, quam *Joannes MVNOZ*, in Ofcensi Aragoniæ Urbe Caufarum Patronus composuit. Sæpius illa edita est, cum omnium tritam manibus recudi frequenter oporteat; primum prodit Madriti, apud *Suarez de Castro* 1596. in quarto, & rursus ibidem 1603. in 4to & 1659. 4to ibidem.

§. XXIX.

v) pag. 484. a. princ.

☉) Ibid. pag. 513. a. princ.

§. XXIX.

Nec injuria huc referimus, praxin Criminalem qui speciatim tractandam sibi sumere, Auctores. Primas sibi vindicat ob nominis celebritatem in hoc argumento laudes *Franciscus BLAZA de MORAGA*, Birovifcæ seu *Birviesca*, Castellæ veteris Burgenfisque sacræ Diœceseos oppidulo natus, ac Salmantina in Universitate Juris rectique scientia imbutus, ibidemque ad Sancti Jacobi Archiepiscopalis Collegium admissus circa annum 1557. jus Pontificium docere ex cathedra cœpit. Hic ergo Vir post Joannis Bernardi Diaz de Lugo, Antoniique Gomezii similem, utpote eidem, in quo occupamur, argumento addictam operam, scripsit doctè & eleganter, ut Antonius ait, cum & exquisita esset doctrina, juris & omnibus bonis artibus Linguarumque cognitione exornatus, *Epitomen delictorum causarumque criminalium ex Jure Pontificio, Regio, Cesareo-que*. Liber primus ejus Operis (spem etenim Auctor duorum adhuc fecerat, licet irritam hucusque) continet miscellaneos quosdam Tractatus affines Titulis Libri Decretalium V. & Codicis IX. proditque Salmanticæ apud Joannem à Canova 1558. in folio. Lugduni 1560. in octavo. Veneriis apud Hieronymum Scotum 1573. in 8vo. Meditatus idem hic Auctor unum alterumve volumen erat super Regias Hispaniæ Constitutiones ex ultima earum Compilatione, ut & Juris Civilis & Canonici artem, sed nihil horum lucem publicam hucusque vidit.

§. XXX.

Haut ignotum quoque practicis est *Didaci de la CANTERA* hujus argumenti opus, quod, postquam Salmanticæ ad Sti Æmiliani, post ad Sti Salvatoris Ovetense, ut vocant, Collegium sodalis Jura excoluisset, ac in Murciæ dein Regni metropoli inter causarum Judices sederet, publicavit, hoc titulo: *Questionum Criminalium Practicarum volumen*, Salmanticæ 1589. in folio, & Francofurti quoque 1615. in folio editum. Similis argumenti opus quoque composuit *Franciscus de la PARADILLA* seu *PRADILLA*, cujus volumen *de las Leyes penales* Madriti 1644. in 4to excusum extare vidimus in Bibliotheca publica Vniversitatis Hafniensis, quæ in Turri admirandæ structuræ & operis à Christiano IV. Rege maximo ad templum SS. Trinitati Sacrum extructa asservatur, eo inter libros à B. Resenio Jcto & Prætorè hujus Urbis translatus, in cujus quoque Catalogo Librorum Hispanicorum in 4to num 28. habetur; miror autem, nullam plane hujus libri apud Nicolaum nostrum Antonium, extare memoriam, qui tamen alibi nos edocet, additiones ad Doctores Pradil-

Pradilla illum librum edidisse *D. Franciscum de BARREDA* Ictum, eundem, qui *el Mejor Principe Trajano de Plinio* opus sat celebre elaboravit, additionesque illas editas afferit Madriti apud *Cosmam Delgado* 1624. in 8vo.

§. XXXI.

Ad Practicos quoque referri adhuc meretur *Gomezius BATO*, qui *Practica Civil y Ecclesiastica* scripsit Lugduni editam 1671. fol. id quod à *Beughemio* edocemur, *Antonius* eam enim non recensuit. Nec minus illuc spectat *Christophorus de ANGUIANO SEDANO*, Juris Canonici Baccalaureus primum, post & Doctor ac Primarius apud Complutenses Antecessor, canis jam & studiorum celebritate venerabilis, gerendæ Republicæ fuit impositus, causarum nempe nobilitatis Judicem, (quod vernaculo sermone *Alealde de Hijosd algo* Hispanis audit) *Granatæ* agens, quo & in munere elaboratum jam olim publicavit de *Legibus & Constitutionibus Principum, ipsorumque & aliorum potestate, jurisdictione, & imperio* Tractatum, *Granatæ* in ædibus Auctoris typis *Petri Cuesta* 1620. in folio. Quinque libros reliquos totius operis complementum propediem edendos in se receperat Auctor, sed fidem non liberavit, obiisse eum Senatorem creatum *Pincianæ Curix*, sed *Granatæ* adhuc hærentem, affirmat *Antonius noster*, ex quo hæc dedimus.

§. XXXII.

Superius, ubi de *Juris Romani cum Hispano concordia* disserui, me oblitum fuisse *Antonii Peresii SIGLERI* bene recordor, quare & heic illius celebrare memoriam, ne protinus de eo filere cogar, placet. *Salmantinus* is fuit, Ictus æque ac Poeta haut vulgaris, hujus *Ἰεμύμερον* fitit *Metamorphosin Ovidianam* Hispano, rythmico interdum ac prosaico, sermone loquentem; illius autem testis est & vitæ genus, quod egerat, Advocati enim munus *Talaveræ*, in *Toletani Regni oppido*, exercuit, & doctum, quod publicæ luci exposuit, ingenii monumentum, *Manipuli Florum Juris Pontificii, & Cesarei, nec non & Regni Hispaniarum, quadraginta consiliis exornati* sub titulo, *Neapoli* apud *Aegidium Longum* 1641. in folio, eoque in opere, se sub tribus *Philippis Regibus, II. nempe III. & IV. clientibus strenuam navasse operam* fatetur, Auctor noster.

§. XXXIII.

De *Antinomiis* cum superius quoque dissererem, omisi *Libertum Franciscum CHRISTINAEVM*, Ictum *Belgicum*, qui de *Legibus inusita-*

tis seu antiquatis Belgii, Hispania, Italix, Germanixque libellum scripsit, qui adjectus est *Pbiliberti Bugnyon* Tractatui Legum abrogatarum & inusitatarum in omnibus Curiis & Dominiis Francix, Bruxellis 1677. in 4to. De methodo discendi Juris Hispani æque ac Romani Hispano sermone libellum composuit *Franciscus BERMUDEZ de PEDRAZA*, Granatensis Jctus & Advocatus primum Curix patriæ, dein etiam supremi Castellæ Senatus Madriti, Canonicus denique & Thesauri Ecclesiæ Granatensis Custos à Rege constitutus. Urbis Patriæ ortum laudesque peculiari recensuit libro, quo optime de illa meruit. Liber autem ille, cujus gratia eum heic recensemus, hoc gaudet titulo: *Arte Legal para estudiar la Jurisprudencia, con la exposicion de la Instituta Salmantica* 1612. apud Antonium Rodriguez in 4to. Decessit ipse Auctor septuagenarius anno 1655. in patria Granatæ.

§. XXXIV.

Denique & coronidis loco par subjiciam Auctorum, qui speciale quoddam Argumentum seu Legem ac Constitutionem quandam particulari opere commentandam sibi sumserunt. Rei agrariæ frumentariæque talem curam gessit *Didacus COLLANTES de AVELLANEDA*, Caracensis seu Guadalajarensis, ex novæ Castellæ municipio, Juris Doctor in Academia Seguntina (s. de Siguenza) creatus, & ibidem Causarum Patronus. Scripsit enim Commentariorum Pragmaticæ in favorem rei frumentariæ & agricularum & rerum, quæ agriculturæ destinatæ sunt, libros III. Madriti editos apud Ludovicum Sanchez 1606. in quarto.

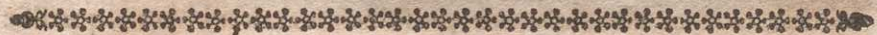
§. XXXV.

Similiter Successionum omnium materiam singulatim ad Juris Communis æque ac Regni Hispanici amussim revocavit Joannes de ROXAS, ex oppidulo Rota, Sancti Clementis nuncupato oriundus, Juris utriusque Licentiatus, Valentix prius, post apud Siculos Inquisitor hæreticorum Apostolicus, quem ob doctrinæ præstantiam morumque gravitatem Gregorius XIII. Pontifex commendante Philippo II. Rege Agrigentinx ibidem Ecclesiæ Episcopum præfecit. anno, 1576. vel 77. sed vix anno in eo munere exacto obiit, ut Rochy Pyrrhus in Notitia Ecclesiarum Sicularum, ex eoque Antonius noster testantur. Præter alia, quæ edidit opera, illius solum heic meminisse placet, quod Valentix, apud Petrum de Huete 1568. hoc titulo edidit: *Epitome omnium Successionum ex testamento & ab intestato, Jure communi & Regio.*

§. XXXVI.

§. XXXVI.

Sed manum de tabula! In nimiam enim opella hæc excresceret molem, si reliqua etiam minutissima proferre, ac multa verborum am-
 bage recensere vellem; actum enim eo solum labore agerem, cum An-
 tonius sollicitus admodum de illius argumenti Auctoris fuerit; id ta-
 men confido, præcipuos optimosque Fori Hispani, inprimis Castellani
 enumeratos jam hæc à nobis fuisse. Nec injuria referri huc possent &
 illi, qui de modo erigendorum Contractuum, *Escrivania* sive Notariatus
 arte, aliisque eorum ad munus spectantibus fuere commentati, sed
 quum nimis id à scopo, quo tendimus, aberret, & non nisi ad aggravan-
 dum inutili mole libellum hunc inserviat, merito omittuntur. Et sic
 hæc paucula quoque pro tenui nostra facultate suppeditasse sufficiat,
 circa Fori Hispani praxin, quæ ad solius fere Nicolai Antonii, unici
 Hispanorum sed & optimi Bibliographi ductum enarrata fuere.



SECTIO VI.

DE

REGNI ARAGONIÆ LE-
GIBVS, EARVMQVE ORTV.

§. I.

Perlustratis ergo Hispaniæ Regnorum, quæ Castellæ nomine
 veniunt, Legibus, reliquum est, ut & cæterorum, quæ va-
 stam illam Monarchiam vel olim composuere, vel adhuc consti-
 tuunt, Regnorum Dominiorumque Leges & Jura, qua diligen-
 tia & compendio fieri possibile, enumeremus. Initium autem ab Ara-
 gonia, Regnorum post Castellam primum præcipuumque haut dubie
 tenente locum, non immerito capimus. Hujus autem æque ac Navarræ
 Leges (si originem spectes) ad veteres Suprariæ Reges natales refe-
 runt, eorum quippe ævo celebratissimum illud SVPRARBIÆ Forum,
 (*FVEROS de SOBRARBE*) exordia cepisse contendunt. Adeo controver-
 sa autem inter omnes Aragoniæ Navarræque Regnorum Historicos est
 illius Fori Origo, ut littus viderer arare, si oppositas sibi invicem illo-

rum opiniones conciliare conarer. Sufficiat ergo, heic principis Aragoniæ Historici insistere vestigiis, reliquorumque brevibus verbis eidem subjungere suffragia. Hieronymus Blancasis est, quo certe nemo scitius solideque ac profunde magis patriæ gentis reconditas exhaustit antiquitates. Sic autem ille in incomparabili Commentariorum opere, *κ*) ut ejus mentem nostris exprimamus brevitatibus studio verbis.

§. II.

Tenerant universam fere Hispaniam aliquot jam annorum spacio Mauri, cum duri illorum pertaxæ jugi, quæ circa Pyrenæos ac Cæsaraugustam se receperant, gentes Christi professæ nomen, ad excutiendum à cervicibus onus, juncto consilio animisque in quandam Jacetanam prope urbem in Uruelis monte sitam speluncam trecentorum fere numero convenirent. His autem ab Abdemelicho Maurorum Regulo, qui re comperta speluncam illam obsidione cinctam ceperat, una omnibus cruenta trucidatis cæde, præfidiisque ac munimentis, quæ illic loci extruxerant, funditus, ut hodiernum ruinæ testantur, everfis, factum est, ut aliquot post annis *Joannes*, cognomentum ab *Azares* oppidulo patrio fortitus *Azaresii*, denuo speluncam incoletet illam, erectoque in Divi Joannis Baptistæ honorem in isto monte Sacello, vitam ageret *αυαχωπίτης*, quem plures dein ejusdem instituti Viri in illo vitæ secuti genere, tantam tandem illi loco sanctitatis conciliavere famam, ut eorum, qui Christo dixerant Sacramentum, ingens eo conflueret, numerus, qui calamitates, infausta quibus subcumbebat patria, lacrymantibus intuentes oculis, in illam tandem unanimi consensu coierent, ut Legibus adstricti militaribus, in Maurorum, quibus exitium solennibus juraverant verbis, ruinam sub unius tantum Imperio convenirent. En jacta Suprarbiensium Regni fundamenta!

§. III.

Primus, cui Suprarbienses detulere Regnum, Garfias fuit Eximius, Regio, ut nonnullis placet, Gothorum Sanguine ortus, post illum Garfias regnavit Innici, quem secutus Fortunius, cum ex Sanctii Garfiæ, quarti Regum obitu, qui à Cæsaraugustano Maurorum Regulo Muzam Aben Hazin una cum Comitum Aragoniæ quinto, Garfia, in prælio casus absque prole decesserat, fatale recenti illi Suprarbiæ Regno exitium imminebat; Direptis quippe vastatisque per Barbaros omni-

bus

bus, Suprarbiensium pars Aragoneseque in speluncam Pinnatensem, Navarri autem (ex his enim omnibus Suprarbiense constiterat Regnum) in finitima diruta à Barbaris Pampilonis aufugere loca, ubi delitescerent junctis aliquandiu viribus prælia prædasque crebras à Mauris reportavere; exorta autem aliquando ex prædarum, ut fieri affolet, partitione simultates diffensionesque ad segregandum utriusque gentis, Aragonum puta Navarrorumque, animos ac vires contulere, factum inde, ut hæc Regem Eximinum, seu, ut aliis placet, Innicum Aristam, istius filium Anno Christi 842. sibi Regem Pampilonensisque seu Navarrici Regni eligeret Statorem; Illa autem, Aragonum videlicet & Suprarbiensium, gens, postquam de rebus sacris, Pinnatensisque ædis (quæ hodiernum vulgo *San Juan de la Peña* audit, veterumque Regum exuviis tumulisque superbit) actum restauratione, de Reipublicæ quoque sollicita administratione XII. Viros elegit constituitque, ætate graves rerumque prudentes, & ob id Seniores seu Dominos (en Hispanæ vocis *Senor*, qua Dominus innuitur, veram originem!) appellatos, ex quibus Magnates Regni, quos posterior ætas *Ricos-Hombres*, hoc ævum, *Grandes*, vocari audit, originem quoque suam traxisse, communi Historicorum, antiquitatumve peritorum ex opinione asseritur.

§. IV.

Diu apud Suprarbienses hæc publicæ gerendæ rei viguit ratio, nequaquam tamen, premente tanto Arabum incurso, stabilis nec firma videbatur permanfura; nihilominus dulcedine capti libertatis unius se subjici imperio formidabant, quoniam quidem proventuram inde credebant servitatem. Omnibus denique rebus prope circumspectis, rationibusque subductis, perciti, ut proditur, ab Aragoniæ Comite, Fortunio, demortui Garfiaz Azenarii (sti ordine) filio, inque ipsius locum successo, hanc fecere consiliorum omnium summam, ut per Legatos Adrianum II. Pontificem Max. (quem prisca gentis monumenta Apostolicum Aldebrandum vocant) ac Longobardos consulere, quem modum ad diuturnitatem imperii magis aptum statuendum esse censerent? à quibus responsum perhibent, uti certo Jure ac Legibus præstitutis, præviaque Jurisjurandi religione præcautis, unum sibi Regem præficerent; hoc secundum responsum ergo decreverunt omnes, unum aliquem virtute præstantem Regem sibi constitui oportere, statutisque antea certis Legibus, quæ norma ejus essent a Nationum, Innicum Aristam, quintum Suprarbiæ elegere Regem. En Fori Suprarbiensis, restauratque Regni originem.

§. V.

Factum autem injuria temporum est, ut antiquarum istarum Legum, prout prisco illo germano atque genuino sermone erant conscriptæ, penitus sepulta jaceat cognitio. *Carolus* equidem *Navarræ* (seu *Viana* potius, quod principum Regni Successorum est agnomen.) *Princeps*, in *Historia Patria*, quam literis consignavit, (MScTa in scriniis adhuc latet, illiusque exemplar *Madridi* olim in *Bibliotheca Comitum de Villalumbrosa* extitit) fragmenta nonnulla istius *Fori* collegit, ex quibus suis nonnulla inseruit *Commentariis Blancæ* noster *idiomate latino expressa* ψ). Et hæc omnium sequiori tempore *latarum* apud *Aragones* æque ac *Navarros* Legum fuere fundamenta. Hæc sunt, quæ ad incomparabilis nostri *Blancæ* ductum circa celebratissimum istud *Suprarbiense Forum* enarrari poterant.

§. VI.

Differentes nunc reliquorum Auctorum sententias lubet summa brevitate ac compendio recensere. Adstipulantur *Blancæ*, quotquot pro vindicanda contra *Navarros* *Aragonibus* *Fori* istius gloria dimicant, gravissimi nempe *Aragonensium* rerum *Historici*, magnus *Hieronymus Savita* & in *Annalium* opere ω), & in *Indicibus latinis* α), qui liber minime obvius est, & inter κειμήλια ejus gentis *Annalium* reponi meretur: *Joannes Brizius Martinez*, ædis *Sancti Joannis Pinnatensis Abbas*, & *Regni Chronographus* β), *Vir plurimam sedulo labore, improbaque*

mo-

ψ) pag. 25. edit. *Cæsaraugustane*.

ω) *Annales de Aragon. Lib. I. cap. 5. fol. 9. col. 2. fin.*

α) *Indices latini Rerum ab Aragonie Regibus gestarum ab initiis Regni usque ad A. C. 1410. III. libris digesti (accedunt Roberti Viscardi Calabriae Ducis, & Rogerii ejus fratris, Calabriae & Siciliae Ducis, principum Normannorum, rerum in Campania Siciliaque gestarum Libri 4. auctore Gausfredo Malaterra, item Rogerii Siciliae Regis gestorum Libri 4. auctore Alexandro Coenobii Sancti Salvatoris Vallis Celsinae Abbate &c. Cæsaraug. ap. Dominicum à Portonariis de Ursinis 1578. in fol. 6. alphab.) Lib. I. ad ann. 845. pag. 10. med.*

β) *En su Historia dela Fundacion y Antiquedades de S. Juan dela Penã y de los Reyes de Sobrarbe, Aragon y Navarra, Zamagoza por Juan de Lanaja y Quartanet 1620. fol. 10. alphab. Lib. I. cap. 32. 33. & seqq. Speciatim 35. & 36. ac Lib. III. cap. 3. pag. 474. col. 1. ubi Anno Christi 840. Forum hoc Suprarbiense conditum asserit.*

monumentorum veterum peruestigatione laudem apud suos commeritus. *Petrus Ludovicus Martinez*, Juris Licentiatuſ, qui elegantem de Aragonum Regni primordiis libellum *Cæſarauguſtæ* 1581. in 8vo edi curavit γ), *Martinus Miravete de Blancas* δ), *Diego Morlanes*, Jctus *Cæſarauguſtanus*, non infimæ apud ſuos laudis ε), *Stephanus de Corbena*, Civis & Hiſtoricus *Barcinonenſis*, multæ apud omnes exiſtimationis ζ), *Don Joannes Franciſcus de Montemayor de Cuenca*, Conſiliarius Regiſ *Hiſpanicus*, Gubernator *Hiſpaniolæ*, ac Audientiæ Regiæ in *S. Dominici urbe Præſes* ac Auditor *Cancellariæ Regiæ Mexicanæ*, in doctiſſimo quem in patriæ, Aragonius enim eſt, laudem conſcripſit in *Urbe Mexicana*, libro, cujuſque non niſi primam prodiſſe partem, dolendum merito η), *Martinus item Carillo*, *Cæſarauguſtanus* Jctus, Abbas *Montis-Aragonis*, Ordinis *Canonicorum regularium Sancti Auguſtini* in *Aragonix Regno* θ), quibus & conſentiunt generalis *Hiſpaniæ Hiſtoriæ* anteſignani, *Steph. Garibayus* ι), qui tamen, quod interregnum deſtruat, à reliquis vapulat; *Joannes Mariana* κ), *Alphonſus Sanctius* λ), *Bernhardus Brito*, *Annalium Luſitaniorum primus Conditor* μ), alique, numerus enim eorum haut exiguus me hercle eſt.

S. VII.

γ) *In lib. del principio del Reino de Aragon Cæſarauguſt. 1581. in 8vo edito Parte I. pag. 20. & 21. Parte II. pag. 103. Parte VI. pag. 432.*

δ) *Parte III. fol. 188. & 189.*

ε) *Alegaciones Sobre poner Virrey Eſtrangero en Aragon Cæſarauguſtæ edito 1591. in fol. Parte I. fol. 79. uſque 92.*

ζ) *In Catalana illuſtrada, quæ poſtuma cum notiis & additionibus edita fuit à Fr. Joſepbo Gomez de Porres, Ordinis Carmelitarum Monacho, Neapoli ap. Anton. Graminiani 1678. in fol. 5. alfab. Lib. V. cap. 3. p. 296. & 297. ſeqq.*

η) *Investigacion de la nobleza y privilegios de los Infanz ones é Ricoshomes de Aragon. &c. Mexici 1664. 4to Parte I. cap. 1. pag. 4. ſeqq.*

θ) *In Scholiis ad Inſcriptiones Regum Aragoniæ latinæ à Blanca compoſitas, editis. Dormeriana Cæſaraug. 1680. in 4to pag. 44.*

ι) *Lib. XXI. del Compendio Hiſtorial de Eſpañã cap. 7. toto pag. 21. ſeqq. inprimis pag. 36.*

κ) *Hiſtoria General de Eſpañã Lib. VIII. cap. 1. pag. 264. a. edit. ult. 1678.*

λ) *In Anacephaleoſi Regum Hiſpaniæ Libris 7. ab Orbe Cond. ad an. uſque 1633. geſta enarrant & Complati ap. Antonium Duplaſtre edita 1634. in 4to Lib. 4. cap. 1. pag. 148. & 149.*

μ) *Bernb. Brito, Monachus Ord. Sancti Benediſti in Regio Alcobaze conventu Monarquia Luſitana Tomo II. Liſboæ ap. Petr. Crnaesbeck 1609. fol. edito Lib. VII. cap. 15. fol. 324. col 3.*

§. VIII.

Multo aliter rem narrant, gloriam originis Fori illius Suprabitici suis vindicando civibus Navarrae Regni Scriptores æque ac Galli, quos inter nominasse sufficiat *Arnoldum Oienhart*, qui utriusque Vasconiae scripsit notitiam v), ac celeberrimum Antistitem, Catalanorumque aliquando Pro Regem, *Petrum de Marta*, in elegantissima Vice Comitum Benearnae Historia ξ). Singulatim vero acriter agitata illa quondam est controversia inter Historiae Aragonum æque ac Navarrae Regni conditores, quorum primi, quod ego sciam, fuerē *Brizius ille Martinez*, qui pro Aragonibus, *Garsiamque de Gongora & Forreblanca*, qui pro Navarris stetit, illum peculiari aggressus libro, cui hunc præfixit titulum: *Historia Apologetica y Descripcion del Reyno de Navarra y de su antiguedad en 3. libros.* Pampilone lucem illud opus adspexit apud Carolum de Labayen 1628. in folio, 3. alphab. mole. Verum cum Antonio nostro credebamus illud Auctoris nomen o), sed aliud nos docuit fufius mox laudandus *Dominicus de la Ripa π)*, qui sub illo *Garsia de Gongora* nomine latere *Joannem de Sada* ex oppidulo Navarrae Aibar dicto oriundum, Ludique Magistrum Pampilonensem demonstravit, cui & assensum præbent *Brizius ipse ρ)*, *Moretus σ)*, *Vstarrozius τ)*, & alii.

§. VIII.

Et Blancam & Brizium simulque reliquos Aragonicarum partium Historicis solido eoque erudito aggressus est opere Celeberrimus Navarrae Regni Historiographus, *Josephus Moretus*. Pampilonensis ipse & Societatis Jesu, vir, ut eleganti & stylo & Judicio utar optimi nostri Antonii υ), eruditione præstanti, defacato judicio ac singulari industria, qui eleganti olim latino stylo prosecutus historiam obsidionis Euenterrabia dicti inque Gallie Iberiaeque sibi finibus oppidi frustra à Gallis anno 1638. tentata. Non possum, quin huic elogio aliud addam, quo præstantissimus ob emissa in lucem plurima in Historicis Genealogicisque Hispaniae rebus ingenii monumenta

v) *Editam Paris. 1638. Lib. II. cap. 9.*

ξ) *Histoire des Vi Comtes de Bearne, Paris 1640. fol. Lib. II. cap. 9. fol. m. 167.*

o) *Biblioth. Nova Tom. I. pag. 593. a. princ.*

π) *In Defensa Historica del Reino de Sobrarbe Tit. IV. cap. 3. §. 2. pag. 246. med.*

ρ) *In Epist. ad Leonb. Argensolam, data S. Juan de la Peña 14. May 1628.*

σ) *In Apolaget. Congressione 4. num. 4. fol. 92.*

τ) *Prograssos de la Hist. de Aragon. Lib. III. cap. 12. §. 43. pag. 341. a. med.*

υ) *Biblioth. Hisp. nova Tom. I. pag. 620. b. princ.*

menta, nobisque Madriti optime notus *Ludovicus de Salazar & Castro*, Caroli II. p. m. Regis Historiographus Moretum nostrum ornat, appellando ipsum *uno de los mas puntuales Investigadores de la antiguedad* σ), Hic ergo Moretus duplici, quæ pro asserenda Navarris contra Aragonæ Legum Suprarbicarum origine erat meditatus, opere perfecit. Alterum majoris momenti molisque sunt Annales Regni Navarra, pluribus diffusis Tomis, opus illud postumum partim est; Prior enim illius pars vivo quidem adhuc (ut credo) auctore prodiit, continens XIV. libros priores, resque ab exordio Regni ad Annum usque 1075. gestas, præfixas item habens 3. Dissertationes Argumenti historici, 1) de primo Hispania incolatu, ac sermone prisco. 2) De Maurorum in illam introitus Epocha. 3) De *Origine Legum Suprarbicarum*, & quo late fuerit tempore. Posterior autem Tomus (plures enim in hunc usque diem lucem publicam non adspexere, sed in Collegii Jesuitarum Pampilonensis scriniis manu auctoris exarata asservantur) continet libros 5. à 15mo ad 20mum usque, & res ab A. 1074. ad 1234. usque gestas. Prior lucem vidit Pampilone apud *Martin. Gregorium Zabala* 1684. in folio. Alter postumus prodiit studio *Francisci de Aleson*, Soc. Jesu, & Moreti Successoris, ibidem apud *Bernbardum de Huarte* 1695. itidem in folio.

§. IX.

Inprimis vero digne id executus argumentum est Moretus in Investigationibus suis, quod opus solide eruditeque construxit, ediditque, hac inscriptione: *Investigaciones Historicas de las antiguedades del Reino de Navarra. Pampilone, apud Gaspar Martinez, anno 1665. in folio.* Graviter illic, inprimis Libro II. cap. XI. §. 1. pag. 476. seqq. pluribus argumentis Aragonum Opiniones impugnat; Defendit horum partes contra illum Moreti Librum *Fr. Dominicus dela Ripa*, ex Oppido Aragoniæ *Hecho* oriundus; Monachus Ordinis Benedictini, Monasteriique Regii S. Joannis Pinnatensis Eleemosynarius, edito peculiari fat grandi volumine, cui titulum præfixit talem: *Defensa historica por la antiguedad del Reyno de Sobrarbe, contra el Padre Moret y sus Investigaciones.* Zaragoza apud heredes Petri *Lana-ja*

σ) In vasto illo Opere Genealogico, cui tit. *Historia Genealogica dela Casa de Lara*, (quo præcipuarum Castellæ non solum, sed & totius fere Hispaniæ Familiarum stemmata & res memoratu digne continentur; Prodiit illud Madriti, apud *Matthæum de Llanos & Guzman* 1696. in folio 4. voll. quorum ultimum non nisi Documenta Diplomataque continet.) Lib. I. cap. XI. pag. 34.

ja y Lamana 1675. folio, acrioribus durisque aliquando Moretum verbis perstringens, qui se defendit contra La Ripam peculiari edito libello, hujus inscriptionis: *Congressiones quinze Apologeticas sobre la verdad de las Investigaciones Historicas de las antiguedades del Reino de Navarra*, duro La Ripæ nodo durum hoc libro reponens cuneum, quin adeo inter ambos efferebuit rixa, ut & ad tribunal Numinis Divini tandem appellaretur, ut imprimis in fine ultimi scripti *Moreti* videre est; quod Lucem vidit Pampilone, apud Martinum Gregorium de Zabala 1678. in quarto, chartæ majusculæ.

§. X.

Hæc prolixius paulo enarrare placuit, ut quæ circa Navarræ, & quæ ac Aragoniæ Legum originem atque primordia inter clariore utriusque gentis Historicos agitata fuere controversiæ, penitus inde cognosci queat. Fateor autem me imparem nimis, quam ut iudicis inter illos agere vices, deque illa re tam controversa certi quid pro alterutra partium statuere sustineam; quin Alexandrino potius ad solvendum Gordium istum nodum ense opus fore existimo; sed satis jam de Suprabienfi me disseruisse Foro persuasus sum; progrediendum ergo ad sequiores temporis ratione Leges.

§. XI.

Suprabiensem enim alius excipit non minoris famæ *FORUS*, urbis nempe *JACCENSIS*, (*Fueros de Jacca*, vulgari sermone appellatus.) Et circa illum variant Auctores, nos vestigia non alius quam *Blanca* sequi juvat, qui, cum τ) de Galindo Azenarii, secundo Aragonensium Comite commentatur, illustrem illum se reddidisse affirmat, quod Jaccam urbem latis, quæ sub Fori Jaccensis titulo prostant, Legibus illustrarit: Praclarum quoque ibidem adducit Alphonfi II. Regis, qui Foros illos multo post tempore perpetua auctoritate munivit, testimonium, quo expressis verbis Rex iste vocat *Fueros totius illius terræ, quæ est ultra Serram versus Montanam Jacca*, & scio, inquit, quod in *Castella*, in *Navarra*, & in aliis terris solent venire Jaccam per bonas consuetudines & *Fueros* ad discendos eos, & ad loca sua transferendos. Præcipua Legum illarum capita, qui nosse cupit, *Blancam* loco superius citato evolvat, qui sermone latino illarum summam recenset, nos, ne nimis prolixum fieret opus, silentio ea præterire congruum duximus.

§. XII.

Quod vigorem auctoritatemque Legum illarum Forique Jaccensis

τ) In Comment. Rerum Aragon. pag. 38. edit. Casaraug.

sis attinet, illud municipale tantum, non generale Regni reputandum, integra quippe semper ac suprema Suprarbicus Legibus constitit auctoritas, quorsum erudite confer differentem *Dominicum de la Ripa* v), *Blancamque* nostrum. Quibus subjungemus Scriptores quosdam, qui pro asserenda conditarum Jaccensium Legum Galindo Comiti gloria pugnant, *Rodericus* nempe *Mendez Silva* φ), *Martinus Carrillo* χ), *Joannes Briz Martinez* ψ), & alii jam supra, ubi de Foro Suprarbiensi actum, recensiti. E contrario non Galindo Aragonum Comiti, sed Sanctio Majori, septimo illorum & Suprarbiæ Regi, originem Jaccensis Fori acceptam ferendam uno ore asserunt Navarrici Scriptores, quibus assensum præbet magnus *Surita* & in Annalium vasto, & in Indicum Latinorum eleganti opere ω), cujus vestigia legit *Joannes de Madarriaga*, *Valentinus*, Ordinis Cartusianorum Monachus in eleganti *del Senado y de su principe* Libro; α) ad utriusque autem argumenta respondit *Martinez* β), qui *Zurita* in primis sententiam cum propria conciliare conatur, Sanctium Restauratorem latarum à Galindone Jaccensium Legum asserendo γ).

§. XIII.

In primis vero competere Sanctio Ramiresio, magno illi Aragonum Navarrorumque Regi illam Fori Jaccensis constituti gloriam integris paginis omni studio & conatu asserit *Morerus* à La Ripa non minori foliorum ambage contrarium asserente refutatus. Ille in Investigationibus δ), hic in Defensæ ε) propterea evolvendi. Sed adhuc ab his omnibus recedit longius *Stephanus Garibayus* ζ), qui Sanctium Ramirensium non Jaccense Forum, sed Leges Romanorum ac Jus Civile Justinianicum in sua introduxisse Regna prodit. Cui ergo ex his omnibus adjicere fas

I 2

est

v) *Defensa historica* Tit. III. cap. 9. integro pag. 197. seqq.

φ) *Poblacion general de España* cap. de Jacca 410 pag. 101. col. 4.

χ) In *Notis ad Inscriptiones Regum Aragonia à Blanca conscriptas* pag. 89. & 90.

ψ) En la *Historia de San Juan de la Peña* Lib. I. cap. 23. pag. 100.

ω) *Annal. Lib. I. cap. 5. fol. 10. col. 4. & Indicum Lib. I. ad A. 1064. pag. 30. primo.*

α) *Valentia edito 1617. in 4to cap. 41. pag. 485.*

β) *Historia de S. Juan de la Peña* Lib. III. cap. 3. pag. 474. a.

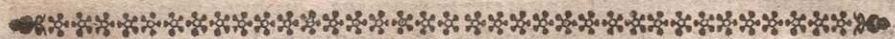
γ) *Ibid. pag. 473. b. in fine.*

δ) In *Investigat. Lib. II. cap. 10. pag. 497. seqq.*

ε) In *Defensa Historia* Tit. III. cap. 9. pag. 197. seqq.

ζ) In *Lib. XXXI. del Compendio Historial de España* cap. 17. ad ann. 1073. pag. 669. med.

est calculum? Mihi, si salva omnium aliter sentientium & fide & auctori-
tate, quæ judico, dicere licet, ad *Zurita*, *Moretique* accedere partes non
vereor, ductus rationibus, quas prolixius enarrare nec operis argu-
mentum, nec brevitatis ratio admittit; nil ergo, ut ad finem propere-
mus, addi meretur, quam Codicis antiqui chartacei mentio, quem in
illustris Antonii Augustini Tarraconensium Archi-Episcopi jam lauda-
ta superius Bibliotheca extare vidimus in Catalogo ⁿ⁾, hoc titulo: *For-
um Antiquum Suprarbie Libris IV. & Forum Jacetanum patrio sermone prisco
scriptum*, in folio.



SECTIO VII.

DE

LEGVM ARAGONIÆ PRO- GRESSU ET STATU.

§. I.

Proferamus nunc gradum, & ad celebriora æque ac recentiora The-
midis Aragonicæ properemus *κειμήλια*. Prius autem ac ad *Vita-
lem* veniamus, monendum est *Alphonsum I. Blanca pag. 136. & Mich.
Molino, in Repertorio, verb. Privilegium, fol. 265. col. 2. testibus an-
no 1115. Urbi Cæsaraugustæ bonos Foros, prout boni Infanzones Aragonia ha-
bent, contulisse. Petrum quoque III. teste Zurita, Lib. IV. cap. 38. fol. 265.
col. 2. Annalium in Comitibus Cæsaraugustanis anno 1283. in confirmatio-
nem atque robur Fororum, Legum, Privilegiorumque veterum, Re-
gnum donasse Diplomate, quod *el Privilegio General* audit, de quo egre-
gie in primis pluribus verbis *Zurita* disserit. *Jaimus* postea II. Rex in
Comitiis anno 1325. habitis Forum tulit, quem *Declarationem Privilegii
Generalis* appellavit. Idem quoque fecit Rex *Alphonsus V.* in Comitibus
Cæsaraugustanis, anno 1456. habitis, quibusque ipsius loco præfedit,
Joannes, frater *Rex Navarra*. Acta enim illa prodire hoc titulo insignita:
*Capitulos, segunt forma de los quales se deven exigir è cullir los dreitos de las Ge-
neralidades del Reino de Aragon, y conforme à esto se ha acostumbra-
do y acostum-
bra**

n) In Manuscriptis latinis num. 441.

bra exigir y arrendar el GENERAL. Unde jus five Tributum Generalitatis, quod in Aragonia subiecti solvunt, ut pluribus hæc omnia exponit Dormerus, in *Discursos sobre las Cortes de 1678. pag. 10. seq.* Sed in orbitam reverti oportet. Annus post reparatam per Christum salutem effluerat quadragesimus sextus seculi XIII. cum apud Oscam seu Huescam, (celebre satis inter Aragonum urbes nomen) comitia ipso sacro *Ἐπιφανεῖας* Festo celebraret magnus ille Jaimus, seu *Jacobus I.* ob res foris præclare gestas el *Conquistador* cognominatus. In iis ergo de communi Regis ac Regni Aragonum consensione Univerſum Jus illius Regni, quod diffusum & dissipatum hæcenus jacuerat, in singula genera coactum, digestumque fuit, publica item decretum sanctione, ut juxta illud deinceps singula quæque fierent causarum judicia. Unde vetustiores hæc Leges habentur omnibus, quæ apud Aragonos vigent: Monet tamen *Blancas* *ϑ*), plurimas in iis Legibus æque ac in *Observantiis* (de quibus in posterum sermo instituetur) reperiri de verbo ad verbum in Suprarbieniſi, quod hodie circumfertur, Foro extantes, quamobrem etiam laudatus Auctor eas non noviter in illis Comitibus conditas, sed ex veteribus Suprarbiæ, aliisque sequiori tempore à Regibus hinc inde latis promulgatisque Legibus compilatas digestasque fuisse non inepte concludit.

§. II.

Debetur illa Legum in Comitibus facta Oscensibus Collectio **VITALI de CANELLAS**, *Zurita* *α*) *Caniellas*, *Blanca* *κ*) *Canelis*, *Beutero Canallos*, sed minus recte, dicto *λ*) *Catalano* gente, atque Oscensi Episcopo. Magnæ ille eruditionis Vir fuit, & *Blanca* *μ*), teste in priscis illis Regni scitis valde versatus: *Michaeli* quoque *Molinos*, *Jcto* inferius laudando *ν*) *Vir* audit *litteratus*, *valde Practicus* & *expertus in Foris*, & *magnæ auctoritatis Jure-Consultus*. Interfuit ipse bellicis æque ac politicis *Jacobi* expeditionibus, unde & inferius adhuc, cum ad *Valentinum* Concilium ab eodem

ϑ) In *Comment. Rerum Aragon. pag. 166. edit. Casaraug.*

α) *Annales de Aragon Lib. II. cap. 64. fol. 102. col. 4.*

κ) In *Comment. Rer. Aragon. pag. 166. edit. Casaraug.*

λ) *Petrus Anton. Beuterus, Theol. Doctor, & Historicus magnæ famæ en la Coronica general de España, especialmente del Reino de Valencia, ibidem Anno 1546. primum post 1604. apud Petr. Patricium Mey excusa in folio, Parte I. (non nisi II. Partes lucem videre) Lib. II. cap. 41.*

μ) *Loco jam κ) citato.*

ν) In *Repertorio Fororum Aragonia, ad verbum: Furtum.*

Rege in urbe Valencia celebratum, Forosque illi Regno concessos ventum erit, iterata ejus fiet mentio. Sedi Ecclesiæ Oscensis præfuit ab Anno Christi 1238. ad 1252. usque, quo è vivis excessisse traditur.

§. III.

Compilavit ergo hic Aragoniæ velut alter Tribonianus Leges à Suprabienfis inde Fori tempore promulgatas, &, ut *Blancæ* nostri utamur verbis, antiquum Jus Regni nequaquam satis artificiose digestum generatim composuit, & libris digessit octo, ut *Joannes Andreas Vstarrozius* adnotavit ξ), vel, ut *Michael Molinos* prodidit, o) novem, eosdemque propria illustravit glossa, potestate interpretandi glossandique illam Collectionem à Rege Regni Aragoniæ Statibus in Curia generali ei indulta. Notandum vero hic est, quod *Vstarrozius* eodem π) loco ex *Didaco de Morlanes*, gravi ac erudito apud Cæsaraugustanos causarum Patrono ρ), citat, vidisse hunc Codicem Fororum membranaceum admodum antiquum, & sermone Catalano compositum, cui Episcopi illius nostri nomen præfixum, cujus Codicis principium, prout ab *Vstarrozio* sermone Catalano, ita à nobis latino heic idiomate exhibetur.

„Rex Don Jaime s. Jacobus in Comitibus Oscæ Era 1185. seu A. C. 1246. (for. s. an 1247.) mandat & petit omnium consilio ac unanimi voluntate ab Episcopo Oscensi, compositionem libri Fororum sapientum Virorum ope & auxilio. Quare nos *Don Vital*, Dei gratia, Episcopus Oscensis, mandato honorati & potentis Domini Regis supra dicti ordinamus, Foros juxta Deum & bonam conscientiam, &c. prout Dominus Rex prædictus ad nostrum consilium id ordinavit, nosque illos Foros octo libris, singulis in suos distinctis titulos, digessimus. Addit *Vstarroz*, sequi illum Codicem ordinem 8. librorum Fori typis vulgatorum, ultimique omnium esse hujus rubricæ: *De Judici deferre calent & de aqua bullent.* Sibi que persuasum ait, antiquissimos illos Aragonum omnium esse

ξ) In notitia MSCtorum, qui in Coronationum Regum Aragoniæ volumine ab Hieron. Blanca conscripto, & à se notis illustrato, & Cæsaraug. ap. Didac. Dormerum Regni sumptibus 1641. in 4to edito citantur, Tit. V. in fine.

o) In Repertorio Fororum Aragoniæ ad verb. Furtum.

π) In notitia MSCtorum, loco jam ξ) citato.

ρ) In principio operum Vitalis de Canellas, quæ collegit ac MSCra reliquit filio suo Bartholomao de Morlanes D. & Capellano, ut vocant, Regis Philippi IV. quem Codicem *Vstarroz* omnium totius Regni censet antiquissimum.

esse Foros Catalanos, secundum quos in iudiciis fuisse pronunciatum putat, usque dum Simon Petri de Salanova ex vernacula illa in latinum illos sermonem converteret, de quo mox dicendum nobis erit, additque MSCtum istum Codicem extare in Doctōris Joannis Ran Justitiæ Aragonum Bibliotheca.

§. IV.

Sed & aliud adhuc extat Opus illustris nostri *Vitalis de Canellas*; Sic enim edocemur à *Blancâ σ*), qui, præter illud magni laboris & industriæ Opus Reipublicæ adeo necessarium & utile, Vitalem etiam librum varia, antiquitatum Regni Aragoniæ explicatione refertum composuisse affirmat. Liber iste prima hanc inscriptionem fronte gerit: *In excelsis DEI Theauris, sive ad Foros Aragonum Regni Commentaria novem libris*, unde factum, quod vulgo *Liber in excelsis* audiat. Meminit ejus primo observantia sub Titulo *de Venatoribus*. Operis seu Systematis hujus formam nobis exhibet Clarissimum Aragonicæ Historiæ lumen, *Vincentius Blasco de Lanuza*, Canonicus ædis Cathedralis Cæsaraugustanæ, & Inquisitionis hæreticæ pravitatis, ut vocant, Qualificator, in eruditissimo Annalium Aragoniæ opere τ), qui ad Codicis Justiniani exemplum Librum istum novem ab Auctore libris digestum asserit, quorum primo agit *de Preparatione*, secundo *de Judiciis*, tertio *de Prescriptionibus*, quarto *de Obligationibus*, quinto *de Contractibus*, sexto *de Nuptiis &c.* septimo *de Statâ & Conditionibus Personarum*, octavo *de Reipublica Statu, & illuc pertinentibus*; & nono tandem *de criminibus corrigendis, sive de Pœnis*; Idem quoque *Lanuza* adnotat, fateri in Prologo Auctorem, se nullibi in isto libro *de Pœnis* egisse, quare necesse est, ultimum, qui *de Pœnis* agit, librum, ab alio quodam Jacobi I. Regis jussu insertum adjectumque fuisse, id quod diversitas styli scriptioisque satis superque confirmat.

§. V.

Hæc de *Vitali* nostro, primo præcipuoque Legum Aragonensium Commentatore differuisse, nobis sufficiat. Reliquum est, ut &, per quos profecimus, fateamur, &, qui de celebri hoc Auctore, ejusque operibus fuere commentati, Auctores breviter recenseamus. Eos inter allegari me-

σ) *Commentariorum de rebus Aragonensium pag. 166. edit. Cæsaraug.*

τ) *Historias Ecclesiasticas y seglares de Aragon, (en Continuacion de Zurita en 2. Tomos, desde 1480, hasta 1618. Zaragoza apud Joann. de Lanaja y Quartanet 1622. in folio) Tom. I. Lib. V. cap. 43. pag. 563.*

merentur Hieronymus Blancas v), magnus Hieronymus Zurita ϕ), Vincentius Blasco Lanuza χ), Nicolaus Antonius ψ), Petrus Antonius Beuterus ω), Martinus Carillo α), Joannes Franciscus Andreas de Vstarroz β), Antinobus de Bages, Cæsaraugustanus, inferius nobis laudandus γ), Don Ferdinandus de Aragon, Archi-Episcopus Cæsaraugustanus δ), Joannes Benedictus de Guardia-la, Ordinis S. Benedicti, in celeberrimo Sancti Facundi, vulgo Sabagun-
Conventu Monachus ε), Franciscus Didacus de Ainsa & Iriarte, Oscensis, humaniorumque literarum in alma patria schola Magister ζ), ut reliquos Hispanarum Rerum Scriptores omittam.

§. VI.

Ad pertexendam ergo Legum Aragonensium telam properandum est, antequam autem ad recentiora proferamus pedem, obiter facienda mentio Comitiorum illorum, quæ apud Exeam urbem habuit supra-
lau-

- v) In Commentariis suis paginis 656. 722. 727. 796. editionis Francofurtensis in Hispania illustrata Tomo III.
- ϕ) *Annales de Aragon Lib. II. cap. 64. fol. 102. in fine, & in Indicibus latinis Rerum Aragonensium Lib. II. ad Ann. 1247. pag. 124. Conferantur omnino Annalium Libri III. capita 32. 33. 34. & 35.*
- χ) Tomo I. Lib. V. cap. 43. pag. 563. & sequenti.
- ψ) *Bibliotheca Hispana veteris Libro IIX, cap. 3. §. 75. 76. & 77. pag. 42. col. 2. & pag. 43. col. 1.*
- ω) *In Coronica general de España y Valencia Lib. II. cap. 41.*
- α) *In Catalogo de todos los Prelados Obispos y Arzobispos del Reino de Aragon (adjecto libro suo Historia: del glorioso San Valero Obispo de Zaragoza, ibid. 1615. ap. Joann. de Lanaja impresso 4to) in Catal. Episcopos. Oscens. pag. 302.*
- β) *In noticia MSCtorum Coronatt. Blanca adjecta, & sup. ξ) citata.*
- γ) *In Observationibus suis, Observ. penultima in fine, de Consortibus.*
- δ) *In Catalogo MSCto de los Obispos de Huesca, quem Vstarrozius vidit.*
- ε) *In libro Tratado de los Titulos, que oy tienen los Varones claros y Grandes de España, Madriti ap. Alphonsi Gomez viduam 1595. in 4to impresso, cap. 28. addatur Dominicus dela Ripa iu Defensa de Sobrarbe Tir. V. cap. 5. §. 18. pag. 364.*
- ζ) *In lib. Fundacion, excelencias y Cosas memorables de la antiquissima Ciudad de Huesca, ibid. apud Petrum Cabarte 1619. in folio edito, Lib. III. cap. 15. cui adde Dormeri Discursos Historicos politicos de las Costes de 1678. §. 1. pag. 9. fin.*

laudatus Rex Jacobus I. Anno Chr. 1265. Ultimum ea Comitum mortali-
 um illius Regis fuere operum, ac in fine Fororum Aragoniæ volumi-
 nis exhibentur, novos enim in iis Foros statuit & fecit, ut verba sunt,
 optimi nostri *Blanca η*), qui & eosdem, præcipue in quantum *Justitiæ* A-
 ragonici concernunt officium, fufius illustrat. Sed ad alia: Floruit,
 apud Aragonios eadem fere, qua Canellas, ætate, Regibus quippe Jai-
 mo feu Jacobo I. Alphonfo III. & Jacobo II. *σύγχρονοι*, & *Blanca θ*) præ-
 cone, Lumen & Ornamentum Aragonensis claruit Reipublicæ EXIMI-
 NVS PETRI five, ut *Zurita* habet *ι*), *Simon Peresius SALANOVA*, Anno
 is 1294to Joanni Zapata in illustri ac magnifico *Justitiæ* (qui summus ap-
 ud Aragonios est Magistratus) officio fuffectus, munus illud omnium
 Regni primum summa cum ordinum statuumque laude, Regisque Ja-
 cobi II. gratia ac beneplacito diutine gessit ad annum usque 1330. ad *Zuri-
 tæ* calculum *κ*), vel ad *Blanca* nostri *λ*) 1325, qui *Zurita* suum rejicit.

§. VII.

Ab hoc ergo *Salanova*, qui ut *Marcus* ille Varro Romanæ, sic ipse patriæ
 antiquitatis diligentissimus investigator, earum rerum scientiam, quæ il-
 lic usu constabant, a majoribus acceptam auctamque per se pluribus
 quam antea ac illustrioribus literis explicavit, *Observantia* nomen cepe-
 re suum. Fufius de illis passim agit *Blancas* noster *μ*), cui adjici meren-
 tur, quæ apud *Antonium* *ν*) invenias licet, qui *Observantias* istas asserva-
 ri manu exaratas, earumque editionis nullam uspiam reperiri mentio-
 nem affirmat. Quibus & illud ex *Blanca* *ξ*) addendum censeo, *Salanovam*
 quoque de veteribus Regni Legibus vernaculo gentis sermone concin-
 natis in Latinam transferendis Lingvam cogitasse, idque feliciter Regis
 Regni que auspiciis & consensu perfecisse. Solennibus id affirmat verbis
 illustris itidem, & *Justitiæ* munere functus *Joannes Ximenez Cerdan*, in E-
 pistola de *Justitiæ* Regni Aragoniæ inferius, ubi peculiariter de illustri il-

K

lo

η) *Commentariorum* pag. 167. seqq. edit. *Cæsar* august.

θ) *Ibidem* pag. 322. ejusd. edit.

ι) In *Indicibus latinis Lib. II.* pag. 205.

κ) *Annalium* Tomo I. *Lib. V.* cap. 8. fol. 355. col. 1. & in *Indicibus* loc. cit.

λ) *Comment.* pag. 735. edit. *Francof.* in *Hisp. Illustratæ* Tom. III.

μ) In *Commentariis* passim, in primis pag. 802. & 729. edit. *Francof.*

ν) In *Bibliotheca Hispana veteri Lib. IX.* cap. 4. §. 208. pag. 99. b.

ξ) In *Commentar.* pag. 735. edit. *Francofurt.* five pag. 322. ed. *Cæsar-*
august.

lo munere sumus commentaturi, nobis laudanda o). Cæterum nec negli-
gi debent, quæ de *Salanova* ejusque circa Leges patrias mentis scripta
reliquit magnus *Hieronymus Zurita*, in *Annalium* æque π) ac *Indicum*
Latinorum illustri opere. ρ)

§. VIII.

Post illustrem hunc Aragonum *Justitiam* alius occurrit eodem
in munere susceptus *Salanova* Magistratus. *SANCTIVS* is est *EXIMINI*,
AYERVE sive *AYERVIUS*, Vir auctoritate gravis ac tum publici tum
privati juris peritus, *Alphonfi IV.* (filii *Jacobi II.*) tempore circa annum
1330. illo *Justitiæ* officio functus. Nonnulla *Ayervius* hic noster obser-
vavit circa judiciorum gentis patriæ morem, quæ postea *Jacobus Hospi-
talius*, inferius cum laude à nobis memorandus, inter eas, quas nota-
vit *Observantias Salanovæ*, collegit, seque ea fatetur ex variis cum
eodem *Ayervio* habitis sermonibus excepisse. Eum namque ætate con-
secutus est, & ipse eum audivit, & scribit de mortuo in *observantia* §. *Ti-
tulo de probationibus*, his verbis: *Fuit per consequens absolutus per sententiam*,
Domini Sancti Eximini, Justitiæ Aragonum, me presente. Vitam elogium-
que *Ayervii*, & quæ notatu digna sub ejus Magistratu gesta sunt apud
Aragones, nemo profundius elegantiusque profecutus est *Blanca* no-
stro, quem omnino consulere oportet σ).

§. IX.

Et temporis & instituti fert ratio, ut nunc proferamus gradum
ad celeberrimum illum, cujus præcedenti §. jam meminimus, Legum
Aragonicarum Glossatorem. *JACOBVM* indigito *HOSPITALIVM*
seu *HOSPITALEM* potius, ut *Blancæ* nostro audit τ), qui præclari pa-
trii juris interpretis encomio alibi υ) maestat. Floruit summus hic Vir
circa medium Seculi post Christum decimi quarti anno nempe 1349.
aut aliquantum prius, eodem nempe cum *Joanne Lupi Sessessio* *Justitia* A-
rago-

o) Volumini publicarum Legum à Collectoribus adjecta est pag. 39. a. princ.

π) In *Annales de Aragon Lib. V. cap. 8. fol. 355. col. 1. & Lib. VI. cap. 31. fol. 33. col. 4.*

ρ) In *Indicibus Lat. Lib. II. pag. 205. princ.*

σ) In *Comment. pag. 458. seqq. edit. Casar augusti.*

τ) *Commentariorum pag. 461. & in Præf. operis ad Loaisam Gironem Archie-
piscopum Toletanum.*

υ) *Ibid. pag. 318. edit. Casar augustana.*

ragonum tempore, cujus & successorum, *Blasii Ferdinandi Heredia & Dominici Cerdani* in illo Justitiæ munere Locumtenens vices gessit, ut à *Blanca* nostro, (qui fere solus ex Historicis illius gentis Hospitalis hujus fecit mentionem) edocemur ☉). Qui & affirmat, *Sesseffum* illum, cum Judex præfesset Comitibus *Casaraugustæ* medio mensis Martii 1349. habitis, multam operam atque utilem præstitisse in præclaris Legibus, quæ tunc editæ fuere, statuendis, & in earundem ex patrio sermone in latinum translatione. Cui rei in primis *Hospitalis* nostri accessisse manum credit, qui ejus *Sesseffi* tum Locumtenens erat, jam diuque in multis & gravissimis causis atque in principibus patronis versabatur. *Sesseffum* enim non tam jura patriæ calluisse ajunt, quam bellicæ rei gerendæ disciplinam. Post & sub altero jam memorato Aragonum Justitia *Blasco* nempe *Ferdinandi Heredia*, *Hospitalis* noster, ut ipse de se prodit, in ea præcipua re elaborabat, ut quæ apud cives suos solo usu constabant, & post *Salanoram* diffusa & dissipata erant, in singula sua genera coacta, deinceps suorum scriptorum fide niterentur, quæ vero ipse de jure patrio didicerat, jam tum in eo videbantur perfecta, & suam quandam maturitatem habere, unde, quæ ab eo tunc fuere animadversa & notata, *Hospitalis observantia* dicta sunt. In primis autem sub ultimo jam laudato Justitia, *Cerdano* nimirum, fama noster claruit, quanquam non diu admodum sub illo vixisse potest, cum circa annum 1370. è vivis excessisse noster credatur. Refert & alibi *Blancas* χ) eam olim de *Hospitalis* æque, ac *Joannis Petri Patos*, Equitis & Jcti inferius memorandi scriptis fuisse opinionem, ut plurimum tribueretur ambobus; in *Hospitalis* tamen laudem postea fuisse illustriorem, quod diligentius ac melius de ipsis Legibus scripsisset, ita autem utriusque evanuisse scripta, ut vix ulla hodie existent. Hæc sunt, quæ de illustri hoc Viro ad unius *Blanca* ductum enarrari à nobis potuere, cum, (id quod mirari fatis nequeo) nec volam nec vestigium hujus Auctoris apud *Nicolaum Antonium* reperire nobis licuerit.

§. X.

Absque dubio etiam *Hospitali* tribuenda sunt, quæ circa hæc tempora, annum nempe 1365. in Chronologico suo opere adnotata reliquit celebris Jesuitarum sodalis, *Claudius Clemens*, ψ) noviter correctos ordina-

K 2

dina-

☉) *Ibid.* pag. 477. 481. & 483. ejusd. edit.χ) *Ibid.* pag. 461. ipsiusmet edit.ψ) *In Tablas Cronologicas de España ad A. 1365.* pag. 138.

dinatosque illo anno Aragoniæ. Foros asserens, in situtumque simul supremum Aragoniæ Senatuum, de quo tamen posteriori quid sentiam effato, paulo inferius dabo explicatum. Ad alia nunc & recentiora prout temporis fert ratio, festinandum est. Convertimur itaque ad MARTINVM DIDACVM AVXIVM, supremum itidem Aragonum *Justitiam*, cujus generis antiquitatem à nobili Gallorum Urbe Auxienti profectam esse evicit singulari studio eidem familiæ cognatione junctus *Didacus Castejon* disertissimus Caasarum Patronus, & Philippi II. Regis in amplissimo Ordinum Equestrium Senatu Consiliarius in ea, quam collegit generis sui memoriam, ceu nobis id affirmat *Blancas*, ex cujus fide hæc damus. ω) Multum & iudustria valuit *Auxius* & usu plurimum negotiorum is præterea Vir fuit, qui ex Comitiali Regis Regniq; Aragonum decreto anno 1437. Scita illius gentis quæ *Salanova, Hospitalis*, & alii veteres eorum Observatores collegerant, & memoriæ causa in singulos libellos retulerant, undique tanquam flosculos carpens coegit in genera, in illudque redegit, quod nunc sub Observantiarum nomine connexum extat Legibus Aragonicis, volumen; qua in re opera selectorum Jurisque prudentum usus est Virorum, & omnium eorum, quos jam nominavimus, diligentiam superavit, auctoritatem vero longe vicit, quandoquidem huic ejus labori is magnus dignitatis cumulus accessit, ut publicarum Legum instar, publica ipsa Lege sanciretur. Sic fecit, quod quisque eorum fecit, & quod omnibus defuit, explevit, ut eleganter doctæque scribit *Blancas* noster α), qui & alibi β) adnotatum reliquit, *Auxium* eadem ipsa verba, quibus ab Auctoribus vetustis scita illa conscripta fuerant, supposuisse, ne, quæ oportebat fides, in uniuscujusque sententia simpliciter referenda, deesset, quanquam, ut alibi ab ipso edocemur γ), Observantiæ istæ jam ante *Auxii* tempora collectionemque illam, Legum vim atque vigorem, obtinere.

§. IX.

Non possumus, quin infelicia hujus Viri fata breviter quoque heic recenseamus. Antequam nempe ad Justitiæ munus perveniret Alphonso V. Regi per chirographum promiserat officio Justitiatus cedere, quoties sibi munus Bajuliæ Generalis Regni Aragonum, quo antea functus erat,

ω) *Commentariorum pag. 496. edit. Cesaraugust.*

α) *Ibid. pag. 496. & 497.*

β) *Ibid. pag. 461.*

γ) *Ibid. in præfat. ad Garfiam Loaisam Gironem.*

erat, restitueretur; postea tamen ipse cum amicis suis, ne ad cedendum munere à Rege cogi posset, Forum tulit, seu Legem, ne per Dominum Regem, aut ejus Locum tenentem vel alios judices posset judicari, nec contra eum aliquo modo per eos procedi, nec compelli ipse ad renunciandum Justitiatum. Admonitus ergo dein, cum plurima ei objicerentur crimina à Rege, ut munere se abdicaret, parere noluit; absente ergo Alfonso Neapolim profecto à Maria Regina ejus uxore, vel, ut *Zurita* vult d) Alphonfi fratre Joanne Navarra Rege iterato admonitus, non solum munere illo, sed & libertate se miser abdicavit. Cum enim insolenter, se in quodam congressu jactavisset, concubia quadam nocte anno 1439. comprehensus, clam ad Valentinum Regnum ligatus, deductus fuit, Sætabique, nobili Contestanorum urbe (*Xativa* hodie) conjectus in carcerem, ubi infelix ac ærumnosus interiit ad d. Kal. Augusti 1440. prout hæc omnia legi apud *Blancam Zuritam*g, poterunt ε).

§. XII.

Ante omnia vero hæc notari debent, quæ supra, cum de celebri illa sub Jaimo I. Rege facta collectione Legum Aragonensium ageremus, omissa à nobis fuere, IX. nempe illis Collectionis libris, & nonum sub Jaimo II. cognomento Justo, Rege accessisse, idque in *Salanova* superius laudata versione Systematis Legum latina factum non injuria suspicamur; Quin & decimum tandem eidem Juris Aragonici corpori Librum adjici curasse Petrum IV. Crudelem illum & *Ceremoniosi* nomine apud suos illustrem Regem, auctor est *Martinus Carillo* ζ), qui & eidem Petro originem Tribunalium Justitiæ seu Prætoriorum (vulgo *Audiencias* audiunt) per Aragoniam erectorum tribuit, eademque postmodum per maximum illum Romanorum Imperatorem æque ac Aragonum Regem Carolum I. seu V. in Comitibus illis famosis Montifonenfibus (ab oppido Monzon dictis) anno 1528. restaurata fuisse asserit. Idem quoque celeberrimus Auctor loco jam citato nos edocet, eundem Petrum Supremo, qui hodiernum Madriti versatur, Aragoniæ Senatui dedisse originem, peculiari sancita Lege, qua Duumviri ex Nobilibus, totidemque ex Jctorum grege Regiam ubivis sequi Aulam cum Præside Collegii Judice antiquo (*Juez antiguo*) tenebantur; in novam Senatum postea istum

K 3

for-

d) *Annales de Aragon Lib. XIV. cap. 52. fol. 255. col. 1.*ε) *Comment. pag. 498. seqq. edit. Casaraugust.*ζ) *In Notis ad Inscriptiones Regum Aragoniæ per Blancam compositas præf. pag.*

formam redegit Ferdinandus V. Catholicus anno 1480. eundemque adhuc 1490. & 1494. refinxit, in melioremque statum collocavit, usque dum ejus ex Joanna nepos Carolus ille maximus ad 1522. colophonem Senatus illius constitutioni imponeret; id tamen & observatu dignum est, hodie non ut antiquitus Petri IV. ævo de quibuscunque causis cognoscere Supremum istum Senatum, sed tantummodo circa gratias sive aggratiandi, ut Jcti dicunt, jura versari.

§. XIII.

Comp'editur suprema ista Curia (nam & hoc scire refert) omnia Coronæ Aragonicæ subnexa Regna principatusque puta, Valentix Balearidumque Regna Sardiniam item Catalaniamve: Constat autem Vicario Cancellarii (*Vice-Canciller*) qui Præfidis partes agit. Generali Aerarii Præfeto (*Theforero General*) qua dignitate gaudet jure hereditario illustris Ducum *Medina Turrium*, sive *Medina de los Torres* profapia, novem Senatoribus, quibus ex pars titulo gaudet Reëtorum (*Regentes*), pars Senatorum ex ordine togato (*Consejeros togados*), pars Senatorum equestrium, (ob gladium palliumque, quo vestiri solent *Consejeros de capay espada* appellari soliti,) qui postremi tamen circa causas civiles juridicasque & forenses nunquam occupantur. Cautum vero publica solemnique Legge est, ne aliis quam Aragonibus ad ista Senatus munera aditus pateat, quin ex unoquoque supra memoratorum Regnorum ac Principatuum indigenæ solum admittendi sunt, quam ob causam quoque *Regentes provinciales* audiunt.

§. XIV.

Post Senatores locus est Protonotario, cui hodie expedienda incumbunt, quæcunque ad Aragoniam, Balearides ordinemque Equestrium Stæ Mariæ de Montesa spectant, suæque domi tenet Sigillum, *Cancellariamque* ut vocant, id quod haut exiguo sibi ducit honori, quæ autem Valentiam, Sardiniam, Catalanosque attinent negotia, à tribus expediuntur Scribis seu Secretariis. Vices etiam Protonotarii est qui suppleat (*Teniente de Protonotario*,) cujus est æstimare literas ac scripta (*los Despachos de la Chancilleria*), isque locum juxta memoratos Secretarios in publicis solemnibusque actibus proximum occupat; Sequitur illum supremus Apparitor (*Alguazil Mayor*), qui num Accensis Romanorum sit æquiparandus, ut nonnullis placet, meum heic definire, non est. Excipiunt eum quatuor Edictorum mandatorumque Scribz, qui & *Camera* audiunt (*Escrivanos de mandamiento à camare*,) horumque est

est juridica quævis expedire. Adest & Quæstor (*Recetor*,) qui sumtuum Senatus rationem habet, una cum Calculatore (*Contatos*) qui calculum redituum expensarumque ducit; novem item primæ Classis Scribæ (*Escrivanos Mayores de Registro*) qui Actorum Senatus conscriptionem curant, ut reliquos minores, quorum vix numerus est, Scribas silentio prætereamus. Est & Fisco hujus Curix suus procurator (*Procurador Fiscal*,) assistunt quoque quatuor Janitores (*Porteros*), binique Curix Apparitores (*Alguaziles de Corte*) una cum Relatore causarum extra ordinem nuperime demum ob causarum numerum constituto, cum olim id oneris ipsi incubuerit Senatoribus. Versatur autem Tribunal hoc nostrum circa quævis politicum Regnorum statum concernentia, verbi gratia, circa statum ac officium Proregum, Archi, Episcoporum, Episcoporum, & quæcunque alia ad rem publicam, civilem, domesticamque Regnorum Principatum, Ordinisque Montefani faciunt, qui & nonnunquam de gravioribus extraneisque negotiis consultare à Rege jubentur, pro ut pluribus apud illos, qui politico de Hispaniæ statu formaque regiminis fuere commentati, videre est; meritum inter hos damus locum superius jam aliquando laudato *Alphonso Nonnii de Castro* *Ἐργον ἐξ Ἰωαννου Καρολι* II. p. m. Regis, ex cujus curioso ac eleganti libro *Discurso Historico y politico: Solo Madrides Corte y el Cortesano de Madrid* dicto hæc excerpta dedimus. 7)

§. XV.

Hæc de supremo Aragonum Senatu enarrata in memoriam nobis illum Castellæ Regnorum revocant. Memini autem, me superius, ubi de Legibus disserui, Partitarum earumque primo auctore, sancto illo Rege Ferdinando, de supremo quoque illo Castellæ Senatu ejusque origine paucula fecisse verba, nullam autem status conditionisque, qua nunc gaudet, injecisse mentionem, ut ergo & hac in re, quantum per argumenti brevitatem fieri potest, curioso aliquatenus saltem satisfaciat Lectori, nonnulla heic de illo subjungere placet. Omnium is Hispaniæ Senatum primus præcipuusque est, & Regibus quoque *κατ' ἐξοχὴν* noster (*nuestro Consejo*) audit, institutusque à Ferdinando III. circa ann. 1245. Constat Præside, sedecim Consiliariis sive Senatoribus ordinariis, & Fisci Patrono. (antiquitus duo erant.) In quatuor dispescitur Curias sive Conclavia (*Salas* vocant) I. de GOBIERNO. II. De MILYZ VIENTOS. III. De JUSTICIA, & IV. De PROVINCIA. Adstant, sex

n) Libro I. pag. 82. seqq. edit. *Madridensis* apud Anton. Riero & Tejada 1675. in 4to.

sex *Relatores*, totidem scribæ (*Escribanos de Camara*) duo Fisci Actores (*Agentes Fiscales*) civilium causarum alter, alter criminalium ergo, *Æstimator processuum* (*Tassador de los Processos*), & *Actuarius* (*Registrator*) qui *Rescripta*, atque *Decreta Senatus* sigillo Regio munit; Duodecim Janitores (*Porteros*), quatuor Apparitores Curix sive aulae (*Alguaziles de Corte*), quorum duo Senatui, totidemq; Præsidi quotidie ministrant. Bini item quæstores, alter *Recetor de Camara* audit, alter de *Justicia*, qui multas recipit, à Senatu indictas, exceptis illis, qui ad *pias operas*, ut vocant, sive pios usus impenduntur. In unoquoque Conclavium negotia publica, civilia æque ac criminalia expediuntur, & cuique bini ad fores adstant Atrici seu janitores, bini autem ad exequenda Senatus jussa ac nuncia mittuntur, & hi menstruas vices agunt. Tabulario, quod *Archivum* vulgus vocat, unus ex Senatoribus præest, sanctiones in illo pragmaticæ cum Regiis edictis epistolisve authenticæ asservantur. Præter Leges Regni, Forosque & Statuta à Regibus lata *Autos* hic Senatus & *Acuerdos* habet, secundum quos pronunciare fas est, eaque vel impressa typis extant, vel manu exarata habentur.

§. XVI.

Quovis mane trium horarum spacio consultat Senatus, convenitque semestri æstivo à feria inde *Quasimodogeniti* dicta hora matutina septima, ad decimam usque, hieme vero post Kalendas Octobreis ab hora octava ad undecimam, vesperi quarta pomeridiana æstate, tertia hieme. In petitionibus aliisque expeditionibus seu *Despachos*, ut vocant, gaudet titulo *Celsitudinis* (*Alteza*), in Consultationibus & libellis supplicibus *Majestatis*, & Senatorum quilibet *Vuestra Señoría* audit, seu *Señor*, id est Domine, cum sit adlocutio. Præsides hujus Senatus semper in Curia, Gubernationis adest, erecto Senaculum ingressus ab omnibus corpore salutatur, comitaturque illum, cum discedit, universa concio ad infimum usque descensus gradum, non revocatura gradum, antequam rheadam conscenderit. Neminem unquam invisum it Præsides, & quacunque de re consultandi gratia concurritur, semper id domi suæ fieri necesse est. Nefastis diebus omnibus cogitur Senatus, exceptis solum, quæ in fastos Urbani IIX. Pont. Rom. relata fuere, Sanctorum Festis, aliisque nonnullis, puta, Bacchanaliorum Cinerumque die, & post Dominicam in Ramis ad illam *Quasimodogeniti* usque, quo temporis intervallo in custodiis carceribusque jus dicitur, id quod *Vista general de Carceles* vocant, item in vigilia Ascensionis, Corporis Christi, & Assumptionis B. Mariæ; Altera carcerum perquisitio fit in feriis Pentecostes; tertia vero & ulti-

ma in illis Nato Christo sacris, quæ ad *Επιφωτειας* usque durat. Particulares autem visitationes qualibet Saturni die peraguntur circa vesperam, ubi duo ex Senatoribus, juniorum ex ordine alter, alter ex senioribus utrasque, urbanam nempe & aulicam (*Carcel de Corte y dela Villa*) adunt custodias juris dicendi causa, eo tamen observato ordine, ut alteruter eorum, assumpto alio dein Collega (per vices enim id à singulis Senatoribus obeundum munus) adeoque bis, duabus nempe hebdomadibus contiguus illo officio fungatur.

§. XVII.

Constituuntur quoque ex Senatoribus bini, qui qualibet septimana de *cedulis provisionibus*, ut vocant, cognoscunt & subscribunt, ita ut reliqui Senatores absque ulteriori habenda super illis deliberatione sigilla solum sua adponere necesse habeant, vocantur illi *Consejeros Semaneros*, estque munus illud ambulatorium, ætatis semper, temporisque, quod in Senatu vixere, habita ratione; alterque ex binis illis in Curia occupatur Gubernationis, alter in tribus reliquis; Ut cedulæ, literæ, Rescripta, decretaque quævis *valida sint & firma*, Præsidis, eoque absente, aut ægrotante, Decani, quatuorque Senatorum manu subscripta sint oportet; *Septimanarius* autem ille Senator, ubi cedulam quandam Decretumve non rite compositum expeditumve censet, vel scribæ, si ejus id accidit culpa, vel Senatui ipsi, si eum res tangat, ad corrigendum illud remittit; singulis illud officium exercetur diebus in Curia Gubernationis, hora post meridiem prima. Coactò universo Senatu intrant *Scribæ*, ut vocantur, *Camera & Relatores*, actaque & scripta eorum ad examen vocantur, quandoque & Senatus Catalogum causarum à Fisci Patrono confici promulgarique curat, id, quod singulis fere mensibus fieri assolet, ut omnibus, quo successu quave ratione causæ tractentur, hoc pacto innotescat; singulis diebus Veneris horis matutinis *Actor Fisci Catalogum* Causarum promit, & *Relatores*, qui illarum curam gerunt, ad examen citat, ut & *Scribas Camera*, quibus expediendæ illæ creduntur, quorum unusquisque ad postulata Actoris respondere, negotiorumque gestorum rationes reddere tenetur; qui ordo, quoad civilia æque ac criminalia observatur. Cum ob impedimenta quævis Senatorum quispiam comparere in Senaculo vetatur, per Janitorem illud Concilio Curia Gubernatoris, antequam id inde discedat, curat denunciari.

§. XVIII.

Assident in suprema ista Curia (*Sala de Gobierno*) cum Præfide quin-

que Senatores, in altera *de Mil y quinientos* dicta totidem, in tertia (*Sala de Justicia*) tres, totidemque in ultima *de Provincia*. Prior Curia reliquarum trium constituit Consiliarios, & sui ipsius Senatores à Præside Regi ad eligendum proponuntur. Decernit ipsa in causis Ecclesiasticis, de omnibus, quæ Clero competunt, illorum quoque criminibus, spoliis Episcoporum, ubi Pontifex Rom. expressa inhibitione id non impediverit; de rebus item causisque ad Concilii Tridentini decreta pertinentibus; Citantur coram ipso Prælati & Magnates, qui Epistolas Rescriptaque Senatus, quibus aut Leges & statuta Regia promulgantur, aut sententiæ judicariæ contra ipsos decernuntur, acceptare recusaverint, vel rebelles inobsequentesq; illis se gesserint; idque vel per Prætores Regios (*Alcaldes de Corte*) fieri solet, vel etiam per alios judices ordinarios, qui consilia cum Curia Gubernationis, & hæc rursus cum rege inire super istis negotiis tenentur. Heic quoque solemnia jurisjurandi præstant Judices & Ministri Civilium rerum, id quod plerunque sub sessionis finem accidit; tractat & eadem Curia res quascunque ad dominii jura, jurisdictionemque *alcam & baxam* itemque Regalia & Immunitates cæteras, omnesque alias ad regimen politicum spectantes.

§. XIX.

Alterius Curia Millequingentorum (*de Mily quinientos*) dicta Judices etiam numero quinque sunt, & à Rege sub cujusvis anni exordium decernuntur, eodem, quo illi Curia superioris, modo. Eorum officii est relegere processus, qui per iteratam supplicationem appellando eo devolvuntur, *con la segunda suplicacion* ut Hispani, vel *per modum revisionis* ut vulgo dicitur; à multa autem 1500. Didrachmalium sive *Doblas* supplicanti, si prior contra ipsum lata sententia confirmatur, in dicta Curia huic illud *de mily quinientos* cognomentum adhæsit. Repetita autem ista supplicatio, sive revisionis actorum petitio in sequentibus casibus locum non obtinet: 1) Ante 20mum post promulgatam priorem sententiam diem. 2) In causis criminalibus. 3) In causis nobilitatem concernentibus. 4) In causis binis jam vicibus parili sententia decisis. 5) In causis minus arduis, valoremque sex mille Didrachmalium aureorum (*Doblones*) in bonis ac possessionibus, vel trium millium in numerata pecunia non exæquantibus. Est autem, (nam & hoc scire refert) *Doblon* s. Didrachmalis aureus hoc loco idem quod nobis Ducatus s. nummus aureus duorum Imperialium pretii.

Si Fiscum concernit causa, sufficit ejus Patrono cautio mille Ducatorum

rum argenteorum, & si egestate laborat supplicans, ejus quoque admittitur *cautio*, ut vocant, *jumtoria*, qua solemnibus adstringitur verbis ad solvendam, si causa ceciderit, & locupletior aliquando factus solvendo fuerit, istam mulctam. Quæ cautio coram ipso præstanda est Rege, qui quinque olim ad illum actum constituere Judices erat solitus, sed ad nostram hanc Curiam nunc remittere plerumque solet; hæc autem revisendo eadem, secundum quæ antea jam decisalis fuerat, acta & documenta, absque ulteriori probatione ac investigatione, illis solum admissis instrumentis, quæ noviter inventa, anteaque non cognita fuisse jurejurando asseruntur, pronunciat litesque dirimit.

§. XX.

In eadem millequingentorum Curia examine se submitunt Scribarum ambientes officia, quos testimonium probitatis, peritæque à Consiliario vel Senatore manu sua firmatum afferre oportet, quo majorenes sufficientesque illi muneri gerendo asseruntur. Si examen rite sustinuerit, pictarumque scite & eleganter literarum exemplar commonstraverit, 200. solutis pro receptione Ducatis argenteis, ad munus istud admittuntur. Præturæ quoque Urbanæ (*las Residencias de Corregimientos*) heic constituuntur, solo Patroni Fisci interventu, nulla intercedente alia supplicatione, nisi Senatus vita aut munere quem piam privandum, aut ab officio per decennium removendum decreverit. Libellum arcæ cuidam inclusum hæc Curia quoque asservat, (viridis sive *el verde* dictum,) in quo eum, quem ex Judicibus vel Consiliariis ab officio protenus amovere publice nolunt, clam adnotant, Curiamque Justitiæ, ne illum, ut pote rerum minus recte gestarum suspectum, eat consultatum admonent. Item, cum Senatoribus Curix supremæ Gubernationis inter se super causa vel argumento quopiam non convenit, alterius hujus Curix Senatores ad decidendam majori suffragiorum numero controversiam advocant.

§. XXI.

Tertia Curia seu Conclave *Justitiæ* nomine insigne agit de retinendis custodiendisque varii generis edictis (*retenciones de Bulas*) perquisitionibus, investigationibus, causis criminalibus, confirmatione ordinationum à Magistratibus urbium oppidorumque latarum, licet hæc omnia quoque in reliquis tribus tractari soleant curiis. Ultima tandem & quarta illarum *Provincia* titulo insignitur, in hac quæcunque à

Prætoribus eorumque Vicariis appellationum via illuc devolvuntur, causæ, solent judicari, & si alia non habent, quæ agant, omnes quatuor Curia circa processus causasque civiles occupantur, id tamen plerumque observatur, quod causas, de quibus una ex illis cognoscere cœpit, ad aliam transferre non liceat. In colligendis suffragiis ab infimis semper & junioribus initium capitur, Senatoribus, eum in finem, ne majorum seniorumque auditis suffragiis, auctoritati eorum cedentes in aliam, quam jus fasque esse duxerint, sententiam se attrahi patiantur. Ad minimum tres semper Senatores oportet adesse, excepto scribarum examine, ubi duorum sufficit præsentia, idque ex peculiari Regis sanctione, idem obtinet in causis civilibus, quarum valor ducenta millia *manavedisiorum* non excedit. Est autem *manavedisus* triplex, aureus, argenteus, & cupreus; hodieque raro illud nummi genus conspicitur, cum per plures jam annos cudi desierit, argenteorum 256. cupreorum 512. Uncialem argenteum seu Imperialem, Hispanis *Peso*, *Patacon* vel etiam *Real de à ocho* dictum constituunt; idemque & in Criminalibus aliquantum postea speciali Regio mandato obtinere cœpit.

§. XXII.

Libri typis publicis edendi à supremo hoc Castellæ Tribunali examinantur, eorumque exemplar authenticum illic in scriniis asservatur. Consilio quoque & svasu *Garfise Peresi de Araziel*, Senatus hujus Consilii die 19. Maii anni 1623. statutum à Rege est, Cathedras seu Professorum in Academiis Salmantina, Complutensi, & Vallisoletana munia, quæ olim studentium stabant suffragiis, à supremo hoc Senatu conferri in posterum debere. Causarum Patroni, Forique Hispani Advocati examini hujus Senatus se sistere tenentur, id quod circa vesperam fieri consuevit. Infimum inter Senatores locum qui occupat, causam ei defendendam proponit, quam meditatus 24. horarum spatio latino perorare sermone coram Senatu tenetur, rationibus dubitandi decidendique causæ adjunctis. Si rite illud examen sustinuit, solennique jurejurando *immaculatam*, ut vocant, *B. Virginis conceptionem* asseruit, muneris Advocati inauguratur.

Singulis Lunæ diebus, cum mane ex Senatu abeunt, trium Justitiæ Conclavium Judices concurrunt ad tractandas nobilitatis, bonorum, in primis & majoratum controversias, quod *de tenuza* vocant, simulque de substitutione in majoratibus, quæ *Vinculos* dicitur, & hæc ut plurimum causæ in perquam longævum protrahi solent tempus, ita ut integra hominum ad finiendas illas vix sufficiat ætas.

§. XXIII.

Notatu quoque dignum est, universum quondam Regnorum, Castellæ Regimen peculiari anno 1609. die 9. Februarii edita sanctione in quinque distinctum fuisse partes, Senatorum ex numero uno cuilibet parti assignato, qui Judicum, Clericorum, Magnatumque defectus, vitia & fraudes carperet corrigeretque; Singulis ergo bienniis Senatorum illorum unus Præsidis in Collegio seu Concilio isto, quod de la MESTA vulgo audit, agit vices, eumque antiquitus Academias Salamantinam priori, Vallisoletanam posteriori officii anno visitare ac perustrare oportuit. Binis illud Concilium quovis anno vicibus Jus dicit, quarto nempe Martii, & quarto Septembris; illo quoque ex peculiari Regis concessione gaudet privilegio, quod licet omnia reliqua civilia Republicæ munera à Præside Castellæ Senatus concedantur, ipse tamen, Præfecti superioris (seu *Alcalde Mayor Entregador*) pro arbitrio, cui velit, largiri munus valeat. Ejus Leges Concilii prodire typis impressæ Madriti 1609. in folio, titulo hoc: *Leyes de la Mesta*. Item *Privilegios de la Mesta*, Madriti 1624. in folio, teste Catalogo Bibliothecæ *Didaci de Arce & Reinoso*.

§. XXIV.

Quavis hebdomade unus ex Senatoribus, quem ordo tangit, est *Consejero Consultante* seu Consultor, & quavis Veneris die Senatus cogitur vespere apud Regem, qui tunc stipatus Prætoribus aulicis (*Alcaldes de Casa y Corte*) his tamen ad consultationes non admissis, Senaculum intrat; Omnes Senatores præsentem etiam Rege capite tecto assident, qui mos à Ferdinandi inde IV. & Alphonsi ultimi ævo viguit. Comitatur Senatum Scribarum senior, *el Escrivano de Camara mas antiguo*, qui adveniente Rege Senatu exit; tunc Senatorum ille, qui Consultor est, memoriter, quæ proponi merentur, recitat, eaque in crastinum expedienda traduntur, Respondet Rex consveta formula: *Como parece, bagase, bien està*, hoc est, prout optimum videbitur, fiat, ratum esto. Crastina die mane in Curia Gubernationis Decretum hac formula proponitur. *Conforme al parecer de su Magestad, Ad Regiæ Majestatis placitum; & cum hæc apponuntur verba: Consulta con parecer*, tunc rata habetur res, super qua consultatum fuit, ea autem omiſsa liquet denegata esse successuque; caruisse consultata.

Hæc sunt, quæ circa illustrem Castellæ supremum Senatum, unde sacra Hispaniæ Themidis oracula prodeunt, ad *Nunnii* inprimis de Castro ductum enarrare placuit, Lectorique benivolo ea aliquod paritura tædium esse non est quod metuamus.

SECTIO VIII.

DE

LEGVM ARAGONIÆ

GLOSSIS ET COMMENTARIIS.

§. I.

IN orbitam revertendum nobis, & quam cepimus, Legum Aragonensium pertexenda tela. Recensuimus vero præcedenti Sectione illarum fata, progressumque & statum, ac à quibus in Systema reductæ, compilatæque fuerint, expressimus. Nunc & præcipuos earum Commentatores, ac explanatores summatim edisserere animus fert. Primum haut injuria tribuimus locum *Joanni Petro de PATOS*, Milesis, sive Ordinis Equestris Vir & Jctus fuit Cæsaraugustanus, & *Jacobum Hospitalem*, superius laudatum, ætate paululum antecessit. De hujus & Hospitalis scriptis ea olim, teste *Blanca* §), fuit opinio, ut utriusque plurimum tribueretur. Uterque namque scriptavit. *Patos* quidem Commentarios in Leges patrias edidit anno 1335. antiquitatem ipsam redolentes, & qui valde probati præcis illis seculis fuerunt. Ita autem amborum, *Patos* æque ac *Hospitalis* evanuerunt scripta, ut vix ulla extant. Vidimus tamen in excellentis Viri *Antonii Augustini* elegantissima Bibliotheca, 1) *Patos* æque ac aliorum veterum Jctorum in *Observantias & Formæ Regni Aragoniæ Glossas*, in libro chartaceo annorum tunc, cum Augustinus Catalogum componeret, jam 150. vetustate insignem, in forma quadrati.

§. II.

Patos adhuc ætate superat *Petrus NAÏA* itidem Cæsaraugustanus Jctus, cujus in Libros Fororum Regni Aragoniæ Scholia cum aliis Anonymi in eisdem Codice MSCto 200. tunc, cum ederetur Catalogus, annorum, in forma quadrata contineri legimus in Bibliotheca CLmi *Antonii Augustini* 2). *Nicolaus* quidem *Antonius* nullam plane hujus Viri in Bibliotheca veteri, eo, quo debuerat, loco fecit mentionem, sed in no-

va

§) In Commentariis Rerum Aragonensium pag. 461. edit. Cæsaraugust.

1) In Manuscriptis latinis numero 442.

2) In Catalogo Manuscriptorum latinorum num. 443.

va tamen sub alio Auctore cognomine, quem ex *Vstarrozio* λ) longe diverſum à noſtro eſſe cognoſcimus, nudam illius libri ex Auguſtini Catalogo mentionem injicit, nihil cætera apponens, quod vel minimum lucem afferre noſtro queat μ). Huic ſubjungere placet alium non minus celebrem Juris Conſultum, qui circa medium ſeculi XV. vixit, & Cæſarauguſtæ floruit. *Martinus* iſt eſt *PERTVSA Blanca* ν) elogio, Juris & literarum peritiſſimus, tum civis gravis, tum in magnorum Patronorum numero habitus, illis temporibus. Nam & *Zalmetina* fuit, (Dignitas hæc eſt Præpoſiti ordinariæ cauſarum cognitioni Cæſarauguſtæ, quaſi dicas *Prætorum Urbanam*) & multa de Legibus patrii ſcripta, quæ apud nonnullos edita extant, ex quibus eum colligitur, ingenii acumine floruiſſe nimium. Eadem de noſtro recitat, nullius quippe præter *Blanca* veſtigia ſecutus, *Nicol. Antonius* ξ), nil ergo hic adjuiciendum reſtat, quam elogium, quo *Pertuſam* noſtrum ornat *Joannes Franciſcus Andreas Vſtarroz* ο) appellando ipſum Virum de Juris prudentia optime meritum, & qui Leges & Foros Regni notis eruditè illuſtravit.

§. III.

Circa annum Chriſti 1460. adeoque haut longo poſt *Pertuſam*, tempore claruit apud Aragonenſes *Antinchus de BAGES*, ſive, ut *Blanca* π) alibi audit *Joannes Antichius BAGES*, Cæſarauguſtinus Jctus magnæ apud omnes eſtimationis, Legumque Regni Aragoniæ (quæ *Obſervantias* vulgo audiunt) gloſſator. Manuſcripta illa ejus Commentaria in Tabulario ſeu Archivo Deputationis Regni Aragoniæ Cæſarauguſtæ aſſervari

vari

λ) *En la Deſenſa de la patria de San Lorenzo contra el Pe. Martin. de Roa y otros, quo in libro pluribus Oſeam ſeu Hueſcam Urbem Aragonum patriam Laurentii Martyris fuiſſe aſſerere conatur, Zaragoza 1638. in 4to cap. ergo 5. pag. 64. hujus libri citat quendam Petrum Najan Doctorem & Canonicum Cathedralis Cæſarauguſtana, B. Mariæ del Pilar, Virum eruditione ſingulari præditum, & qui Concilio Tridentino interfuerit, librum, que de origine & fundatione B. Mariæ Majoris & de Pilari Cæſarauguſtana civitatis ſcripſerit.*

μ) *Biblioth. novæ Tom. 2. pag. 177. à med.*

ν) *In Comment. Rerum Aragonenſ. pag. 497. in fine num. 42.*

ξ) *Biblioth. Veteris Lib. X. cap. 16. §. 916. pag. 229. a. med.*

ο) *In notitiis Auctorum Manuſcriptorum, quibus uſus Blancas in Lib. de Coronationibus Regum Aragoniæ, lit. M.*

π) *In Præfat. Commentarior. ad Garſiam Loaiſam Gironem, fol. 4.*

vari ex *Michaele Molino* ρ) afferit *Andreas Vstarrozius* σ), alia tamen ἀπὸ γρηγοῦα quoque reperiri, & penes se unum eorum esse exemplar, idem Vstarrozius tradit, qui & animadvertit, *Bagesium* nostrum primum incubuisse colligendis illustrandisque originalibus Cæsaraugustanæ urbi impertitis privilegiis & Diplomatis anno 1471. ejusque operæ suam dein anno 1540. subjunxisse alium, *Michaelem Anchias* dictum, & 2. exinde volumina in folio nata. Idem nos docet *Vstarrozius*, *Antinchum*, *Bages* à secretis seu Epistolis fuisse *Alphonfi V.* & *Joanni II.* Aragonum Regibus. *Didacus* quoque *Josephus Dormer* alicubi nos admonet, Auctorem hunc *Joannem*, *Joannis filium*, *Antichium de Bages* dictum fuisse, & Arborem Genealogicam Regum Aragoniæ, *Alphonfi Regis* jussu composuisse, quæ in publicis Ordinum seu Deputatorum scriniis & monumentis reperitur. Consentit cum *Vstarrozio* eademque cum illo & *Dormero* habet *Nicol. Antonius* in Bibliotheca sua veteri nunquam satis laudanda τ).

§. IV.

Vigueri & circa *Bagesi* nostri tempora fama insigni *Joannes del RIO* & *Martinus de LARRAGA*, uterque Jctus inter sui ævi primos numerandus. De his elegantius differere, quam *Blanca* verbis nequimus, ita autem ex *Michaele Molino* υ) ille de utroque differit ϕ): Anno Christi 1461. *Joannes II.* Aragoniæ Rex ad *Calatayud* urbem, (quæ *Augusta Bilbilis*, celeberrimique Poetæ *Martialis* patria ab eruditis creditur) Comitia celebravit amplissima: Fori in illis conditi fuerunt multi & valde notabiles, nam ex variis determinationibus Concilii Justitiæ Aragonum fuerunt per *Joannem del Rio*, magnum Jurisperitum, focerum Domini *Martini de Larraga* collecti. Fuere hi ambo illis in forensibus causis nimium versati, & in tanto numero habiti apud omnes, ut eis duobus nemo fere tertius suis ætatibus adnumeraretur, quanquam multorum judicio gener focerum Juris intelligentia anteivit.

§. V.

Sub *Ferdinando Catholico*, Aragonum Ilto. Castellæ Vto. Rege, fama præ multis claruit *Joannes Jvandus de BARDAXI*, Dominus de *Ballester*

ρ) In Repertorio Fororum Aragoniæ fol. 337. col. 3.

σ) In Notitia Auctorum Manuscriptorum *Blanca* Coronationibus adjecta.

τ) Bibliotheca veteris Lib. X. cap. 11. pag. 194. b. §. 584.

υ) In Repertorio Fororum Aragoniæ.

ϕ) Commentariorum pag. 505. edit. Cæsaraugust.

lester & Selva, ex nobili & Equestri Aragonis inter progenie ortus, quem cum plurimis aliis Ordinis Equestris Viris & *Infanzonibus* Comitibus interfuisse Cæsaraugustanis, cum Regnum fidem Philippo I. Archiduci Austriæ solemnibus adstringeret verbis, testatur magnus *Zurita* in *Annalium Ferdinandi V.* opere χ). Doctissimi quoque & prudentissimi Jcti elogio eum ornatum dimittit *Petrus Hieronymus de Cenedo*, Jctus inferius laudandus in doctissimo *Præcticarum quæstionum Canoniarum & civilium opere* ψ). Haut exiguam hic noster laudem commertus est opera, quam Foris seu Legibus Aragonicis illustrandis impendit, edito hujus lemmatis opere: *Suma de los fueros y observaciones del Reino de Aragon y determinacion y practica, referidas por Micer Miguel* (Michaellem innuit *Molinus*) *en su Repertorio*. Cæsaraugustæ apud Joannem Altaraque 1587. in folio. Hæc de nostro *Bardaxi* adnotavit *Nicol. Antonius* in *Bibliotheca sua veteri* ω). Idem tamen in *Nova* α) eundem, demto solum prænomine Joannis tanquam alium & diversum à priori recenset, aliam quoque illic operis commemorans editionem, anni nempe 1592. sub hoc titulo: *Aragonia Commentaria in Foros*, eidemque assentitur circa ultimam hanc editionem *Martinus Lipenius* β), & *Catalogus Bibliothecæ Didaci de Arce & Reinoso Episcopi & Generalis per Hispaniam Inquisitoris fidei supra jam laudatus* γ).

§. VI.

Hos omnes ætate secutus est, *Carolo I.* Aragonum Regi, ac Imperatori Romanorum V. $\sigma\upsilon\chi\chi\epsilon\epsilon\nu$ ζ), *Don Martinus CLERIGVET & CANTER*, *Oscensis*, patriæque sedis Præsul, Vir multorum testimonis & dignitate & eruditione haut proletaria illustris ac conspicuus. Scripsit is admodum curiosum & doctum Librum, (ut ait *Vincentius Blasco de Lanuza* in erudito *Annalium Ecclesiasticorum & Secularium Aragoniæ opere*) δ), cui titulum præfixit: *Discursos sobre los Fueros de Aragon*, quo haut exiguo cum fructu sæpius se in illo *Annalium opere* adjutum *La-*

M

nuza

χ) *Anales de Aragon Tom. V. en vida de Don Fernando el Catolico Lib. V. fol. 252. col. 4.*

ψ) *Cæsaraugustæ edito 1614. fol. quæst. 45.*

ω) *Lib. X. cap. 16. §. 888. pag. 226. a. fin.*

α) *Tom. I. pag. 472. a. med.*

β) *In Bibliotheca Juridica pag. 27. b. tit. Aragonia.*

γ) *Num. 196. pag. 3. edit. Madritensis 1666. in folio.*

δ) *Tomo II. Lib. IV. cap. 20. fol. 383. b. med.*

nuza ibidem fatetur. Adstipulatur eidem *Joannes Franciscus Andreas Ustarroz* ε), qui & eodem *Clerigueti* opere Manuscripto à *Don Thoma Cleriguet* & *Fort* Auctoris sobriino mutuo accepto se usum in notis ad coronationes illas jam citatas asserit; Conferrique omnino merentur, quæ præter citatos jam Scriptores de auctore hoc nostro ejusque laudibus scripta reliquere *CLmus CæsarAugustanus Jctus* primumque in patria *Universitate Canonum Professor*, post *Abbas Montis Aragonis Don Martinus de Carillo*, in egregio opere *Catalogo de todos los Prelados, Obispos y Arzobispos de Aragon* ζ), & *Didacus de Ainsa*, in laudato quoque superius opere *Excellencias de Huesca* η), quos *Lector*, si placet, adeat, apud *Nicol.* enim *Antonium*, altum de *Clerigueti* nostro est silentium.

§. VII.

Circa eadem tempora floruit, qui multam sibi scriptis apud posteros famam conciliavit, *Michael del MOLINO*, *Aragonensis*, *CæsarAugustanæ Curix Advocatus*, *Vir Blanca* θ), aliisque testibus non tam *Juris communis seu Civilis Romani*, quam *privati Aragonici peritus*. *Utilem* is *Fori Aragonensis exercentibus praxin præstitit operam*, *Indicem Fororum hujus Regni peculiari construendo volumine*, quod hac præfixa edidit inscriptione: *Repertorium Fororum & Observantiarum Regni Aragoniæ, una cum pluribus Concilii Justitiæ Aragonum determinationibus præcticis atq; cautelis. CæsarAugustanæ 1533. & rursus ibidem 1585. in folio.* Nec *latino solum sermone opus illud prodiit, sunt &, qui in majorem civium suorum utilitatem vernacula ipsum donavere Lingva.* *Bernhardinus enim de MONSORJU*, alias *CALVO* dictus, *Jctus Aragonensis* eo feliciter functus labore est, ediditque *Repertorium Molini* hoc titulo: *Suma de todos los Fueros y Observancias del Reino de Aragon, y determinaciones de Miguel Molino. Zaragoza seu CæsarAugustæ 1589. in 8vo. i)*

§. VIII.

Nec desunt, qui *Scholiis Commentariisque eidem Molini Repertorio illustrando operam impendere suam.* *Testem rei producimus Hieronymum de PORTOLES*, *Virum magno ingenio, multaque doctrina, nec*

non

ε) In *Notitia Auctorum Manuscriptorum* sup. cit. *Lit. M.*

ζ) In *Catalogo Episcoporum Oscensium* pag. 227. edit. *CæsarAugust.* 4to.

η) *Lib. III. cap. 3. & 33.*

θ) *Commentariorum* pag. 511. fin. edit. *CæsarAugust.*

i) *Nic. Anton. Biblioth. Novæ Tom. II. pag. 112. b. & Tom. I. pag. 170. b. princ.*

non & singulari prudentia, ut verbis eum laudemus *Nicolai Antonii* κ) florentem. Balbastrensis is ex Aragonibus fuit, Juris utriusque Doctor, acin Cæsaraugustana aliquandiu Universitate Jus Canonicum professus est. Foro post, causisque tuendis civilibus se mancipavit, Patronumque pluries non absque laude & successu egit; Sacro quoque Ordini initiatus Romam postea cogitavit, Petrique Lunelli Cajetani Præfulis, Antoniique seu Pancratii Conventus Abbatis opera & favore nixus, Beneficium inde Ecclesiasticum, (quod vulgari sermone *Plebana* audit) de Badenas reportavit. Opus autem, quod jam laudavimus, cujusque gratia in hanc scenam Auctorem ejus prodire fecimus, hoc insigne titulo: *In Repertorium Fororum & Observantiarum Regni Aragoniæ Michaelis Molini Scholia*, prodiit Cæsaraugustæ 1587. & 1590. duobus Tomis. Meminit quidem *Martinus Lipenius* λ) alius adhuc editionis, Hispali anno 1589. in 8vo excusæ, cum vero nullus reliquorum illius meminerit, nec nobis illam videre contigerit, parva nimis libelli forma nos subdubitare de illa facit. Idem Auctor, ut & hoc obiter moneamus, non inutile argumento juridico Opus Lingva vernacula scripsit de Juridicis Darocæ urbis hac epigraphæ editum: *De la Jurisdiccion de los Jurados de Daroca*. Cæsaraugustæ 1590. in 4to.

§. IX.

Idem, quod *Portoles*, in *Molino* quoque Repertorium tentavit *Joannes Martinus MIRAVETE* de *BLANCAS*. Aragonius hic fuit, Jctus Fiscique Regii Cæsaraugustani Patronus, ortus ex clarissima illa, quæ *Hieronymum Blancam* erudito orbi dedit, Blancarum progenie; ejus quippe Sobrinus & cum absque suscepta ex *Margarita Malo* uxore prole obiret, hæres bonorum scriptus. Vir fuit pietate, probitate vitæ, doctrinaque singulari conspicuus, mundanarumque tandem rerum vicissitudinumque perterritus, habitum Ordinis Carmelitarum Discalceatorum reformati sodalium cum eorum vitæ genere elegit, assumpto novo *Fratri Martini de los Martyres* nomine. Testantur id Viri multæ & famæ & auctoritatis, *Vincentius Blasco de Lanuza*, in erudito Annalium Aragonensium opere μ), ubi inter primos in noviter fundata Universitate Cæsaraugustana jura docuisse eum asserit, mortuumque in noviciatu, ut vocant, Ordinis, non absque Sanctimonix fama. Uxor ejus divitis, pulchræ, nobilisque à

κ) *Biblioth. novæ Tom. I. pag. 453. a. fin.*

λ) *In Bibliotheca Juridica pag. 27. b. fin.*

μ) *Tomo II. Lib. I. cap. 9. pag. 31. b. med.*

Lanuza v) ornata elogiis exemplum secuta mariti, Monialium Carmelitarum Disfalceatarum Conventum Bilbili sive Calatayud in urbe fundavit, ibidemque Prior seu Abbatissa electa monasticam quoque vitam egit, cumque antea *Eleonora* audiret *Ximenez*, novum illic *Sororis Eleonore de la Misericordia* nomen assumpsit, idque circa annum 1604. evenisse *Lanuza* credit. Conferantur de nostro *Minavete* Doctor *Petrus Calixtus Ramirez* in egregio de *Lege Regia* opere inferius laudando ξ). Fr. *Martinus de la Madre de Dios* ο). Don *Michael Baptista de Lanuza* in historia vitæ *Mætris Isabella de sancto Domingo* vernaculo sermone scripta π). Fr. *Hieronymus de Sancto Josepho*, in Historia Ordinis Carmelitarum Disfalceatorum Hispanæ edita ρ), alique *Vstarrozio* σ) citati. Hic ergo *Minavete Sebolia* ad Repertorium *Michaelis Molino* exaravit, quæ lucem publicam hæcenus non adspexere, Manuscripta tamen eadem in amplissima Albarrazinenfis Episcopi *Gabrielis Soræ*, Bibliotheca Cæsaraugustæ vidisse se testatur *Nicolaus Antonius*, qui, quod miror, vitam hujus nostri nullibi recensuit. τ)

S. X.

Jaimus quoque *SOLER*, cujus superius, ubi de Repertoriis egimus Legum Castellæ, cum laude meminimus, iterato hæc memorandus venit, ob præstitam circa Aragoniæ Leges eandem operam. Edidit enim *Suma de los fueros y observancias del Reino de Aragon*, Cæsaraugustæ 1525. Nec id silentio prætereundum opus, quod super omnibus Regni Aragoniæ Observantiis meditatus Commentariorum titulo est celebris ille *Jctus Petrus Calixtus RAMIREZIVS* Cæsaraugustanus, Juris Cæsarei in Academia Patria Antecessor, Justitiæ dein Aragonum Vicarius seu *Lugarteniente*, Regiusque tandem Criminalium Causarum Judex. Dolendum autem merito, delitescere adhuc in scriniis tale opus, quod, si ex reliquis ab Auctore editis ingenii monumentis metiri velimus, egregium

v) Ibidem Lib. V. cap. 35. pag. 532. b. fin. & 533. a.

ξ) S. 11. fol. 99.

ο) Ipse Carmelita nudipes, & generalis Ordinis, ut vocant, Diffinitor, in libro: *Præctica y exercicio de bien morir*. Madridi 1628. in 12mo. cap. 6.

π) & Madridi 1638. in folio edita Lib. 4. cap. 12.

ρ) Hoc tit. Historia del Carmen descalço. Madridi 1637. in fol. Lib. I. cap. 16. fol. 144. & cap. 17 fol. 160. qui liber tamen, quoniam sodalibus Ordinis non placuit, Antonio teste suppressus est.

σ) In Præfat. *Blance Coronationum*, ubi de ejus obitu agit.

τ) Biblioth. Hisp. novæ Tom. II. pag. 112. b. med.

gium doctumque non esse nequit; Aliud enim typis ab eo editum opus extat, quod universi eruditi orbis adplausu exceptum fuit, de *Lege nempe Regia analytici Tractatus, qua suprema & absoluta in Principes potestas translata fuit, cum quadam corporis Politici, ad instar phisici, capitis & membrorum connexionem.* Cæsaraugustæ 1616. in folio, quo Libro jura Majestatis, inprimis Regibus Aragoniæ competentia egregie dilucidavit & ob id laude singulari à Bibliographis ornari commeruit, conf. Lanuzam Tomo II. Lib.V. cap 46. pag 559. a. fin.

§. XI.

Huic alium subjungimus, ætate quidem inferiorem, dignitate vero & fama, si non superiorem, parem saltem. *Ludovicus* is est de *EXEA & TALAYERO*, summo apud Aragones Justitiæ munere functus, quem virum summis meritisque extollunt laudibus *Josephus* inprimis *Moretus* v), & *Didacus Josephus Dormer* φ), qui inprimis illustrem se *Exeam* nostrum reddidisse *Commentariorum in Observantias Regni Aragoniæ* vasto, quod paravit, opere, quod lucem adhuc fugere publicam dolent merito omnes, qui Viri merita, & quæ expectanda inde sint, norunt. Ut ex ungue, saltem Leonem quilibet cognoscat, solum heic *Dissertationis unius* (plures enim & perdoctas composuit) dabimus titulum, qui talis est: *Dissertacion Fiscal sobre la jurisdicción del Capitan de Guerra segun los Fueros de Aragon*, quam jussu *Philippi IV.* Hispaniarum Regis in latinum ex vulgari Sermonem Auctor transtulit, typisque Regiæ Curia sumptibus editi publicis curavit anno 1668. in folio. Idem Auctor à pluribus Viris celebrioribus laudatur ob editum vernaculo quoque sermone *Discursum Historico-Juridicum de instauratione Ecclesiæ Cæsaraugustanæ in templo maximo Servatori Sacro, (S. Salvador vulgo dicto),* qui circa idem tempus Cæsaraugustensibus quoque typis prodierat.

§. XII.

Hæc sunt, quæ de præcipuis Fororum & Observantiarum Regni Aragoniæ Commentatoribus dici edisserique merebantur. Haud equidem nos fugit, majorem adhuc illorum, quam is, quem heic construximus, Catalogum dari posse, sed & Argumenti, quæ nobis curæ est,

M 3

bre.

v) *Congressiones Apologeticæ contra el Padre la Ripa, Congr. 14. n. 6. fol. 476.*

φ) *In Progressos de la Historia de Aragon Lib. III. cap. 9. §. 12. pag. 304. b. fin. conf. Exea elogium apud la Ripam in Defensa de Sobrarbe Tit. 3. cap. 4. §. 4. fin. pag. 146. med. & alibi passim.*

brevitas, & exiguus librorum, qui ad manus nobis, extra Hispaniæ nunc constitutis fines, sunt, ulterius evagari, prolixioresque circa illud argumentum esse vetat. Reliquum ergo nunc est, ut & præcipuos Præxeos fori Aragonici Daduchos, & illos quoque qui tum de supremo Justitiæ illius Regni, tum & de aliis juridicis Reipublicæ illic muneribus, quædam scriptis tradidere, summo itidem compendio recenseamus. Antequam autem eo progrediamur, monendum paucis est, typis expressos quoque haberi plurimos Aragonum Foros peculiariter sparsis vicibus editos; nos eorum solum, quos nobismet ipsis videre olim contigit, memores eos heic summatim adjiciemus. *Los Fueros y Cortes de Aragon en Balastro* sive Fori illi, qui in Comitibus in urbe Balastro habitis lati promulgatique fuere anno 1626. prodire typis illius regni anno sequenti 1627. in folio. *Los Autos y Cortes de Aragon*, sive Acta in Comitibus Aragonensibus, anno 1554. edita sunt in folio. *Fueros y Acuerdos de Aragon*, sive Fori & placita Aragonica Cæsaraugustæ 1647. in folio. Urbis Cæsaraugustanæ statuta prodire quoque sub titulo *Ordenanzas de Zaragoza* ibidem 1667. in folio, recusa postmodum hac inscriptione: *Recopilacion de las Ordenanzas de Zaragoza*. Ibidem 1615. in folio.

§. XIII.

Nunc ergo ad eos convertimur, qui de juridico Regni Aragoniæ statu quædam fuere commentati. Multam præ reliquis sibi peperit, laudem in hoc argumento *Franciscus de SANCTA CRUZ & MORALES*. Aragonensis ipse, Juris Utriusque Doctor, & Fisci Cæsaraugustanæ Curia Advocatus, qui (ut verba *Vstarrozii* χ) latina reddam) & muneris illi magna cum omnium approbatione præfuit, & multa eruditione, ac improbo labore varias Juris allegationes confecit, multam inprimis laudem meritis insigni opere Juridico & Historico, quo & Leges patrias municipalesque Regni explicandas, & statum juridicum ejusdem regimenque politicum uberius pertractandum sibi sumpsit, titulo illi operi præfixo tali: *Noticia sumaria de las cosas de Aragon, untado perteneciente a su gobierno politico*; Exemplarque illius libri authenticum se possidere *Vstarrozii* testatur, *ἀνέκδοτον* autem in hunc usque laterè diem merito dolemus. Addit idem, gravissimum hunc Aragoniæ Tribonianum anno 1604. brevem *de la Val de Aran*, sive de Aranensi ad Pyrenæum valle Relationem Historico-Juridicam ad Regem Philippum III. misisse, sibi que illius exemplar MSctum una cum aliis ejusdem Auctoris

opu-

χ) In Notitia Manuscriptorum Coronat. Blanca adjecta lit. F.

opusculis communicatum fuisse à Doctore Bartholomæo de Morlanes supra laudato [in notis ε). Conferatur omnino Antonius ψ)] qui eadem cum Vstarrozio habet.

§. XIV.

Modum condendi Leges, Juridicaque Regni negotia tractandi, prout in Comitibus, Conventibusque statuum, Cortes vulgo dictis, fieri consuevit, peculiari opusculo exhibuere Hieronymus Blancas & ejusdem cognominis MARTEL. Ille quidem Cæsaraugustanus Martini, ejusdem urbis Civis & Notarii Filius ex Catharina Thomasia genitus; Historicorum de patria optime meritorum ex numero unus, quem obiisse anno 1590. die XI. Decembr. tradit, qui ejus vitam libro jam allegando præfixit, Joannes Franciscus Andreas Vstarroz, & ex eo Nicol. Antonius ω). Inter alia ingenii monumenta, quæ luci publicæ exposuit, haut infimum illud opus meretur locum, quod *Modo de proceder en Cortes de Aragon* nuncupavit. Diu quidem Liber iste Manuscriptus latuerat in scriniis, cum tandem ejus additionibus Joannes Matthia STEPHANI illustrati compos factus Joannes Franciscus Vstarrozius, eum sumptibus Regni edere curaret Cæsaraugustæ apud Didacum Dormerum 1641. in 4to. Meritis eum adhuc ἀνένδοτον laudibus extulerunt Didacus de Morlanes supra laudatus in eleganti allegatione juridica, quam anno 1605. edidit ad tuendum Ecclesiæ Majoris Cæsaraugustanæ del Pilar dictæ primatum in Comitibus α), Balibasar Amador in alia ejusdem argumenti allegatione β), Gabriel de Sora Episcopus Albarrazensis γ), Didacus de Murillo δ), Vincentius Blasco de Lanuza ε), Doctor Vincentius de Hortigas Assessor Gubernatoris Aragoniæ, in erudito Discursu, quem scripsit pro Comite de Fuentes ζ), Nicol. Antonius η) aliique plures, confer ipsum Auctorem Blancam, qui in Coronationum volumine sæpius hujus opusculi meminit θ). Ejus etiam Codicem MSCtum extare in Bibliotheca Regia Parisiensi, volumine 10215. MSCtorum notavi.

§. XV.

ψ) In Bibl. Nova Tom. I. pag. 363. b. med.

ω) Biblioth. Nova Tom. I. pag. 435. b. fin.

α) Parte 3. num. 115. 116. fol. 55.

β) Num. 281. fol. 25.

γ) In Catalogo Librorum sua Bibliotheca fol. 145.

δ) In opere de las excelencias de Zamgoza Tmct. 2. cap. 51. fol. 447.

ε) Historia de Aragon Tom. II. Lib. III. cap. 21. fol. 312. Lib. IV. cap. 28. f. 379.

ζ) En la causa de Mora fol. 48.

η) Loc. jam cit. lit. ω.

θ) Lib. II. cap. 3. fol. 187. & Lib. III. cap. 2. pag. 196.

§. XV.

Alter fuit Hieronymus MARTEL, cujus de eodem argumento Liber ab *Vstarrozio* una cum *Blanca* editus, eique annexus fuit. Cæsar-Augustam is habuit patriam, parentes Augustinum, Catharinamque, Lofillam, uxorem *Helenam de Huete* (id quod in supplementum Antonii adnotare volui.) Anno is 1597mo Joanni Costæ Doctori & Historico Regni d. 30. Junii mortuo successus in illo munere est. Præter alia, quæ scripsit quorumque mentionem fecere *Vincentius Blasco de Lanuza* 1) *Thomas Tamajus de Vargas* 2), *Vstarrozius* 3), ex eoque *Antonius* 4), est hujus tituli liber: *Forma de celebrar Cortes en Aragon*, quem dictus *Vstarroz* notis locupletatum *Blanca*, prout jam dictum adjunxit.

§. XVI.

Id quoque singulatim adnotari meretur opus, quod circa ultima à Carolo II. p. m. Hispaniarum Rege Cæsar-Augustæ habita anno 1678. Comitia versatur, & auctorem habet sæpius jam laudatum *Didacum Josephum DORMERVM*, Archi-Diaconum Suprarbiensem Ecclesiæ Oscensis, Consiliarium Regium, & in supremo Aragonis Senatu Secretarium, ac Regni supremum Historiographum. Titulus Libri est: *Discursos Si-ette Historico-Políticos sobre lo que se ofrece tratar en la junta de los Ilustrísimos quatro brazos del Reino de Aragon, de los Ecclesiásticos, Nobles, Cavalleros é Hijosdalgos, y de las Universidades, que el Rey Nuestro Señor ha mandado congregar el año de 1684. en la Ciudad de Zaragoza, conforme lo dispuesto por Su Magestad en las Cortes de 1678. Zaragoza 1684. in 4to.* De Comitibus etiam Oscensibus anno 1626. habitis à Philippo IV. Rege, ejusque in illis ad Coronæ Aragonicæ Status facta propositione quædam peculiari scripto disseruit, *Fr. Gaspar PRIETO*, Præfectus Generalis Ordinis S. Mariæ de Gratia s. la Merced, inscriptum illud est ita: *Parecer acerca de la proposicion de Su Magestad, en las Cortes que tiene à su Corona de Aragon, Huesca apud Petrum Blufon 1620. in folio.*

§. XVII.

Erudite inprimis ac exacte res Aragonicæ juridicas politicasque, pertractavit *Didacus MORLANES*, Cæsar-Augustanus, Vir, communi civium

1) *Historias Ecclesiast. y seglares de Aragon. Lib. IV. cap. 20. fol. 384.*

2) *In Lib. Novedades antiguas s. Defensa de Dextro, novedad 6. fol. 31. edit. Madritens. apud Petrum Tazo 1624. in 4to.*

3) *In Pref. ejus Lib. Forma de celebrar Cortes.*

4) *In Biblioth. nova Tom. I. pag. 446. à pr.*

vium elogio pius ac industrius in volumine peculiari, *Alegacion Sobre poner Virrey Estrangero en Aragon* nuncupato, qui lucem adspexit Cæsaraugustæ 1591. in folio. Non necesse est, pluribus nos in decantandis gravissimi hujus Advocati ac Jcti laudibus detinere, cum illud jam ante nos egerint Doctor *Petrus Hieronymus Cenedo* mox nobis laudandus v), Doctor *Joannes Costa* Aragonensis, Jctus ac Professor Legum Romanarum Cæsaraugustanus, Historicus item patriæ post Zuritam Blancamque tertius, in erudito, quod Candidatus hujus muneris commodum edidit, opere *de conscribenda rerum Historia* ξ), *Hieronymus Martel* o), Doctor *Hieronymus Ximenez de Aragues*, in libro quem de *Præfeti s. Bajulæ officio* scripsit π), *Joannes Franciscus Andreas Vistarozius* ρ), *Fr. Dominicus de la Ripa* superius laudatus σ), *Nicolaus Antonius* τ), *Didacus Josephus Dormerus* υ), *Fr. Didacus de Murillo* φ), aliique. Similem in hoc argumento laborem, sed minoris ponderis, & aliquot saltim foliorum opere præstitit Doctor *Balthasar ANDREAS*, Aragonus Jctus Decretorumque Professor Cæsaraugustanus, hujus tituli: *Breve discurso acerca la Jurisdiccion de la Capitania General del Reino de Aragon, y de su exercicio*, Cæsaraugustæ impressum il-

N

lud

- v) In Lib. *Collectanea Juris Canonici* nuncupato & Cæsaraugustæ edito 1592. in fol. *Collect.* 43.
- ξ) Liber ille 2. libris dispescitur exhibetque totias *Historia Institutionis brevissima & absoluta præcepta*, editus Cæsaraugustæ apud *Laurent. Robles* 1591. in 4to; in *Præfat. ad Lectorem*.
- o) In Libro *Forma de celebrer Cortes* cap. 11. fol. 12.
- π) *Discurso del officio de Baile* §. 12. num. 12. fol. 111.
- ρ) In la *Defensa de la patria de San Lorenzo* cap. 5. fol. 88. princ. ubi cum vocat: *Varon de singular doctrina ilustrador de las antiguedades de nuestro Reino, no lo callaria su Libreria, emula de las que celebraron las plumas de los Historiadores, y insigne Abogado, additque ejus filium esse Doctorem Augustinum de Morlanes, Regentem, (cum librum hunc Vistaroz ederet) Supremi Senatus Aragoniæ; item in Notis ad Blanca Modo de celebrer Cortes en Aragon* cap. 3. fol. 8. & in not. ad *Martel* de eod. argumento cap. 39. fol. 44.
- σ) In *Defensa Historia por el Reino de Sobrarbe* Tit. 3. cap. 8. num. 10. fol. 190.
- τ) In *Biblioth. Hisp. nova* Tom. I. Lit. D. fol. 231. col. 2.
- υ) In *Progressos de la Historia en el Reino de Aragon* Lib. III. cap. 12. §. 7. pag. 329. col. 1. & Lib. II. cap. 1. §. 6. pag. 119. col. 1.
- φ) In *Tratado segundo de las excelencias de Zaragoza* cap. 51. fol. 450. col. 2. qui liber *Barcinone* prodiit apud *Sebastianum Matheu*. 1616. in folio.

lud est, die 25to Martii, anno 1620. sed à Nicol. Antonio in Bibliotheca sua omissum. Idem quoque Andreas in hoc opere similis argumenti aliud laudat à Licent. Petro Ludovico MARTINEZ scriptum, sed nec nobis nec Antonio visum.

§. XVIII.

Omnino & heic laudari merentur ii, qui de supremo Aragonum Magistratu, *el Justicia* nuncupato, ejus juribus, origine, officio, gestisque quædam literis consignarunt. Primus nobis memorandus est multoties jam laudatus *Blancas*, qui ipse in Epistola ad Garfiam Loaisam Gironem Commentariis rerum Aragonensium præfixa non diffitetur, se eosdem illos Commentarios primum eo solum fine construxisse, ut essent *Fassi Justiciales*, & memorabilia sub unoquoque Magistratu gesta juxta temporis enarrarent seriem. Adspiculatur huic nostro effato, quod CLmus *Didacus Dormerus* in superius jam laudato opere *Progresos de la Historia en el Reino de Aragon* dicto adnotavit X) vidisse se Madriti in D. *Pasqualis de Aragon* Cardinalis & Archi Episcopi Toletani selecta Bibliotheca originale & auctoris exaratum manu exemplar istorum Commentariorum, hoc præfixo titulo: *Fastos de los Justicias de Aragon*, & Epistola quadam Dedicatoria ad Comitem de Sastago, quæ tamen lucem postea non vidit, & adhuc MSCta latet. Hic ergo *Blancas* ab origine inde illius Dignitatis, primoque Magistratu Petro Eximini, qui circa Annum Christi 1114. floruit exorsus opus suum ad 49num usque *Joannem* puta *Lanuzam IV.* & Annum 1588. quo istud edidit, perduxit.

§. XIX.

Primus de supremo illo Justitiatu scribere aggressus olim est, teste *Blanca* ψ), *Joannes Eximini CERDANVS*, Aragonum ipsemet Justitia. Dominici fuit filius & in Magistratu successor anno 1390. constitutus. Vir non solum sapiens ac disertus, variaque refertus eruditione, sed lepore quoque & venustate affluens, ita tamen, ut si de jocosis loqueretur rebus, sales, si de seriis, severitatem adhiberet non invidiosam aut popularem, sed infimo cuique gratissimam. Antequam Justitiæ obiret munus Regalis Fiscæ erat Patronus. Magistratum autem ea laude gessit, ut ipsa facta sit patria, laborem in negociis, fortitudinem in periculis, in agendo industriam, in consiciendo maturitatem, ac in præcavendo consilium in hoc uno tanta fuisse, quanta vix in pluribus aliis

X) Lib. II. cap. 1. §. 6. fol. 119. col. 1. fin.

ψ) In Commentariis passim, & in Præf. ad Loaisam.

illis Justitiis visa sunt. Munus illud Justitiæ, ut ipse fateatur, triginta trium annorum spatio gessit, ad annum usque 1423. quo, ab Aphonso Rege, cujus iram incurerat, Magistratu abdicare se jussus est, diu tamen adhuc vivus superfuit, trium Justitiarum sequentium ætatem attingens, ac sub Martino Didaci Auxio anno 1435. obiisse creditur, paterno in cathedrali Cæsaraugustanæ æde tumulo illatus. Paulo ante obitum summus hic Vir, eodem nempe anno 35to Epistolam illam, cujus causa eum heic recensuimus, scripsit, qua in se ipsum & plures alios Justitias in medio posuit. Maximarum illa rerum plena est, & interdum etiam jocosa, verum, dum eorum qui hunc Magistratum gesserunt, nomina curavit enotare, à Petro Petri sumisit exordium scribendi, quem plures alii antecesserunt. Annorum vero notationem, quæ alioquin fundamentum erat, omisit adhibere, nonnullosque Justitias, qui vixerunt, vel sua vel parentum ætate, numerare. Unde fit, ut mutilam prorsus ex illis scriptis notitiam eruamus; jure tamen laudandus videtur, quod primus illud argumentum scriptis illustravit. Ei autem honos à Majoribus patriis habitus est tantus, sola ut ex omnibus suarum rerum monumentis, publicarum Legum volumini connexa, earundem videatur vim ac dignitatem obtinere, longe multumque alia quæcunque auctoritate & fide superare. Consentit *Blancas* nostro magnus *Zurita* tum in *Annalium* ω), tum in *Judicum latinorum* α) opere.

§. XX.

Ipse quoque *Hieronymus ZVRITA* argumentum hoc tractandum peculiari libro sibi sumserat, ut ipse *Blancas* β) de eo testatur, cujus hæc sunt verba: Ipse noster *Zurita*, clarissimus Historicus, disertissimus atque eruditissimus Vir, qui universam nostrarum rerum narrationem gravi quidem stylo egregiaque ac singulari diligentia complexus est, earum magnitudine præpeditus, non potuit argumentum hoc suo ornare studio, atque accuratiore opera perpolire. Sed illum scimus ad id, paucis antequam moreretur diebus, otium sibi domesticum præparasse, repentinumque postea interitum hoc ejus consilium prævenisse. Cujus si ad hoc cumulus accessisset, ea illius ingenii vis fuit, ac facultas, ut dubitandum non sit, quin solum hoc, quod aliis exile fuisset ac macrum, jam illius cultura uberrimum ac

N 2

or-

ω) *Lib. VII. cap. 17. fol. 103. col. 3. & alibi.*α) *Lib. III. ad ann. Chr. 1390. pag. 366. med.*β) *In Pref. Commentarior. ad Garfiam Loaysam.*

ornatissimum redderetur. Prolixiores nos in hujus Viri laudes esse vetat integrum, quod de illis compilavit volumen *Vstarrozius*, *Progresos de la Historia de Aragon y elogios de Geronimo Zurita* dictum, quo bene volum *Lectorum* remittimus.

S. XXI.

Non decet nos præterire heic silentio Virum & de patria & de Justitiatu ejus, quam publica declamatione defendit, optime meritum. *Joannes Petri* seu *PEREZ de NVEROS* est, *Philippi II. Hispaniarum Regis Consiliarius*, *Fiscique ac patrimonii Regni Aragoniæ*, unde ortum traxit, *Patronus disertissimus*. Factum enim est, ut *Philippo II. regnante Joanni Lanuza* ejus nominis *IVto Aragonum Justitiæ* (eorum, quos *Blancas* recensuit, ultimo) ejusque vitæ perfidi quidam, ac nocentes insidiarentur, ast detecta eorum conspiratione comprehensi, in judiciumque vocati à nostro *Nueros* sunt, cujus habitam ea super re ad *Judices criminationem*, seu *appellitum* ut vocant *criminales* & rerum & verborum pondere gravem (typis quod sciam publicis non editam) carptim exhibet *Blancas*, qui passim ejus meminit γ), cui addi merentur, qui de nostro ejusque laudibus egerunt, *Hieronimus Portoles* superioris laudatus δ), *Hieronimus Martel* ε), *Don Michael Martinus de Villar*, *JCtus & ipse Justitiæ Aragonum Locumtenens* quandam, ultimoque *Regens supremi Aragonici Senatus*, qui *Madridi* floret, in erudito quod in patriæ, inprimisque *Bilbilitanæ Diœceseos* laudem scripsit opere, *Tratado del Patronado antiguedades, gobierno y Varones ilustres de la Ciudad y comunidad de Calatayud y su Arceedianato*, dicto ζ), cujus alteram partem *MSCtam* asservat filius *Martinus*, *S. Jacobi Ordinis Eques*, *Vstarrozi* teste η). (Hic Auctor, ut obiter id moneam, *Interpretationi 3. epigrammatum CesarAugustanae adis Cathedralis Palmæ Balearidum metropoli* [ubi tunc *Senator Curia Supremæ* erat] anno 1609. apud *Gabrielem Guaspi* in 4to editæ adjunxit appendicem de *innata fidelitate Aragonum Regni*, qui & aliquam lucem argumento, quod tractamus, afferre potest). *Don Vincensius Blasco Lanuza* θ), *Don Manuel Faria de Sousa*, *Lufitanus*, *Ordinis Christi*

γ) *Commentariorum* pag. 354. 358. & 417. edit. *CesarAugust.* s. 752. & 784. *Francofurtensis*.

δ) *In Scholiis ad Repertorium Mich. Molinos Tom. I. fol. 439. col. 1. num. 55.*

ε) *In Forma de celebrar Cortes en Aragon cap. 11. fol. 12.*

ζ) & *CesarAugusta* apud *Laurent. de Robles* 1598. in 4to edito, *Parte X. fol. 514.*

η) *In Defensa de la patria de San Lorenzo cap. 6. pag. 132. fin.*

θ) *Tomo II. de las Historias de Aragon Lib. IV. cap. 18. fol. 378. col. 2.*

fi Eques in eleganti, quem de *Martini Baptiste Lanuzæ* Aragonum itidem Justitiæ vita concinnavit & Madriti anno 1650. in 4to edi curavit, libello *s*). *Ustarrozius* quoque noster *x*), *Nicolaus Antonius*, *λ*) *Fr. Gregorius de Argaiz*, Monachus Ordinis Benedictini, antiquitatum Hispaniæ sedulus effector, cujusque personatis scriptoribus larvam jam detractam à pluribus ingenuarum antiquitatum sedulis investigatoribus experimur *μ*), & *Didacus Dormerus* *ν*), ut reliquos omittam. Id solum de *Nueros* nostro addam, eum communi elogio alterum Scævolum Jurisperitorum eloquentissimum & eloquentium juris peritissimum vocitari, *librosque scripsisse Memorabilium*, inter Manuscripta visos *Ustarrozi*, juridicaque Aragoniæ plurima continentes.

§. XXII.

Plenius ex recentioribus de Magistratus illius, ejusque Curix jurisdictione, reliquisque eo pertinentibus peculiari Systemate egit *Joannes Chrysothomus* [falso *Beugbemio* *ξ*) *Christophorus*] de *VARGAS MACHUCA*. Aragonensis ipse est, Advocatum primum Curix egit Cæsaraugustanæ, Juris dein ex cathedra Codicis Professore, Locumtenentem post Curix Justitiæ Aragonici, quo in munere quod per tot annos re ipsa fuit expertus circa syndicatus ejusdem Justitiæ Aragoniæ atque ejus Locumtenentium sive Curix Judicum formam & praxin, quæstionesque in hoc difficili & peculiari hujus gentis negotio quotidie recurrentes explanare voluit, scribens Lingva vernacula *Consideraciones practicas para el Syndicado del Justicia de Aragon, sus Lugartenientes, y otros oficiales*, qui liber editus

N 3

est

1) *Cap. 4. num. 1. fol. 10. & cap. 8. num. 10. fol. 24.*

x) *In Not. ad Lib. III. Coronationum Blanca, cap. 19. pag. 249. & cap. 20. pag. 255. & in Notitia Manuscriptorum eidem adjecta lit. I. item in not. ad Blanca modo de Cortes cap. 14. pag. 62. & 66. item in Parte 2da de los Anales de Aragon de Leonardo de Argenfola, (edita per Mich. Ramon. Zapaterum Aragoniæ & Cisterciensis Ordinis Historiographum Cæsaraugusta ap. Petri Lanaja heredes 1663. in folio, qui liber publice vendi in Castella Regnis ob nimis acrem libertatis Aragonica contra Reges vindicationem prohibetur.) Lib. IV. pag. 49. col. 1. & pag. 140. col. 2.*

λ) *In Biblioth. Hisp. nova Tomo I. pag. 581. col. 1. med.*

μ) *In Tomo VII. de la Soledad laurenda, (qui liber supposititiis auctoribus scatet) in Theatro Ecclesie Tarrazonensis Lib. II. fol. 563. col. 1. & 2.*

ν) *In additionibus ad Progressos de la Historia de Aragon Lib. III. cap. 11. §. 16. pag. 318. col. 2.*

ξ) *In Bibliographia Juridica exotica pag. 290. fin.*

est Neapoli apud Ludovicum Cavallum, anno 1668. in folio, cum Auctore jam, teste *Antonio o)*, post gesta quoque extra Aragoniæ Regnum, in Sardinia Civilis Curia Judicis, & Majoricæ Advocati Fiscalis & patrimonialis munera, Dicasterium Neapolitanum, *S. Clara* clarum nomine, pluribus jam annis ex Consiliariis unus literis & probitate morum exornaret. Non possum, quin ei subnectam Auctorem huc facientem, quem tamen Antonium omisisse miror. Est is *Franciscus Serra* Barnabæ, cujus infra inter Catalanos fiet mentio, ut credo, cognatus, qui pro *Joanne Lanuza* IVto Consilium in eadem ni fallor, causa, de qua sub Nueros jam dictum, edidit Barcinone apud Claudium Bornat 1560. folio, *Antonio Verderio* teste in *supplemento Bibliothecæ Gesnerianæ*.

S. XXIII.

Post Justitiatum memorandum quoque nobis est Gubernatoris Aragoniæ munus, ut pote Juridicorum ex primis unum. De eo peculiari commentatus est volumine superius laudatus *Joandus de BARDAXI*, præter illa in Foros Aragoniæ Commentaria etiam de officio Gubernatoris librum edi curavit *Cæsaraugustæ*, anno ut *Antonius π)*, & ex eo *Lipenius ε)*, asserunt 1582. seu ut alibi *σ)*, legimus 1592. in folio. Perutilem quoque civibus suis navavit operam in juridico, in quo nunc occupamur, argumento *Josephus de SESSE*, Aragonius ipse & Justitiæ Locumtenens, quod munus, à Philippo II. Rege in illud inauguratus, duodecim annorum spatio gessit. Patre natus est Laurentio, matre Hieronyma Pinnol, in Urbe Dertusa Cataloniæ, fundamina studiorum jecit *Cæsaraugustæ*, Ilerdæ Juris prudentiæ, ubi & ex auditore in schola aliorum ex Cathedra factus Doctor, quod idem & *Cæsaraugustæ* fecit, ex quo Locumtenens, ut diximus, tandemque postquam in Dicasterio seu audientia Regia *Cæsaraugustana* rerum prius criminalium, post & civilium à Philippo III. creatus Consiliarius aliquandiu sedisset supremi Aragonicarum rerum Senatus, qui Madriti in Curia Regia jus dicunt, Patrum (qui summi honoris gradus hac juris prudentiæ scientiarumque via grassantibus non nisi electissimis trium Coronæ Aragoniæ Regnorum viris patet) numerum auxit. Ab hoc, ut

Antonii

o) In *Biblioth. Hisp. nova* Tom. I. pag. 515. a. fin.

π) In *Biblioth. Hisp. nova* Tom. I. pag. 472. a. med.

ε) In *Biblioth. Juridica*, pag. 27. b. med.

σ) In *Catal. Librorum Didaci de Arce & Reinoso, Generalis per Hispaniam Inquisitoris Madriti impresso 1666. in folio, pag. 3. num. 196.*

Antonii dem verba τ) emanavit in magnam civium illius Regni utilitatem, quotidianam fere materiam, quæ veluti Palladium est & fatalis focus Aragonensis politix, absque ullo adhuc Doctore tractari ægre, admodum ferentium, *Tractatus de inbibitionibus, & executione privilegiata & guarentigia facienda, ac eadem in vim exceptionum seu juris firma retardanda, hoc est, de moratorio judicio, ut locus detur iis, qui Justitiæ Aragoniæ vice Regia judicantis opem implorant, cui accedit in fine Consilium de Syndicatu, in quo Syndicatus materia exacte excutitur.* Barcinone hæc omnia primam adspexere lucem anno 1608. in folio, recusa postmodum in Germania Francofurti in officina Paltheniana 1615 in folio. Non possumus quin eleganti & utili huic operi aliud non minoris commodi subjungamus ab eodem Auctore editum, *Decisiones nimirum Sacri Senatus Regii, & Curie Domini Justitiæ Aragonum, quæ duobus prodire Tomis Cæsaraugustæ 1611. & 1615. in folio, itidemque à Germanis recusa Francofurti apud Joannem Bernerum 1619. in folio. Elogium illustris hujus Viri præter alios brevibus quoque exhibet Vincentius Blasco de Lanuza v), ut Dormerum aliosque omittam.*

§. XXIV.

Cum Decisionum Aragoniæ supremi Senatus jam à nobis facta est mentio, & bigam nobilem *Seffesso* nostro subjungere placet Jctorum, qui idem tractandum sibi sumserunt argumentum. Alter eorum est *Martinus Monteros de CUEVA*, Huesca, nobili Aragoniæ municipio oriundus. Absoluto hic in Clementino Hispanorum, Collegio Bononiensi magno cum successu studiorum suorum cursu, Juris in Universitate patria Primarius Professor, Locumtenens Curie Justitiæ Aragonum, Judex Audientiæ seu Dicasterii Regii, Fiscalis anno 1596. & Senator tandem in supremo Rerum Aragonicarum, qui Madriti est, Patrum Confessu evasit. Eruditionem, quam in Jure Civili Romanorum sibi adquisiverat, pluribus in illud editis Commentariis luculenter est testatus. Patrii autem peritiam juris in primis commonstravit, edito sat grandi *Decisionum Sacre Regiæ audientiæ causarum Civilium Regni Aragonum, Discursu theorico & practico compactarum volumine, quod Cæsaraugustæ primam adspexit lucem 1598. in folio, recusumque postea est*

Mar-

τ) In Biblioth. Hisp. nova Tom. I. pag. 624. a. med.

v) In Historias Ecclesiasticas y seglares de Aragon Tom. II. Lib. V. cap. 46. pr. pag. 559. a.

φ) In Biblioth. Juridica pag. 27. col. 2. in fin.

χ) In Biblioth. Hisp. nova Tom. II. pag. 86. col. 1. med.

Marpurgi Cattorum apud Paulum Egenolphum, 1601. in folio. *Lipenius* equidem ϕ) alius meminit editionis Francofurtensis anni 1600. in folio, sed eandem, cum Marpurgensi illa credimus, seductumque *Lipenium* forsan aut à Draudio, aut nundinario Francofurtensi Librorum Catalogo. Meminit & *Antonius* noster χ), alterius Auctoris nostri operis, quod *sub propugnaculi pro Gymnasio urbis Oscensis* titulo edidit, pro evitando scilicet præjudicio, quod huic scholæ, nova si erigeretur *Cæsaraugustæ* Academia, creabatur, opusque illud ad eos, quorum curæ res est, auctorem direxisse refertur, additque pro *Cæsaraugustanis* reposuisse *Monteri* huic aliud *Joannem Gasparum Ortigas*, *Cæsaraugustanum*, *Legum Doctorem* & in patria *Professorem*, *Curixque* post *Regiæ Judicem*, hujus inscriptionis opus: *Patrocinium pro inclyto ac florentissimo Cæsaraugustano Gymnasio, adversus contradictiones Academia Oscensis, propugnaculumque Oscensis Scholæ Cæsaraugustæ anno 1586. in 4to. conferantur de hoc Ortigas Didacus Murillo ψ), Michael Baptista ω), & Vincentius Blasco de la Nuza. α)*

§. XXV.

Alter non minus celebris *Decisionum Aragoniæ* adnotator est *Franciscus Hieronymus de LEON* *Valentinus*, ideoque nobis, cum ad patrias ejus *Leges* ventum erit, quas illustrandas quoque sibi sumsit, prolixius celebrandus. Heic solum locum meretur ejus, quem *Valentini Senatus Decisionum* duobus *Tomis*, tertii loco, adjecit, *Liber Diverfarum causarum*, que in *Supremo Aragoniæ Concilio actitata sunt*. *Valentix* apud *Silvestrem E-sparza* 1664. in folio.

Quin tertium his addere non veremur *Joannem Christophorum de SUELVES*, *Aragonensem* patria, ac celebri *Cæsaraugustana* tum in *Academia* discantium, tum in foro *Causarum Patronum*; Circa idem enim cum prioribus argumentum versantur, quas edidit, *Decisiones* typis *Cæsaraugustanis* annis 1641. & 1642. duobus voluminibus impressas, quas in

ψ) In lib. *Excelencias de Zaragoza* Tract. 2. fol. 448. col. 1.

ω) In lib. *de la vida de la Madre Isabel de sancto Domingo Carmelita de scalza*, *Coadjutora de la Sancta Madre Teresa de Jesu, fundadora del Convento de San Josef de Zaragoza. Cæsaraugustæ 1654. in 4to. Fuit hic Lanuza Ordinis S. Jacobi Eques, primo Cæsaraugustæ in patria Juratus, ut vocant in Capite, post Secretarius in Supremo Senatu, & tandem Protonotarius Regni à Phil. IV. Rege constitutus, obiitq; anno 1659.*

α) Tomo II. de las *Historias Ecclesiast. y seglares de Aragon* Lib. V. cap. 47. fol. 561. col. 1.

insecutum eodem 1642mo anno aliud est opus, *Semi-Centuria Consiliorum*, inscriptum ibidemque editum, *Antonio β*) tette. Occasione Consiliorum Juris, quorum jamjam meminimus alius nobis subvenit memoria non inferioris inter Aragones subsellii Jcti, *Ludovici* puta de *CASANATE*. Francisci civis Turiasonenfis (ubi natus noster) Filius fuit, Legumque scientiam (ut disertis utamur *Antonii γ*) verbis] eo successu perdidit, alacritate atque præstantia ingenii subnixus, ut post umbratiles scholas in forum veniens, æquumque proferendi se & Hispanis simul omnibus commendandi theatrum sortitus Madritensem Curiam, iis etiam minime locum cesserit, qui doctius cæteris atqve facundius causas tuerentur. Quare Fiscis rationibus bene consulturi Aragonensium Rerum Senatus Patres commendavere eum Regi ante alios, quem harum patrociniopraeficeret. Darocensem quoque Archidiaconatum Cæsaraugustanæ Ecclesiæ ab eodem Philippo III. Rege obtinuit. Laborum suorum fructus publicos aliquot voluminibus *Consiliorum & Responsorum Juris* porrigere in animo habuit, an autem præmatura mors, an laborum nimius cumulus meditata illa interceperit, satis compertum non habemus, id certe scimus, non nisi primum eorum adspexisse lucem Cæsaraugustæ 1606. in folio. Equidem *Lipenius* nos, recusum quoque hoc primum volumen Francofurti 1610. & iterum 1646. in folio fuisse, edocet δ).

§. XXVI.

Denique & heic jure sibi postulat locum illustris meritis Vir, *Don Christoval* seu *Christophorus CRESPI de VALDAURA*. Valentix ortum debet, lucem ipso seculari millesimo sexcentesimo anno primam adspexit, Eqves, Claviger & Assessor Generalis Equestris Bæ. Mariæ de Montesa Ordinis fuit, Advocatus primum in patria Fiscalis, post Senator ibidem, dein in Supremo Aragonico Madriti Senatu Regens, tandemque Consiliarius Philippi IV. Regis, & ab eo in *Don Matthia de Vaierola & Cavanillas* locum Vice Cancellarius Regni Aragoniæ constitutus anno 1652. quo in munere, multæ ejus doctrinæ, summæ integritati, altissimæ prudentiæ, atqve innocentissimis moribus, ut *Antonius ε*) loquitur, debito

○

diu

β) In *Biblioth. Hisp. nova Tom. I. pag. 515. a. med.*

γ) *Ibidem Tomo II. pag. 22. b. med.*

δ) In *Biblioth. Juridica tit. Consiliorum Juris; conferatur Elogium Casanate nostri apud Vincentium Blascum de Lanuza Tomo II. Historiarum Aragoniæ Lib. V. cap. 45. pag. 558. col. 2. med.*

ε) In *Biblioth. Hisp. nova Tom. I. lit. C. pag. 186. col. 1.*

diu & anno adhuc septuagesimo 2do seculi jam præterlapsi floruit, quippe cujus die 22do Februarii è vivis excessit, unus tunc ex Regni Gubernatoribus, Caroliqve II. p. m. Regis minorennis Tutoribus. Summis illustrem hunc Themidos patrix antifitem laudibus exornant in primis Doctör *Don Frey Hypolitus de Samper*, Canonum in Universitate Valentina Professor, ac Regii Collegii ibidem Reçtor, ut & Prior Ecclesiæ S. Georgii in erudito, quod *de Ordine Montefano* edi curavit opere §), *Didacus Josephus Dormerus*, in additionibus suis ad *VStarrozium* n), *Nicolaus* noster *Antonius* §), qui conferri merentur.

§. XXVII.

Restat nunc, ut Fori Aragonici præcipuos quoque paucis verbis enumeremus Daduchos. Sat nota Practicis est *Petri MOLINOS*, Aragonii *Practica Judiciaria del Reino de Aragon*, quæ Cæsaraugustæ prodiit anno 1575. in 4to. *Antonio* teste, sed *Lipenius* eam in folio asserit editam. Quod opus haud inutiliter illorum teritur manibus, licet ob vetustatem, frequentesque in praxi vices multa in eo desiderentur. Ante *Molinos* adhuc tempora floruit *Michael FERRER*, Cæsaraugustanus, Curix Barcinonensis Senator, qui *Methodum sive ordinem procedendi judicarium secundum Foros Angonia*, Cæsaraugustæ imprimi curavit anno 1554. in 4to. ejusque adhuc inferius, cum ad Catalanorum Decisiones Juridicas erit ventum, iterato fiet mentio.

§. XXVIII.

In primis autem de Foro Aragonico bene meritus est ob egrégia, quibus ejus praxin illustravit, scripta, *Petrus Hieronymus CENEDO*, Cæsaraugustanus, Juris Canonici, *Antonio* i) teste, consultissimus, Poëta quoque venæ non vulgaris; Canonici & Prioris seu Præfeti Ecclesiæ, Sanctæ Mariz *del Pilar* Cæsaraugustanæ munus, dum vixit, obiit, præstanti

§) *Hoc titulo: Montefa illustrada, origen, fundacion, principios, institutos casos, progressos, jurisdicción, derechos, privilegios, preeminencias, dignidades, officios, beneficios y heroes y varones illustres de la Religion militar de nuestra Señora Maria de Montefa y San George de Alfama. Valentia apud Hieronymum Vilagrassa 1669. in folio, duobus voluminibus: Tomo I. Parte I. num. 427. & Tom. II. parte 3. num. 400. 703. 734. 930. 962. & Parte 4. num. 403.*

n) *Loco jam sup. cit. nempe Lib. III. cap. 9. §. 4. pag. 300. col. 2.*

§) *Loco jam e) citato.*

i) *Biblioth. Hispana nova Tomo II. pag. 160. fin.*

stanti Vir iudicio ac doctrina, ut testantur, quas juxta cum aliis ingenii monumentis ineditas reliquerat, *Præctica quæstiones Canonica & Civiles*; posthumum tamen hunc fœtum luci exposuit publicæ Hieronymus Cenedo, Auctoris frater, Ordinis Prædicatorum sodalis, eidem ex schedis Nostri manuscriptis adjiciens *Centuriam singularium Juris, hoc est, propriam interpretationem quamplurium præpositionum, adverbiorum & dictionum Juris*, in qua dictiones aliquas Hieronymus ipse ex propria penu addidit. Prodiit integrum hoc opus Cæsaraugustæ Joannis de Lanaja typis anno 1614. in folio. Scripsit quoque auctor noster deductionem quandam juridicam pro Syndici Ecclesiæ suæ sede in Comitibus prope Metropolitanum Cæsaraugustæ; quod opus supra, ubi de Comitibus egimus, eoque pertinentes recensuimus Scriptores, referendum est, tituloque gaudet tali: *Alegacion sobre el derecho de assentarse y votar en Cortes el Syndico de la Iglesia de Nuestra Señora del Pilar inmediatamente despues del de la Metropolitana de Zaragoza.* Ibidem 1605. in folio.

§. XXIX.

Adhuc restat, quem silentio præterire nefas duco, nobis memorandus ob argumentum Comitiorum Regni Aragoniæ, quod peculiari illustravit opere, *Fr. Gaspar PRIETO*, Burgensis, Mercenariorum sodalis, Algerensis primum in Sardinia, post Elnensis in Catalonia Episcopus, ac Ordinis sui Generalis Præfectus, Vir pietatis & largitionum in pauperes laude apud suos clarus; quin & Sardiniam aliquando pro Rege gubernavit. Hic enim *Allegaciones duas in materia celebrationis Comitiorum Regni Aragonia, qua Cortes generales audiunt, pro Philippo Rege IV. in folio edi curavit* x). Sed nec id reticendum puto, Cancellarii Regni Aragoniæ munus peculiari tractandum sibi sumfisse libello *D. Didacum Antonium FRANCES de VRRVTIGOITI*; Cæsaraugustæ is ortum debet urbi, Salmanticæ Juris scientiam hausit, Doctorque creatus est. In patriam dein reversus, trium fratrum exemplo ad dignitates Ecclesiasticas pontificiumque properavit culmen, creatus quippe primum Decanus & Canonicus Turiasonenfis, post Darocensis Archi presbyter in Cæsaraugustana metropoli, ut & Regii Nosocomii Governator, Cancellarius, Competentiarumque, ut vocant, Judex, tandemque Balbastrensis Episcopus, die 14to Februarii 1656. constitutus. Illustri ergo dignitate hic Vir etiam meritis in Rempubliam illustriorem se reddidit, inter alia, quæ fori Theologici, Ca-

x) Nicol. Antonius, *Biblioth. Hisp. novæ Tam. I. pag. 406. b. med.*

noniciqve Juris sunt, scripta, tractatum edendo de Competentiis Jurisdictionis inter curiam Ecclesiasticam & secularem, & de officio Cancellarii Regnorum Coronæ Aragonicæ, qui liber prodiit typis Lugdunensibus, sumptibus Philippe Borde & sociorum anno 1667. in folio, Antonio teste λ).

§. XXX.

Ultimo demum loco perquam commode heic recensere possemus Petri de Belluga, Valentini, *Speculum Principum*, quippe quo Aragoniæ in primis juridica & politica pertractantur negotia. Verum, cum curiosior omnino Belluga noster circa foros ac privilegia patriæ, puta Valentini Regni, quam universa Coronæ Aragonicæ jura & dignitatem tuendam fuerit, & merito ei inter Cives suos locus erit, &, cum ad Valentini Regni Jctos deventum erit, prolixius de eo differemus. Reliquos & minoris pretii Auctores qui sparsim in suis operibus de juridicis ac politicis Aragoniæ rebus fuere commentati, consulto heic omittimus, ne Leges libelli modestiæqve transgredi videamur. Coronidem ergo nostræ de Aragonicis Legibus dissertationi imponat JOSEPHVS de POZUELO, Aragonius ipse, qui & munus Tabellionum, qui Juridicis patriæ conventibus suam operam præstant, examinandum peculiari sibi libello proposuit, cui titulum hunc præfixit *de institutione Tabellionum secundum Foros Aragoniæ*, eumqve typis promulgari curavit, Cæsaraugustanis anno 1589. in 4to. Sed hæc sufficiant de Aragonibus.

SECTIO IX.

DE

CATALANORVM
LEGIBUS.

§. I.

AD Cataloniæ ergo progredimur Principatum, illustrem satis Coronæ Aragonicæ unionem, quibusqve ille à Gothorum inde tempore in hunc usqve diem gavissus Legibus fuerit, accuratius paulo indagabimus.

Ste-

Steterat & heic Legibus Gothorum suus honos, usque dum Celebrissimus ille, rebusque præclare gestis immortalem meritis gloriam, Barcinonensium Comes, Xlmus ordine, *Ramon Berenger*, seu *Ranimirus Berengarius Senior*, vulgo *elviejo* dictus, cum uxore sua *Almoide* illas protenus Aragonum ad exemplar antiquaret, & Vñaticos sive Jus municipale, quo hodiernum utuntur ejus Principatus cives & subjecti, stabiliret. Ut originem & historiam rei gestæ ordine exponamus, primario *Francisci Diago*, Ordinis Prædicatorum Monachi, & primarii Professoris Theologiæ Barcinonensis, qui omnium optime exactissimeque veterum Barcinonensium Comitum facta & res gestas peculiari opere, congregavit (µ), insistemus vestigiis, reliquorum post Auctorum suffragia ordine subjuncturi.

§. II.

Sic autem ille (ν): Oborto post Nicolai II. Pontificis Romani mortem schismate, electoque, tum *Cadolo Parmensi* Antipapa suffragiis Episcoporum Longobardiæ, *Alexandro* autem II. in Concilio Mantuano rite electo, (anno 1065. id evenit) hic Legatum seu Nuncium, ut vocant, in Hispaniam misit *Hugonem Candidum*, Cardinalem Sancti Clementis jam sub *Leone IX.* creatum. Hic ergo Aragoniam ingressus Concilium, instantibus *Ranimiri I.* Regis precibus, celebravit Jacenti in Urbe, in eoque abrogatis Officio veteri, Missaliqve & Breviario Gothicis, quæ eo usque viguerant, Romanisque receptis ritibus, Romam repetiturus *Cataloniam* peragrabat. Exceptus illic à *Ramone* seu *Ranimiro* nostro *Berengario*, ubi res in Aragonia à se gestas eidem enarraverat, *Almoide Comitissa*, quæ ex Gallia Regno ortum ducebat, assveta officio Romano, Gothicique pertæsa, precibus perfvationibusque crebris Comitem impulit, ut Aragonum ad exemplar, Gothicos quoque ritus valere juberet, Romanosque in illorum subrogaret locum. Celebratur mox Concilium solemni ritu coactum *Barcino*, ac unanimi Patrum illius consensu Gothica Romanis sacra permutantur, inprimisque cautum tunc est, ne clericis uxoratos esse, ut à *Vitiza* inde Gothorum Regis temporibus mos viguerat, amplius liceret.

§. III.

Post sacras illas noviter latas Leges ac Constitutiones, etiam de.

(µ) *Historia de los victoriosissimos Condes antiguos de Barcelona, ibid. impressa typis Sebastiani de Cormellas 1603. in folio.*

(ν) *Lib. II. cap. 57. toto fol. 119. seq.*

Legum Gothicarum actum est abrogatione. Antequam ergo Concilium discederet, Comitatus seu Cortes fuere indicta Barcinone habenda. Proposita in illis res à Comite applausu omnium excepta est, statimque electi XXI. Viri é primoribus, qui novum Legum systema, selectis ex Gothorum Romanorumque Legibus, quæ meliores videbantur, conderent. Operæ pretium esse puto, 21. illorum sapientum nomina, prout in antiquo *Vsfaticorum* volumine, (cum Commentariis *Jacobi de Montejudaico* impresso Barcinone anno 1544. in folio) extant, heic apponere. Fuerunt nempe:

Ponce Viz. conde de Girona, seu Vice Comes Gerundæ.

Ramon Viz. conde de Cardena.

Udalardo seu Hidaraldo Viz. conde de Bas, quem alii ξ), sed minus recte, Vice Comitem Barcinonis putant, à quo omnino, licet ἐμῶνυμϞ noster, longissime abest.

Gondebaldo de Besora, seu *Gombal*, ut alii.

Miron Guilaberto.

Aleman du Cervellon, seu *Guemo Aleman*, ut alii ο).

Berenguer Amat de Claremont, seu *Bernaldo Amat de Claremonte*, ut *Zurita* audit.

Raimundus de Moncada.

Amat Inigo, à *Zurita* omissus.

Guillermo Bernardo de Queralt.

Aonaldo Myr seu Miron de Tost, *Castri Agerensis expugnator*.

Hugo Dalmas seu Dalmacio de Cervera.

Arnaldo Miron seu Arnalt Myr de Sant Martin.

Guillermo Dapifer,

Jofre Baston

Renardo Guillen

Guilaberto Guitarado

Umberto de Sesagudes

Guillermo Martin

Bonfill Martin

Guillermo Borrel, *Judex*.

Hos septem protenus omisit *Zurita*, sed *Diago* eos recensuit omnes.

§.IV.

ξ) *Zurita Anales de Aragon Lib. I. cap. 16. fol. 20. col. 4.*

ο) *Stephanus de Corbera in lib. Vida y hechos maravillosos de Donã Maria de Cervellon, llamada Maria de Socos, professa de la orden de Na. Sa. de la merced, con algunas antiguedades de Cataluna. Barcelona apud Petrum de la Cavalleria 1629. folio, cap. 12. pag. 30. col. 1.*

§. IV.

Illi ergo tantum perfecere opus, *Vfaticosque* seu *Vfages*, quo nomine Leges Catalanorum veniunt, condidere idque anno 1068. factum fuisse pluribus argumentis *Diago* noster integro capite evincit. Nimis prolixa res est, reliqua, quæ in iisdem Comitibus fuisse acta testantur rerum illius gentis scriptores, recensere, imprimis cum longius à Scopo, quo tendimus, aberrant. Non possum tamen, quin nudam faciam mentionem Divisionis Cataloniae in 9. Episcopatus (septem hodiernum super sunt) totidem Comitatus, Vice Comitatus, Baronias, Nobilitates & Valvassorias totidem, quam eodem tempore factam à Ranimiro Berengario Comite unanimi ore asserunt Historici patrii quamquam exigua hæc omnia fidem apud me inveniant. Sed, ut Auctores, qui hæc suppeditant, enumerem brevibus, consuli hoc super argumento possunt in primis jam laudatus *Franciscus Diago* π), *Petrus Tomich*, magnæ apud suos laudis ob investigationes patriarum antiquitatum sedulas & eruditas, qui tamen, quod divisionem illam Cataloniae in Kalendas Novembreis anni 791. & Caroli M. tempora rejicit, à *Diago* nostro refutatur; *Michael Carbonell* haut minori elogio dignus in Chronica patria Sermone prisco Catalano scripta, Magnus *Zurita* tum in Annalium, tum in Indicum latinorum opere e), ubi in Æram 1078. seu annum Christi 1040. hæc facta rejicit. Sed operæ pretium, ipsiusmet audire verba. Hugo S. R. E. Nuncius Apostolicus in Hispanias Legatus, Barcinone provinciale munus rerum sacrarum administrat, eoqve assidente Raimundus Barcinonensis proceresque Cataloniae ex Gothicis Legibus, quibus fora & judicia in terra Cataloniae indici & constitui superioribus Seculis consueverant, & in Castellæ & Legionis ditionibus Reges jura statuebant, quas Ferdinandus Rex Ranimiri frater confirmaverat in sua ditione, aliquas tollunt, & exceptionibus leniores efficiunt, novasque condunt, easque, quod usu cottidiano, communique consuetudine, quæ vim Legis obrinet, collocarentur ac sancirentur, USATICA appellavere. Idem *Zurita* illic perstringit *Tomichii* de *Augerio Catalone* s. *Otger Catalan* & novem proceribus tempore *Caroli Magni*, inque novem tunc variarum dignitatum classes distributione Cataloniae commentum, & reliquis, qui ejus rei gloriam *Berengario* nostro attribuunt, calculum adjicit.

§. V.

π) *Historia de las antiguos Condes de Barcelona* cap. 58. & 59. lib. II. pag. 120. seq.

ρ) *Lib. I. ad ann. 1040. pag. 25. med.*

§. V.

Iisdem & adjici merentur, *Petrus Antonius Beuterus*, gravis universæ æque Hispaniæ ac patriæ Valentiniæ Historicus (σ), *Stephanus* quoque *de Corbera* tum in vita D. Mariæ de Cervellon (τ), tum in egregio opere *Cataluna Illustrada* inscripto, & post Auctoris obitum edito Neapoli per Josephum Gomez de Porres Pro-Regis ibidem Sacellanum typis Antonii Graminani 1678. in folio υ), ubi vocabulum *Vsfages* à Gallico *Vsfages* haut inepte deducit. Sed digne præ reliquis & ex professo argumentum hoc tractavit Fr. *Andreas Bofch*, in cujus laudes inferius licebit evagari φ), Fr. *Gabriel Augustinus Rius* Barcinonensis Lector Magistralis, ut vocant, Ecclesiæ Metropolitanæ Tarraconensis, Professor Theologiæ in eadem Academia ac Visitator Provincialis Ordinis Eremitici regulæ Sancti Augustini in Regnis Coronæ Aragonicæ in Libro, quem motuum Gallicorum ergo scripsit & hoc titulo: *Espejo de Cataluña, Cristal de la Verdad* edi curavit Cæsar Augustæ apud Petrum de Lanaja & L. Amarcà 1646 in 4to χ), ut reliquos Universalis Historiæ Conditores, *Gari-bayum*, *Marianam*, aliosque, quos singulatim heic recensere super vacaneum ducimus, taceamus.

§. VI.

Huic Vsfaticorum systemati sensim dein accessere Constitutiones & Acta Comitiorum, Pragmaticæque Sanctiones, quæ omnes habentur in corpore Juris municipalis, quod pluribus voluminibus continetur, continetque secundum illorum in X. digestum libros, solas fere pragmaticas Comitum Barcinonensium extra Comitum sparsim latas; tertius vero, & reliqui, quorum certus non est numerus, Acta, ut diximus Comitiorum, sequenti tempore lata complectuntur. Id enim notatu est dignissimum, nullam universæ Hispaniæ esse regionem, quæ tantis gaudeat libertatibus, ac Cataloniam nostram. Ipse enim *Raymundus Berengarius Vsfaticorum conditor* blande suos admonet subjectos in *Vsfatica* Judicia Curie, his verbis: *Judicia Curie & Vsfatici gratis debent esse accepta, & secuti, quia non sunt missi nisi propter severitatem Legis (gothicas eo innuit Leges.)* Sed ulterius progressi ejus fuere successores, dum li-
bera

σ) *Historia de España* Lib. II. cap. 15.

τ) *Cap. 12. pag. 30.*

υ) *Lib. I. cap. 16. pag. 74.*

φ) *In Lib. Sumari Index dels Titols de honor de Catalunya* Lib. 3. cap. 13. integro.

χ) §. 24. toto pag. 100. seqq. & §. 35. num. 5. seq. pag. 168. seqq.

bera, quæ Jure Majestatis ac Dominiî supremi ipsis competeat solis, Leges ferendi potestate sponte se abdicarunt, illamque in Comitia Statuum principatus rejecerunt. Factum id à Rege Petro Aragonum III. Catalanorum II. in Barcinonensibus Decembri mense anno 1283. celebratis comitiis, prout id edocemur à *Zurita* ψ), *Thoma Mieres* ω), *Marquilles* α), *Gabr. Augustin Rius* β), *Steph. Corbera* γ), reliquisque jam superius citatis. Illic enim expresse Rex hic sanxit, prout in *Constitutionibus Catalanicis* δ) habetur, quod ipse & successores sui intra Cataloniae fines Comitia celebrare in posterum tenebuntur, in iisque consilio & consensu Prælatorum s. Cleri, Baronum, Nobilium, Civitatumque & Universitatum, de regiminis statu Legumque ordinatione tractare debent. Quin & eo usque illud extendit, quod nec Comitia ipsa convocare possit, nisi ex causarum prægnantium concursu; factum hinc, adnotante *Thoma Mieres* δα), ut soluta fuerint Comitia Dertufana, à Maria Regina indicta, cum non nisi metus belli Gallici causa coactionis eorum esset.

§. VII.

Commode, cum heic Comitiorum, eorumque solemnibus per Petrum II. Regem foundationis facta mentio, de eorum statu hodierno, modoque celebrandi edifferendi nobis quædam sese offert occasio. Ante Petri II. tempora, *Antonio Oliba* teste ε) non erant distincta Brachia (ita enim vocant tres principatus Status) Universitatis Cataloniae, ut in præfenti, ubi Comitiorum Senatus tribus constat brachiis, Ecclesiastico nempe, Militari & Regio. Ecclesiasticum constat Archiepiscopo Tarraconensi, & octo Episcopis, Barcinonensi, Ilerdensi, (seu de Llerida), Dertufano (sive de Tortosa), Gerundensi (de Girona), Vicensi (de Vicque), Vrgellensi, Elnensi nunc Perpiniensi, & Solsonensi, Abbatibus item, & Capitulis Cathedralium Ecclesiarum, Priori Ordinis Sancti Joannis per Catalaniam, Prioribus Capitulum, & Commendatariis Ordinis Equestris Sancti Joannis. Militare Brachium seu Status

P

com-

ψ) *Anales de Aragon Tomo I. Lib. IV. cap. 40. fol. 267. col. 3.*ω) *Collatione 2. in Curiam Barcinonens. cap. 17.*α) *In Vfsaticam: Cum Dominus. fol. 20. col. 4.*β) *Espejo de Catalana §. 35. & 36. pag. 170. seqq.*γ) *Catalana illustrada Lib. I. cap. 16. pag. 75. princ.*δ) *Volum. I. Lib. I. Tit. 13. Constitut. 1.*δα) *Collat. 2. in Cur. Barcinonens. Petri II. cap. 26. num. 4.*ε) *In Vfsatic. alium namque de Jure Fiscî cap. I. num. 15.*

complectitur Duces, Marchiones, Comites, Vice-Comites, & Barones, Nobiles ac Equites, qui Vasallos in Catalonia possident. Brachium autem Regium continet omnes Universitates seu Civitates & municipia Regi aut Principi immediate subjecta, quæ in persona Syndicorum in Comitibus comparent, ut hæc omnia fusc deducunt *Ludovicus Peguera* ζ), *Jacobus Calicius* η), *Anton. Oliba* θ), *Guilielmus à Vallesca* ι), *Andreas Bosch* κ), *Josephus Bellicer* λ), aliique innumeri. Sed & illud addi meretur, cuique illorum Brachiorum suum asservari Archivum, id quod Auctor *de la Proclamacion Catolica* μ) quidem jam à Ludovico Pio Imperatore, cum Barcinonensibus seu Catalanis jura & libertates suas sanctione pragmatica corroboraret, fuisse institutum asserere conatur, sed ob id merito vapulat *Gabriel Augusto Ruis* in *Espejo suo de Catalana* ν), qui consulendus omnino super eo est, & expresse *Ferdinando II.* seu *Catholico* id deberi, qui in Comitibus Montifonensibus anno 1510. expressa sanctione, cujus principium *Estatuimos y ordenamos*, id ordinavit, affirmat, conf. *Constitutiones Catalanicas ipsas* ζ).

§. VIII.

Plura heic de forma modoque Comitiorum hujus Principatus in medium asserre, latiusque evagari nos prohibet & nimius à Scopo, quo collimamus, recessus, & copia Auctorum, qui penitus hæc jamdudum rimati fuere, & ad nauseam usque in suis operibus recoqvunt.

In

-
- ζ) *In Practica sua celebrandi Curiam, cap. 5.*
 η) *In Extravagat. Curiar. cap. 6. cui adde Marquilles in Vfat, cum Dominus fol. 20. colum. 4.*
 θ) *In dictam Vfatiam, alium namque.*
 ι) *In Vfatiam, Judicium in Curia datum.*
 κ) *In Titols de honor de Catalunya Lib. V. cap. 10.*
 λ) *In Idea del principado de Catalana, inferius recensendo, passim.*
 μ) *Liber hic ad Regem à Senatu Barcinonensi in motibus illis anni 1640. apologetici loco scriptus, & à Ruis aliisque refutatus fuit, (prodiit vero hoc tit. Proclamacion Catolica à la Magestad piadosa de Philippe el grande, por los Consellers, y Consejo de Ciento de la Ciudad de Barcelona, anno 1640. in 4to 260. paginarum.) pag. 197. §. 24to.*
 ν) *In §. 36. num. 3. 4 5. pag. 172. seq.*
 ζ) *Volumine I. Tit. 13. Constitut. 13. ubi dicitur, acta brachii Ecclesiastici asservanda esse in Archivo Metropolitana Tarraconensis, militaris in Deputacionis generalis, & Regii in Archivo Civitatis Barcinonensis.*

In orbitam ergo ut revertar telamque, quam texere cœpi, Vsfaticorum absolvam, notandum est, post Raimundi Berengarii tempora sub Regibus Aragoniæ admodum adauctum Legum seu Vsfaticorum fuisse corpus, inprimis sub Jacobo seu Jaimo I. Rege, de quo animadversum est o) ipsum sub initium anni 1240. ad Comitum Prælatos, Barones, Nobiles & Universitates, seu urbium oppidorumque Syndicos convocasse Barcinonem, in illisque permultas ac salutare sanxisse & condidisse Leges ac statuta. Tantæ etiam sanctimonix religionisque & Regibus & subjectis sunt illæ Leges, ut, (quod singulare ac notatu dignum est) Bernardus Asebot seu de Scot (Auctor *σύγχευ* & Historicus illorum temporum à Raphaelè Cervem nuper in Castellano sermonem versus Barcinoneque apud Sebastianum Cormellas 1616. in 4to hoc editus titulo: *Historia de Catalana, de las empresas bechas en sutiempo (De Scot) por los Reges de Aragon hasta la muerte de Don Pedro el Grande*) affirmet, de Petro III. cognomento Magno, Aragonum Rege ei, cum plures inter Constitutiones Legesque Catalanorum haberi cerneret minus proficuas utilesque subjectis, easdemque vel abrogare vel emendare conaretur, universam sese opposuisse, armataque manu Regem se aggressuram comminatam fuisse Cataloniam, in tantum ut & cœpto tunc (quod circa A. C. 1277. evenerat) desistere cogeretur, testantur tamen Zurita π) æque ac Corbem ρ) quibus hæc debemus, eundem Regem postmodum in Comitibus Barcinone anno 1284. celebratis, quæque à medio Decembris ejus anni inde ad medium usque Januarii anni sequentis duravere, Catalanis omnes & singulas Leges ac Constitutiones, prout à prædecessoribus suis latæ sancitæque erant, confirmasse, novasque iisdem adgregasse utiles, ac privilegia gratiasque eximias, quas Catalanorum in Regem studium meruerat, eis irrogasse.

§. IX.

Singulatim & auctoritas Fororum Legumque Catalanix ex eo apparet, quod, ut omnes Catalani Jcti loquuntur, Reges seu Principes eas ex pacto cum subjectis inivere, ipsisque eas transgredi omnino nefas esse ducatur, vocarique ob id *Leyes pactadas*, quin & idcirco eis homagium fidesque solenni ritu à Catalanis ante non præstatur, quam consveta formula eas sancte observatum custoditumque nec unquam violatum iri Juramento caverint. Quod jusjurandum cum Pe-

o) Zurita *Anales de Aragon Lib. III. cap. 36. fol. 155. col. 4.*

π) *Idem Lib. IV. cap. 5. in fol. 231. col. 3.*

ρ) *Catalana illustrada Lib. I. cap. 16. fol. 75. princ. & alii &c.*

trus IV. Rex præstare recusaret, & Catalani subjectionem ei obedientiamque denegarunt, nec ante eum agnoscere Regem voluere, quam privilegia Legesque, ut ajunt, jurasset, Zurita teste σ). Quin & jusjurandum illud quandoque iterato sæpiusque à Principe aut Rege exigitur. Exemplum ex Zurita τ) nobis ficit Corbera υ) de Ferdinando I. Rege, qui tribus distinctis vicibus jurare necesse habuit, primo, cum Leridam intraret urbem, dein Barcinone in æde cathedrali, tandemque in Comitibus, antequam subiecti fidem ipsi solennibus verbis adstringerent. Cum & novæ faciendæ sunt Leges, ab Universitate, seu Magistratibus Brachia vel status repræsentantibus illæ in Comitibus proponuntur, Regique seu Principi ad confirmandum traduntur, prout à sæpius jam citatis Auctoribus edocemur.

§. X.

Sed satis jam de his, reliquum est, ut hodiernam Vsfaticorum Constitutionumque faciem intueamur. Monitum jam supra fuit §. 6. duo esse volumina Constitutionum, quorum primo Vsfatici Raimundi Berengarii, altero Comitum Regumque posteriorum temporum sanctiones, sparsis vicibus extra Comitibus latæ, continentur; nunc id addimus, tertium etiam haberi illarum Constitutionum volumen, in quo autem, teste Auctore *de la noticia universal de Catalana* ϕ) solum superflua, antiquataque & correctæ Leges, quæ omni robore ac vigore destituuntur, sunt contentæ. Restat ergo solum adnotare Codices manuscriptos æque ac typis impressos illarum Constitutionum, ad earumque dein progredi Glossatores ac Commentatores, quorum haut exiguus certe est numerus. Primum autem impressa typis Vsfaticorum recensere placet exemplaria. Prodiere nempe illi, Antonio Verderio χ) teste, diversis temporibus editi Barcinone in folio, duobus Tomis; quin ipse aliquando me vidisse memini easdem sermone Catalanorum vernaculo impressas Barcinone, anno, si recte memini, 1588. in folio.

§. XI.

σ) *Anales de Aragon Lib. VII. cap. 28. fol. 116. col. 4. seq.*

τ) *Parte III. Lib. XII. cap. 9. fol. 81. col. 1.*

υ) *Catalana illustrada Lib. I. cap. 16. fol. 76. princ.*

ϕ) *Qui literis initialibus nomen suum consignavit (ita: B. D. A. V. Y. M. F. D. P. D. N. Liber autem contra Hispanos in motibus illis Gallicis in Catalania anno 1640. scriptus est in 410 paginarum 216.) cap. VII. pag. 46. med.*

χ) *In Supplemento Bibliotheca Gesneriana lit. C.*

S. XI.

Manuscriptos quod attinet, primo nominari meretur loco, quem Lutetiæ Parisiorum olim indultu Nobilissimi Domini Clementis, Regiæ Bibliothecæ Custodis, vidisse me recordor in folio, literis sat antiquis descriptum, quique in Catalogo Manuscriptorum habetur, ni fallor, numero 10004. Sed integrum placet eorum heic exponere thesaurum, qui in illustrissimi & immortalis memoriæ Viri, *Antonii Augustini*, Tarracoenisium Archi-Episcopi curiosissima Bibliotheca olim reconditus fuerat, prouti ex Catalogo ejusdem, libro rari pretii, depromere eundem licuit. Numero 408. inter Manuscripta latina inibi extat Codex Vfatiorum Raimundi Berengarii, Barcinonis Comitis, cum glossis Auctoris incerti, quarum, quæ prima est, incipit: *Homicidium. Si quis requisierit Senioremem &c.*

Constitutiones pacis & treugæ.

Aliæ variæ constitutiones Regum in diversis Curiis editæ.

Consuetudines Feudales inter Dominos & Vasallos.

Quomodo fiat Batalla.

Constitutiones & Privilegia Civium Barcinonensium. Cum Jacobi Calveti & Guilielmi de Vallesicca apostillis.

Liber est in membranis annorum 200. (tunc, cum Catalogus prodiret, quod factum anno 1587.) in folio.

Numero 402. Habentur inter alia Aragoniæ Regum & Comitum Barcinonis clausulæ Institutionum & Substitutionum, in libro chartaceo annorum tunc centum in folio.

Numero 409. Vfatice & consuetudines Cataloniæ, itemque statuta antiqua perpetua (ut dicunt) sermone patrio, in libro chartaceo annorum 200. in quarto.

Numero 410. Vfatice *Simili modo, an Princeps possit dare treugas inter inimicos*, expositum, cum sententia lata, à quibusdam iudicibus inter Jacobum Regem, & nobilem Raimundum Vice-Comitem Cardoniæ, anno 1252. sermone patrio.

Petri Regis super Vfatice *auctoritate & rogatu literæ patrio sermone.*

Variæ Constitutiones & Pragmaticæ.

Capita de hominibus propriis de Remensâ, & de bonis eorundem cedentibus.

Vsantiæ & consuetudines Civitatis & Diœcesis Gerundensis, à libris peritorum, & usibus observatæ utentium, ac in unum sub certis titulis collectæ à *Thoma Mieres*, Jcto inferius laudando. anno 1439.

Narcissi compendium inferius allegandum.

Reginæ Mariæ Constitutiones Barcinone, editæ in Curiis generalibus.
Quæ omnia continentur libro in charta annorum 150. in forma
folii.

§. XII.

Porro in iisdem Manuscriptis Num. 411. habentur: Constitutiones diversæ Regum, in quibus Privilegium populationis Civitatis Barcinonis, datum à Comite Berengario Raimundi folio, & Comitissæ Sencionis Comitissæ filia, æra MLXIII. Regis Roberti anno XXIX.

Vfatici cum Glossis, sine nomine Auctoris.

Jacobi de Monte Judaico Lectura infra recensenda.

Ildefonsi seu Alphonfi Regis de pace & treuga constitutio, quæ incipit *Humanarum &c.* cum glossis, quarum initium *Ecclesias, Ecclesie à Laicis in castellari non debent &c.*

Præter has glossas aliæ quoque extant illic additiones.

Variæ item Constitutiones in diversis Curiis latæ, cum postillis.

De Batalla judicata.

Petri Archi-Episcopi Tarraconensis Constitutiones Provinciales, & aliorum Archi-Episcoporum.

Gerundensis Episcopatus constitutiones Synodales quædam, & de Sacramento Judæorum.

Variæ constitutiones in diversis Curiis latæ ac editæ.

Interpretatio super Constitutione Regis Petri, *Princeps namque &c.*

Hæc omnia continentur libro in membranis annorum 200. forma
folii.

Num. 412. Constitutionum iterum Cataloniæ diversorum Regum volumen, in libro in charta, annorum 150. folio.

Num. 413. Petri Regis III. in generali Curia Perpiniæ Constitutiones, & Jacobi II. in Curia Gerundæ.

De Batalla Judicata, item varia notabilia circa contractus imprimis.

Vfatici à Comite Barcinonensi constituti, & variæ constitutiones Cataloniæ, & quædam privilegia civium Barcinonensium, in libro in charta annorum 200. folio.

Num. 414. Capita Curiarum, anni 1461. vernaculo sermone Capita concordia initæ inter homines rusticos de Remensa & eorum Dominos anno 1461. itidem sermone patrio. Cum aliis quibusdam Auctoribus, qui in Decreta commentati fuere, & in hoc volumine chartaceo annorum 100. in folio habentur.

§. XIII.

Et hæc sunt Manuscripta Vfsaticorum, quæ nobis hucusque indagare licuit, non equidem nescimus, nos quoque plura olim tum ipsosmet vidisse, tum citata in libris offendisse, sed eadem omnia heic recensere prolixum nimis, lubricæque interdum fidei, qua niti nos oporteret, esset, quare consulto illa omittimus & ad Glossas Commentariosque progredimur. Primum merito suo damus locum illustri nostro *Vitali de CANELLAS*, cujus laudem apud Aragones commeritam jam superius publicavimus, & inferius ad huc apud Valentinis rursus decantabimus. Apud omnes enim Coronæ Aragoniæ partes illustrem se Tribonianum sinit, Catalanis equidem, si *Didaco Morlanes* Jcto, & *Vstarrozio* (ψ) fides, Leges quasdam seu Legum Tabulas (foros dicunt) jussu auspiciisque Jaimi seu Jacobi I. Aragoniæ Regis præscripsisse fertur. Vidisse se easdem vernaculo Catalanorum sermone exaratas in schedis manuscriptis idem *Vstarrozius* asserit, ex quo & eadem repetit *Antonius* noster (ω).

§. XIV.

Præcipuum post *Canellam* locum ob varia, quæ super Vfsaticos meditatus est, Commentaria & glossas, sibi vindicat *Jacobus CALICIVS*, aut de *CALICIO*, seu ut *Marquilles* mox laudandus eum vocata), de *CALIS*. Oriundus is fuit ex Vicensi Catalanæ Urbe, hodie *Vicque* dicta, Equestris dignitatis Vir, Jctorumque sui ævi gentisque facile princeps, *Martino*, *Ferdinando I.* *Alphonso V.* Regibus charus posteriorisque hujus Consiliarius, & Fiscii Patronus, circa annum 1420. constitutus; Optime variis ingenii monumentis de patrio jure meritus est. Scripsit etenim *Commentaria in Vfsaticos Urbis Barcinonensis*, quæ anno circiter 1401. conscripta à se Auctor ipse in *Margarita Fiscii* inferius citanda innuit, ac una cum aliis *Jacobi à Montjudaico* seu de *Montjui*, *Jacobique* & *Guilielmi de Vallesicca* prodire typis Barcinonensibus edita, anno 1544. in folio. Item sequentia ejus Manuscripta habentur in Bibliotheca CLmi *Antonii Augustini*, Num. videlicet 424. *Commentaria in Vfsaticos Barcinonenses*, & tractatus de prærogativa militari ac de moneta, junctim in libro chartaceo annorum centum & ultra in folio; Numero 423. Ejusdem liber, quis dicatur *heres solidus*, & quædam alia de jurisdictionibus.

ψ) In Notitia Manuscriptorum quibus usus in notis ad Coronationes Regum Aragonia ab Hieron. Blanca editas, lit. V.

ω) In Biblioth. Hispana veteri Lib. IIX. cap. 7. §. 78. pag. 43. col. 1. fin.

α) In Præfatione *Manne sue super Vfsaticis*.

bus. Numero 421. *Ejus Tractatus de moneta, Extravagatorium Curiarum,* [quod scripsit post Curias Generales per Alphonsum Regem celebratas anno 1419. in Monasterio Sancti Cucuphatis de Valls, agitque de celebratione Curiarum seu Comitiorum hujus Principatus, ideoque Curiale seu Extravagatorium discrete audit Thoma Mieres mox laudando β). *E*-dicum hoc opus quoque separatim fuit Barcinone per Joannem Gordiolam anno 1556. in folio, Antonio Verderio γ), Antonioque δ), testibus] & *Tractatus de prerogativa militari* junctim in volumine chartaceo 100. & ultra annorum in folio. Numero 425. *Calicii Processus soni emissi Tractatus una cum titulis Libri multarum Constitutionum Vsfaticorum Barcinonensium exemplari, Constitutionibus Alphonst I. Regis de pace & treuga, Jacobique I. de Sacramentis Judaeorum, Constitutionibusque aliis varii generis Regum Aragonia, quarum postremae sunt Ferdinandi Regis Catholici, Barcinone editae anno 1494. quae omnia continet liber in charta annorum octoginta & ultra in folio. Notandum autem, per Sonsum emissum intelligi peculiare genus procedendi adversus delinquentes in Catalonia, scriptumque illum librum à Calicio, fuisse anno 1406. ipsumque ut & Directorium pacis & treuga postmodum prodiisse Barcinone typis Langobardicis absque die & Consule ε).*

§. XV.

Inter eadem Augustini Manuscripta porro habetur Num. 426. *Calicii Directorium pacis & treuga*, quod sub Martino Rege anno 1400. complevit, in illoque plures constitutiones, pragmaticasque sanctiones ac privilegia Catalanorum illustravit; Sequendo ordinem Jacobi Cardoni Vicentis (Civis sui) Patroni causarum haut incelebris; adjectae sunt additiones Thoma Mieres, Jcti CLmi, propria ejus manu scriptae, continenturque volumine in charta annorum 150. in folio grandiori. Numero 427. *Iterum Directorium pacis & treuga, de concordia Reginae Heleonoris & Cardinalis Convenarum ac Elucidarium Soni emissi* anno 1406. compositum habentur in charta libro annorum 100. in folio. Numero 428. *Iterum Directorium pacis & treuga cum Repertorio seu Inventario ejusdem & constitutionibus notatis ad hanc materiam pertinentibus, una cum Elucidario seu processu soni emissi, in libro chartaceo annorum centum in folio.* Numero 429. *Additiones super Directorio pacis & treuga, & postilla ac quaestiones conclusionesque Doctorum super eodem*

β) In Collatione 7ma cap. 1. num. 7.

γ) In Supplemento Bibliotheca Gesneriana lit. I.

δ) In Biblioth. Hisp. veteri Lib. X. cap. 1. §. 31. seqq.

ε) Vid. idem Ibid.

eodem processu pacis & treuga, cum variis pragmaticis de eadem materia, libro in charta annorum centum in folio. Numero 430. Calicii monetarium, privilegia militum de jure communi ac juribus Catalonia, de prerogativa militum, Curiale seu Extravagatorium Curiarum, omnia Calicii & forma sententie ferende à Judicibus & Provisoribus gravaminum in Curiiis generalibus electis, omnia libro in charta annorum centum & ultra in folio. Numero 431. Iterum Curiale seu Extravagatorium Curiarum, de prerogativa militari & viridarium militie, junctim in libro chartaceo annorum centum & ultra in folio. Num. 432. Calicii allegationes super facto luitionis inchoatæ contra Ecclesiam &c. una cum aliis libro chartaceo annorum 150. in folio. Hæc sunt potiora nostri Calicii, quæ Manuscripta possedit incomparabilis Antonius Augustinus. Opera autem hæc omnia, aut saltem maxima earundem pars lucem vidit publicam typis Lugdunensibus excusa anno 1556. in folio. Conferantur omnino, quæ de Calicio tradidere, Thomas Mieres, in Collationibus suis passim, Antonius Olibanus de Actionibus (?), aliique.

§. XVI.

A Calicio pedem proferimus ad Jacobum de MONT. JUR, MONT. JUINUM, seu de MONTE JUDAICO; Cognomen is sortitus est à monticulo seu colle prope Barcinonem urbem sito, castelloque & arce ad propugnandam illam munito, (veteribus, ut creditur, mons Jovis audiit, de quo Geographi Hispaniæ consulantur) eumque Jaimi seu Jacobi I. Regis Aragonum supparem, aut non longo post vixisse tempore, fama fert, quin & Antonius noster, alicubi se testatur η) legisse, Montjuinum hunc Dini Mugellani (ex primorum Jctorum numero unius) circa annum Christi 1400. fama insigni florentis fuisse discipulum Bononiensi in Universitate, ubi ille Professor Jura docuit. Maximum ejus operum, quæ posteris reliquit, est Commentarius seu Glosse ad Vfsaticos vel Consuetudines Barcinonenses, Typis illæ prodire publicis uno cum aliis Jacobi & Guilielmi de Vallesicca ac Jacobi Calicii, similis argumenti glossis Volumine, Barcinone apud Claudium (ut Antonius), seu Carolum (ut Verderius vocat), Amorosi 1544. in folio. Extant reliqua hujus Auctoris maximam partem inter Manuscripta Bibliothecæ Antonii Augustini latina, & quidem Numero 411. Lectura super Vfsaticis Barcinonensibus, cum quibusdam additionibus in margine, in libro membraneo 200. annorum in folio; item Numero 422. Glosse in Vfsaticis Barcinonenses, ac Ejusdem & Bernardi de Seva, Raimundi Vinaderii Berengarii Vives, & Bernardi de Montejudaco, Jctorum

Q

Bar-

η) Parte I. Lib. 3. cap. 3.

η) In Biblioth. Hisp. veteri Lib. IX. cap. 4. §. 240. in fine.

Barcinonensium Consilium datum super Vfsatico Auctoritate & rogatu, secundo, & super negotio nobilis Vice-Comitis de Rupemartino & illustris Regis Jacobi Majoritarum &c. in volumine membraneco annorum 200. in folio. Item Numero 423. iterum *Glossa in Vfsaticos Barcinonenses* in Codice chartaceo annorum 150. in folio. Item Numero 440. *Consilium super constitutione Regis Petri*, quæ incipit: *Item quod in terris &c.* Quod cum pluribus aliis infra sub Boteto recensendis continetur codice membraneco 250. annorum in folio; item *Practica Vfsatici de jurisdictione Regia*; Item *de nominibus Baronum Cataloniae, de pace & treuga consilia*, aliaque Antonio quoque in Bibliotheca veteri laudata §).

§. XVII.

Sub Petro IV. alias III. Rege, qui Alphonso III. anno 1336. in regno successerat, florere duo Jcti, eodem cognomento clari, *Jacobus* nempe & *Guilielmus de VALLESICCA*, quorum & uterque *Vfsaticos* scriptis illustravit. Prior *Jacobus* post *Jacobum Monjuinum* huic operi incubuit, brevioribus tamen Commentariis contentus, ut ex iis, quæ ad *Vfsaticum Omnes homines* scripsit, notat *Jacobus Marquilles*. Posterior *Guilielmus* diligentior *Jacobo* laboriosiorque fuit, *Magni* etiam in *Legibus patriis Doctoris* encomio tractatus ab *Antonio Olibano* in suis ad *Vfsaticos* Commentariis, *Blancæ* quoque audit *Legum & patriæ consuetudinum* valde peritus, cujus in ipsis *Legibus* interpretandis æquitæque explicandis scientia admirabilis illis temporibus habebatur, cum in celebri tunc Interregno unus ex IX. Jctis assideret cognitioni jurium candidatorum *Coronæ Aragonicæ* commentt. pag. 130. Sub Petro IV. eum scripsisse, sua, ipse testatur in Commentario ad *Vfsaticum Princeps* namque, ejusdemque Regis Cancellarius fuisse perhibetur; uterque autem, *Jacobus & Guilielmus* cives fuere *Barcinonenses*, ut *Antonius* perhibet). Extant quædam hujus Manuscripta inter illa *Antonii Augustini*, nimirum Numero 408. ejus *postilla super constitutionibus* in libro membraneco annorum 200. in folio & Numero 422. in *Vfsaticos Barcinonenses glossa cum multis additionibus in margine*, una cum aliis in Codice membraneco 200. annorum, in folio, item numero 423. eadem in libro chartaceo annorum 150. in folio. *Jacobi* etiam super *Vfsaticis Barcinonensibus* initium tantum, ut & *de adulteriis secundum Jura patriæ in Catalonia tractatus* extat Numero 325. una cum aliis in libro chartaceo annorum plus centum in folio.

§. XVIII.

§) *Ibidem, eademque §.*1) *In Biblioth. Hispana veteri Lib. IX. cap. 5. §. 264.*

§. XVIII.

Illud fere omiseram, cum de Montjuino loquerer, Doctorem *Antonium Ramques Seo-Urgelitanum* x); eidem multo majorem tribuere vetustatem reliquis Aucto-ribus, eumque circa annum Christi 1300. jam floruisse vult, qua de res fides sit penes auctorem, idem quoque *Jacobum de Vallesica*, quem *Villasica* vocat, circa annum 1375. vixisse, & pereruditos in Jure composuisse libros affirmat. Sed missis his ad reliquos Commentatores Catalonia Jurium nos convertimus. Petri IV. jam memorati Regis tempore fama quoque claruisse perhibetur inprimis anno circiter 1360. *Guilielmus PRAEPOSITI*, seu *DESPABORDE*, seu *PREPOSIT*, seu *DEZPABORDA*, prout varie apud varios audit, Catalanus is fuit, Jctus *Arennii Comitatus Ripacurtii* seu *Ribagorzæ* floruit. Ejus Manuscripta (typis enim impressum omnino nihil ejus vidimus) varia recensentur inter Manuscriptos latinos τὴν *ωάδν* Augustini, & quidem Numero 435. habetur ejus *de pace & treuga ad Consiliarios & probos homines Barcinonis*, & *ad Gaufridum de Ortigis, Cancellarium Regentem liber in charta ante plus centum annos exaratus in forma folii minoris*, item Num. 436. iterum *de pace & treuga*, item *de privilegio militari ac ejusdem abecedarium* (quod Repertorium esse censeo) ut & *Ferdinandi Regis forma electionis à novem Electoribus & arbor Regum Aragoniæ*; omnia in chartaceo libro annorum plus centum in folio, item numero 437. iterum *de pace & treuga*, cui adjecta *Doctorum practico- rum Cataloniae glossæ super constitutione HAC NOSTRA in curia Perpini- ani*, item *Anonymi questiones super processibus pacis & treuga* in quibus quædam sunt à libro *Guil. Præpositi*, quædam à libro *Vallissicæ* desumpta, item *Recolle- ctæ per aliquot Juris peritos Cataloniae super Usaticis Barcinonensibus*, item *Præpositi de privilegio militari cum additionibus Thomæ Mieres*, item *additiones variae super constitutione pacis & treugae Ildesonsi Regis, quæ incipit DIVINARVM ATQVE HUMANARVM*, quæ omnia extant in libro chartaceo annorum 100 in folio. item numero 432. inter alia habentur ejus *de privilegio militari tractatus*, ut & *Dubia quædam decisa*, confer *Antonium nostrum*, qui vix alia, quam Augustinus, de eo habet λ).

Q 2

§. XIX.

x) *Scriptis is apologeticum patriæ contra Hispanos in motibus illis Gallicis circa Annum 1640. hoc titulo: Catalana defendida de sus emulos, illustrada con sus hechos, fidelidad y servicios à sus Reyes &c. Lerida por Enrique Castan. 1641. in 4to cap. XI. pag. 34. b.*

λ) *Biblioth. Hisp. Veteris Lib. IX. cap. 6. §. 293. pag. III. col. 2. med.*

§. XIX.

Feudales in primis Catalaniæ Constitutiones, Consuetudinesque quod adinet, illustrandis illis singulare studium operamque haut contemnendam impendit *Petrus ALBERTVS*, Catalanus genere, & Cathedralis ædis Barcinonensium Canonicus, qui Ferdinandi I, Aragoniæ Regis ætate doctrinæ fama multum claruit. Habentur illa Manuscripta in Bibliotheca *Antonii Augustini*, puta numero 440. inter alia extant *Alberti Commemorationes seu Consuetudines feudales inter Dominos & Vasallos Catalonia*, in codice membraneo annorum 250. in folio; item numero 425. eadem habentur in membraneo Codice 80. annorum & ultra in folio. Numero 415. *Vsatici & Constitutiones ac Consuetudines Catalonia*, itemque *Petri Alberti*, atque etiam *curiarum capita sub congruis titulis*, in libro chartaceo annorum plus centum in folio; Num. 416. iterum eadem adjectis *Capitibus seu Capitols entre lo Senyor Rey, & Don Carlos fill seu primogenit, y los Diputats de Catalunya por raho del aprefonament que feu lo dit Rey de son fill*, item *Capitols de censals moris, y vjolaris*, quæ habentur in volumine chartaceo annorum 150. in folio.

§. XX.

Ad *Alberti* hujus Commemorationes rursus commentatus est *Joannes de SOCARRATS*, Jctus gente Catalanus, natus in oppido *San Joan de Abadessas*, seu Sancti Joannis de Abbatissis dicto, Diœcesi Vicensi subiecto, civis autem Barcinone vixit circa annum 1470. Ferdinando II. Aragonum Regi, eo tempore adhuc Regio, ut vocant, Infanti nuncupavit opus suum, quod in *Petri Alberti* Feudalia meditatus est, & publici juris fecit sub hoc titulo: *In Feudorum consuetudines Catalonia Principatus Commentaria, seu in consuetudines Catalonia inter Dominos & Vasallos, ac nonnullas alias, qua Commemorationes Petri Alberti nuncupantur*. Hoc opus ipse Auctor testatur ad finem à se perductum absolutumque fuisse die 29. Octobris, anni 1476. Lucemque publicam adspexit typis Barcinonensibus *Joannis Guardiols* excusus anno 1551. in folio; Lugduni quoque eodem 1551. anno (seu ut *Lipenius* habet 1515.) in folio, prodiisse ex *Verderio* μ), testatur *Antonius* ν), qui omnino de *Socarrato* nostro consulendus est, ut & *Josephus Pellicer de Tovar* ξ), ac jam laudatus *Antonius Ramques* \omicron), qui omnes Nostri non sine elogiis meminere.

§. XXI.

μ) In Supplemento Bibliotheca Gesneriana lit. I.

ν) In Biblioth. Vet. Hist. Lib. X. cap. 12. §. 667. pag. 201. col. 1.

ξ) In Idea de Catalana Lib. IV. pag. 516.

\omicron) In Catalana defendida cap. XI. pag. 34. b. fin.

§. XXI.

Vsaticis, Constitutionibus, consuetudinibusque explicandis ac juxta literarum ordinem disponendis utilitati practicatorum Fori Catalanici consulere haut parum laboravit *Berengarius de MONTRAVA*, Catalanus gente ac domo, Canonicus quippe & Sacristanus, ut vocant, cathedralis Ecclesie Vrgelitanæ, floruit scripsitque circa initium Seculi XV. anno quippe 1426. absolvit *Lumen suum Constitutionum Vsaticorum, & Consuetudinum Catalonia, aliorumque ejus jurium, ad relevamen laboris Advocatorum ordine alphabetico digestum.* Sic enim habet Titulus ac inscriptio, quam prima fronte exhibet Codex Manuscriptus ejus, Libri qui duplex habetur in Bibliotheca *Antonii Augustini*, num. 420. & 421. inter Manuscripta latina, utrinque in folio, libro chartaceo annorum plus centum. Notandum autem in numeri posterioris 421. volumine, adjecta esse varia *Calicii* opuscula, ut & *Regum Aragonie Genealogiam*, quæ initio voluminis extat, item *Tarmaconensis Provinciae quasdam Constitutiones, Gratianique summam Decreti &c.* conferantur etiam, quæ de hoc Nostro differit *Antonius π*), qui tamen præter allegata ex Augustini Bibliotheca perpauca adjungit.

§. XXII.

Excipit Montravum ætate suppar aut proximus *Thomas MIERES*, Jctus nulli Catalanorum facile secundus. Gerundensis is ortu est, Alphonsoque V. Aragonie Regi à consiliis fuit, Regique apud Catalanos Fisci Patroni munus gessit. Publico anno 1439. stitit *Apparatum super Constitutiones Curiarum generalium Cataloniae*, idemque opus postmodum *Stygmundus DESPUJOL* Jctus, de quo inferius adhuc fiet mentio, exornavit *Indice singularum materiarum Doctorum Practicorum, Fori Catalanici, in quo latebrae, quæ in Thoma hoc Apparatu existebant, abdite demonstrantur ut*, Libri Titulus habet. Editus ille *Apparatus* fuit *Barcinone* 1533. in folio, duobus Tomis, & rursus anno 1610. in folio, & rursus *Barcinone* 1621. in folio, crasso volumine. *Quin & peculiarem Mieres noster Tractatum de Homagio & oppressione exarasse perhibetur à Nicolao Antonio ε).* Manuscripta nonnulla ejus habentur in Bibliotheca Augustiniana jam toties laudata, nimirum *Numero 410.* inter alia habentur *Usantia & consuetudines Civitatis Gerundensis, à Libris peritorum & usibus utentium observata, & à Thoma Mieres Licentiato, patrono causarum, in unum collecta sub certis Titulis anno 1439.* Sic enim titulus habet libri chartacei quod illic erat

Q 3

anno-

π) In Biblioth. Veteri Hispana Lib. X. cap. 3. §. 105. pag. 140. col. 1.

ε) Lib. X. cap. 5. §. 289. pag. 159. col. 2.

annorum 150. in folio; Item Numero 426. *Jacobi Calicii Directorium pacis & Treuga, jam superius recensitum, ad quod Mieres noster propria manu additiones fecerat; Item Numero 433. Scholia & interpretationes in Constitutiones Cataloniae in charta scriptæ ante 100. annos in folio; item Numero 437. inter alia extant ejusdem additiones ad Guilielmi Præpositi seu Deshaborde de privilegio militari superius jam enarratum opus. Consultatur quoque, qui sæpius nostrum allegat Mieres Josephus Pellizer de Toray Ossau, vir maxime industrius & ωολύργεφσ).*

§. XXIII.

Eodem, quo MIERES tempore quoque claruit *Jacobus seu Jaime de MARQUILLES*, Jctus Catalanus Barcinonensis teste Antonio Ramques, qui egregiam illustrandis patriæ Legibus operam navavit, in tantum, ut & clarissimus ille Cataloniae Historicus *Hieronymus de Pujades* in sua *Historia de Catalunya* (τ), eum Cæterorum Cataloniae Doctorum Parentem appellare non sit veritus. Presbyter is vixit ac civis Barcinone, præclaro itidem Vice-Cancellarii apud Martinum Aragoniæ Regem munere functus, prout ipse in Commentario ad Vfatikum: *Princeps namque &c. versu: Ea propter, & ad Vfatikum Potestatem, quæstione ultima fatetur; Idem in Vniversitate Ilerdensi Baccalaurei utriusque Juris gradum obtinuit, ut in præfatione ad Commentarios suos affirmat; Sed curiosa præ cæteris sunt, quæ ipse de se in Dedicatione ejusdem operis, stylo, prout illi ætati familiare erat, simplici ac plano scribit, his verbis: Civitatis Barcinonensis Consiliarius Jacobus Marquilles, Presbyter, minimus in Decretis Baccalaureorum, civis & incola civitatis, cujus supra, & in octogenaria ætate cum uno constitutus, nullumque obtinens beneficium, nisi quandam in Barcinonensi Ecclesia capellaniam valoris septem librarum cum dimidia Barcinonensium vel circa &c. Ex quo miseræ optimi illius senis vitæ conditio facile elucet. Absolvit autem opus illud suum, ut in fine illic habetur, regnante Alphonso IV. die Martis, secundo Aprilis anno Christi 1448. regni Alphonfi trigesimi tertii. Titulus seu Inscriptio ejusdem operis hæc est: *Manna Jacobi de Marquilles super Vfaticii Barcinone. Barcinone typis Joannis Luschner, Germani 1505. in fol. literis antiquis; editum**

σ) *Idea de Catalüna Lib. IV. num. 6. pag. 461. in 8vo. adde Anton. Ramques Cataluna defendida cap. XI. pag. 34. b. fin.*

τ) *Cujus non nisi pars prima ad Maurorum usq. tempora procedens lucem adspexit Barcinone, typis Hieron. Margarit. 1609. in folio. De eo vide accuratissimam Antonii & Corberæ censuram, inferius, ubi de hoc differemus Aureo, citandam.*

tum autem est opera & cura *Joannis Andrea Riquerii*, Jcti & Regiæ curiæ Barcinonenfis Judicis, qui illud Petro de Cardona, Epifcopo Urgellenfi & Principatus Cataloniæ Cancellario nuncupavit, magnumque auctori noſtro in Epiftoſa illa dedicatoria elogium ſuſpendit; ut ſuſe hæc omnia quoque enarrat *Antonius noſter* v).

§. XXIV.

Priori adhuc ac *Mieres*, *Marquilles*, aliique, ſi ætatis habeas rationem, nominandus erat loco *NARCISSUS*, Canonicus S. Dionyſii Barcinonenſis. *Epitomatoris* is titulo inſignitur ob præſtitam in compendium redigendi Catalanorum Leges haut exiguam civibus ſuis operam. Opus illud publicis unquam produiſſe typis dubitamus, nec *Antonio* φ), qui ejus non niſi manue xarati meminit, tale viſum; ex *Antonii* ergo *Auguſtini* Catalogo, ubi aliquoties extat, ejus heic titulum dabimus; num. nempe 410. inter alia varia ſuperius jam recenſita habetur *Narciffi Sancti Dionyſii Canonici Barcinonenſis compendium ſeu Epitome Constitutionum Catalonia generalium, in decem partes diſtributum, ſermone exaratum patrio, & ſub rubricas redactum, ordineque titulorum Codicis Juſtiniani diſpoſitum*, in libro chartaceo annorum 150. forma folii, ejusdemque ætatis ſimile aliud exemplar num. 417. & 418. ejusdem Catalogi exhibetur, rurfusque num. 419. cui tamen ſequentia adjecta ſunt: *Incerti Auctoris de Cenſuris Eccleſiaſticis, & de Penitentiariis, & eorum poteſtate; Innocentii IIX. Bulla de poteſtate penitentiaria anno 1486. Item Nicolai Eymerici ſeu Aimerici ordinis prædicatorum & Angonia Inquiſitoris de jurisdictione Inquiſitorum, in 5. partes, Avinione, juffu Clementis VII. 1383. conſcriptum, &c.*

§. XXV.

Vſaticos etiam Commentario, qui hodiernum in ſcriniis Manuſcriptus latet, peculiari illuſtravit *Petrus DESPENS*, Catalanus gente; & *Antonio Ramques* teſte χ), primus in Ilerdenſium Univerſitate Juris Legumve Profeſſor; Idem & tentavit argumentum *Petrus TERRENI*, ut *Antonius* ψ), ſeu *TERRENA*, ut *Ramques* ω) ſeu *TERRERA*, ut *Boschins* eum α) vocant,

v) In Biblioth. Hiſp. veteri Lib. X. cap. 5. §. 299. ſeqq. pag. 161. col. 1. & 2.

φ) In Biblioth. Hiſp. veteri Lib. X. pag. 270. col. 1.

χ) In Catalana defendida Cap. XI. pag. 35. med.

ψ) In Biblioth. Hiſp. veteri Lib. X. pag. 271. col. 2.

ω) In Catalana defendida cap. XI. pag. 35. med.

α) In Titols de Honor de Catalunya.

vocant, Catalanus itidem, cujusque meditata etiam adhuc in scriniis aservantur, ut & *Reginaldi de ARCA*, Catalani, qui etiam quædam in Vfatocos patrios est meditatus, *Nicolao Antonio* indice β), qui & alibi γ) adnotatum reliquit, laudari inter Constitutionum istarum Commentatores etiam *Arnoldum de MORAVIA*, Catalanum, quem tamen *Ramques Arnau de Monaria*, *Antonii* vero *Augustini* Bibliotheca *Momvam* vocat, ejusque num. 434. Scholia in Curiarum Regis Alphonfi II. capitula recenset extantia, in libro chartaceo annorum centum in folio.

§. XXVI.

Similem in Vfatocos operam quoque præstitit *Bernardus de CEVA*, qui *Nicolao Antonio* δ), & *Antonio Ramques* ε) testibus *Apostillas super Feudalibus Cataloniæ Consuetudinibus* scripsit. Catalanus ipse fuit, & apud *Jacobum Marquilles* audit *Bertrandus*. *Augustinus* in Bibliotheca eum *Seva* scribit, & numero 422. ejus ac aliorum Jctorum Consilium super Vfatoco *Auctoritate* & *rogatu* secundo superius jam allegatum exhibet. Notas etiam ad Vfatocos Cataloniæ illustrandos composuit *Guilielmus DOMINICVS*, seu *DOMENGE* aut *DOMENEC*, vernaculo sermone dictus. Manuscriptæ etiam illæ adservantur in Bibliotheca *Augustiniana*, in cujus Catalogo numero 432. recensentur una cum aliorum antiquorum in eosdem Vfatocos Commentariis, & *Guilielmi Præpositi*, *Caliciig*, &c. nonnullis opusculis in Libro chartaceo annorum 150. in folio. conf. *Antonium* ζ).

§. XXVII.

Jacobum quoque de *MONELLIS* *Jacobum CARDONI*, ac *Jacobum MATTHAEI*, Catalanos omnes Jctos in Vfatocos scripsisse glossas & Commentaria testatur, qui in egregio suo de *Actionibus* opere η), ea citat, *Antonius de Oliba*, & qui ex illo ea adnotavit *Nicolaus Antonius* θ). Quartus tribus his accedit *Jacobus CALVETVS*, cujus & *Guilielmi de Valle-*

sicca

β) In Biblioth. veteri pag. 271. col. 2.

γ) Ibidem pag. 262. col. 1.

δ) In Biblioth. Hisp. veteri Lib. X. pag. 262. col. 1.

ε) In Catalana defendida cap. XI. pag. 35. med.

ζ) In Biblioth. veteri Lib. X. loco jam citato, qui tamen eadem cum *Antonio Augustino* habet, *Ramques* autem eum in Catalogo Jctorum Catalanorum penitus omisit.

η) Parte I. Lib. III. cap. 3. num. 98.

θ) In Bibliotheca veteri Hisp. Lib. X. pag. 266. col. 2.

sicca Apostilla super Constitutionibus seu Usaticis habentur in Bibliotheca Augustini in libro membraneo 200. annorum in folio, Numero nempe 408. item Numero 434. habentur ejusdem in *Capitula Curiarum Regis Alphonfi II. Scholia* in libro chartaceo annorum 100. in folio; adjectis in eadem Capitula aliis *Guilielmi de PODIO*, Catalani quoque Jcti ut & *Arnoldi de Morava* jam superius recensiti Scholiis.

§. XXVIII.

Ipsam quoque antiquitatem sapiunt Ilerdensis in Catalonia Urbis consuetudines, earum enim anno jam 1232mo Epitomen exaravit Consul ejusdem Urbis Guilielmus BOTETVS; Manuscriptæ illæ adservabantur olim in CLmi Antonii Augustini Bibliotheca, in cujus Catalogo Manuscriptorum latinorum Numero 440. tali titulo recensentur: *Guilielmi BOTETI Consulis Ilerdensis Consuetudinum ejusdem Civitatis epitome anno 1232. collecta, una cum Jacobi Regis Literis statutorum circa judicia: variis Constitutionibus in diversis Curiiis latis; Ildefonsi seu Alphonfi Regis constitutione de pace & treuga, aliisque ejusdem argmenti; Anonymi Interpretis super constitutione vel Usatico: Quoniam ex conquestione, Jacobi Regis constitutione super usuris; Petri Regis constitutionibus, quarum prima de pace Regis, in qua sunt hæc verba: Constituit per totam Cataloniam, videlicet à Salsis usque ad Leridam; Petri Regis donatione facta Hermengaudo filio Alvari de Comitatu Urgelli, & villa de Balaguerio, & de castris nominatis in donatione, anno 1278. Urbani bulla confirmante donationem factam de moneta in curia generali Montifonis anno 1236. tempore Jacobi Regis ad recuperationem Valentinx Urbis; Jacobi II. Alphonfi & Petri III. Regum constitutionibus &c.*

§. XXIX.

Ut reliquos veteres Jctos Catalanos, quorum magnus adhuc numerus ad patrios Usaticos Commentaria edidere, summatim recenseram, id solum addam, *Andream Boschium* 1), *Antoniumque Ramques* 2), Usaticorum Glossatores inter referre *Raimundum de AREA*, seu *Ramon de ARCA*, *Raimundum BALLISTER*, *Jacobum seu Jaime de FARO*, *Bertrandum* seu, ut in Catalogo Augustini 3) legitur, *Bernardum de MONTEJUDAI-CO* seu *MONTJUNIVM*, *Berengarium de GVALBIS* seu *GVALBES*. Hic

R

Ber-

1) *Titols de honor de Catalunya Lib. III. cap. 13.*

2) *Cataluna defendida cap. XI. pag. 35.*

3) *In Manuscriptis latinis num. 422.*

Bertrandus audit Blancæ Comment. pag. 238. ubi Civilis juris intelligentia atque omni prudentiæ genere multum præstitisse asseritur, unus ex IX. in celebri interregno apud Aragonos Judicibus causæ Candidatorum Coronæ, anno 1412. *Petrum de PONTE*, vel, ut *Ramques*, de *RONT*, *Jacobum CARDONAM*, Vicensem, seu ex oppido de *Vique* oriundum, *Gotthofredum* item seu *Jofre de BIVRE*, Archidiaconum Ecclesiæ Metropolitanæ Tarraconenfis, ut & *Guilielmum de BIVRE*, quorum uterque ad *Constitutiones Provinciales* est commentatus, ut reliquos silentio præteream.

§. XXX.

Ad recentiora nunc tempora festinamus, & Auctores nobis sumimus enarrandos, quorum scripta typis impressa omnium hodiernum manibus teruntur. Primum inter illos locum assignamus *Antonio de OLIVAN* seu *OLIBAE*, aliquoties jam à nobis allegato. Catalanus fuit, ex oppido Ceretanorum, cui *Porta* nomen, seu, ut *Antonius Ramques* (*µα*) credit, ex valle *Querolensi* seu de *Querol* oriundus; *Barcinone* vixit civis ex primariis urbis seu, ut sermone vernaculo exprimit, *Ciudadano honorado*; Jurium studia non *Ilerdæ* solum, sed & in *Tolosana* *Aqvitanorum* *Academia* excoluit, in *Ilerdensi* tamen eadem ex superiori quoque cathedra docuit; abreptus autem inde ad proximam forique strepitum, *Doctor* jam *Ilerdæ* renunciatus *Barcinone* aliquot annorum spacium tuendis civilibus causis infumfit: Quod quidem Advocati munus, & nugatoriam (ut ipse appellare non erubuit,) forensium controversiarum dimicationem pertæsus, quasi theoreticam Juris resumiturus concessit in almam *Salmantinam*. Ea in schola instructus vera perfectaue docendi methodo, rediit ad suos, *Ilerdæ*que, iterum interpretandi *Jus Romanum* partes avide arripuit. Sed tandem acturus causarum patrocinium, unde se olim subduxerat, *Barcinonem* repetiit. Qua cura diu & usque ad quinquagesimum ætatis annum gesta, *Regius Barcinonensis Senator* creari tandem meruit; Edita quædam ab eo sunt in jure diligenter ac docte scripta, quibus dignum se gerendo illi Magistratui ostendit; Oblatum quoque postmodum in *Regia* *suprema Curia*, summoque *Aragonensium* rerum *Senatu Fisci* patrocinium recusavit, & in *Senatorio* illo munere *Barcinone* vitam finivit, multam à viris doctissimis *industria* ac *doctrinæ* laudem, post fata promeritus, ut hæc omnia eleganter pronunciat *Nicolaus* noster *Antonius* (*µ*).

§. XXXI.

µα) *Catalûna defendida* cap. XI. pag. 35.

µ) *In Biblioth. nova Tom. I. pag. 15, col. 2. fin.*

§. XXXI.

Scripta nunc quoque optimi nostri *Olibæ* oportet enarrare: Illa inter principem occupant locum ejus *de Actionibus Commentaria*, duabus partibus distincta, quarum altera ad juris artem, cognitionem & scientiam, quæ vulgo Theorica dici solet, altera ad usum & exercitationem forensensem, seu praxin fori inprimis Catalanici spectat; utraque junctim edita est post obitum Auctoris cura & additionibus *Hippolyti Montaner*, Auctoris generi auctior Barcinone apud Gabrielem Graels 1606. in folio. Alterum non minus celebre Nostri opus circa jura Fisci explicanda versatur, editumque est tali titulo: *In Usaticum Alium namque &c. de jure Fisci Libro X. Constitutionum Catalanicarum Commentarii*, quibus adjecta in fine brevis summa & explicatio jurium Regalium, quæ Rex Aragonum & Comes Barcinonensis exercet cum debita moderatione in bonis & personis Ecclesiasticis Provinciae Cataloniae. Itidem Barcinone apud Gabrielem Graels & Gerardum Dotis 1600. in 4to.

§. XXXII.

Speciatim ad nonnullas Catalanorum constitutiones, illas nempe, quas Jacobus seu Jaime II. Aragonum Rex publicari curaverat, commentatus est *Joannes SVNIER*, Catalanus, Jurium Doctor & Catalanici Senatus Auditor seu Oidor, (hoc nomine enim Consilarii apud Hispanos veniunt). Nobis quidem illas videre nunquam contigit, fide tamen illustris Viri, *Josephi Pellizerii de Tovar & Ossau* hæc damus v). *Franciscus* etiam *FERRER & NOGVES*, Catalanus, Civis Ilerdensis, Juris Utriusque Doctor, ac post vicennale civilium causarum actum patrocinium in Tribunal inter ordinarios adlectus Judices celebre admodum ex Jure Catalano thema peculiari libro pertractandum sibi sumsit, de impuberum nempe, successione; opus illud hoc titulo typis impressum prodiit: *Commentaria seu Glossemata ad utiliore[m] quandam ex Constitutionibus Principatus Cataloniae, incipientem: Les impubers &c. sub Rubro: de pupillaribus & aliis substitutionibus*. Ilerdæ apud Ludovicum Manescal anno 1617. in folio. Idem & aliud hoc titulo insigne edidit volumen: *Commentaria ad Constitutionem incipientem: Hac nostra Principatus Cataloniae &c. sub titulo: Solutio matrimonii*. Itidem Barcinone excusum apud Margaritam Angloda 1629. in folio, ut hæc omnia nos fusius edocet *Nicolaus* noster *Antonius* §).

v) *Idea del principado de Catalana Lib. IV. num. 12. pag. 496.*

§) *Bibliarb. Hispana nove Tomo I, pag. 325. col. 1. fin.*

§. XXXIII.

Sed, ut ad praxeos Fori Catalanorum Magistrōs redeam, magnum inter illos nomen sibi eximio peperit opere *Michael FERRER*, Cæsaraugustanus, idem ille, qui & Aragonicis praxin fori peculiari libro superius recensito proposuit. Conscripsit enim is quoque *Observantias Sacre Regii Cataloniae Senatus*. Opus hoc post Auctoris obitum in manus incidit *Sigismundi de ESPVIOL*, Catalani illius, qui *Thoma Mieres* Repertorium utili labore melioravit. Cataloniae oppidum *Espujol*, (à quo & nomen ei hæsit) Diocesis Vicensis à S. Hippolyto cognominatum, lares ei paternos dedit; Juris Utriusque Doctor, ac Barcinone causarum Patronus fuit in suprema Curia. Hic ergo *Ferreri* illas observantias suis auctiores additionibus in lucem prodire curavit Barcinone apud Joannem Simonis 1608. ut *Antonius* habet o), & *Catalogus Bibliothecæ Didaci de Arce & Reinosò* π), vel ut *Lipenius* q), 1610. in folio.

§. XXXIV.

Excipiat hos eximie inter gentis suæ Jurisperitos famæ Vir, *Joannes Petrus FONTANELLA*, Catalanus Jctus, Doctor, & in Barcinonensi Curia causarum Patronus disertissimus. Patriam is agnoscit *Olor* Vicensis Dioceseos oppidulum, in quo primam anno 1576. adspexit lucem; Barcinone vixit, in Civium Honoratorum album illic relatus, ejusdemque Urbis ac Principatus Cataloniae Legatus in Curiam venit anno 1621. ut ipse de se refert in Libro de pactis nuptialibus mox laudando σ), magnaque, ut diserto *Nicolai Antonii* eum laudem elogio τ), nominis celebritate & fama, quam doctissimis, quæ hodie extant, in vulgus editis lucubrationibus, mirifice augebat, charus omnibus vixit, & nisi in tempora incidisset turbata discissæque miserabiliter Reipublicæ, cujus æstu inter primos fuit abreptus, secundiori adhuc fama nomen suum immortalitati commendasset. Creatus enim tempore eo, quo *Marchio de Velez* cum exercitu Regio Barcinonis instabat mœnibus, summus ejusdem Urbis Prætor (*juratum in Capite* vocant) magna pars enatarum inde turbarum, præfractæque civium contumaciæ fuisse dicitur. Nemo tamen æqualium hujus temporis doctrinæ ejus præstantiam non sum-

mis

o) In Biblioth. Hisp. nova Tomo II. pag. 106. col. 2. in med. & pag. 231. col. 1. med.

π) In Libris Juridicis fol. 3. num. 178.

ρ) In Biblioth. Juridica Tit. Aragonia.

σ) Clausula X. glossa unica, num. 35.

τ) In Biblioth. Hisp. nova Tom. I. pag. 581. col. 2. fin.

mis laudibus extollit, quorum laudatorum Catalogum *Josephus Fontanel-la* filius in Galliis exul, *Decisionum* patris editioni præfixit. Opera, quæ Noster in publicum emisit, varia sunt. Ad nostrum conducunt finem *Sacri Senatus Cataloniae Decisiones*, quæ duobus voluminibus editæ sunt Barcinone primum apud Petrum de la Cavalleria 1639. & 1645. in folio; & Genevæ junctim 1662. in folio, prius volumen separatim Venetiis 1640. in folio. (*Lipenio* est 1641.) Sed nec reliqua ejus tacebimus opera, quorum primum tenet locum illud *de Pactis nuptialibus seu Capitulis matrimonialibus*, voluminibus duobus editum, quorum prius nuptialia pacta, quibus filio uxorem ducenti parentes, alterum ea, quibus filia nubenti prospicere solent, complectitur, Barcinone hoc opus prodiit 1612. in folio, Genevæ 1638. in folio. Venetiis apud Bertanos 1645. in folio. Genevæ iterum 1659. in folio, & rursus ibidem 1667. in folio.

Scriptit & *de jure Patronatus* librum Romæ editum 1666. in folio, *Beughemio* v) testante, quem tamen silentio præterit *Antonius*.

§. XXXV.

Similem haut inutiliter præstitit operam *Josephus RAMON* Catalanus Jctus; hic postquam in Schola Barcinonensi utrumque & Civile Romanorum & Canonicum Jus docuisset, supremæ ibidem Curia Advocatus cum esset, edidit *Consiliorum, una cum sententiis & Decisionibus Audientia Regia Barcinonensis, sive Principatus Catalonia, volumen. I.* quod prodiit Barcinone apud Stephanum Liberos 1628. in folio; plura autem num lucem viderint, est quod dubitemus, *Antonius* certe non nisi primi meminit Φ). *Ludovicus* item PEGUERA, illud quoque argumentum inter alia, quæ luci dedit publicæ, opera, tractavit. Minorisa seu *Manrresa* Cataloniae municipio oriundus erat, Jctus & Assessor primum Curia Capitania, ut vocant, in Dicasterio dein Barcinonensis Urbis, & Criminalium Causarum foro Senator Regius. Ejus opera, ne tot vicibus eadem recoquere opus sit, heic una vice recensere placet, quæ sunt sequentia: *Decisiones Cataloniae Senatus* duobus voluminibus editæ Barcinone anno 1605. & 1611. Taurini 1613. in folio. Venetiis apud Joannem Antonium Somascum 1608. in folio.

§. XXXVI.

Reliqua ejus sunt: *Questiones Criminales in actu pratico frequentiores in Barcinonensi Regio Concilio Criminali pro majori parte decise*, & Barcinone

R 3

none

v) In *Bibliographia Juridica*, Lit. F.

none excusæ anno 1585. in folio: Venetiis item 1590. in 8vo, Francofurti 1599. & 1609. in 4to. *Aurea & elegans repetitio in capit. 3. incipiens: Item ne super laudemio &c. Domini Regis Petri III. in Curia Cervaria, in qua multa de feudis, Laudemiis, de jure prelationis seu fatica in alienatione rerum feudalium, & emphyteutarum, de gratificatione rerum feudalium, de jure primogenituræ circa successionem Regalium dignitatum, de capacibus & non capacibus ad feuda obtinenda, de omnibus causis per quas potest procedi ad emparandum feudum realiter copiosissime tractantur &c.* Barcinone apud Petrum Mali 1577. in folio. *Practica quoque de celebrari Cortes en Catalana, sive de modo celebrandi Comitia apud Catalanos Hispano sermone scripsisse libellum perhibetur, quem tamen inter Manuscripta adhuc adservari audio. Sed magnam nominis famam præ omnibus his operibus Auctori huic peperit Practica Criminalis & Civilis, quæ aliquoties Barcinone æque ac alibi recusa fuit, usque dum ibidem Antonius de la Cavalleria anno 1649. eam in folio ederet locupletem additionibus haut contemnendis Acañi Antonii de Ripoll, de quo etiam monenda quædam duco.*

§. XXXVII.

Fuit *Acbatius* hic *Antonius de RIPOLL* Barcinonensis Catalanus, Domicellus (ita parente geniti Equite aurato apud Hispanos audiuntur) Philosophiæ æque ac utriusque Juris Doctor Salmanticæ, ubi sub *Gabriele Henriquez*, *Joanne Vela* aliisque Jctis Themidis sacris fuerat operatus, renuntiatus, in Oscensem dein 21. annorum juvenis se contulit, Jura illic è superiore cathedra professus, tandem in Regio Generalis, ut vocant, Bajuliæ concilio Senator annis 16. integris sedit, noviennio toto munus una Advocati Fiscalis gerendo. Præter jam citatas additiones ad *Pegueræ* praxin *Ordinem judicarium scripsit causarum usu frequentium in Curia Vicarii Barcinonensis*, qui praxi illi est adjunctus, item: *Tractatum Regalium Barcinone* apud *Gabrielem Noques* 1644. in folio, *Varias* quoque *Resolutiones Juris Lugduni* curavit edi in folio, obiitque tandem sacris jam additus, & Presbyterorum Ordini adscriptus, eodem, quo Gallis Cataloniam detinentibus munere suo remotus erat, tempore, ut ab Antonio edocemur ☉.

§. XXXVIII.

Haut injuria & huc referimus *Joannem Paulum XAMMAR*, Barcinonensem, Domicellum, Juris Utriusque Doctorem, & per sedecim

pri-

primum annos Juris Canonici in patria Universitate Antecessorem primarium, Assessorem dein Domus ejusdem civitatis, Consiliarium Regium, tandemque Assessorem Bajuliæ Generalis Cataloniae, nec non officii Regii Magistri Rationalis. Edidit enim & hic *Rerum judicatarum in Regio Senatu Cataloniae partes duas*, Barcinone impressas typis Narcissi Casas 1657. in folio. Idem quoque commentatus est *de Officio Judicis & Advocati* Libro uno, Barcinone apud Jacobum Romeu 1639. in folio edito, quin de patria quoque peculiari opere bene mereri voluit, edendo *Civilem doctrinam de antiquitate, religione, privilegiis inelyta Civitatis Barcinonensis*, qui liber primum anno 1644. prodiit, purgatusque ab iis, quæ à turbato illius temporis Reipublicæ statu contraxerat vitiiis, recoctus est anno 1668. licet post Auctoris obitum; ut *Antonius noster* χ), testatur.

§. XXXIX.

Locum quoque sibi heic vindicat *Michael de CORTIADA*, Ilerdensis Catalanus, Jctus ac Professor primum Legum Romanarum in Universitate patria primarius, inde in forum egressus Sardiniam concessit Advocatus Regii Fisci in causis criminalibus, revocatus post in patriam provinciam idem Fiscalis Advocati munus in Curia Barcinonensi pro Regio patrimonio gessit, ibidemque collegit *Decisiones Reverendi Cancellarii Sacri Regii Senatus Catalonici, sive partem I. pro praxi contentionum & competentiarum Regnorum Corona Aragonica*. Barcinone apud Josephum Forcada 1661. in folio; Secuta dein *Decisionum pars secunda pro recto usu contentionum & competentiarum regnorum inelyta Corona Aragonia super immunitate Ecclesie*. Ibidem ap. eundem 1665. in folio. Conf. *Antonium* ψ).

§. XL.

Primo inter jam recensitos loco nominari meruerat *Jacobus CANCERIUS*, seu *Jaime CANCER*, Aragonensis, ex oppido Balbastro ortus, etiamque Domicellus, qui post jacta in Salmantina Oscensique Academiis Jurium fundamenta, Barcinone fixit domicilium, Patronumque illic Causarum in supremo Senatu egit, munere illo, *Nicolao Antonio* ω) judice, insigniter impleto, librisque foras emissis, veluti principatum in Catalonia sui temporis Juris Consultorum (si *Fontanellam* excipias) obtinuisse visus fuit; de quo testantur, quæ publici juris fecit, opera, *Va-
ria*

χ) In *Biblioth. nova Tom. II. pag. 677. col. 1.*

ψ) *Biblioth. nova Tom. II. pag. 106. col. 1.*

ω) In *Biblioth. nova Tom. I. pag. 468. fin.*

riarum nempe Resolutionum Juris Cæsarei, Pontificii & Municipalis Principatus Catalonia, Tomi III. Barcinone anno 1594. & rursus 1608. in folio. Denique ex ultima hac editione ab Auctore ipso ante obitum diligentissime recognitas & altero fere tanto auctiores illas resolutiones denuo edidit Doctor de Myr, Auctoris gener partim Turnoni in Gallia apud Laurentium Durandum, anno 1635. partim Lugduni apud Laurentium Arnaldum 1644. in folio; Francofurti etiam 1643. in folio, & iterum Lugduni 1659. & ibidem rursus 1670. in folio, tribus Tomis, *Beughemio a)* teste. Ipse vero Auctor Barcinone obiit 72. annorum senex, asseritque Antonius, disparuisse inter Auctoris manus, alterum Resolutionum seu Consiliorum istorum volumen, frustra que post ipsius obitu ab ejus propinquo Don Josepho Ninot, Gerundensi primo, post Ilerdensi Episcopo, cum Romæ auditor esset Rotæ, fuisse quæsitum.

§. XLI.

Sed sufficiat hos recensuisse Fori Catalani Daduchos, reliquum, ut qui de statu Juridico Comitibusque Principatus hujus scripsere, Auctores quoque breviter enarremus. Prius tamen adhuc par Auctorum allegabimus ad praxin hujus fori referendum; Alter est Galdericus GALLI, Catalanus Gerundensis, Jctus ac Pedemontano - Insubricæ Legionis peditum, quæ Mediolani meret, Juridicus; Huic enim (licet Antonius nil de eo memoret) Antonius Ramques *β)* tribuit *Compendium Causarum Criminalium*, quod tamen nunquam nobis visum est, nec ejus locum & annum editionis adjecit; Alter est Franciscus MOLINVS, vulgo MOLI, Petri filius, Patritius Ilerdensis, ac patris in Professoratu ibidem Juris Successor, ac Pontificii Cæsareique primarius Antecessor; hic in otio dein erudito delitescens edidit *Commentarios de Brachio seculari Ecclesiæ præstando, & mutuis Judicum auxiliis, cum libro singulari de sacri homicidio amittenda immunitate*, Barcinone 1607. 4to. Idem & de ritu nuptiarum & pactis in matrimonio conventis, tractatum emisit Barcinone apud Laurent. Deu 1618. in folio; quod opus legatum cum aliis Jesuitarum Collegio post Auctoris obitum lucem vidit, *Antonio γ)* teste.

§. XLII.

De statu Catalonia Juridico generatim commentatus est, qui reliquis palmam præripuisse videri potest, Andreas BOSCH, Perpinianensis, Le-

a) In Bibliogr. Jurid. lit. I

β) In Catalana defendida cap. XI. pag. 39. col. 2.

γ) In Biblioth. Hist. nova Tom. I. pag. 342. in fin.

Legum Doctor, Judexque, ut vocant, primarum appellationum in Comitatu Ruscinonensi, secundarumque in Comitatu Cæretaniæ, Tertiariorum (*Terçeros*) S. Francisci Regulam professus. Hic enim vernaculo Catalanorum sermone edidit: *Summari Index d' epitome dels admirables, y nobilissims Titols de Honor de Catalunya, Rosello y Cerdanya, y de les gracies, privilegis, prerogatives, prebeminencies, libertats, & immunitats gosan segons les propries y naturals lleys*; Hoc est, de Titulis seu appellationibus honorificis, quorum usus est in Catalonia, Ruscinone & Cæretania, ac de privilegiis & immunitatibus, quibus earum Provinciarum incolæ secundum Leges patrias gaudent. Perpiniani apud Petrum de la Cavalleria 1628. in folio. Hoc ergo in Tractatu, Libro præsertim II. Auctor plura de Catalanæ statu regiminis & politicis æque ac juridicis muneribus agit.

§. XLIII.

Multa etiam scitu digna, atque ad cognoscendum Catalanæ statum juridicum apprime facientia exponit *Josephus PELLIZER de Tovar & Osfau*, in Libro suo *Idea del Principado de Catalûna* dicto Auctor hic ob insignem Librorum chartarumque, quas elucubravit, farraginem, multa apud suos æque ac externos fama claret. Cæsaraugustam patriam, Complutum Philosophiæ, Salmanticam Jurium scholam, Madritum, ubi à teneris inde hæserat, theatrum vitæ habuit, à Philippo IV. Rege Archichronographi Regii munere ornatus. Librum istum (ut reliquorum omnium, quos ipse *Pellizer* ferie Chronologica in Bibliotheca sua d), *Nicolaus Antonius* in Hispania e), recensent, mentionem hæc nullam faciam) hoc Titulo publicavit Auctor: *Idea del Principado de Catalûna recopilacion de sus movimientos antiquos y modernos y examen de sus privilegios, Parte prima* Antverpiæ 1642. in 8vo. Plures autem partes lucem non videre. Hunc librum ex mandato Regis opposuit Gallis æque *Bessiano Army*, & *Jacobo Cassano*, jura Regis in Catalanos asserentibus, ac scripto illi famoso *Proclamacion Catolica* dicto & superius à nobis citato; Sed & adversus *Ideam* illam *Pellizerii* stylum acuire *Franciscus Vopis*, nomen spurium, in tractatu *Ingenuidad Catalana, Corona de Liliis* inscripto, quem Auctor Libro *Aristarco d' censura de la proclamacion Catolica* dicto opposuerat (*Aristarchum* illum jussu Comitum Ducis de Olivares scripserat *Don Franciscus de Rioja*, ut *Bernardinus de Pardenas* Consiliarius Camerae Castellæ, ex cujus Bibliotheca librum emi, manu sua adnotaverat) item Do-

S
ctor

d) Valentia impressa ap. Hieron. Vilagrassa 1671. in 4to num. 55. pag. 27. b.

e) Tom. I. pag. 621. col. 1.

Etor *Franciscus Marti & Viladamor*, Historiographus Regius & Patronus Fisci Bajuliæ Generalis Catalanæ in libro *Manifiesto de la fidelidad Catalana, integridad Francesa, perversidad enemiga, de la justa conservacion de Cataluña en Francia*, Parisiis excuso 1646. in 4to majori & Cardinali Mazario in scripto.

§. XLIV.

Circa idem versatur quoque argumentum speculum illud Catalonia, à nobis superius aliquoties citatum, quod scripsit *Fr. Gabriel Augustinus de RIUS*, Barcinonensis, Ordinis S. Augustini ad D. Annæ Tarraconensium, & in æde sacra metropolitana Theologiæ Professor, ac Provinciæ Aragonensis Inquisitor fidei seu Censorius iudex *Qualificatorio* titulo. Hic enim librum illum, cujus titulus: *Cristal de la verdad, espejo de Cataluña pro tuendis Philippi IV. in Catalanos juribus Proclamationi horum Catholica* opposuit, Cæsaraugustæque edidit 1646. in 4to.

§. XLV.

De Republicæ speciatim apud Catalanos muneribus juridicis imprimis integrum volumen construxit *Gabriel BERART & GASSOL* Barcinonensis, Juris Utriusque Doctor, inter classarios triremium Catalanicarum primo Juridicus, post Relator in supremo Aragonum Senatu, ipse dein ibidem Senator constitutus, ac turbatis in Catalonia rebus anno 1640. miserabiliter inter perduellium manus dilaceratus. Hic de Syndicatu ergo Catalonia optime commentatus est in libro hujus inscriptionis: *Speculum Visitationis secularis omnium Magistratum, Judicum, Decurionum, aliorumque Republicæ Administratorum*. Barcinone 1627. in folio. Idem quoque fecit *Joannes Gallego* Catalanus, quem tamen jam supra inter Castellanos hujus materiæ Auctores retulimus.

§. XLVI.

Quod Comititia seu *Cortes* Catalanorum speciatim attinet, de illis præter superius jam relatos Auctores egit quoque *Hieronymus PUJADES*, celebris ille Catalanorum Historicus; Barcinonensis fuit patria, & post exacta Ilerdæ Juris studia, ibidem Doctor anno 1591. creatus est, aliquot dein per annos Comitatus Emporitani (Ampuries) Assessor ordinarius fuit, & Commissarius generalis. Hujus enim Auctoris est opus illud, quod sub titulo: *Discurso sobre la justa assentia de los Conselleres de Barcellona y Syndicos de la Genemlidad de Cataluña* prodiit Barcinone, apud Hieronymum Margarit 1621. in 4to. Hoc in opere Auctor perquam

quam multa notatu digna de Principatus illius politico æque ac Juridico regiminis statu egregie deducit.

§. XLVII.

Circa idem versatur quoque argumentum *Barnabæ SERRA*, Catalanus, Jctus, Doctus, & Senator Regiæ Barcinonensis Curia in utilissimo Libro hujus tituli: *Annotationes decisivæ non minus utiles quam necessaria ad causam Debitorum, quæ in Curia generalibus Catalonia inter Brachia quandoque suscitari solent* (Debatæ enim antiquo gentis hujus vocabulo controversiæ seu dissensionis ejusmodi appellantur) quibus quidem facile quisquam percipere poterit, quam perniciosus in his sit abusus; Opus hoc Philipo II. Regi inscriptum prodiit Barcinone 1563. in folio, teste Antonio ζ), Lipenioque η).

§. XLVIII.

Inprimis autem de Comitibus patriis, varii generis scriptis ea illustrando, bene meritus est *Raphael VILOSA*, Barcinonensis Jctus; Salmantica operam juribus navavit, Mediolani munere quodam publico tyrocinium, ut *Antonius* ait θ), gerendæ Republicæ fecit; Accitus dein in patriam Dicafterii Barcinonensis Senator, eadem quoque dignitate in supremo Aragonensium rerum Senatu Madriti maectatus; circa annum dein 1670. Mediolanum ad gerendum magni Cancellarii munus evocatus. Summus hic meritis Vir occasione horrendi parricidii Sardinia in Pro-Rege, *Marchione de Camarasa* perpetrati edidit *Dissertacion Juridica y politica sobre, si el, que mata al Lugarteniente general de Su Magestad de alguno de los Reinos de la Corona de Aragon, comete crimen de lesa Magestad in primo capite*. Madriti apud *Lucam Antonium Bedmar*, 1670. in quarto. Idem & scripsit *Tractatum, an Dominus Rex in Catalonia, qui juxta jura Regni tenetur judicare per directum, potuerit civitatem Celsionæ sibi rebellem & armis sibi deditam privare civitatis titulo, & aliis privilegiis, ea non audita, nec citata*, quod inter manuscripta reponit *Antonius* ι), sed *Lipenius* editum asserit Madriti anno 1670. in 4to. κ). Item: de præcedentia in Tribunali, an scilicet ea debeat regulari à die nominationis, an à die juramenti; Item *Tractatum, in quo*

S 2

pro-

ζ) In Biblioth. nova Tom. II, pag. 672. col. 1. med.

η) In Biblioth. Jurid. pag. 60. col. 1. fin.

θ) Tom. II. Biblioth. nova pag. 208. col. 2. med.

ι) Eodem Tomo II. pag. 668. col. 2.

κ) In Biblioth. Juridica pag. 60. col. 2.

probatur non ob stare Regentibus Catalanis Supremi Concilii Corona Aragonica Constitutiones & Capitula Curiarum Catalonia, quo minus possint ac debeant habilitari in extractionibus Deputatorum illius Principatus. Item: An Locumtenens generalis Domini Regis in Principatu Catalonia possit votum suum præbere in causis civilibus, non solum, quando Senatores sunt in paritate votorum, verum & quando sunt dispares. Item: Consultatio super præcedentia inter Catalonia Senatum & Cubicularios Serenissimi Domini Joannis ab Austria factam Barcinone die 27. Junii 1654. Quin & contra Marti & Viladamor, (cujus sub Pellizerio §. 43. memini) quædam elucubravit, quæ una cum reliquis typis parata se habere ipse Auctor affirmavit per literas Antonio nostro, ut hic fatetur.

§. XLIX.

Generatim materiam Comitiorum, eademque celebrandi ritum, ac solemnia pertractavit libro peculiari Michael de ZARROVIRA, Catalanus Juris Doctor, & Civis, (ut loqui amant) honoratus Barcinonensis, qui sermone vernaculo gentis Catalanæ composuit *Ceremonial de Corts*, quod editum non vidimus, sed solum ex Antonii fide, qui tamen ceu alium Auctorem & diversum eum in supplemento iterato recensuit λ), referimus.

Tandem & Don Philippus VINYES, Catalanus, ac in Supremo Aragoniæ Concilio Senator Regius, varia circa Comitia patriæ meditatus est, utpote: *Discurso sobre que los brazos juntos en Cortes no pueden sin su Magestad proveer los officios de la Diputacion; Discursos sobre los procedimientos en la villa de Mataro*, item *Discursos sobre la celebracion de las Cortes*, nondum absolutos, quos una cum reliquis in tumultibus Catalanicis periisse jam laudatus Raphael Vilosa Antonium nostrum edocuit. μ)

§. L.

Denique & triada sequentium Catalanorum coronidis loco adjici fas est. Franciscus SOLER, Catalanus, *Commentarium* edidit ad edictum de monetarum reformatione in Catalonia, Barcinone impressum 1611. Franciscus de SOLSONA, Angulariensis Jctus in patriis rebus, Antonio teste ν) exercitatissimus, cum Notariatus tantum exerceret artem, *Lucernam Laudemiorum*, omnia Emphyteuseos jura complectentem scripsit, Barcinone apud Joannem Gordiolam 1556. in folio editam, & Augustæ Taurinorum una cum aliis ejusdem argumenti Auctoribus, Amadeo de ponte, Antonio Fa-

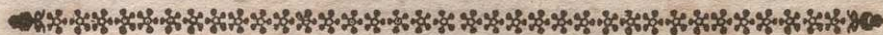
bro,

λ) Tom. II. pag. 680. col. 1. med.

μ) Ibid. pag. 680. col. 2. med.

ν) In Biblioth. nova Tom. I. pag. 365. col. 1. fin.

bro, Bertrando Argentreo, Camillo Borello, Carolo Antonio Blancardo, Hartmanno Pistore, & Mario Burgo, apud hæredes Tarini 1629. fol. recusam; Item de Stylo Capibreviandi, quod Catalanis vernacula Lingva emphyteufis renovationem significat, cum quodam utili Clausularum, sive de stylo clausularum Tractatu, & aliis Catalanice scriptis. Barcinone 1561. in 8vo. Antonio ξ) & Verderio ο) testibus. Denique & Antonius ROSCIUS, seu, ut vulgari sonat idiomate, ROS, Perpinianensis, Jctus eximius, & ornamento aliarum disciplinarum liberaliter instructus, ut Antonius π) loquitur, Regius in Curia Principatus Cataloniæ Senator, scripsit Memorabilium Libros III. Barcinone apud Claudium Bornatium 1564. in 4to editos, qui egregia multa circa Leges illius gentis exhibent; De Rebus forensibus quoque in aliis tribus Memorabilium libris acturum se promiserat, qui tamen hucusque lucem publicam non adspexere.



SECTIO X.

DE

VALENTIÆ, BALEARIDUMQUE REGNORUM LEGIBUS.

§. I.

Post Catalanos & reliquorum Regnorum Coronæ Aragonicæ Leges ac Jura recensenda veniunt; ad Valentinos ergo convertimur, & quæ illis à Maurorum inde, qui illud Regnum Gothorum eripuerant manibus, fuerint Leges, quo fieri poterit compendio, perlustratum imus. Varias Regnum hoc, ex nobilissimis Hispanicæ Monarchiæ unum, vicissitudines est expertum; Primus, qui Mauris ipsum eripuit, Jacobus ille seu Jaime I. cognomento Magnus fuit, Rex Aragonum, qui illud anno post Christum MCCXXXIX. recuperavit.

S 3

Pro-

ξ) *Ibid. Tom. I. pag. 365. col. 2. princ.*

ο) *In Supplem. Biblioth. Gesnerianæ lit. S.*

π) *In Biblioth. nov. Tom. -- pag. -- col. --*

Prolixi fatis in describenda obsidione ac expugnatione Metropolis hujus Regni ejus sunt Historici, unanimique affirmant sententia circa initium anni sequentis MCCXXXIX. eundem Jacobum I. Foros ac Leges dictæ non modo Urbi, sed & universo tulisse Regno, idque in coacto ejus rei causa solemnè Prælatorum, Magnatumque Regni Concilio, seriem Catalogumque eorum, qui actui huic interfuere, ex *Petro Antonio Beuter*, ac *Francisco Diago* heic inferre placet.

S. II.

Fuere autem sequentes: Ex Clero.

Don Petrus de Albalate, Archi-Episcopus Tarraconensis.

Don Berengarius de Palou, Episcopus Barcinonensis.

Don Vitalis de Canellas, Episcopus Oscensis.

Don Bernardus de Montagudo, Episcopus Cæsaraugustanus.

Don Ponce, Episcopus Dertufanus.

Don Garfias, Episcopus Tarrazonensis, &

Don Bernardus, Episcopus Vicensis.

Ex Equestri ordine:

Don Ramon seu Raimundus Folch de Cardona Vice-Comes,

Don Petrus de Moncada.

Don Guillenus de Moncada.

Don Ramon Berenguel seu Raimundus Berengarii.

Don Ramon de Peralta.

Don Petrus Fernandez de Azagra, Dominus ab Albarriz.

Don Petrus Cornel. Don Garfia Romeu. Don Ximeno de Vrrea.

Don Artal de Luna & Don Ximen Perez seu Simon Petri de Tarazona.

Ex reliquis civilis ordinis numerantur.

Ramon Perez de Lerida. Ramon Romeu. Petrus Sanz. Guillen de

Belloc. Ramon Muñoz. Petrus de Balaguer. Andreas de

Linã. Hugo Martinus. Guillen Bou. Marimon de Ple-

gamans, & alii, quos enarrare supersedeo.

S. III.

Notandum autem, præfatum gloriosissimum Regem Urbem Regnumque Valentinum Catalanis Aragonibusque, quos secum in bellum contra Mauros, illius Regni injustos possessores, adduxerat, incolendum habitandumque concessisse; ex quo colligi haut difficulter potest,

eos Legibus moribusque patriis, id est Aragoniæ Cataloniæque affe-
tos à Rege quoque facile impetrasse, ut novum illud Jus, atque statu-
ta, quæ Rex cum Concilio laturus erat, maximam partem ad Arago-
nicarum Catalanicarumque Legum normam constituerentur. Maxi-
mam ergo Juris Valentini portionem ex Foris Usaticisque memoratis
conflatam nemo inficias facile ibit, nec id quoque diffitentur, tum pro-
prii Regni Valentini, puta *Petrus Antonius Beuter* π), *Gaspar Escolano* ρ),
Martinus de Viciana σ), *Franciscus Diago* τ), tum Aragonensium Historici,
ut *Zurita* υ), & *Blancas* φ), qui clare id & diserte præ reliquis affirmat,
additque, Magnates ex Aragonibus in Concilio isto, ubi de Legibus
Valentinis rogandis actum est, instanter à Jaimo, ut juxta Aragoniæ fo-
ros Valentinis agere judicarique daretur, petiisse, eorumque in grati-
am Regem id concessisse, in tantum, ut urbes, oppida, villæque istius
Regni, quas ipse Aragonensibus pro præstita fortiter fideliterque in-
eripiendo Maurorum manibus Valentini Regno opera concesserat, do-
naveratque, juxta Aragonicos etiam foros ac Leges tractarentur, id
quod in hodiernam usque diem illic obtinere Blancas asserit, ita, ut
etiamnum multæ in Regno isto Urbes ac oppida inveniantur, in quibus
Juri Legibusque Aragonicis plenus vigor auctoritasque illibata per-
manet.

§. IV.

Idem postea Jacobus I. Rex foros Valentinos à se noviter latos,
correxuit, & explicuit. Rei hujus occasionem hanc exhibet *Diago* no-
ster χ): Anno post Christum 1270. graves exoriebantur lites inter Præ-
torem Urbanum Valentini, quem *Bayle* vocant, & Nobilem quendam,
Guillen Escrivan nomine, Regium in expugnatione Regni hujus Secre-
tarium, & dein Juratum, ut vocant, istius Metropolis; idque ob exer-
citiū jurisdictionis, quam quisque eorum sibi arrogabat; augebat me-
tum periculorum, quæ inde Regi evenire poterant, præstans utrius-
que dignitas & munerum, quæ gerebant, auctoritas, quæ in utriusque
partes universam rapiebat Urbem, quare Rex scintillas illius discordiæ
suffo.

π) In principio Tomi II. de la Coronica General de España y Valencia.

ρ) In prima Decade de la Historia de la Ciudad y Reino de Valencia, Tomo I.

σ) Tomo I. de la Coronica de la Ciudad y Reino de Valencia, ibid. 1564. fol.

τ) Anales de Valencia Lib. VII. cap. 28. pag. 321. col. 1.

υ) Anales de Aragon Lib. III. cap. 34. fol. 154. col. 4.

φ) In Commentariis rerum Aragonensium pag. 161. edit. Casaraugust.

χ) Anales de Valencia Lib. VII. cap. 60. pag. 377. col. 4. fin.

fuffocaturus utriusque muneris non solum fines & terminos juris dicendi discernebat, præscribebatque, sed & insimul universum Jus & statuta Valentina reformabat corrigebatque, adjectis pluribus novis, antiquatis vero aliis Legibus & Foris, eos insimul taliter correctos auctoresque perpetua Legum vi & auctoritate roborabat, jurisjurandi Regii interpositis solemnibus, prout id & sanctione illius pragmatica die 21^{ma} mensis Martii anni 1270. erecta, & in Archivi Capituli Cathedralis Valentini, Libro *de la Bisbalia* reposita, & à Diago citata adparet.

§. V.

Regnante postmodum Alphonso III. Aragonum, Valentixque Rege iterum mota lis est de Foris Legibusque Aragonicis etiam inter Valentinis observandis custodiendisque, id quod Magnates ex Aragonibus (inprimis famosa illius, quæ eo tempore florebat, *Unionis* membra) omni nisu à Rege expetebant, ut qui peculiari olim diplomate id solenniter statuisset; ipse autem in tantum id postea remisere, ut non per universum Valentix Regnum, sed tantum apud illos Nobiles, *Ricosombres*, *Mesnaderos*, Magistratusque Jus Aragonicum obtineret, qui illud spontanee atque voluntarie reciperent, eo ordine constituto, quod Nobiles, qui tum Cæsaraugustæ præsentis huic sanctioni intererant, ex nobilibus *Infanzonibusque*, qui possessionibus in Regno Valentix gaudebant, eligere quosdam oportebat, qui in quavis Urbe aut oppido, ubi jus diceretur, assisterent cum *Justitia* Assessorum loco, & ut juxta foros Aragonix cuius id petenti Nobili civique jus diceretur, prospicerent, idque per integri anni decursum, quo exacto alii solenni ritu electi in illorum locum subrogabantur, postquam à Rege, aut ejus in hoc Regno Procuratore, Rege absente, confirmati in isto munere fuerant, eorumque cuilibet alius Assessor à Senatu Urbis aut Oppidi, ubi jus dicebatur, cooptatus adjungebatur; semperque ad Nobilium beneplacitum Concilium generale cogebatur in Urbe Valentix, & in qualibet reliquarum illius Regni, in quo omnes, qui ad Legum Fororumque Aragonix normam vivere cupiebant, solenni jurejurando iis adstringere fidem tenebantur, eodem modo, quo *Ricibomines* & *Infanzones* hujus Regni; ii autem, qui illas Leges respuerent, in posterum eas acceptare amplius nequirent, ut autem sciri posset, quæ Urbes vel oppida Foros illos acceptare vellent, duo Nobiles aut alii indigenæ Regni ad illas mittebantur exploraturi singularum mentem, illi autem *Ricibomines* Valentini, qui Cæsaraugustæ eo tempore morabantur, duos proponebant,

Regi

Regi Nobiles, ex quibus hic unum constituebat uniuersi Regni Valentini summum *Iustitiam*, (*Iusticia General*), qui processus appellatione ad se devolutos juxta Aragonum Foros decideret.

§. VI.

Facta igitur illa Constitutione plures statim Urbes ac oppida Foros Aragonios recepere; earum Catalogum, prout à Rege Carolo I. in comitiis sub initium sui Regni apud Aragonos celebratis confici iussus est, hunc nobis exhibet maximus *Zurita* noster, ex quo & hæc omnia adnotavimus ψ). In *Valle Chelvensi*: *Chelva*, *Origilla*, *Domenjo*, *Aguillas*, *Tuexa*, *Beruxet*, *Sinarcas*; In *Baronia de Arenos*: *Villahermosa*, *Puebla de Arenos*, *Gucaria*, *Ludient*, *Castrum Villamalef*, *Torrechiva*, *Espadilia* & *Balat*. In *Baronia Exericensi*: *Bivel*, oppidum *del Toro*, *Caudiel*, *Novalichas*, *Benafer*, *Pina*, *las Barracas*. Item: *Territorium Alcatense* cum oppidis & pagis, puta *Lucena*, *el Alcom*, *las Uferas*, *Chodes*, *Figueruelas*, *las Torrecellas*, ut & oppidum *Almaçom*, *la Puebla de Benaguazil*, & *Benaguazil* &c. quæ omnia prædicti adhuc Caroli I. tempore & huc usque Foros Aragoniæ observant. Idem quoque jam sub *Petro IV. Rege* anno 1285. in Comitiis in oppido *Zuena* celebratis statutum fuisse *Zurita* nos edocet alibi ω), cum altera illa Constitutio *Alphonfina* anno demum 1289. sancita fuerit.

§. VII.

Ex eò inde tempore *Juri Aragonico* maxima Regni Valentini, præcipue autem ejus Nobilium, pars paruit, licet multum ea de re & diu satis controversum inter utriusque Regni Proceres ac Status fuerat; quin hodiernum adhuc & Aragonicis & suis municipalibus Foris Legibusque parent & causæ eorum, cum via appellationum ad supremum Tribunal devoluta fuerint, in summo Aragonicarum rerum Senatu, in quo ex Valentino Regno par assidet Senatorum, deciduntur, eodem, quo omnium reliquarum Coronæ Aragonicæ provinciarum, modo; Sed de his jam superius sub sectione de Aragonia (ubi de Supremo illo Coronæ hujus Senatu egimus prolixioribus verbis,) quædam quoque monita fuere,

§. VIII.

Hæc de origine statuæ Valentini Regni Juris Legumve paucis enar-

T

nar-

ψ) *Anales de Aragon Lib. IV. cap. 106. fol. 333. col. 2. & cap. 108. fol. 334. col. 2.*

ω) *Ibidem Lib. IV. cap. 54. fol. 281. col. 1. & 2.*

narrasse sufficiat, reliquum ut & Manuscriptos & impressos ejus Codices, una cum Commentatoribus ac Fori ejus Practicis, quorum tamen omnium curta solum est suppellex, detegamus. *Corpus Legum Valentino Regni*, prout primum à Jacobo seu Jaimo Magno latum promulgatum ve fuit, descriptum in libro membraneo 100. tunc & ultra annorum in folio possedit *Antonius Augustinus*, CLmus Tarraconensium Archi-Episcopus, teste Catalogo Manuscriptorum Bibliothecæ suæ, in quo numero 444. inter latina Manuscripta hoc recensetur titulo: *Jacobi I. Aragonia Regis Consuetudinum Civitatis & Regni Valentia Libri IX.* sermone prisco Valentino scripti. Memini etiam, me cum Parisiorum in Urbe, (ne dicam orbe), ante aliquod degerem tempus, in Regia instructissima Bibliotheca humanissimi Domini *Clementis* indultu Codicem manibus tractavisse Manuscriptum, qui Leges Valentinas ac statuta continebat, & ni fallor, in Catalogo Manuscriptorum extabat numero 9997. hoc sub titulo: *Pragmaticas del Reino de Valencia* in folio, scriptusque erat sermone Castellano, seu *Romance*, ut vocant.

§. IX.

Exemplaria quod attinet typis impressa, vetustissimum, quod nobis quidem videre contigit, est, quod Auctore seu Editore potius prodiit quodam *Taraçona* dicto, atque Lingva vernacula huic regno scriptum est, ac prodiit Valentina in urbe anno 1580. in 4to hoc titulo: *Fueros de Valencia por Taraçona*. Extitit illud Volumen, quod vidimus, in Bibliotheca Didaci de Arce & Reinoso, Generalis per Hispaniam fidei Inquisitoris. Nova etiam Fororum Valentinarum Compilatio extat typis impressa, & prodiit Valentia anno 1625. in folio, hoc titulo: *Recopilacion de las Leyes y Fueros de Valencia*, quam in eadem vidimus Bibliotheca. Nec dubito, quin plures adhuc prodierint tales Fororum hujus Regni collectiones; Nos tamen non nisi jam recensitas vidisse recordamur. Repertorium quoque in Leges illas extare novimus, quod in jam laudata Bibliotheca Reinosiiana habebatur, auctoremque præ se ferebat quendam, GINARTIUM nomine; Eundem hunc esse cum *Juliano Ginart* Balearico, Ordinis Minorum Monacho, quem *Nicolaus Antonius* recensuit in Bibliotheca sua, minime credo, quin longe ab eo diversum temporis, quo edita utriusque fuere opera, evincit ratio. Noster enim ille circa annum jam 1608. vixisse debet, eo enim prodiit sermone Valentino scriptum *Repertorio de los Fueros de Valencia*, impressum Valentia in 4to.

§. X.

Sed ad Commentatores quoque Legum Valentinarum properandum nobis est. Vetusissimus, cujus quidem memoriam aliquam habere nobis licuit, Fori Valentini Glossator est *Georgius VFRE*, quem Valentinum quoque ortu, Aragoniæque Regis Jaimi seu Jacobi II. Cancellarium fuisse, ac Glossas, quæ Manuscriptæ adhuc in scriniis asseruantur, in Leges patrias composuisse asserunt Regni hujus Historici, imprimis, qui ulterius de eo consuli poterunt, *Gaspar Escolanus* & ipse *Valentinus patriæque pereximix laudis Historicus a)*. *Franciscus Hieronymus de Leon*, quem superius inter Aragonicos Jctos laudavimus, Libro I. Decisionum Aragoniæ *β)*, *Nicolaus* etiam *Antonius* in Bibliotheca sua veteri *γ)*.

§. XI.

Fama Scriptis sibi vindicata illustribus Jufreum longe prævit, ætate tamen eundem secutus est *Petrus de BELLUGA*, quem præclari Juris interpretis aliisque pro merito elogii mactat *Hieronymus Blancas δ)*, *Petrò* etiam *Augustino Morla* Valentino ipsi & mox à nobis laudando, *Bartolus* aut *Baldus Valentinarum* appellari meritus est *ε)*. Valentix natus fuit, ac sub *Alphonso Vto* Aragonum Rege floruit. Post jacta in patria Urbe literarum fundamenta Bononiæ concessit, in *Clementino* illic Hispanorum collegio, *Joannis Imolæ* & *Ludovici Pontani*, inter suæ ætatis Jctos facile primorum, sedulus auditor; reversus inde in patriam in familiam susceptus est *Alphonfi Borgie*, Antistitis illo tempore Valentini, & ad sedem postea Pontificiam evecti, *Calixti III.* assumpto nomine. Huic adprime charus noster fuit. Accidit tamen aliquo dein tempore, ut pertinaciter obstinateque nimis in Comitibus Aragonicis Ordinum patrii Regni jura & privilegia tueretur, quam ob rem *Joannis Navarra Regis*, qui absentis Aragonum Regis *Alphonfi* fratris sui vices supplebat in Regni gerendis negotiis, Comittisque illis dirigendis, odium incurrit, ab eoque in carcerem conjectus, detentusque in eo aliquamdiu fuit, tandemque regno pulsus, actusque in exilium *Almanzam Castellæ* oppidum concessit, in eoque tamdiu delituit, usque dum *Neapolim* una cum *Borgia* profectus causam suam constanter

T 2

ter

a) In Decade I. de la Historia de Valencia Lib.V. cap. ult. §. 10.

β) Decisione 4^{ta} Libri I.

γ) Lib.IX. cap. 4. §. 209. pag. 99. col. 2.

δ) In Comment. Rerum Aragonens. pag. 386. in fin. & alibi.

ε) In Prefat. Emporii Juris.

ter dein eruditeque propugnata Alphonso sapientissimo & moderatissimo Principi approbaret, cum eoque rediret in gratiam. Prolixius hæc omnia de nostro edisserit *Nicolaus Antonius*, ex patriis pro *Belluga* Historicorum testimoniis §), ex ejusque hæc retulimus fide, Blancam qui multa de nostro habet, conferentes.

§. XII.

Operum, quæ posteritati *Belluga* noster reliquit, primum præcipuumque est, *Speculum Principum*; hoc enim titulo exornatum illud ab ipso Rege Alphonso fuerat, cum illi Auctor istud obtulisset. Liber, hic politica æque ac juridica negotia pertractat non solum generatim universi terrarum Orbis Regum atque Principum, sed singulatim quoque versatur circa jura, officia, dignitates atque privilegia omnis generis Statuum Regnorum Coronæ Aragonicæ. Primam illud opus lucem adspexit Parisiis editum anno 1530. in folio. Idem postea ab *Jcto Camillo Borello*, Olivetano patria, & Senatore Neapolitano eruditissimo, Additionibus variis locupletatum recusum est Neapoli æque ac Venetiis apud *Jacobum Aniellum* 1580. in folio. Tandem & *Antonius de FUERTES & BIOTA*, ex oppido Aragonum *Vri Castillo* oriundus, Calabriæ ulterioris post administratam Bononiæ in Hispanorum Collegio unam alteramve Juris Canonici cathedram, Regiæ Curiæ Auditor, & Causarum Criminalium Judex Neapoli in magni Vicariæ Curia, Delegatus dein militaris in Belgio sub Marchionis *Castelli Roderici* præfectura, Quæstorque demum Mediolanensis ordinarii Magistratus, Vir multis in lucem editis libris præclari nominis quoque additiones, ut titulus habet, aureas ad *Belluga* hoc Speculum addidit, quæ tamen breviores sunt. Totum opus prodit Bruxellis & Antverpiæ apud Franciscum Bibienum 1655. folio, sub hoc titulo: *Speculum Principum, in quo universa Imperatorum, Regum, Principumque ac Rerum publicarum, Civitatum, subditorumque, Comitum, Baronum, Nobilium ac Civium jura, officia, dignitates & mores, præsertim Regni Aragoniæ varie ac dilucide tractantur.* Aliud quoque opus scripsisse *Belluga* noster perhibetur, cui titulum fecit *Singularia Juris*, ejusque ipse sæpius in Speculo fecit mentionem, dolendum autem merito, ipsum lucem publicam adhuc dum fugere.

§. XIII.

Ex recentioribus pauci itidem sunt, qui vel in Foros Legesve

Va-

Valentinas commentati fuerunt, vel de statu hujus Regni juridico tractaverunt. Ex prioribus nominamus *Thomam CERDAN de TALLADA*, Jctum æque ac Politicum inter suos haut ignobilem. Sætabensis is, seu ex *Xativa* Urbe ortum duxit, genere prognatus Nobili, Juris Doctor, ac Caugarum primo Valentix Patronus, dein Fisci ejusdem Urbis & Regni Advocatus Regius, tandemque Senator. Varii generis hujus scripta circa negotia patriæ regiminis ac jurium extant, ut pote de examine criminalium & captivorum, quod Lingva Castellana edidit, tali titulo: *Vista de Carcel y de los presos*, Valentix apud Petrum de Huete 1574. in 4to item *verdadero Gobierno de la Monarquia de España, tomando por su proprio sujeto la conservacion de la paz*: Quo in libro de varia Hispaniarum Regna gubernandi arte temporibus pacis edisserit. Ibidem apud viduam Huetii 1585 in 8vo. Item: *Veriloquium en Reglas de estado segun derecho divino, natural, canonigo y civil &c.* Ibidem 1604. in 4to; quod tamen idem cum priori, recoctum autem facile crediderim. Sed præcipuum opus, cujusque gratia locum inter Valentinarum Legum glossatores commeruit, sunt in aliquot Valentix Foros commentaria, quæ ei tribuit *Petrus Antonius MORLA* (mox laudandus n), quod tamen opus typis hucusque, (id quod dolendum,) non prodiit, sed Manuscriptum adhuc in scriniis latet; quin & aliud adhuc juridici argumenti opus scriptum, quod sub *Arboris jurisdictionum* titulo laudant Jcti Valentini, *Nicolaus Antonio*, cujus fide hæc damus, teste 9).

§. XIV.

Post *Cerdanum* idem tentavit circa Valentinas Leges & Foros magno ac solido eruditoque opere Don *Laurentius MATHEU & SANZ*. Valentinus is fuit ortu, Eques ordinis S. Marix de Montesa, & post obita varia Civilia ac juridica in Republica munera, diversosque rogati exercitii gradus, Judex Audientix seu Prætorii Urbis Valentinx (quod anno 1506. erectum à *Ferdinando V. Catholico* Hispaniarum Rege fuit) in Curia civilium caugarum, indeque in supremo, qui Madriti residet, Aragonensi Senatu Consiliarius. Adquisitam multo studio & improbo labore haut vulgarem Juris, maxime municipalis, cognitionem prodidit eximio illo opere, quod inscripsit: *Tractatum de regimine urbis ac Regni Valentix, seu selectarum interpretationum ad principales Foros ejusdem*, & typis Valentinis apud Bernardum Nogues excudi fecit anno 1654. & 1656. in folio, duobus

T 3

bus

n) In *Pref. Emporii Juris*.9) In *Biblioth. Hisp. nova Tomo II. pag. 242. col. 1. med.*

bus voluminibus; alia adhuc scripsit opuscula, quæ tamen, quod hujus Fori non sint, consulto heic omittuntur; conferri tamen de iis *Nicolaus Antonius* 1) poterit.

§. XV.

Par nunc addemus Auctorum, qui Decisiones Valentinas in lucem emisere, quorumve uterque jam supra in Foro Aragonico laudatus à nobis fuit. Prior est *Franciscus Hieronymus de LEON*, Valentinus domo, qui præter *Decisiones Supremi Aragonicarum rerum Senatus* olim laudatas, etiam *Decisiones Sacrae Audientia Valentina* duobus Tomis imprimi curavit, prior Madritensibus prodiit typis apud Thomam Juntam anno 1620. in folio; posterior Oriolæ apud Augustinum Martinez, anno 1625. in folio. Alter est non minoris famæ *Jctus*, nec etiam absque debita laude inter Aragonios à nobis jam recensitus, *Christophorus* nempe *CRESPI de VALDAURA*, qui *Decisionibus suis Aragonicis* non paucas intersperfit addiditque *Valentinas*, ut jam superius quoque monitum à nobis fuit.

§. XVI.

Quin & ultimo tandem loco par aliud subjungimus Auctorum, qui Fori Valentini praxin speciatim edocendam sibi sumserunt. Alter eorum est celebris ille, & aliquoties jam citatus *Jctus Valentinus*, *Petrus Augustinus MORLA*, Curia Regni Valentini Advocatus. Hic exacto vix studiorum Salmanticæ cursu, completoque nondum trigesimo ætatis anno utilissimum Practicis opus in publicum emisit, hoc titulo: *Emporium utriusque Juris questionum in usu forensi admodum frequentium*; non autem hujus operis nisi prima pars Valentia lucem adspexit anno 1599. in folio, licet Auctor reliquarum quatuor spem orbi erudito fecerat. Non possumus, quin in iustam huic Auctori à *Nicolao Antonio* 2) plagii notam detegamus; ita autem ille: Antecessorum, quos Salmanticæ *Morla* docentes audiverat, puta *Didacum Espinum*, *Ignatium Salcedam*, & alios, scrinia expilasse, alienisque opibus Emporium illud ditasse, constans fama est, nec dissimulat ejus quondam Præceptor *Felicianus de Solis* 3), plura esse in eo libro affirmans, ex præceptoribus translata fideliter, uti ex *Gabriele Enrriquez*, primario Legum interprete, aliisque, alioqui *Morle* curam in studiis, profectumque non vulgarem, Compluti dum versarentur biennii tempore, quo loco *Felicianus* ipse docebat, ingenue consignans. &c.

§. XVII.

1) In *Biblioth. Hisp. nova Tom. II. pag. 4. col. 1. fn.*

2) *Biblioth. Hispana nova Tomo II. pag. 137. col. 1. & 2.*

3) In *Lib. III. de Censibus cap. 5. num. 13.*

§. XVII.

Alter eorum, qui praxin fori Valentini elucidare scriptis conatus est, *Petrus est de SIRIA*, Valentini natus, Jurium Licentiatus, & patria in urbe causarum patronus. Hic enim in usum Fori illius Advocatorum æque ac Jus dicentium *Practicam questionum Forensium* typis edi curavit, Valentini anno 1603. in 4to. Nullam (quod miror) operis, Auctoris tamen mentionem fecit Bibliotheca *Nicolai Antonii* (μ), quæ aliud ejusdem opus exhibet nauticum, quo de infra, ubi ad Leges maritimas cum Deo ventum erit, differendum nobis. Et hæc, cum reliqua, quæ de Valentini Foro & Legibus enarrari merentur, nos fugiant, edisseruisse heic sufficiat; quare pedem nunc ad alia promovemus.

§. XVIII.

Animus itaque nunc fert, in vicinum transfretare BALEARIDVM Regnum, & quæ ibi Legum Statutorumve facies sit, qui ordo, qua possumus & brevitate & *ανεβελα* perlustrare. Presserat & hoc insulare Regnum sat longa annorum ferie infelix Maurorum, Arabumve jugum reliquæ ad instar Hispaniæ, cum primus de eo recuperando, ac in libertatem vindicando cogitaret maximus gestarum rerum gloria Barchinonensium Comes, *Raimundus* ille *Berengarius*; forti ergo animo tantæ molis aggressus opus, non destitit ausis, donec adjutus Ligusticæ Pisanæque, præpotentium illo ævo ad mare Mediterraneum Rerumpublicarum auxiliis cœpta faustis avibus perfecisset, cum annus laberetur, post Christum cl̄o cxv. Nec tamen (qua sequentis ævi injuria, me latet) penitus eo ejicere Regno Mauros licuit, quin post *Berengarium* in infelix illud Maurorum jugum Majorica recidit, nec eripi iis, nisi *Jaimi I.* & maximi Aragonum Regis felicibus, assvetisque vincere armis poterat. Anno ergo cl̄o ccxxx. magnus hic *Conquistador* secunda vice Mauris eruptum in plenam libertatem vindicavit Regnum hocce, quod & ex illo inde tempore, Aragonum semper imperio paruit.

§. XIX.

Cum Imperio ergo Aragoniæ & ejus apud Balearicos valuerint Leges; Equidem notandum, non statim à *Jacobo I.* unitum Aragoniæ Regnum illud, sed secundo-genito filio, itidem *Jaimi* dicto, concessum anno 1276. fuisse, qui illud anno 1302. minori natu filiorum suorum, *Sanctio* contulit (major enim *Philippus* Ordinem clericum assumpsit,) &

αγα.

αγαμ[Ⓞ] ubi obiit *Sanctius*, ejus ex fratre *Ferdinando* nepos *Jacobus III.* Rex evasit anno 1325, qui *Constantiam Petri IV.* Aragonum Regis sororem duxit, ab eodemque affine suo Regno exutus est, & cum recuperandi illud gratia in Majoricam duceret, ibidem anno 1349. obiit, tum ergo demum *Petrus* iste IV. in perpetuum Regium hoc Diadema Coronæ Aragonicæ innexuit, ut Aragonici æque ac Generales Hispanicæ Historiæ Auctores id prolixè adnotarunt. Magnus autem *Zurita* noster id quoque speciatiim adnotatum reliquit v), Reges istos Balearicos Vſaticis Constitutionibus sive Catalanorum à *Jaimi* inde primi adquirentis temporibus usos fuisse; Regemque jam memoratum *Petrum IV.* iisdem non Vſaticos solum illos, sed & quæcunque privilegia & immunitates à *Jaimo* inde I. ipsis fuerant concessa, confirmasse.

§. XX.

Ad *Petri* ergo IVti tempora usque Balearidum Regnum non alias ac Catalanæ Aragonicæque Leges ac statuta fuit secutum, si pauca, quædam excipias, quæ speciatiim à Regibus illic constituta ordinataque fuere; quæ autem iis posteriori tempore & in hanc usque ætatem accessere, noviterque lata ac sancita apud Balearicos fuere, jura Legesve, ea peculiari volumine complexus est Regius illius Regni Senatus, quod quoniam ex Hispania adlatum ad manus nobis est, ejus heic brevem dabimus *συναγραφήαν*. Titulus, quem in fronte gerit liber, hic est, Lingva expressus Mallorquina, quæ alio nomine *Lengua franca* audit, & parum à Catalana distat: *Ordinacions y Sumari dels privilegis, Consuetuts, y bons usos del Regne de Mallorca*, quem Librum Juratorum seu Senatorum Regni jussu compilavit *Antonius MOLL*, Notarius, Syndicus, & Archivarius perpetuus Universitatis hujus Regni, proditque in Urbe Majorica seu Mallorca in ædibus *Petri Guasp*, anno 1663. in folio, constatque 422. paginis.

§. XXI.

Completitur autem volumen hocce sequentia:

- 1.) Novas Ordinationes editas in Majoricis per magnificos Juratos Regni super tractandis causis & litibus die 20mo Decembris anno 1413. gubernante multum magnifico Viro, *Pelagio Uniz*, milite strenuo, à quo etiamnum audiunt *Ordinations de Mossen Pelay Uniz*; hæc latino scriptæ sunt sermone, continentque capita 73.
- 2.) Ordinationes novæ factæ per honorabiles Juratos Civitatis & Regni

v) *Anales de Aragon Lib. VII. cap. 65. fol. 156. col. 4. seqq.*

- gni Majoricarum super abbreviatione litium & quaestionum concessa, laudata, & auctorifata per Dominum & Serenissimum Regem *Alphonsum V.* honorabilibus Ambasiatoribus dicti Regni anno Domini 1439. die 15. Junii in Urbe Sicula Cajeta, capitum 17. Lingva Mallorquina, & audiunt vulgo *Ordinacions de Mossen Berenguer Unis.*
- 3) *Capitols anomenats de Mossen Berenguer Unis*, seu novae ordinationes editae in Majoricis per eosdem Juratos, & autorifatae per eundem Regem anno 1439. die 19. Maji. Lingva Majoricana, & ad finem cujusque capitum, (quorum 18.) latina.
- 4) *Execucions dels Capitols de las novelles Ordinacions vulgo anomenats de Mossen Berenguer Unis*, quae est approbatio Capitulorum quorundam (numero 14.) ab Ambasiatoribus Majoricanis, *Berengario Unis*, *Francisco Axalo*, & *Antonio Olivres* praefato Regi *Alphonso* propositorum, Cajetae mense Junio 1439. facta.
- 5) *Correccions fetes sobre les demuntades novas ordinacions, e capitols de aquelles vulgo dites de Mossen Berenguer Unis*, continent correctiones seu immutationes supra memoratarum Ordinationum & capitulorum *Berengarii Unis*, factas per eundem Senatam Majoricensem, die 19. Octobris 1441.

S. XXII.

- 6) Capitula vulgo dicta de *Misser Rodrigo Falco Pro-Regis Majoricae donants forma è manem als portador de lletres, e Commissaris*, seu Constitutiones de officio Tabellionum Commissariorumque seu Negotiorum gestorum, & illudrite juxta Leges administrandi ratione, data d. 10. Decembr. 1440. 12. capitum.
- 7) *Capitols de Exaviments e de Vendes a temps, fetes per Mossen Vidal Castilla Doris de Blanes Governador de Mallorca*, seu Capitula circa venditionem variarum mercium, magnariam (seu *en gros*, ut Galli vocant,) & minutariam (*en detail*), data Majoricae d. 24. Martii 1471.
- 8) *Styli sive Ritus Curiarum de Mossen Aril*, seu Domini *Arnaldi de Arillo*, Gubernatoris Generalis ac Pro-Regis Regni Balearidum Styli Curiarum Civitatis Majoricensis, latino maxima ex parte sermone conscripti, publicatique die 3. Kalendas Augusti 1344.
- 9) *Pragmatica sanctio Institutionis Regiae Audientiae in Balearidum Regno*, à *Philippo II.* Hispaniarum Rege lata, signataque die XI. Maii anno 1576. (vel, ut paulo post habetur, & melius, 1577.) in arce Aranjuez, latino idiomate expressa, formam supremi illius Senatus, modumque litigandi coram illo, judicandive proponens; subiecta.

- 10) *Regiæ Audientiæ Declamatio Dubiorum Pragmaticæ hujus sanctionis*, ab eodem Rege signata ibidemque die 25. Aprilis 1572.
- 11) *Crida Real sobre les noves ordinacions, que se han de tenir y observar en la Real audiencia de dit Regne de Mallorca*, sive proclamatio seu promulgatio solemnis novarum jam recensitarum Ordinationum, quæ à Regia Audientia custodiendæ sunt Lingvæ Majoricensi, Majoricæ 6. Octobr. 1576.

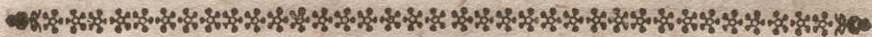
§. XXIII.

- 12) *Noves Ordinacions, Lleys, Stils, y Præctica &c.* seu Præcticæ forensesque Ordinationes, Stylique, tam causarum, quæ coram Audientia seu Rota Regia Majoricensi tractantur, processum, modumque agendi, quam Supplicum libellorum, scripturarum, cedularum, Decretorumque varii generis schemata exhibentes, prout ad administrationem expeditionemque justitiæ convenit, ordinatæ per Magnificum Dominum *Bernat Joannem Poll*, Regentem Cancellariam, & jussu *Michaelis de Moncada*, Pro-Regis Balearici promulgatæ die 6. Octobris 1576. & latina passim & Majoricensi Lingvæ, accedunt
- 13) *Pragmatica Regiæ duæ de forma Regiminis deficiente Pro-Rege vel absente eo in Regno hoc & justitiæ administratione tenenda*, lingvæ Castellana utraque, & à *Philippo III.* lata, prior d. 3. Septembris 1606. in Monasterio S. Laurentii Escurialis: posterior ibidem d. 20. Octobris 1608. Tandem
- 14) Subjungitur Coronidis loco *Sumari* à *Repertori de les Franquezes y privilegis del Regne de Mallorca*, seu Repertorium ac Epitome, Libertatum, Privilegiorumque Regni Balearici, sub Titulos alphabeti ordine digestos redactum, collectumque per Magnificum Dominum *Theseum Valenti*, Domicellum, Regnique Advocatum, à quo vulgo *la Valentina* audit. Adnexa eidem est *Series*, seu potius *Calendarium Festorum Feriatorumque dierum*, qui Majoricis observantur, noviter recognitum emendatumque. *Taxa* item seu *Aestimatio pretii pro varii generis Contractibus Notariis Scribisque solvendi*.

§. XXIV.

Hæc sunt, quæ Volumine illo Legum seu Ordinationum Majoricensium continentur, quæ eo uberius prolixiusque recensere placuit, quod perpauca præter illud typis impressa Legum ejus Regni Systemata haberi possint; nec & Auctorum numerus est, qui de statu juridico politicove ejusdem illustrando fuere solliciti; quin & nobis plane neminem (præter jam laudandum) Historicorum ejus gentis videre vel invenire licuit.

licuit. Est is *Joannes DAMETO*, Majoricenfis, Jurium Doct̃or & Regni fui Chronographus, quem, quod diligenter fcripferit Annales fuz gentis, laudat *Antonius ξ*), prodiit autem ejus opus hoc titulo: *Historia general del Reino Balearico*. Majoricæ apud *Gaspar. Guafp*, 1633. in folio, pertingitque illud non nifi ad mortem usque *Jacobi II.* Majoricarum Regis, annumque 1311. reliqua enim defiderantur. Ejus tamen vices digne fupplevit *Vincentius MUT*, Balearicus Nobilis, & primus in patria aciei instructor (*Sargento Major* vocant) in altera parte ejusdem annalium, quos hoc titulo ornavit: *Segunda parte de la Historia del Reino Balearico*, ab anno 1311. usque 1650. quo prodiit Majoricæ apud *Gabriel. Guafp*, in folio. Et hæc funt, quæ de Balearicis Legibus inveftigare omni nifu nobis licuit.



SECTIO XI.

DE

NAVARRÆ, CANTABRIÆ, GALLAECIAEQVE LEGIBUS.

S. I.

QVare Balearidum valedicturi Infulis, Hispaniam repetimus, te-
lamque Legum ejus Regnorum pertexere laboramus. Proxi-
mum Aragoniæ adjacet Navarra Regnum, quod etfi non fem-
per Hispanis paruit, fed Gallorum quandoque fupremo sub-
jacuit dominio, partem tamen Hispaniæ, fi lato hanc fumas fenfu, con-
fuituit, ideoque & femper eorum (Pampilo inprimis Metropolis, & fu-
perior Regni pars) Lingva ufa, & ab Historicis etiam domesticis jure in-
ter Hispanicæ Monarchiæ Regna, eorumque relata numerum fuit. *Quin*
&, quod Leges fpeciatim & Statuta ejus attinet, illa non nifi antiquis il-
lis Suprarbiæ Regibus & Foro originem acceptam ferre fuam poffunt.
Haut immemor enim fum, me, cum fuperius de Aragoniæ Legum

U 2

ortu

ortu facerem verba, gravem illam, quæ Navarricos inter Aragonicos-que hodiernum hæret, controversia de antiquitate illius Fori, veroque, quo latum fuerat, tempore, disseruisse.

§. II.

Rem istam tunc ex Historicorum, qui Aragonum tuentur partes, mente deduxeram; æquum ergo est, ut & ex Navarricorum nunc opinione loquar. Aptius autem ordinateque magis id, quam *Josephi Morezi*, Historicorum hujus Regni novissimi & facile principis, verbis eloqui acedisserere nescio; Is enim in omnibus, quæ de Historia patriæ erat, meditatus, id summo studio, summa ope egisse visus est, ut *Blanca, Brizii*, reliquorumve pro Aragonibus argumenta everteret; egoque immane quantum à scopo recederem, nimiamque prolixitatis incurrerem notam, si omnia, quæ eum in finem coacervavit congestitque, explicare heic conarer; quare illud optimum duco factuque consultissimum, ex ejus *Investigationum Historicarum Navarricarum* egregio opere o) depromere, quæ scitu necessaria esse, nobisque & nostro conducere argumento deprehendero, & qua ratione Jus Navarra Regni generale ex particularibus Urbium oppidorumque ejusdem Foris ac Statutis municipalibus conflatum fuerit, creveritque ac augmenta ceperit, breviter elucidare.

§. III.

Annus à nato Christo agebatur cloLXXVI. cum vitam à parricida fratre Raimundo trucidatus infausta finiret morte fortissimus *Sanctius Garfias*, ejus nominis IV. Pampilonensis (quod idem est, ac si dicas, Navarra) Rex, nulla ex se relicta prole. Regni ergo proceres *Sanctium Ramiresum*, occisi patrualem, Aragoniæque Regem in Vasconum seu Navarrense evocavere Regnum, quo casu secundum jam laudatum Moretum Navarra Aragonicæque Coronarum unio accidit. Hic ergo non Suprabienſe solum, sed & Jaccense & Darocense Forum municipaleve Leges secum in Navarram detulit, & non quidem ut commune universo Regno præscriptum constitutumve jus, sed ex speciali tantummodo, indultu ac gratia in aliquibus oppidis locisque Navarra introduxit; quin idem quoque in Castellæ Regno (nam & huic, connubio cum *Urraca* Regina ejus contracto, præfuit) effecit, cujus pluribus oppidis Leges & Fora Aragonica concessit; & hæc causa est, quæ *Alphonsum*

o) *Investigaciones historicas de las Antigüedades de Navarra Lib. II. cap. XI. §. 23. & 4. fol. 506. 507. 508. &c.*

sum II. Præliatorem cognomento (el Batallador), Sanctii Ramiresii filium, Petrique, cui successit fratrem, moverat, ut in Sanctione pragmatica in confirmationem Jaccensium Legum lata assereret, Castellæ æque ac Navarræ Regnum Jaccam ad ediscendas bonas Leges consuetudinesque venire solitum.

§. IV.

Eadem quoque ratione factum est deinceps tempore, ut *Alphonsus* iste Præliator *Burgo Sancti Saturnini* Pampilonensi noviter reparato, civibusque ac incolis donato, Forum Jaccense irrogaret anno 1119. Oppido item *Caseda* Forum Darocense & Sorianum, Urbi *Tuteleni* Forum Suprabiz anno 1114. Oppido *Corella* Forum Tutelense, anno 1130. In primis autem celebre illo ævo erat Forum *Francorum Sancti Martini Estellensis* oppidi, cui idem *Alphonsus* Rex oppidum *Puente de la Reina* dictum anno 1122. subjecit; Verba, quæ in Sanctione Regia, eum in finem lata, habentur, hæc sunt; *Habeatis tales Foros, & tales Usaticos & consuetudines in, totas vestras causas & vestras faciendas (id est negotiis, seu, ut Galli dicunt, affaires) quales habent Barones de Estella.* Eodem Foro Stellensi donavit *Garsias Ramiresius* nepos *Sanctii Majoris*, qui *Alphonso II.* Præliatori in Regno successerat, cum jam Navarra ab Aragonia iterum disjuncta esset, oppidum *Olite* anno 1147. & oppidum *Monrreal* anno 1149. his verbis: *Dono Vobis Forum talem, qualem habent illos meos Francos de Stella*

§. V.

Nec id eo solum ævo observatum fuisse reperitur, quin & posteriori tempore idem mos, eadem viguit observantia. Legimus enim apud eundem *Moretum, Sanctium VII.* Sapientem cognominatum, Navarræ Regem eodem, quo Cives Sancti Saturnini Pampilonenses utebantur, Foro donasse quoque oppidum *Irriberi* anno 1174. his verbis: *Habeatis tales Foros in omnibus vestris negotiis & judiciis quales habent mei Franci qui de Pampilona, qui in illo Burgo Veteri Sancti Saturnini sunt populati.* Et ex his haut inepte deducit optimus noster *Moretus*, peculiare diversumque à reliquis omnibus Forum seu jus municipale eo jam tempore habuisse Burgum istud Sancti Saturnini Pampilone; nam eidem Foro Pampilonensi idem *Sanctius* Rex paulo post, anno nimirum 1191. subjecit oppidum *Villafranca*, ut nunc audit, vel, ut illo vocabatur tempore *Alesues*, nec minus & peculiari oportet Foro fuisse gavisum Burgum novum Sancti Nicolai Pampilonense, nam idem *Sanctius* Rex anno 1184. eo donavit oppidum *Villaba*.

§. VI.

Nec minoris famæ illo ævo erat *Forum Guardienſe*, à *Guardia Navarræ* Urbe cognomentum fortitum, quod Rex *Sanctius Sapiens* anno 1165. oppido iſti contulit, idemque poſtea anno 1172. conceſſit oppido *Sancti Vincentii*, & anno 1196. oppido *Labrazæ* & anno 1208. *Valli de Burunda*, à filio ejusdem *Sanctio IX.* Rege fuit collatum. Idem quoque *Sanctius* Rex peculiare etiam Urbi *Viane* Forum conſtituit, cui *Theobaldus* dein *II.* Rex ſubjecit oppidum *Aquilar* anno 1269. Quin & quandoque libera civibus incolisque locorum eligendi, quocunq; uti Foro velent, poteſtas à Regibus fuit conceſſa, prout inter alia permulta, quæ ea de re citantur exempla, conſtat ex *Garſiæ Ramirez* Regis Diplomate, oppidi *Peralta* incolis circa Fori irrogationem conceſſo, ubi hæc exprimuntur verba: *Inſuper dono vobis illo Foro, qualecunq; vos volueritis & elegeritis & ſcripſeritis in veſtra charta.* Sed innumeri fere ſunt tales antiqui populorum incolarumve *Navarræ* Regni Fori adeo, ut, ſi omnes & ſingulos eorum recenſere heic vellemus, tædium haut exiguum Lectori eſſemus parituri, quare ſilentio eos prætere præſtat, eosque, qui reliquos noſcendi cupidine tenentur, ad *Theobaldi I. Chartularium*, & *Magnum Chartulariorum ſeu Codicum Diplomaticorum Navarræ* Regum Tomos, qui talibus Foris ſcatent, cum *Moreto* ablegamus; qui tamen id ſpeciatiim notatu dignum obſervavit, nullibi in oppido locove quocunq; *Navarræ* Jus vel *Suprarbicum* vel *Jaccenſe* vel aliud quodcunq; *Aragonicum* ante unitam, per *Sanctium Ramirez* Regem, *Aragonix Navarræ* receptum obſervatumve fuiſſe.

§. VII.

Sed, ut in orbitam tandem revertamur, explicandum nunc paucis eſt, unde *Generales Regni Navarræ* Leges ac Statuta ortum, fontesque ſuos derivarint. Ex illis ergo ſupra recenſitis peculiaribus Urbium oppidorumque Foris ac Statutis tandem *Theobaldi I.* Regis juffu & auſpiciis, (ut *Moreto* quidem videtur), *Generale Jus ſeu Corpus Legum Systematicum*, quod hodiernum in hoc Regno uſu & auctoritate viget, erectum compoſitumque fuiſſe creditur. Hic enim *Theobaldus* Rex noviter creatus, poſtquam Leges & Privilegia Regni quæ diſperſa conſuſaque adhuc jacebant, ſolemni ritu jurisjurandi, more majorum, confirmaveſſet, ipſo *Conversionis S. Pauli* feſto anno 1237. tranſactionem cum Regni Statibus pepigit, quæ hodiernum in *Chartulario* magno aſſervatur manuſcripta, & in qua inter alia hæc ſermone gentis & temporis illius

vernaculo habentur verba: *Que sean esleitos diez Ricoshombres y veint Cavalleyros, diez hombres de Ordens & Nos & el Obispo de Pamplona de suso con nuestro Consejo por meter en escrito aquellos fueros, que son & deben ser entre nos & eillos amellorando los de la una part & de la otra, como nos con el Obispo & aquestos esleitos vieremos por bien; Id est: eligendos esse decem ex Ricishominibus seu Magnatibus Regni, viginti Equestribus ordinis viros, decem ex Clericorum ordine, qui cum Rege, Episcopo Pampilonensi, Regioque Senatu in Scripturam redigant Foros illos, qui inter Regem subjectosque constituendi essent, eos hinc inde corrigendo, prout Regi, Episcopo, electisque illis viris optimum consultrissimumque videretur. Et hæc collectionis Legum Navarricarum, prout à Moreto exhibetur, historia est.*

§. VIII.

Floruerunt autem apud Navarros Leges illo volumine contentæ perpetua temporis nec unquam interrupta serie, singulisque vicibus, antequam Regia dignitate quis solemniter inauguraretur, una cum reliquis Regni hujus privilegiis ac libertatibus jurejurando confirmata fuere; Cum & *Ferdinandi* dem Catholicici in potestatem Navarræ Regnum cederet anno 1512. & triennio post 1515. Castellæ, Aragoniæ, Granatæque Regnis perpetuo nexu jungeretur, Leges illæ fartæ, tectæ ac integræ persisterunt & hodiernum pleno vigore auctoritateque gaudent; Constitutum tamen est, deficientibus his ad Leges Hispanicas Romanasque esse recurrendum, prout uno id ore omnes & Navarræ & Hispaniæ Jcti affirmant, qua de re consuli possunt, si placet, *Joannes Martinez de OLANO*, in erudito *Antinomiarum Juris Romani & Hispanici opere* π), *Recopilacion de las Leyes de Navarra* ρ), *Armenariz* σ), *Duckius* τ), aliique.

§. IX.

Systemata Legum Navarricarum typis impressa perpauca, Glossatores Commentatoresque in easdem fere nulli; minimum nobis præter mox laudandos neminem hujus argumenti Daduchum cerne licuit. Nec aliud corpus vidimus harum Legum, ac illud, quod anno 1614. Pampilone prodiit in folio, hoc titulo: *Recopilacion de las Leyes de Navarra*; Commentarium quoque latinum additionesque ad eandem

π) In Prefatione num. 8. & 9.

ρ) Lib. I. Tit. 3. lege 4.

σ) In additionibus ad Lib. I. Tit. 3. L. 4. Recopilationis.

τ) De usu & auctoritate Juris Civilis Roman. Lib. II. cap. 6. §. 21.

dem Compilationem extare cujusdam *Armenदारि* Pampilone anno 1617. in folio editas cernere alibi licuit. Quis autem *Armenदारि* ille fuerit, quale ejus prænomen, quod vitæ genus, nec *Antonius* ullibi in Bibliotheca, nec alii Bibliographi meminere, & ego cum ignarissimis scio; Memini etiam, me olim vidisse Madriti volumen *Ordinationum Navarra*, impressum anno 1563. in folio, hoc titulo: *Ordenanzas de Navarra por Esbella*; qualis autem Liber, quis auctor proprie ejus sit, me quoque protenus latet; Fateor equidem, mirum non esse, quod hæc omnia homines Hispanos, (quibus uti potissimum me in hoc argumento oportuit, eorumque subsidiis) lateant, cum Regnum istud nova reputetur Hispanicæ Monarchiæ accessio, Gallisque potius, ac Hispanis adnumerandum videatur; attamen nec apud Gallos quidquam ea de re invenire mihi licuit, veniam ergo defectus hac in parte mei sperare audeo.

§. X.

Quare relicta *Navarra* ad finitimas contendimus *BISCAÏÆ & GUIPUSCOÆ* provincias, quæ maximam efficiunt *CANTABRIÆ* veteris partem. Vulgata res est gentem hanc libertati, si quæ alia Hispaniæ, asævetam vel maxime esse, ferocem item fortemque, nec subjugatæ plane, dominioque absoluto subjectu facilem, quare & mitius ac reliquæ omnes à Regibus tractari, nec dimidium Tributorum, quæ Castellæ utriusque incolæ solvunt, imponi sibi patiuntur, tantam etiam jactant generis nobilitatem, ut se solos ex omnibus Hispanis superesse Gothorum Regio ortos sanguine, nulla unquam Maurorum Judæorumve, fædatos mixtione. Quod ergo Leges & Statuta, seu, ut ipsi loqui amant, Foros & privilegia eorum adinet, eos primum Gothicis semper Legibus obnoxios vixisse dubium non est, nec aliis successu temporis & sub Castellæ Regibus, ac iisdem & Castellæ Juribus aliqua ex parte paruisse suspicamur, nullas tamen ante *Caroli V.* Imperatoris tempora reperire mihi licuit Leges scripto traditas, aut typis impressas, quæ aliæ ac Generales Gothicæ Hispanicæque fuerint.

§. XI.

Apparet tamen ex Novo Fororum Biscainorum corpore, ejusque compositionis historia volumini præfixa, habuisse jam antiquis temporibus gentem illam Foros Legesque scriptis consignatas; corporisque illius, quod ævo simplici Jctisque carente compositum ad arbitrium bonorum hominum fuerat, insignes posteriori tempore deprehen-

henfos defectus, ac corrigendorum mutandorumve ac noviori sæculo accommodandorum copiam Reformationi illi, sub *Carolo V.* Imperatore factæ, materiam occasionemque suppeditasse. Nec minus ex *Elisabethæ* Reginae ac *Ferdinandi* Catholici confirmationibus veterum illorum Fororum ac Legum eidem volumini adjectis, jurejurandoque firmatis apparet, illas Leges particulares à veteribus æque Comitibus Dominisque Biscainæ, (quorum Historiam concinnavit, ediditque *Antonius Navarro Larreategui* Biscainus, Principi Sabaudia *Philiberto* à Secretis, sub titulo: *Epitome de los Señores de Biscaya*, Augustæ Taurinorum 1620. in 4to) ac Regibus Castellæ antiquis latas concessasque huic genti fuisse; Illa *Isabella* jurata confirmatio earum Legum signata fuit *Aranda*, die 14. Octobr. anno 1473. scriptaque ab ejus Secretario *Alphonso de Avila*, subscriptis etiam testium *Gundisalvi Ciacconii*, *Gometii Manrique* Archidiaconi Toletanæ Ecclesiæ, Doctoris *Didaci de Ribera*, *Antonii Licentiati*, *Ludovici de Messa*, *Nunii Doctoris*, *Petri Licentiati* nominibus; Ista *Ferdinandi* Conjugis die 30. Julii 1476. scripta à *Gaspare de Arino* Consiliario & Secretario Regio.

§. XII.

Historia vero illa novæ Fororum Cantabriæ Compilationis hæc est: Anno Christi 1626, imperante *Carolo V.* in Comitibus hujus Domini sub arbore ad *Quernicam* oppidum ritu patrio institutis, ad diem 5. Aprilis, facta à Licenciato Jurium, *Don Petro Girone de Loaysa*, Correctore seu Prætoro (*Corregidor del Señorio de Biscaya*) est propositio de veterum Biscainæ gentis Legum Fororumque reformatione, ac emendatione, resque illa unanimi Concilii arbitrio delata est sequentibus Jurium & Civilis Hispanici & patriæ Biscainæ peritissimis, Licenciato *Didaco Ochoa de Muxica*, Baccalaureisve *Joanni Saenz vel Sanctii de Vgarte*, *Martino Petri* seu *Perez de Burgoa*, *Fortunio Sanctii de Cirraruyssa*, *Lupo Itañez de Vgarte*, *Roderico Martinez de Velendiz*, *Ochoa de Velendiz*, *Petro de Vâraya*, Prætori Juridico (*Alcalde del Fuero*,) *Innico Vrtiz de Ybarguen*, *Martino Ortiz de Zurra* vel *Zarra*, *Martino Saez de Oynquina*, *Ochoa Vrtiz de Guerra*, (seu *Guecho* ut alibi,) & *Petro Martinez de Luna*, qui & operam novum colligendi Fororum Cantabriæ Systema lubentes in se susceperunt.

§. XIII.

Hi ergo Viri una cum Prætoro *Don Petro Girone de Loaysa*, in cuius manus prius solemne jusjurandum præstitere, de Legibus pie, juste, sincere & ἀδόλως ordinandis convenere in domum *Martini Saez de*

la Naja, extra urbem Bilbao ad diem 10. Augusti anni 1526. una presentibus *Martino Ybañez de Zarra* & *Petro Ochoa de Galarça*, Scribis Regiis Notariisque Curiz & totius Regni Hispaniarum, inprimisque Domini Biscajæ, quibus *Loaisa* tradidit vetus quoddam Jus seu Forum Biscainum, signatum manu *Ochoa de Ciloniz* Scribæ seu Notarii, ut Leges eo contentæ à Concilio isto Jctorum, quod eum in finem quotidie in prædicta domo ab hora sexta matutina ad 10am, & ab hora prima ad quintam congregabatur, perlegerentur, & ad præsentem rerum statum accommodarentur, emendando, augendo, minuendove prout justum, æquum, ac conveniens eis videbatur.

§. XIV.

Peractus decem dierum spatio labor iste fuit, conventumque rursus est in domo *Martini Saez de Naja*, die 10ma Augusti præfati anni 1526. ibidemque universo Concilio propositæ fuere differentiz veteris novique Legum ac Fororum Systematis, & quæ addenda, detrahenda ac corrigenda videbantur, ac in schedis annotata fuerant, publice prælecta, quibus unanimi applausu à tota concione acceptis injunctum est Baccalaureo *Martino Perez de Burgoa*, Advocato Domini Biscajæ, & *Innico Urtiz de Ybarguen*, Syndico ejusdem, munus revidendi æque ac conferendi jus vetus novasque in illud animadversiones, ex iisque omnibus conflandi novum Fororum hujus gentis Systema, omnes istas Leges veteres æque ac novas sub certa capita ac Titulos in ordinem redigendo; Suscipere ambo isti in se laborem illum, atque concurrentes in Ecclesiam B. Mariæ veterem oppidi *Guernica*, solique huic rei intenti intra breve spatium temporis novum illud Systema Fororum composuere, ac manu propria *Innici Urtiz* descriptum Concilio exhibuere die 21. Augusti 1526. ubi publice prælectum utrumque, vetus puta & novum Juris corpus, ac applausu universali exceptum, descriptum rursus signatumque manu Notariorum ac munitum etiam sigillo Domini Biscajæ, traditumque Procuratoribus est, qui ad Regem, ut ab eo confirmatum vim Legis ac robur nancisceretur, perferrent. Fuere illi *Innicus Urtiz de Ybarguen* & *Petrus de Varaya*, qui Vallisoleti d. 8. Aprilis 1527. Regio supremo Senatui Regique ipsi ad confirmationem illud obtulere, qui & sanctione publica id peregit, data ibidem d. 7. Junii ejusdem anni, & alia d. 1. Junii licentiam idem Forum typis edendi concessit, prout prolixè hæc omnia tum in principio tum in fine Systematis istius annotata expressaque habentur.

§. XV.

Constat hinc, primum novi hujus Juris Biscaini Corpus typis jam anno 1527. impressum fuisse, quam tamen editionem videre nobis non licuit, aliam quippe notam non habemus, quam illam, quæ *Philippo IV.* regnante prodiit, & nobiscum Madrito allata est. Titulo ea superbit tali: *El Fuero, privilegios, franquexas y libertades de los Cavalleros Hijosdalgo* (quo nomine cives rusticique omnes illic insigniri cupiunt) *del Senõrio de Vizcaya, confirmados por el Rey Don FELIPPE IV. y por los Senõres Reyes sus predecessores.* Prodiitque ea permissu Regio, sumptibusque Domini Biscajæ in urbe Bilbao apud Petrum de Huydobro typographum Domini 1643. in folio; constatque Titulis 36. qui rursus in Leges dispescuntur, præfixis omnibus actis novæ collectionis, ac adjectis in fine *Elisabetha, Ferdinandi V. Joanne, Caroli I. Philippi II. III. & IV.* Confirmationibus, ac Repertorio Titulorum æque ac Rerum juxta alphabeti seriem.

§. XVI.

Est tamen & alia adhuc, quam vidisse memini, editio vetustior jam citata, *Medinæ* nimirum edita anno 1585. in folio; notandum etiam est, cautum à Regibus peculiari esse sanctione *Vallisoleti* die 7. Junii 1527. data, ut non modo in *Dominio Biscajæ*, sed & in *Curiis* supremis, *Vallisoletana* ac *Granatanensi*, & ubicunque alias jus Biscainis dicendum foret, non id secundum aliud, ac idem illud Biscainum Jus ac Forum fieri debeat, eo autem deficiente secundum *Hispaniæ* ac *Castellæ* Regnorum lites pronuntiandum sit. Conf. Præfatio & Lex 3. Tit. 36. Sed in primis notari à curiosis meretur ritus ille sollemnis, quo usi sunt *Biscajæ* Domini in jurandis suæ gentis Legibus ac Privilegiis, quem breviter heic prout Titulo I. Novi Systematis, folio 7. habetur, adponere placet: Succedente novo *Biscajæ* Domino, quocunque id jure modove fiat, cautum *Leges* est, quod, ubi quatuordecim compleverit annos, ipse *Biscajam* intra anni spacium teneatur accedere, ibique primum quidem ad portas urbis *Bilbao* jurare in manus Senatus ejus urbis, se custoditurum sancteque servaturum Biscainis, illis æque qui in planitie Regionis urbibusque ac pagis illis, ac reliquis, qui in *Dumnguesses* & *Encartaciones* (ita enim districtus ac præfecturæ hujus Domini distinguuntur) incolunt, omnibus ac singulis sua jura, *franquezas*, libertates & privilegia facta; ingressus postea ædem *D. Meterii Eledonii* in oppido *Larrabeçua* simile in manus Sacerdotis hostiam crucifixi manibus tenentis præstare jusjurandum; *Guernicam* dein adire oppidum, sibi que in summitate,

(quæ de *Arechabalaga* audit) exceptus à Biscainorum Concilio, & pro Domino ac Rege susceptus & agnitus iterum sub arbore Quernicensi (ubi Comitia gentis celebrari assolent, quæve insignia Domini Biscajæ constituit, adpositis ad radices duobus lupis coloris subfusi agnivoris in fundo argentei coloris) eadem jurare, tandemque intrando urbem *Verrneo*, in æde S. Euphemie ibidem, coram sacerdote hostiam gestante, manu altari imposita, quarta & ultima vice eadem jurejurando confirmare.

§. XVII.

Expressa quoque sancitum Lege est, antequam hæc omnia à Domino Biscajæ solemniter fuerint peracta, nec census, nec vectigal, nec aliud quodvis tributum, (si reditus qui ob liberum ferramentorum transitum solvuntur, excipias,) à Biscanis solvendum esse; Præstito autem illo jurejurando sub arbore Quernicensi Rex vel Dominus sedile quoddam lapideum ibidem positum occupat Regio Diademate ac insignibus ornatus, tum Prætor Domini (*Corregidor del Senõrio*), Præfetti Sodalitatum (*Alcaldes de la Hermandad*), Commendatarius supremus (*el Prestamero Mayor*), Prætores Juridici (*Alcaldes del Fuero*), Procuratores & Deputati Universitatum, Equites & Armigeri (*Cavalleros y Escuderos*), reliquique solemnibus verbis fidem ei adstringunt, & ad osculum manuum admittuntur. Nimis prolixus forem, si omnia quæ præ reliquis Hispanis à Regibus obtinuerunt, privilegia & libertates minutim hæc recensere vellem, sufficiat affirmasse, eos vel ex omnibus illius Monarchiæ Regnorum ac Ditionum civibus & subiectis maximis gaudere privilegiis, liberrimosque vivere.

§. XVIII.

Sed, ut in Orbitam revertar, id ultimo monendum est loco, nec huic Biscainorum Fororum Corpori suum deesse Commentatorem. *Joannes* is est *Baptista de LARREA*, cujus Fiscalia jam supra attingimus. Cantaber fuit *Victoria*, metropoli Alavæ Cantabrorum provinciæ oriundus; Eques Sancti Jacobi ac in Conchenfi Salmanticæ Collegio Jura per omnes cathedras docuit, Granatensis deinde Curie Senator, Madritum inde evocatus Advocatus primum Fiscii Regii, post & in Concilio Rationum Regiarum (*de la Real Hazienda*) Judex, & tandem Senator in Supremo Patrum Castellæ Confessu constitutus, in eodem munere Madriti è vivis excessit. Commentaria eum (Manuscripta adhuc in scrinis latentia &c.) inter alia plura ingenii monumenta exarasse in Ordinationes seu Fueros Biscajæ Auctor est *Aegidius Gonzalez Davila* tum in

Historia Salmantina, tum in Theatro Ecclesiæ Conchenfis, ubi de *Didaco Ramirez de Villafusa* Conchenfis illius Collegii fundatore differit, *Antoniusque noster* v).

§. XIX.

Sed reliquum nunc est, ut pedem proferamus, cum memoratu dignum de Biscajæ Legibus nihil dicendum restet. Cantabris ergo non inepte vicinos jungimus CALLAICOS seu GALLAECOS. Sed & de his fere nihil habemus, cum ab eo tempore, quo in Legionis Regum & Castellæ dein potestatem venere, generalibus horum Regnorum Legibus Gallæcia semper paruerit. Id solum notatu dignum est, peculiari Prætorio atque Curia, seu ut vulgo vocant, *Audiencia* Regnum Gallicæ exornatum instructumque à *Ferdinando & Elisabetha* Catholicis Hispaniarum Regibus fuisse, non quidem anno demum 1486. ut *Claudius Clemens* Jesuita voluit φ), sed anno jam 1480. cujus die 3. Augusti publicata est Sanctio Pragmatica Toleti, qua Serenissimi Reges prædicti in mandatis dedere *Don Ferdinando de Acuña*, qui Consiliarius & Capitaneus Regni Generalis tunc erat, & *Licenciato Garzia Lupi de Chinchilla* Consiliario itidem Regio, ut Gallæciam adirent, novamque illic erigerent Curiam, priorque eidem titulo *Justicia Mayor* præsideret; ejus in locum dein Gubernatoris cessit titulus, qui una cum Supremis Præfectis (*Alcaldes Mayores*) in Prætorio illo hodiernum jus dicit, Præsidis (*el Presidente*) nomine etiam insignis.

§. XX.

Præter jam dictos Præsidem ac Senatores adest Fiscus Procurator, cum Apparitore supremo, & reliquis Ordinariis, Advocati, Relatores, Scribæ Concilii (*Escrivanos de Assiento*), Magister Rationum (*Contador*), cum Quæstore seu Receptore mulctarum à Senatu indictarum, Procuratores, Janitores, Aestimatores (*Tassadores*) cum Præfecto carcerum (*Alcayde de la Carcel*) & custodibus &c. Sedem Audientia seu Prætorium hocce primam fixerat in Urbe Compostellensi, sed per sanctionem Regis *Philippi II.* datam Madriti d. 14. Augusti, 1563. & firmatam manu *Francisci de Enasso* Secretarii mandatum est, ut in Urbe Coruniensi (*Coruña*) in posterum resideat, quod & in hunc usque diem observatur. Per aliam item ejusdem Regis Epistolam cautum est, lites ac processus quorum summa & usuræ valorem mille aureorum non excedunt, tantum de-

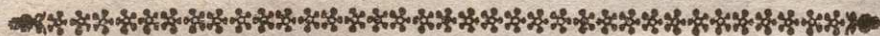
v) In Bibliotheca nova Tom. I. pag. 490. col. 1. & 2.

φ) In Tabulis Chronologicis pag. 142. col. 2.

cidi in hoc Prætorio debere, majoris autem pretii causas ad Summum Tribunal Vallisoletanum appellando devolvi posse, & in causis centum millibus maravedinis majoribus, ad sententiam in actu revisionis statuendam tria suffragia ex assè sibi met conformia requiri; in criminalibus etiam ad Tribunal Vallisoletanum recurrendum, in sententiis à Prætorio Gallicie latis, quæ maximam capitis adtinent diminutionem per aliam ejusdem Regis Epistolam, Madriti d. 20. Augusti, 1566. datam.

§. XXI.

Prolixus nimis forem, si reliqua, quæ huic Prætorio cum Vallisoletano communia aut minus sunt, ulterius prosequi vellem, quare Lectorem placet ablegare ad Constitutiones hujus Audientie typis impressas, quæ & unicum, ni fallor, opus sunt, quod de peculiari Gallicie jure (cum in reliquis Castellæ Leges agnoscat) prostat, aut allegari potest. Compilatæ atque congestæ illæ fuere jussu Præfidis Senatûsque à *Don Josepho Maldonato & Pardo*, Fisci Regii Audientie hujus Patrono, cura disponendi, inque ordinem redigendi commissa *Don Petro de Zuñiga*; digestæque sunt in duos libros, quorum prior de jure personarum Audientiam hanc constituentium, earum nempe officii, juribus ac privilegiis, sub Titulis sedecim; alter de rebus & actionibus Titulis octo, adjectis variis Regum Rescriptis, ac nonnullis Visitationum seu Reformationum actibus per Senatores Curie supremæ Vallisoletanæ in Prætorio hoc exercitis. Titulus libri est *Ordenanzas de la Real Audiencia del Reino de Galicia*. Corunã apud Antonium Frayz 1679. in folio, 164. foliorum. Et hæc sunt, quæ de hoc Hispaniarum Regno, ejusque Legibus edisseri à nobis potuere.



SECTIO XII.

DE

LUSITANORUM LEGIBUS.

§. I.

EX Gallacia tandem ad finitimam descendimus LUSITANIAM, quæ amplio rem paulo nobis de suis Legibus aperit disse-
rendi

rendi campum. Quibus hæc olim paruerit Legibus, cum Lusitania æque ac Bætica Tarraconensis Hispaniæ Romanorum armis ac dominio provinciæ cesserant, divinato facilis perquam res est, imprimis si L. in *Lusitania* 8. w. de Censibus aliaque plures inspicietur, quibus, si placet, *Parladorium* χ), aliosque conferre Jctos quilibet potest. Pariter & heic cum Gothorum imperio eorum, & valere Leges, usque dum cum reliquis Hispaniæ Maurorum in potestatem Regnum illud cederet, à quibus vindicatum per Legionis Reges *Alphonsus VI.* Rex Lotharingiæ Comiti *Henrico* genero suo, in filia *Theresia* dotem concessit, cum titulo Comitatus, ut vulgata est opinio, minus tamen probata Lusitanis, quippe qui illud nunquam non Regnum extitisse contendunt. Ex illo tempore ab ipso *Henrico* ejusque Successoribus peculiare Urbibus oppidisque illic Fori & municipalia jura constitui erigique cœpere.

§. II.

Primum, cujus apud Lusitanicæ Historicis occurrit mentio, Fororum ejusmodi seu *Foral* est *Guimaraense*. Origo quidem ejus ad quem referenda sit annum, non constat, quin *Frates Brundani*, Monarchiæ Lusitanicæ Continuatores sibi ipsismet contrarii videntur, dum nonnulli ψ) *Henricum* Comitem, Auctorem, annumque 1096. definiunt, alibi autem ω) ejus filium *Alphonsum Henriquez* annumque 1130. aut circiter, statuunt, ibidemque hæc verba ex Diplomate, prout in Archivo Regio turris *do Tombo* α) habetur, allegant: *Proinde quod vos fecistis honorem & cabum super me, & fecistis mihi servitium bonum & fidele, & mecum sustinistis male & pena in Vimaranes, &c.* quo obfidionem ejus oppidi, à Rege Castellæ circa istud tempus tentatam, dubio procul indigitat. Eodem etiam tempore Foros seu *Foraes* ab *Alphonso Henriquez*, Rege Urbibus *Miranda & Cea*, concessos fuisse, anno nimirum 1136. ex eodem Regio Archivo β) asserit *Antonius Brundano*, qui & subscripta illis Magnatum sequentium nomina exhibet γ), ut *Ferdinandi Catrvo*, *Gonsalvi Rodrigues*, *Egas Moniz*, *Gonsalvi de Sousa Senioris* (ò velbo) *Tractesendi Vermuiz*, *Gunstadi Diaz*, *Pelagii (Pajo) Gotenez*, *Randulfi Zoleima*, & in *Ceano Pelagii Carvalionis*,

Gar.

χ) *Rerum quotidianarum Lib. II. cap. 21. num. 3.*

ψ) *Monarquia Lusitana Parte 3. Lib. 8. cap. 15 fol. 32. col. 1.*

ω) *Ibidem Lib. IX. cap. 30. fol. 115. col. 3.*

α) *Lib. VI. dos foraes antigos fol. 95. & da leitura nova folio 71.*

β) *Ibidem Libro dos Foraes da leitura nova folio 31. & 54.*

γ) *Lib. IX. cap. 30. fol. 115. fol. 4.*

Garfia Mouro, Salvatoris Trofendes seu Tructesendi, Petri Reiriques, & Suerii Mendes. Inprimis autem locum heic mereretur, pleniusque exponi deberet Jus illud seu Leges fundamentales, quæ in Comitibus *Lamego* in Urbe anno 1143. celebratis ab *Alphonso Henriquez* nuper electo Rege & Concilio latae fuere de Regio Jure, Regni administratione, & Justitiæ, verum cum non solum *Brandano* Monarchiæ Lusitanæ P. 3. Lib. X. cap. 13. fol. 141. seqq. sed & *Jo. Caramuel Lobkowiz* in lib. *Philippus II.* legitimus Portugalliæ Rex demonstratus Lib. II. artic. 4. pag. 104. seqq. ac Descriptio Lusitanicæ, quæ inter *Republicas Elzevirianas* habetur pag. 126. & alii eas integras latino expresserint idiomate, silentio præterire maluimus.

§. III.

Regina etiam *Theresia* (seu *Tareja*, ut lingua vernacula audit) Regis *Alphonfi Henriquez* filia anno 1180. mense Martio, vel 1179. Forum rogavit in colis oppidi *Ourem*, causam rei hujus ipsa in Diplomate exponit his verbis: *Necessarium duxi rapinas & injurias populo mihi subdito misericorditer revocare* δ). Ipse Rex *Alphonfus Henriquez* anno 1170. Mauris liberis Urbis *Ulyssiponenfis* incolis *Mouros Forros de Lisboa* dictis Foros concessit; signatos manibus Comitibus *Valasci*, *Cerveira* Præfecti seu *Alcaide*, & *Domi Galdini* ε). Sed placet ipsa adponere verba, prout alibi apud *Brandanum* ζ) habentur: In Dei nomine ego *Adefonsus* Rex Portugalis unicum filio meo Rege *Sancio* facio cartam firmitatis & firmitudinis vobis, Mauris, qui estis *forri* in *Vlixbona*, & in *Almadana* & in *Balmela*, & in *Alcaçar*, ut in mea terra nullum malum injuste recipiatis, & nullus meus Christianus neque Judæus super vos habeat nocendi potestatem, sed ille, quem vos de gente vestra super vos pro *Alcaide* vestro elegeritis, ipse judicet vos. Et hoc facio, ut reddatis mihi *Alfiram* & *Moque*, & totam decimam de universo labore vestro & omnes vineas meas præparetis, & vendatis meas ficus, & meum oleum, quomodo venderint habitatores terræ tertia parte de meis minus. Facta charta mense Martio Æra M. CC. VIII. (seu rectius MCCXVIII. ut) *Brandano* vult.)

§. IV.

Petrus item *Alphonfus*, ejusdem Regis *Alphonfi Henriquez* filius naturalis, seu extra legitimum matrimonium natus anno 1174. oppido *Figueru* & anno 1176. oppido *Podrogano* Foros contulit, & *Aegidius Sanctii*, Regis

δ) *Monarquia Lusitana* Lib. XI. cap. 29. fol. 254. col. 1. & fol. 83. col. 2.

ε) *Ibidem* Lib. IX. cap. 30. fol. 116. col. 1.

ζ) *Lib. XI. cap. 32. fol. 257. col. 3. & 4.*

gis *Sanctii I.* Filius anno 1213. Foros oppido *Sarzedas* concessit ^η). *Quin* & indultu Regum quandoque Nobiles Urbibus oppidisque à Regibus sibi donatis Jura Forosque præscribere. Exempla quædam adponere placet ad illustrandum hoc Argumentum conducentia. *Joannes Viegas de Acunha* & *Egas Gozendes*, ex antiquissimis Lusitanæ Nobilibus, oppido *Sernancelbe* (sito in Districtu seu *Comarca Beirense* & Castello munito eximio) Foros tulere signatos 7. Kal. Novembr. *Æra* clō CLXII. (seu 26. Octobris anni 1124.) regnante in *Portugalia Infanta Tamsia*, *Colimbriense Episcopo Gonsalvo* §). Forum oppido *Namano*, cognominato *Monforte* concessum fuit à *Ferdinando Mendez* ejusque filiis, data carta 8. Julii *Æra* clō CLXVIII (seu anno 1130.) regnante Rege *Alfonso* in *Ligione* & in tota *Estremadura*, imperante in *Portugal* *Infante Domno Alfonso*.

§. V.

Quin & Milites illi ac Nobiles extranei, qui ad obsidionem Urbis *Ulyssiponenfis* concurrerant suppetias laturi *Alphonso* Regi contra *Mauros*, ab eodem oppidis in hoc Regno donati Foros ac Leges illis tulere, verbi gratia, *Dom Alardus* oppido *Villaverde*, anno 1160. *Dom Jordanus* oppido *Lourinhana*, *Guilielmus de la Corni* oppido *Attougua*, tandemque *Rodericus Ferdinandi* seu *Ruy Fernandez* ex posteris Domini *Rolim* oppido *Azambuja*. Item Episcopi etiam Prælatique Ecclesiastici suæ Ditionis terris oppidisque Jura & Leges municipales constituere. Exemplo nobis sunt *Dom Oforius* seu *Sueiro* Episcopus *Ulyssiponenfis*, qui Urbis *Alhandra* Forum tulit anno 1203. *Dom Pelagius* seu *Paio* Episcopus *Eboræ* oppido *Benavente*, Abbates item *Alcobacenses* pluribus *Abbatia* istius oppidis Foros concessere, teste optimo nostro *Antonio Brandano* ^η) qui & pergit, omnes istos Foros jam memoratos non nisi municipales propriasque locorum, quibus rogati fuerant, Leges fuisse, modumque justitiam in civilibus æque ac criminalibus administrandi docuisse; Modum autem procedendi in judicio antiquis illis temporibus familiarem hunc fuisse: Quoties causæ litesve cognoscendæ erant ac decidendæ, primores loci atque cives honoratiores, seu, ut vernacule sonat, *la gente principal*, concurrebat ad domum *Gubernatoris*, *Comitis*, *Rici* hominis, seu *Adelantati*, (vel ut illo audiebat ævo *Tiumpbado*, quam vocem à *Gothico*

Y

η) *Brandano Monarqu. Lusit. Parte III. L. 9. cap. 12. fol. 83. col. 3.*

§) *Torre do Tombo in libro dos forais velhos, fol. 23.*

ι) *Monarchia Lusitana Lib. IX. cap. 12. fol. 83. col. 3. & 4.*

thico verbo *Thiepb* derivare conatur *Brandano*), & suffragia sua ferebant, quorum ex numero litis pendebat eventus.

§. VI.

Ejus methodi procedendi duo idem suppeditat nobis exempla; primum petium ex Chartario Palumbarino (seu *Cartorio de Pombeiro*), ubi anno *Æræ* 1109. seu Christi 1071. *Flamylam* inter & *Adofindam Ketas* Sorores lis super bonis nonnullis in *Lodares* oppido fitis exorta est, hæc transactionis habentur verba: *Devenimus inde ad Consilium hic in acisterio de Palumbaris, ubi fuit Egas Gomisi, & alii multorum nobilium hominum, & providerunt bene in ipso consilio, ut roboraſſemus unas ab aliis, ut nunquam nobis inquietaremus.* Alterum ex Libro *Donationum Araucensium* (*Doacones de Arouca, num. 98.*) ubi mense Martio *Æræ* 1158. (seu Christi 1120.) *Froila Belindez* bona quædam in *Villameam* & *Parada* cum *Toda viegas* pro aliis bonis in *Rio de Galinbas* permutans, actum illum solennem in Diplomate his verbis exprimit: *Et devenimus inde Cresconi ante Domino Egaz Moniz, & ibi Sefnando Odoris, & alii filii benenatorum, & exquisierunt, ut ego Froila non habebat ibi in illas hereditates nulla causa, nisi herentia in Sancto Petro de Arauca. Et viderunt homines bonos, & Domino Egas, ut ipsa cambiatione firmiter extitisset pro hac sententia, & ita placuit mihi.* Item in alia causa inter Abbatem Monasterii *de Pedroso* & illum *de Paço* (prout in Charta prioris Monasterii exprimitur, data anno 1132. & recondita in Archivo Pombeirensi) venerunt ad consilium in civitate *S. Mariæ* ante illum Imperatorem *Ermigium Moniz* & alios homines bonos, qui ibi fuerunt, & conveniunt, & judicaverunt illos, *Egas Odoris, Nuno Soares, Ero Telles, Tello Alvares, & Gomiza Velasquis*, que partissent per medium illa hæreditate &c. Facta Charta in temporibus regnante Infans *Adefonsus, Bernardus* Episcopus *Colimbriensis*. Per vocem Imperator *Brandano* heic explicavit Capitaneum Generalem (*Fronteiro mór*) *κ*).

§. VII.

Plura adhuc ejusmodi exempla nobis exhibentur apud prædictum Auctorem, quæ tamen singula recensere tædiosum nimis. Antequam vero ulterius progrediar, non possum, quin mentionem prius faciam. *Fori*, quod oppido *Soure* concessit ipse *Henricus* primus, *Portugalliæ* Comes anno *iii. λ*), & alterius, quod oppido *Linhares*, Comitatus cognominis metropoli concessit *Alfonsus Henriquez*, mense Septembri *Æra* 1207. seu

κ) Monarch. Lusit. Lib. IX. cap. 13. fol. 84. col. 3.

λ) Monarchia Lusitana Parte III. Lib. IIX. cap. 31. fol. 59. col. 2.

seu 1169. Nomina Magnatum, qui Chartam seu Diploma Legum illarum manu sua firmarunt, hæc exhibentur (μ): *Joannes Braccarenfis*; *Archi-Episcopus*; *Gunsalvus*, Vicensis Episcopus; *Donnus Menendus*, Lamecensis Episcopus; *Michael*, Colimbricensis Episcopus; *Donnus Petrus*, Portuensis Episcopus; *Donnus Aboarus*, Ulixbonensis Episcopus; *Suaris*, Elborensis Episcopus; *Comes Velascus*, Curiz Dapifer; *Fernandus*, *Alfonsi Regis* Signifer; *Petrus Fernandi*, Regis Sanctii Dapifer; *Nuno Fernandis* ejus Signifer; *Suerius Menendi*, Extrematuræ Dominus; *Velascus Fernandi*, *Petrus Salvatoris*, Magister *Albertus Cancellarius*.

§. VIII.

Sed celebre inprimis ob indulta varia privilegia est *Forum Ulyssiponense*, quod huic Regni metropoli concessit anno 1179. Rex *Alphonsus Henriquez*, cum in urbe Conimbricensi moraretur. Præcipua ejus momenta exhibet *Brandano* noster ν), quæ tamen heic repetere supervacaneum duco; Eodem die & anno quoque Fori concessi fuere urbibus *Coimbra* & *Santarem*, in quibus veteres Fori à patre suo Comite *Enrico* & avo, *Alphonso VI*. Legionis Rege lati aucti emendatique ab isto Rege fuere. Urbem etiam *Abrantes* à Mauris eodem hoc anno obsessam, & ab *Alphonso Henriquez* liberatam foro ipse donavit circa idem tempus, ut & *Pinelam* (*Pinhel*) urbem in confiniis Castellæ probe munitam, *Marialvam* item Comitatus ex vetustissimis unius metropolim, ut & *Penellam* oppidum, cujus Forus latus est anno 1175. Nomina Magnatum, qui eos manibus suis corroborarunt, exhibet idem *Brandanus* propterea consulendus loco citato.

§. X.

Perlustrato nunc ortu, primisque Lusitanarum Legum incunabulis, opus est, ut & molem ipsam, quæ inde extracta est, consideremus. *Alphonsus* nimirum II. eo nomine, tertius Lusitanorum Rex, quam primum Regni capefferat frena, universæ patriæ consulturus commodis, quæ particularibus adhuc suberat urbium locorumve Foris, Generale ex iis omnibus conflari Legum totius Regni corpus ac σύνημοῦ curavit. Extat Codex Lingva vernacula scriptus & manu exaratus in Archivo Regio *Turris do Tombo*, cujus initium, prout *Brandano* ξ) illud

Y 2

exhi-

μ) *Ibidem* Lib. XI. cap. 14. fol. 228. col. 4.

ν) *Modarchia Lusitana* Parte III. Lib. XI. cap. 29. pag. 253. col. 3. & 4.

ξ) *Monarchie Lusitane* Parte IV. Lib. XIII. cap. 21. fol. 106. col. 2. confer Lib. IX. Parte III. cap. 12. fol. 83.

exhibet, in latinum idioma translatum tale est: Anno primo Regni „ Nobilissimi Regis, Domini *Alfonsi* secundi, filii celsissimi Regis Domini „ ni *Sanctii* & Reginae Dominae *Dulcis*, nepotis magni Regis Domini *Al-* „ *fonsi*, Comitum Conimbricæ fuere celebrata, in quibus Consilio Domini „ ni *Petri*, electi Archi Episcopi Braccarenfis, & omnium Episcoporum, „ Clericorumque, Ricorum hominum & Vasallorum, Rex prædictus „ stabilivit Leges & judicia, secundum quæ universum Regnum & o- „ mnes subjecti perpetuo regerentur, & judicarentur, per ipsum Re- „ gem & omnes ejus successores, à quibus observandæ ac custodiendæ „ essent, adjunctis, demtis emendatisque, quæ convenientia judicaren- „ tur; Mandatum etiam fuit, Leges has vigorem suum una cum Jure „ Canonico, Legibusque Ecclesiæ Romanæ, servare, nec ei contrarias „ valituras unquam esse. Factum hoc est anno salutis 1211.

§. IX.

Ne prolixus nimis fiam, silentio præteribo singula capita ejus Systematis, ex quibus præcipua, & notatu digna excerpta dedit noster *Brandano*, non possum tamen, quin unicam heic subjungam Legem, ab *Alphonso II.* sancitam, qua frenum quasi suæmet ipsius potestati injecisse videtur, laude tamen dignus propterea censendus. Ea, pronunt Lingva vernacula sonat hæc talis est: *Porque a sanha soe embargaro comaçano que nom pode ver directamente as cousas, por en de estabelecemos, que, se por ventura no movimento de nosso comaçano a alguem julgarmos morte, ou que lhe cortem algum membro, tal sentença seja prolongada ata vinte dias, & des hi em diante sem a sentença a execuçãe se a nos em este comenos não revogarmos; Id est, siquidem ira solet impedire animum, quo minus exacte cognoscere, & recte judicare de rebus actionibusque valeat, ideo statuimus, quod, si forsan ex vehementi animi motu quempiam ad mortem, aut membrorum decurtationem condemnaverimus, talis sententiæ executio viginti dierum spatio differatur, & ni isto temporis intervallo aliter fuerit, statutum, tum demum ad exequendam eam pergatur.*

§. XI.

Accidit eodem fere tempore, circa annum videlicet 1220. graves inter *Alphonsum* hunc II. Regem, & *Dom Frey Suerium Gomez*, Præfectum ordini Prædicatorum lites contentionesque agitari, quibus ansam porrexit coactum à *Gomezio* Monachorum sui ordinis Concilium, quod Leges ac Constitutiones de rebus civilibus criminalibusque statuere ac sancire

in animum induxit, effecitque ac publicavit. Aegerrime eam rem tulit *Alphonsus* Rex, prævaricationem interpretatus juri Majeſtatis ſuæ, cui ſoli Legum ferendarum poteſtatem vindicabat; Epistolam, quam iræ percitus indignatusque eam ob rem ad Senatam Santarenæ urbis ſcripſit, lectu haut injucundam, dignamque quæ heic locum inveniatur, judicamus; exhibet illam *Brandanus* in ſermonem vernaculum translata (o), & aibi latino etiam idiomate (π), prout in Archivo Regio (ρ) aſſervatur, & qualem nos heic deſcriptam damus :

§. XII.

Alfonſus, DEI gratia Portugalliæ Rex, Prætori de Sanctaren, & Alvaſiliis & aliis meis hominibus, qui ibi meas cauſas habent ad videndum, & Tabellionibus & Conſilio, ſalutem. Mando vobis firmiter, ut nullus ſit in villa veſtra, qui audeat extrahere illos Decretos Laicales, quod *Suerius Gomes* Prior de Ordine Prædicatorum cum fratribus ejusdem ordinis poſuit in levando haberè de hominibus, & in faciendò, juſtitiam in ſuis corporibus, quod nolo ego, quod pro iſtis decretis levetur habere de hominibus, nec faciant juſtitiam in ſuis corporibus, & hoc acordavi cum meis privatis, quod iſta decreta ſunt grande meum deſaforamentum, & de mea curia, & de illis, qui poſt me regnaverint, & de meis filiis de algo (*nobilibus ſeu Hijos dalgo*) & de omnibus aliis hominibus Regni mei, filiis de Algo & villanis, laicis & de ordine; & etiam iſta decreta ſunt contra illum librum Legum, qui dicit, quod non recipiamus novam Legem in Regno noſtro, per quem librum & per qualem forum debent judicari filii de Algo Portugal, & iſta talia decreta nunquam fuerunt in tempore Comitum D. *Henrici*, nec in tempore Avi mei Regis D. *Alfonſi*, quem Papa *Alexander III.* ſuo privilegio confirmavit in Regem, & terram ſuam in Regnum, nec in tempore Regis D. *Sancii* Patris mei, qui habuit unam protectionem de *Clemente* Papa III. nec etiam in meo tempore, qui habeo duas protectiones, unam ab *Innocencio* Papa III. & aliam de *Honorio* Papa III.

§. XIII.

Et propter hæc omnia quicumque voluerit extrahere iſtos decretos, peccabit (*ſolvetur*) mihi mille morabitanos, & faciam juſtitiam de illo,

Y 3

o) *Monarchia Luſitana Parte IV. Lib. XIII. cap. 22. fol. 107. col. 3. ſeq.*π) *In Appendice ad Partem IV. Scriptura XI. fol. 268.*ρ) *Torre do Tombo Archivo Real livro dos foraes de leitura antiga, fol. 17.*

„illo, & in suo habere, qualem videro pro directo. Et credat meus Ri-
 „cushomo, in cujus terra ista decreta extraxerint, quod perdet ibi amo-
 „rem meum, & terram quam de me tenuerit. Et Prætor perdet ibi me-
 „am Alcaidariam (*præfecturam seu prætorum*) & meum amorem & accipi-
 „am justitiam de illo in suo corpore, & in suo habere, qualem videro
 „pro directo, & de Alvasilis, & de aliis meis hominibus, qui meas cau-
 „sas habent ad videndum. Et de Tabellione accipiam vindictam in
 „suis corporibus, & in suis haberes, qualem videro pro directo. Man-
 „do tamen quod si aliquis ad furtum vendiderit aliquam rem, quod fit
 „contra ista decreta, peccabit mihi D. morabitanos, & accipiam vindi-
 „ctam de illo, & de suo habere, qualem videro pro directo, & perdet
 „illud quod vendiderit & morabitanos, quos ei proinde dederit. Simi-
 „liter quicumque comparaverit aliquam rem, quæ sit contra ista decreta,
 „peccet mihi D. morabitanos, & accipiam vindictam de illo in suo habe-
 „re, qualem videro pro directo, ac perdet illud, quod comparaverit,
 „& morabitanos, quos proinde dederit. Datum apud Sanctarem 19.
 „Junii. Rege mandante &c.

§. XIV.

Sed fatis de his, properamus ad recentiora; Sed antequam eo per-
 gam, opus est, ut quæ Fora tulerit oppidis Lusitaniæ secundus ejus Rex
 Sanctius I. breviter exponam. Anno is 1186. Covellianam seu *Covilliam*
 urbem noviter instauratam & incolis & Foro, mense Septembri lato, do-
 navit; & inter alia hoc privilegium urbi huic concessit, *ut omnis Christi-
 anus quamvis sit servus, ex quo Covillianam habitaverit per unum annum sit liber
 & ingenuus, tam ipse quam progenies ejus, prout verba Fori sunt ex manu-
 scripto Codice, qui in Turre do Tombo asservatur σ), depromta, & à Bran-
 dano τ) recensita. Eodem anno 1186to Rex idem in urbe Santarem Fo-
 rum concessit urbi Gouvea seu Govea, hodie metropoli Marchionatus Do-
 mus de Silva, Dominorum stemmatis de Portalegre; Anno sequenti 1187.
 Foros Rex tulit Urbibus Viseu & Braganza, huic mense Aprili in urbe Gui-
 maranes, ubi tum Rex commorabatur υ); isti mense Junio, in urbe
 Santarem φ) confirmando ei eosdem Foros, quos pater suus Alphonsus
 Rex jam concesserat, apparetque ex his ejus verbis; *Milites & Clerici, qui**

in

σ) In Archivo Regio Libro dos fomes da leitura nova fol. 30.

τ) Parte IV. da Monarchia Lusitana Lib. XII. cap. 3. fol. 4. col. 2. & 3.

υ) Libr. dos fomes novos fol. 66. & Brandano loc. cit. fol. 4. col. 3.

φ) Eodem lib. fol. 28.

in veteri civitate de Viseo casas habuerint, possideant eas &c. urbem hanc alio nunc loco sitam esse paulo à priori situ distante; Firmarunt utramque donationem Rex & Regina Dulcis, ejus filii Infantes Dom Alphonfus, & Dom Henricus, & Infanta Domina Terefia & Sanctia, ubi notatu dignum, etiam Principum vix unius anni Infantum nomina adposita solemnibus Instrumentis fuisse.

§. XV.

Idem Sanctius Rex anno 1195. mense Aprili Foros dedit oppido *Er-mello*, in urbe *Vimaraens*, & oppido *Sangvinedo* die 24. Decembr. 1223 χ). Anno item 1189. oppidis *Pinbel*, & *Penamacor*; quod ab ipso populatum, ut vocant, seu incolis præditum fuit, ut ex subscriptione hac 3. nobilium patet: *Menendus Petri Prætor, qui incepit populare. Martinus Cresconis Archidiaconus, qui incepit populare. Mauratus Portarius qui incepit populare*; Oppido vero *Pinbel* idem forum eademque privilegia & libertates, quas Rex *Alphonfus Eboræ* dederat, contulit his verbis: *Isti sunt costumes, quod Rex Dom Alphonfus dedit populatoribus de Elbora pro benefactori, & Dominus Rex Sancius dedit illos cum filio suo Donno Alphonso & filiis ac filiabus suis ad populatoribus de Pinel, videlicet, ut vicini de Pinel non faciant inde muram, nec Castellum, nec dent pedidam nec collectam ad Regem, nec dent portagem per totum Portugale* ψ). Item anno 1190. mense Octobri idem Sanctius Rex Foros largitus est Urbi *Torresnovas*, hodie familiam *Morgadorum*, Ducesque de *Aveiro* dominos agnoscenti, cui eadem præscripsit jura, quæ urbi *Tomar* ω). Anno 1199. urbi *Guarda* Forum concessit, & eodem quoque tempore oppido *Idanha*, donavit ordinem Equestrem Templariorum: Hæc urbs à Mauris dein recepta per Sanctium II. Regem Foro novo do-
 „ nata fuit, his ipsismet verbis: Ego *Sancius II*, Dei gratia Portugallie
 „ Rex, qui hanc civitatem Equitanensem à longis temporibus propter
 „ inimicos fidei desertam de novo populare mandavi apud Colimbr.
 „ am in Concilio generali, de consilio *Joannis*, Dei gratia, Sabinensis E-
 „ piscopi, Apostolicæ sedis Legati, & Episcoporum & Baronum meo-
 „ rum, qui hanc cartam jussi fieri, & coram infra scriptis propriis ma-
 „ nibus roborari & meo sigillo feci communiri apud Goardiam, Æra
 „ 1267. mense Aprili, seu anno 1229 α).

§. XVI.

χ) *Monarch. Lusit. Lib. XII. cap. 4 fol. 6. col. 2. fin.*

ψ) *Ibid. fol. 17. col. 3. cap. 11.*

ω) *Ibid. fol. 17. col. 4.*

α) *Ibid. Lib. XII. cap. 26. fol. 47. colum. 2. & 3. & Torre do Tembo Lib. 3. del Rey Dom Dinis fol. 55.*

§. XVI.

Guarda vero Urbis Forum datum die 26. Novembr. 1199. extat in Archivo Regio β), Civesque ipsius à Sanctio Rege in isto Foro hoc privilegio donantur, ut *Miles de Agoarda stet pro Infancione de toto nostro Regno in judicio, & jumento, & Pedes de Agoarda stet pro milite villano*; uti verba ipsa à Brandano citata γ) sonant, ubi *Miles pro Equite, pedes pro plebejo homine fumitur. Pedes autem villanus est, qui novus homo latinis aut ex gratia & rescripto Regio nobilitate donatur, & Equitibus natura talibus opponitur.* Anno dein 1200. ipsis Kalendis Aprilis Rex *Sanctius I.* conditum ab Episcopo Eborensi *Pelagio* Forum Urbi *Benavente* est largitus, extatque illud in Archivo Regio *Turris do Tombo δ)*. Anno 1202. Forum Urbi *Guianes* datum est sitæ in Territorio Villarealensi anno 1207. Urbi *Souto* sitæ intra *Durium & Minium* seu in *Interamnenfi Lusitania*, verba ejus postrema sunt hæc: *Facta apud Covillianam mense Augusti Æra MCCXV anno Regni nostri XXI.*

§. XVII.

Sed abeamus ad tempora *Sanctii II.* Regis, qui post exacta negotia bellica etiam de pace & justitiæ administratione cogitavit eumque in finem anno 1223. ipse totum peragravit Regnum, pluribus hinc inde oppidis novas largiendo Leges forosque. Primus eorum est Forus oppido *Sanguinbedo* in territorio *de Panojas* sito concessus. Subscriptio ejus hæc est: *Ego SANCTIVS Dei Gratia Portugallie Rex una cum Domno Roderico Mendez, qui ipsam terram de me tenet, hanc chartam manibus nostris roboravimus. Facta Carta apud Mousos (in provincia Interamnenfi) per manum Martini Joannis, mandante Domno Roderico Menendo princeps terre, & Judex terre Fernandinus, vespera Natalis Domini Æra millesima ducentesima sexagesima prima ε).* Anno 1225. in urbe *Celeiros* die 7. Maji oppido *Corva* (cujus terræ Dominus tunc erat *Vasco Mendez*) & die 8. ejusdem oppidis *Noura & Murça*, testibus *Henrico Mendez, Martino Annes, Gundisalvo Mendez, Aegidio Vasques & Garsia Mendez, Archi-Episcopo item Braccarenfi Stephano, Episcopo Portuensi Martino, & Lamegenfi Petro Foros* hos subscribentibus ζ), Anno 1225. mense Junio civibus oppidi

San.

β) Torre do Tombo lib. dos foraes fol. 27.

γ) Monarch. Lusit. Lib. XII. cap. 26. fol. 48. col. 3.

δ) Libro dos foraes de leitura velha fol. 13.

ε) Torro do Tombo livro dos foraes velhos fol. 5.

ζ) Ibidem livro dos foraes de leitura antiga fol. 59.

Santacruz, cum multis privilegiis, & mense Septembri ejusdem anni *Aveiro*, quæ videtur regio esse provincie seu *Comarca de Villa Real* n).

§. XVIII.

Idem & eodem anno Foros tulit urbe *Ligdo*, & anno 1229. Urbi *Elvas* à Mauris receptæ, incipiunt. Ego *Sancius*, secundus Rex *Portugallie*, filius illustris Regis *Donni Alphonsi*, & Reginae *Donna Urmace* volo populare *Elvas*, quam habeo à *Sarracenis* & c. Facta charta mense Martio Æra *MCCLXVII*. dedit autem Urbi huic idem forum, quod Urbi *Eboræ*, & Testium subscriptiones, quas tædiosum nimis heic recensere ex *Torre do Tombo* 9), annotavit *Brandano* i). Anno 1233. Forum tulit oppido *Castelmendo* quod in *Torre do Tombo* asservatur κ). Sed ad *Alphonsum* nunc III. pergendum est, qui singulares quasdam condidit Leges, quas & latina authentica & Lusitana vernacula exhibet *Brandano* λ), & nos operæ pretium ducimus, latine eas heic adponere, ut & genius illius ævi & gentis, ac modus Leges tunc condendi eo clarius pateat. Sic autem in Archivo Regio μ) habetur: Æra M. CC. LXXXIX. xx. die Januarii, Dominus, Rex *Portugallie* & Comes *Bolonie* fecit cum consilio suorum Ricorum hominum, & suorum Filiorum de Algo tale encautum. In primis quicumque fuerit ad domum filii de Algo, ut faciat ei malum, peccet Domino Regi CCC. morabitanos, & sanet malum, quod fecerit, illi super quem fuerit ad domum, & hoc encautum peccet ille, qui fuerit Dns. de facto, si habuerit per quod; & si non habuerit per quod, peccetur istud encautum Domino Regi per omnes illos, qui ibi cum eo fuerint. Item quicumque acceperit porcum, peccet Domino Regi iij. morabitanos, & illi cujus fuerit ij. morabitanos. Item quicumque in assunata acceperit bovem, aut vaccam peccet pro unoquoque Domino Regi vj. morabitanos, & illi, cujus fuerit, quatuor morabitanos pro unoquoque. Item quicumque acceperit carnarium, peccet Domino Regi ij. morabitanos, & illic, cujus fuerit, medium morabitanum.

§. XIX.

Item quicumque acceperit Gallinam, cauponem, cabritum, an-
 Z xerem;

n) *Ibidem*, eodem libro fol. 67. & fol. 6. dos velhos.

9) *Archivo Real* livro dos foraes de leiura nova.

i) *Monarchia Lusitana* Parte IV. Lib. XIV. cap. 7. fol. 126. col. 1. princ.

κ) *Torre do Tombo* libro I. del Rey Don Diniz à fol. 38.

λ) *Lib. XV. cap. 13. fol. 193. col. 3. segg.*

μ) *Torre do Tombo* livro del Rey Dom Alfonso 3. fol. 4.

„ xerem, aut leitonem, pectet Domino Regi pro unoquoque singulos
 „ morabitos, & illi cujus fuerit, quinque solidos. Item quicumque
 „ ambulaverit & venerit ad aliquem locum, ubi ei noluerint dare ven-
 „ dam, vocet duos homines bonos, qui appræcientur illud, quod vo-
 „ luerit comparare pro ad comedendum, & paguet pro eo, & accipiat
 „ eum: & si noluerint ei homines de loco appræciare, ipse quod vi-
 „ derit pro bono appræcietur, & paguet pro eo, & accipiat illud. Item
 „ quicumque acceperit alicui cappam, zurame, pellem; aut aliquem ve-
 „ stem, aut aliquod cooperimentum, pectet ipsum in duplum, usque
 „ ad novem dies, & si illud non pectaverit, remaneat in causamento de
 „ Meyrino & pectet mihi pro unoquoque ij. morab. Item omnis la-
 „ borator, qui non fuerit lanzarius, stet in pace & nullus mactet ipsum,
 „ non faciat illi malum pro homicidio domini sui, & si quis ipsum ma-
 „ ctaverit, aut ei male fecerit, pectet Domino Regi ccc. morab. & fa-
 „ net ei malum, quod ei fecerit. Item si quis mactaverit inimicum
 „ suum, nihil accipiat illi de quanto ei invenerit, postquam ipsum ma-
 „ ctaverit: & quicumque ei aliquid acceperit, pectet Domino Regi
 „ ccc. morabitos, & det illud, quod acceperit ei, suis debitoribus, qui
 „ illud habuerint habere. Item omnia monasteria sint defensa & am-
 „ parata per Dominum Regem, sicut ante fuerunt per suum avum, &
 „ per patrem suum &c. Sequitur subscriptio magnatum & testium,
 „ quam heic adponere supervacaneum censeo.

§. XX.

Sed & plures urbibus ac oppidis Lusitanix Foros tulit idem *Alphon-*
sus III. Rex, anno videlicet 1256. incolis urbis *Odemira*, metropolis hodie
 Comitatus ex antiquissimis totius Regni, concedendo ei idem forum,
 quod *Beja* urbs tenebat; verba Sanctionis alia inter hæc sunt: *Ego Al-*
fonfus Dei gratia Portugallie Rex & Comes Bolognie motus inspiratione divina villam
de Odemira populavi. Idem & forum anno 1257. concessit urbi *Montforte*,
 nobili Ducum *Braganzæ* municipio; anno item 1258. Foros & eximia
 privilegia donavit urbi *Estremoz*, quatuor leucis distanti à *Montforte*, in
 austrum sitæ in provincia de *Alentejo*, eosdem scilicet Foros, quibus
 fruïtur *Santarem*. Anno dein 1270. die 5. Junii *Villevicosa*, ab *Estremoz*
 duabus leucis in ortum distanti, & aulæ Ducum *Bragantinorum* Leges
 præscripsit, ut silentio reliqva præteream loca & urbes, quas novis inco-
 lis civibusque consevit ac habitandas ædificandasque tradidit, seu, ut vul-
 go dicunt, *populavit.* Idem & in Regno *Algarbiæ* fecit; Prima ejus Re-
 gni

gni urbs, cui Forum tulit, Sylves fuit, mense Augusto 1266. datum illud est, incipitque: *Ego Alfonso Rex Portugallia una cum uxore mea Regina Donna Beatrice, illustris Regis Castellæ & Legionis filia, & filiis ac filiabus meis Infanti-bus Donno Dionysio, Donno Alfonso, Donna Blanca, Donna Sanctia facio cartam de foro vobis populatoribus de Sylves forum, usus & consuetudines civitatis Ulix-bonenfis, excepta jugada de pane, quod vobis in perpetuum quito &c. prout legi hæc apud Brandanum possunt v).*

§. XXI.

Eodem cum urbe Sylves tempore Foros etiam accepere oppida *Fa-vo, Loule & Tavira*, illique plane iidem fuere ejusdemque cum Silvenfi tenoris, excepto *Fariöensi*, ubi speciatim hæc habentur verba à Rege *Al-phonso III.* prolata: *Item retineo mihi & omnibus Successoribus meis casas & Ap-othecam, quas ego solebam tenere, ex quo tempore accepi villam à Sarracenis. Item ve-tineo mihi & Successoribus meis omnes tendas, quas Reges Sarraceni solebant tenere tempore Sarracenorum, ut pluribus hæc omnia exponit Antonius noster Bran-dano &).* Fateor, in nimiam excresceret libellus hicce molem, si ulte-rius & ad hoc usque ævum simili progredi modo vellem, & quicumque successu temporis novi emerferint Fori urbium oppidorumque, succin-cte enarrare. Quare sufficiat, hæc recensuisse, ut exinde & modus Ju-ra municipalia antiquitus hoc in Regno condendi, & quomodo ex illis dein Foris Leges Regni generales exortæ fuerint, eo facilius cognosci perspicique queat.

§. XXII.

Progressu dein temporis multa à variis Regibus accessere incremen-ta generalibus Regni Portugallia Legibus. Præ cæteris illustrem se ce-lebratumque reddidit *Dionysius* Portugallia Rex, qui circa annum 1334. Leges Portugallia ordinavit, summa laude dignas; ut Historici testan-tur, *Petrus Mariz* (seu de *MARIS*, Conimbricensis in *Historia Regum* o), *Edu-*

Z 2

ardus

v) *Monarch. Lusitana Parte IV. Lib. XV. cap. 31. fol. 224. col. 3.*

&) *Monarchia Lusitana Tom. IV. Lib. XV. cap. 31. fol. 225. col. 3.*

o) (*Quam iconibus Regum exornatam, & primus, quod sciam ex monumentis veteribus erutam edidit, hoc titulo: Dialogos de varia Historia, em que summariente se referem muitas cousas antigas de Espanha, e todas as nov-veis, que em Portugal à contagemo en suas gloriosas conquistas antes é despois de ser levantado a dignidade Real, e outras muitas de outros Rey-nos dinas de memoria, com os retratos de todos os Reys de Portugal. Coim-bra primum 1594. in 8vo apud Anton. de Maris, post 1597. in 4to ibid.) Di-alogo 3. pag. 100. edit. prioris.*

ardus NONIUS gravis itidem antiquitatum patriæ illustrator (π), *Brandano* noster ε), *Garibayus* σ) & *Claudius CLEMENS* τ), ut reliquos omittam. Hic posterior speciatim id reliquit memoratu dignum, ab hoc *Dionysio* Rege emanasse in Lusitania consuetudinem, quod illi, quibus indictos pro jure appellandi viginti tres denarios facultas solvendi nulla esset, flexo genu Orationem Dominicam (*Pater noster*) & Angelicam salutationem (*Ave Maria*) in animæ Regis istius salutem recitarent.

S. XXIII.

Cum ergo, quod generales attinet Lusitanix Leges, nil memoratu occurrat dignum in Historia hujus gentis, à *Dionysii* inde Regis tempore, ad *Joannem* usque II. ad eum nunc convertimur, & quid sub ipso acciderit memorabile in Legum Juriumve Historia, explicandum sumimus: Novas hic Rex Lusitanix Leges seu Constitutiones edidit numero quadraginta duas, quibus antiquas tum *Alphonsi* II. tum *Dionysii* aliasque, partim immutavit, emendavitque, partim adauxit, promulgarique il-

las

- π) *Lingua vernacula* *Edoardo Nunbez de Liano* dictus *Eborensis*, *JCrus* & *Senator Regius in Suprema Olyssipone Curia in Parte I. das Chronicas dos Reis de Portugal*, *Olyssipone* in fol. 1600. edita, in vita Regis *Dionysii* (*Reliquæ partes adhuc latent Manuscripta Antonio teste in Biblioth. Hispana Tom. I. fol. 260. col. 2.*)
- ε) *Fr. Antonius Brandano*, *Monachus Ordinis S. Bernhardi Cisterciensis in Alcobacensi Monasterio, & Emanuelis Mensis in Supremi Regii Historici officio Successor*, laborem *Bernh. Britti* itidem *Monachi* *ibid.* & *Historiographi* non sine laude continuavit, edendo tertiam & quartam partem *Monarchiæ Lusitanæ* *Olyssipone* apud *Craesbeckios* 1632. in folio, *Franciscus dein* (*Antonii* ut credo *ex fratre nepos*) *Brandano* edidit quintam partem, quæ ab Anno 1279. usque 1302. procedit *ibidem* excusam anno 1650. in folio, sexta etiam pars, quæ ad an. 1325. pergit, *ibidem* lucem vidit 1672. in fol. & septima quæ ad annum usque 1356. pertingit, edita est à *Fr. Raphæle de Jesus*, *ibidem* *Monacho & Historiographo* *Regio Olyssipone* 1683. in folio; *Reliquæ partes an prodierunt, nescimus.*
- σ) *Libro XXXIV. del Compendio Historial de España cap. 22. in fine.*
- τ) *In Tabulis Chronologicis pag. 138. princ. cui & adjici merentur Jo. Mariana* in *Historia general de España*, & *Emanuel Farias de Soufa Lusitanus*. *Eques ordinis S. Christi*, tum in *Europa Portuguesa Tomo II. in vita Dionysii Regis*, tum in *Epitome de las Historias Portuguesas Madridi* 1628. in 4to. edita.

las fecit Olyssipone ad diem 18. Novembr. anni 1419. robur illis vigoremque Legum per universum observandarum Regnum conciliando. Mirari equidem satis nequeo, nullam istarum Legum uspiam apud Historicos Lusitanos extare memoriam, doleoque, Monarchiam Lusitanam, cujus Auctores curiosi satis in his talibus adnotandis esse solent, ad hæc usque Joannis tempora nondum esse continuatam, lucemque vidisse.

§. XXIV.

Edocemur tamen à Nicolao ANTONIO ^o), qui & hæc omnia, quæ jam protulimus circa Constitutiones istas, nobis suggestit, ne his Legibus suum defuisse Commentatorem. Joannes is est de MELLA, Hispanus, ex Zamora, nobili Regni Legionensis urbe oriundus, ubi primam adspexit lucem anno 1397. Salmantina in universitate bonis literis juriq; operam dedit, ibidem Juris Canonici creatus Doctor, Decretales Epistolas ex superiori cathedra Professor est interpretatus; Romam postea concessit Auditor celebris ibidem Jctorum Rotæ seu Senatus; constitutus abhinc Decanus Ecclesiæ Cathedralis Corientis, post & Archidiaconus Madritensis, & Præsul dein seu Episcopus Zamorensis, tandemque à Calixto V. Pontifice Purpuratorum seu Cardinalium, adscriptus Concilio anno 1456. Romæ, ubi postremam exegit ætatem, diem obiit die 13. Octobris anno 1467. ætatis agens annum 70^mum, prout adparet ex Epitaphio, cujus exhibet apographum Antonius noster. Opus autem istud, quod commentatus hic Noster est ad Leges seu Constitutiones istas, Manuscriptum adhuc in scriniis latet, hoc titulo insignis: *Portugallia Leges XLII. seu Constitutiones Regis Portugallie Joannis anno 1419. die 18. Novembris promulgata in civitate Olyssiponensi, & glossata per Joannem de Mella, seu, de cognitionibus propriis Regalium seu Ecclesiasticorum tribunalium.* Ita nimirum Codex hic Manuscriptus recensetur in Catalogo Bibliothecæ Vaticanæ Manuscriptorum Φ); Reperitur & in eadem Bibliotheca χ) alius Codex Manuscriptus à Mella nostro conscriptus, qui hoc titulo gaudet: *Allegationes factæ per Joannem de Mella super XLII. Legibus factis per Dominum Regem Portugallie anno XXVII. VI. Julii, Roma de mandato Dominorum Sancti Martini & Bononiensis Cardinalium &c. incipit, autem: Reverendissimi Patres ac Domini præclarissimi;* Liber hic an à priori alius sit & diversus, an unus idemque cum illo, vix dixerim, Antonius equidem unum saltem autumat ac recenset.

Z 3

§. XXV.

o) In Bibliotheca Hispana veteri Tom. II. Lib. X. cap. X. §. 511. pag. 186. fm.

Φ) Codice 2617. pag. 19.

χ) Codice 2088.

§. XXV.

A Joanne II. ad Emanuelem progredimur, felicissimum illum & tot rerum præclare gestarum gloria insignem Lusitanorum Regem. Nescio autem, quo fato, aut qua potius Historicorum hujus Regni incuria factum est, ut res quidem bello gestas omni sedulitate & accurate, pace autem justitiæque in administratione peractas ne digito quidem attigerint, merito ejus rei culpam in *Marizium*, *Sousam*, *Joannem Caramuelem à Lobkowiz*, *Garibayum*, aliosque, qui ad manus nobis sunt, & silentio prorsus præteriere ea, quæ nos hic tangunt, rejicimus. Depromam tamen, quæ alibi hoc de Rege investigare mihi licuit. Tribuitur nimirum ei Collectio Legum Constitutionumque Portugallia à Prædecessoribus suis sparsim latorum; illas enim compilari, in systema redigi, valore Legum muniri, & sub Titulo: *Ordenanzas de Portugal seu Ordinationes Portugallia* publicari jussit. Testantur id Jcti Lusitani, ex quibus nominasse sufficiat *Alvarum Valascum* ψ) *Georg CABEDO* ω) utrumque inferius laudandum. Nobis Manuscriptas illas videre licuit in Bibliotheca Regia Parisiensi, in volumine sat amplo, libris V. distinctas in folio, extantque in Catalogo si recte notavi, numero 10258.

§. XXVI.

Accessere post *Emanuelis* Regis tempora Ordinationes novæ, quæ, quoniam extra Systema jam memoratum Ordinationum Lusitaniæ vagantur, *Extravagantes Regni* audiunt, similitudine ex Jure Pontificio Canonico petita; quo autem illæ tempore congestæ fuerint, cujus Regis jussu & auctoritate, quo compilatore, equidem cum ignarissimis scio; sæpissime autem citatas illas à Jctis Lusitanis offendere mihi licuit; nec minus me latet, num illæ sint, quarum Codicem olim me videre memini in Regia Parisiensium Bibliotheca splendidissima. Manuscriptus ille erat, continebatque diversas Regum plurium Constitutiones, Auctore tamen vel Collectore prorsus omisso; extare eundem in folio bene novi, & in Indice reperiri Manuscriptorum numero 10523. ut in schedis meis notavi; Cætera de Extravagantibus illis omnino me fugiunt, nec apud *Barbosam*, *Cabedo*, *Valascum*, *Gamam* aliosque plura detegere de illis licuit. Typis impressa publicis *Jurium Portugallia Systematis* quod adinet, prodire *Ordinationes Portugallia seu Constitutiones*, ut *Barbosa* audiunt, Libris V. distinctæ Lingva vernacula Lisboæ seu Ulyssipone

ψ) In Decisionibus Lusitanicis passim.

ω) In Decisionibus Lusitan. Decif. 211. P. I. num. 6.

pone anno 1602. in folio. Repertorium etiam in easdem est, qui construxit, quod, suppresso tamen Auctoris nomine ibidem prodiit, anno 1604. itidem in folio, & vernaculo etiam seu Lusitano idiomate,

§. XXVII.

Et hæc sunt, quæ de Legibus hujus Regni edisseri à nobis potuere, antequam vero ad earundem Glossatores Commentatoresque abeamus, & Fori Lusitani praxeos Daduchos, commode de ratione administrandæ justitiæ, quæ illic obtinet, pauca proferendi heic se offert occasio. Generatim autem per universum Regnum in oppidis pagisque hic obtinet ordo: In Urbibus oppidisque ac municipiis Regiis (illa enim quæ Nobilibus Magnatibusve parent, excipiuntur) est Judex seu Juridicus Legum peritus, qui vulgo *Juiz de Fom* (ad distingvendum eum à reliquis Judicibus ordinariis, qui in Urbibus, ubi nullus *Juiz de Fom*, eliguntur quolibet anno, & à Regio supremo Senatu confirmantur) audit; isque cognoscit de negotiis civilibus æque ac criminalibus, attamen executionem mandare nequit in causis summam 4000. Reis in bonis immobilibus, & 5000. in mobilibus, (320. autem Reis, ni fallor, uncialem seu Imperialem argenteum efficiunt) nec multæ, cum irrogantur, 1000. Reis excedant oportet, nec appellari ab his potest, cum absoluto gaudeant judicio.

§. XXVIII.

Judices ordinarii oppidorum, quorum incolarum numerus ducentos superat, jurisdictionem absque appellationibus exercent in causis valorem 400. Reis in fundis, & 1000. in mobilibus bonis, & multas indicunt summam 400. Reis non excedentium; ubi autem numerus incolarum major est ducentis, in mobilibus non ultra 600. Reis, & in fundis 400. summam in jus vocant, majoris pretii causas executioni mandare nequeunt, antequam sententia à *Tribunali Relationis*, (ut vocatur, quorumque duo in hoc Regno sunt, Ulyssiponense & Portuense) in cujus territorio res agitur, confirmetur. Ad hæc autem duo Prætoria seu Tribunalia referuntur omnes lites ac processus civiles æque ac criminales, quæ in universo Regno occurrunt, nisi quod minoris momenti causæ quandoque à *Correctore Districtus* (*Corregidor de Comarca*) deciduntur. Præter Judices enim istos per totum Regnum singulaque ejus territoria vel regiones (*Comarcas* vulgo vocant) Judices illi seu *Corregidores* constituti sunt, quorum quisque territorium suum s. *Comarcam* quotannis perlustrare ac revifere tenetur, ut de appellationibus,

quæ à Judicibus de Foro seu extra ordinem, & ordinariis fiunt, cognoscant, & à *Corregidoribus* istis rursus ad Tribunal Relationis provocatur, in eoque res vel causa protenus definitur.

§. XXIX.

Est & in singulis *Comarcarum* seu Regionum Provisor quidam (*Provedor* vulgo) qui executioni Testamentorum Legatorumque præest, *pias* item *operas* seu montes pietatis acres ad Ecclesiam ejusque usum destinatas curat. Sunt & Senatores seu Auditores (*Ouvidores*) in terris Nobilium, qui jurisdictionem exercent etiam in *Corregidorum* territoriis. In Urbe Olyssiponensi etiam Tribunal est rerum civilium, in quo Judices duo, Actuarii novem, unus Distributor, octo Inquisitores, qui una cum Judicibus Criminalibus, Actuariis, & Magistro rationum munera obeunt; Judices vero hi absolute judicant in causis summam 4000. Reis in immobilibus, & 5000. in mobilibus bonis non excedentibus. Item adsunt duo *Corregidores* Causarum civilium in hac urbe, cum quibus assident sex Scribæ seu Actuarii, totidem Inquisitores, duo Distributores, judicantque de rebus immobilibus 8000. Reis, mobilibus vero 10000. summam constituentibus, quæ majoris pretii sunt causæ ad supremum Tribunal devolvuntur; idem & obtinet in criminalibus, ubi 4. *Corregidores*, totidem Scribæ aulici (*Escrivanes da Corte*), & unus Inquisitor assident.

§. XXX.

Plura sunt tum Olyssipone tum aliis in urbibus oppidisque ejusmodi Tribunalia, quæ nil nunc moramur, & ad Supremum Tribunal (*Caza da Supplicação*) pergimus. Appellatur id alio nomine Tribunal da *Relação* seu Relationum, constatque decem Consiliariis Appellationum (*Desem bargadores dos agravos & appellações*) duobus Correctoribus criminum Curia, totidemque rerum civilium, duobus Judicibus *dos feitos da Coroa & fazenda*, sive Coronæ Fiscique Regii causas tractantibus, quatuor Auditoribus appellationum in criminalibus, Procuratore causarum Coronæ, duobus Fisci Regii, Judice Cancellariæ (*Juiz da Chancellaria*), Promotore Justitiæ (*Promotor da Justiça*) & quindecim Consiliariis extra ordinem constitutis (*Desem bargadores extravagantes*), Sollicitatore Justitiæ (*Sollicitador da Justiça*), octo Scribis seu Actuariis appellationum (*Escrivanes dos agravos*), Distributore (*Distribuidor*) & Thesaurario depositorum in Curia (*Thezoureiro dos depositos da Corte*), & Scriba redituum Curia

rix (*Escrivano das finanças da Corte*) Janitore, Præconibus & quadraginta Procuratoribus caussidicis, plus minusve ad arbitrium Regis, & Præsidente Senatus, qui *Regedor da Justiça* audit, & ex primaria Nobilium classe est, Sacellano item & Receptore pecuniæ pro expediendis causis impendentæ, cum Scriba suo.

§. XXXI.

Consiliarii hujus Tribunalis per modum distributionis processuum cognoscunt de causis, quæ per viam appellationum ex Tribunali Portuensi eo devolvuntur in rebus civilibus valorem 100000. Reis in mobilibus, & 80000. in immobilibus excedentibus; item de causis, quæ ab *Judice das auções novas* sive auctionum novarum Portuensi ad Tribunal hoc appellando devolvuntur, dictasque summas superant, item de appellationibus quæ fiunt ex aliis Dicasteriis; Correctoribus Aulicis, (*Corregedores da Corte*), *Judice Indico & Minarum*, (*Juiz da India & Mina*), & à Correctoribus urbis Olyssiponenfis, *Judice Germanæ nationis*, & Conservatoribus seu *Senatu Academico Universitatum*, *Conimbricensis & Eborensis*; Item in causis civilibus a *Judice Rerum Civilium*, & orphanorum Olyssiponenfi, ab *Auditore de Alfandega*, quod est Olyssipone, ubi pro importandis & exportandis variis mercibus telonium solvitur, & insimul horreum est seu *Magazin Aulæ & Urbis*, & ab aliis territoriis Lusitanarum urbium &c. generatim in omnibus causis civilibus & criminalibus, quæ ob valorem nimium in Portuensi decidi nequeunt, ad hoc Tribunal provocatur; Est heic Cancellarius qui sigillo Sententias & Decreta munit, & Scribarum Actuariorumque de erroribus ac salariis cognoscit, sub se habens Scribam, Executorem & Janitorem.

§. XXXII.

Aliud Tribunal est *Caza do Civel*, quod olim quoque Olyssipone sedem habuit, sed à *Philippo I.* Portugallæ Rege in oppidum *Porto* translatum est, ad consulendum utilitati vicinarum illi urbi gentium paupertate oppressarum, auctis simul stipendiis Judicum Senatorumque ac Præsidis. Tribunal hoc causas solum 100000. & 80000. Reis valoris decidit, ut dictum jam est. Tandem supremum omnium Tribunal, majorisque ac omnia reliqua auctoritatis est, o *Desembargo do Paço*, sive *Senatus Palatii*; Præsidet ei ex primis Nobilium quidam, assident quinque Senatores seu *Desembargadores*, septem Scribæ, cum *Cursor* ac *Janitore*, *Thesaurarius* item, qui mulctarum relaxationumque gerit ratio-

tionem ad latus habens Actuarium. Tribunal hoc ubi vis aulam profectitur Regiam, & nomine Regis pronunciat. Revidendas eorum, qui à Domo Supplicationis judicati sunt, causas tradit novem Senatoribus; prospicit item de muneribus Judicum, Correctorum, Provisorumque totius Regni, gestique officii ab illis exigit rationem. Omnia etiam Privilegia nomine Regis concessa expedit, instrumenta legitimationum, donationumque, famæ restitutionis, officiorum Judicum ordinario- rum & orphanorum, literas protectionis majorennitatis, in criminalibus etiam mitigat pœnam mortis, & alia plura; Rex & summatim omnes causas civilium æque ac criminalium ad hoc Tribunal remittit.

§. XXXIII.

Tandem & diversum adhuc à prioribus est Tribunal *dos feitos del Rey & da Coroa* dictum, in quo XII. Viri de rebus ad Regem ipsum Coronamque spectantes tractant, Regemque in jus vocant, sive à subjectis accusetur, sive eosdem criminis in se coronamque reos velit. Est & Cancellarius major, qui est *Chanceler da Chancelaria da Corte*, & jurisdictionem exercet in omnes Scribas Curiarum, signumque, quo muniuntur omnium Curiarum Tribunalium sententiæ ac decreta, custodit. In Cancellaria sua est Judex, Scriba, Thesaurarius & Janitor. Privilegia etiam donationesque à Rege factas firmat. Alius item est Cancellarius Regni, alius Urbis Olyssiponenfis, alius Ordinum Equestrium; est & Judex Cancellariæ unus ex Senatuum seu *Desembargadorum* numero, qui de officialium Cancellariæ causis atque agendis cognoscit. Hæc sunt, quæ de Juris dicendi modo in hoc Regno familiari dici potuere, deprompta maximam partem ex Fr. Nicolai de OLIVEIRA, Ordinis S. Trinitatis, patria Olyssiponenfis libro *das Grandezas de Lisboa* a), ex quo & mutuatus sua est Rerumpublicarum, quæ apud Elzevirios prodire superiori seculo, Collector, qui ex *Oliveym* plurima in Republica Portugalliæ anno 1641. excusa depromsit.

§. XXXIV.

Reliquum nunc est, ut pergamus ad eos, qui ob elucubratas in Leges Ordinationesque Lusitanicas Glossas Commentariosque produci in hanc scenam merentur. Primus, qui nobis occurrit, ante alios quoque recenseri meritis, Emanuel BARBOSA, celebris Augustini inferius laudandi minoris haut famæ pater. Guimaranensis fuit patria, & in-

a) Olyssipone edito apud Georgium Rodriguez 1620. in 4to. Tratado 6. cap. 2. fol. 143. cap. 3. fol. 146. & cap. 5. fol. 152.

& inter gentis suæ Jctorum primos merito collocandus. Advocatum egit Provinciæ patriæ, & per totum vitæ tempus in decrepitam usque senectutem insudavit Legibus patriis commentandis, Opera sua duobus tandem Tomis edita fuere, quorum prior sic inscribitur: *Remissiones Doctorum de officiis publicis, jurisdictione, & ordine judiciario in Libros I. II. & III. Constitutionum Regiarum Lusitanarum, cum Concordantiis utriusque Juris, Legum Partitarum, Ordinamenti, ac novæ Recopilationis Hispanorum*, prodiit autem hic Tomus post secundum Olyssipone apud Petrum Craesbeck 1620. in folio, ideoque & adjectæ ei sunt Castigationes & addita-
 menta ad secundum; qui inscribitur: *Remissiones Doctorum ad contractus, ultimas voluntates & delicta spectantes in Libros IV. & V. Constitutionum Regiarum Lusitanarum*, & ibidem iisdemque typis prodiit, anno 1618. in folio. Dispersa hæc opera collecta fuere ab *Augustino*, & patre adhuc super-
 flite, qui nonagesimum superavit ætatis annum & anno adhuc 1638. in vivis fuit, quo anno tractatum de *Episcopi potestate* filius *Augustinus* edidit, cujus Tit. 3. cap. 8. parentis inter vivos meminit.

S. XXXV.

Augustinum autem *BARBOSAM* filium quod attinet, is Vir fuit *πολυμαθής* ατ, itidem Guimaranensis. Vitam ejus eleganter descripsere *Janus Nicius Erythraus*, seu potius *Joannes Victor de Rossi* in *Illustrum Virorum Pinacotheca* (β), & *Nicolaus Antonius* γ). Post exacta in patria literarum jurisque studia Romam ad Curia Romanæ praxin ediscendam contendit, ibique plurimum vitæ tempus exegit, nec, licet, Thesaurarii Ecclesiæ patriæ munere à Pontifice ornatus, Romam deseruit, sed in egestate illic vixit, & Bibliopolia, quod libris ipse careret, assidue frequentavit, summa præditus memoria, in tantum, ut quæ per totum diem apud Bibliopolas legerat, literis mandaret, & ut ipse de se alicubi fatetur, ubi libros edere typis cœpit, nocturnas horas studiis & lucubrationibus, diurnas typographicarum operarum curæ & correctioni impenderet. Tandem circa annum 1632. reversus in Hispaniam Madriti substitit Judex causarum Ecclesiasticarum, & anno 1648. à *Philippo IV.* Rege Uxentinus Hydruntinæ in Regno Neapolitano Ecclesiæ Episcopus constitutus Romam repetiit, ubi die 22. Martii anni sequentis eo muneri inauguratus fuit, ast vix septem exactis illic mensibus ad plures sexagenarius abiit, in Uxentina, cui præfuit, Eccle-

A a 2

fia

(β) Parte II. laculo seu numero 18.

γ) Biblioth. Hisp. novæ Part. I. fol. 134. col. 2. seq.

fia sepultus, ubi & à *Simone Vasio Barbosa* fratre germano, Guimaranensi Canonico extractum ejus Epitaphium legitur, quod apud *Ferdinandum Vghellum* d) legere est. Scripta ejus maximam partem Juri Canonico lucem afferentia exhibet *Antonius*, quare ea prolixè heic recensere supersedemus; nec plagii etiam cujus ex *Erythro Morbosus* ε) alii que eum incusant, memores futuri.

§. XXXVI.

In universum quoque Jus Lusitanum vastum aliquot voluminum opus meditatus est *Matthæus HOMEN LEITAEON* (seu *Leitano* vernacule) Lusitanus ex oppido Bragantiæ (Regum qui hodie scepra illic gerunt incunabulis illustri) oriundus; Juris primo egit Cathedriticum seu Professore, Curia deinde Braccarensis Senatorem, Inquisitorem demum fidei apud Eborenses primum, post apud Coimbricenses. Ex vasto autem isto opere non nisi pars quædam lucem publicam adspexit, inscripta: *De Jure Lusitano* Tomus I. in tres Tractatus divisus, quorum primo de gravaminibus: Secundo de Securitatibus, tertio de inquisitionibus tractatur, proditque typis Conimbricensis anno 1645. in folio ζ). Huic subnectimus *Joannem Matthiam* (vel, ut alibi audit, *Martinez*) *DA COSTA*, Lusitanum itidem, Juris Utriusque Doctorem & in Olyssiponensi suprema Curia Causarum Patronum. Is enim & Leges patrias & Fori praxin dilucide admodum pertractavit in peculiari libello, cui talem præfixit titulum: *De Domo Supplicationis Curie Lusitanæ, Olyssiponensis Magistratus stylo, supremique Senatus Consultis*. Olyssipone apud Gerardum de Vinea anno 1622. in folio; confer Nicolaum Antonium η).

§. XXXVII.

Non possum, quin Stylo *Francisci Caldas Pereira de Castro* heic prædicem *Antonium CORREAM* de *SAA*, Lusitanum quoque & Senatorem in Regio Tribunali; sic autem ille de hoc Nostro in eleganti *de jure Emphyteutico* Tractatu θ), & quidem in Epistola illius Dedicatoria; *Antonius Correa*, Jctus excellentissimus in Libros V. Ordinationum criminalis

d) *Italia sacra* volumine 9.

ε) *Polyhistoris* Lib. I. cap. IX. pag. 83.

ζ) *Nic. Antonius* in *Biblioth. Hisp. nova* Tom. II. pag. 92. b. med.

η) *Ibid.* Tom. I. pag. 565. col. 2. med.

θ) *Habetur inter ejus opera* Vol. 3. editionis *Palubeniana* quæ *Francofurti excusæ* est anno 1619. in folio 4. vol.

„nalis Fori & judicialis Aulæ quendam velut Isagogen eleganti stylo &
 „multis Rhetorum flosculis aspersam dextro omine auspicatus, post-
 „quam prælo suas vigilias commiserat, paucis paginis absolutis de-
 cessit. Dubius equidem hæret *Nicolaus Antonius* 1), qui hæc quoque re-
 censet, num unquam illa lucem adspexerint integra & perfecta, *Li-
 penius* tamen 2) impressa Olyssipone asserit, anni autem formæque nul-
 lam addit mentionem.

§. XXXVIII.

Nec inutilem Fori Lusitani Praxeos studiosis operam navavit,
 duplici insigni opere *Emanuel Mendez de CASTRO*. Olyssiponi natales
 debet, Conimbricæ Juris Cæsarei ex cathedra *Voluminis*, ut audit, Pro-
 fessor, Patronus causarum dein in Regia Madritensi Curia suprema.
 Fori patrii praxin peculiari illustrandam sibi sumsit opere, cui Titu-
 lum fecit *Præctica Lusitana*, ipsumque in V. divisit libros, alterumque ad-
 jecit utile huic argumento opus, *ducentas* nempe *quadraginta novissimas Se-
 natus Lusitani Decisiones*. Binis vicibus, quod sciam, typis impressum
 junctim opus hocce prodiit, priorem quidem editionem nec *Antonio* 3),
 nec nobis videre licuit, alteram tamen, quæ auctior priori edita est O-
 lyssipone typis *Georgi Rodriguez* anno 1621. in 4to.

§. XXXIX.

Cum Decisionum jam facta sit mentio, haut è re fore arbitror, si
 reliquos Lusitanorum, qui idem pertractavere argumentum, heic sub-
 jungam: Ex primis numerandi veniunt *Alvarus VALASCUS* & *An-
 tonius GAMA*, uterque Lusitanus. Ille, alio quoque nomine,
 VAS dictus, Jctus fuit & Antecessor primo Juris in Conimbri-
 centi Academia, Advocatus postea Curie supremæ Olyssiponen-
 sis, tandemque in eadem Senator. Scripsit edique, dum viveret, cura-
 vit *Decisionum, Consultationumque ac Rerum judicatarum in Regno Lusitaniae Li-
 brum I.* qui Olyssipone prodiit anno 1588. in folio, apud Petrum Craes-
 beck, post & Spiræ Nemetum apud Bernardum Albinum 1597. in 4to.
 Item, *Questionum Juris Emphyteutici partem I.* Olyssipone anno 1591. in fo-
 lio & 1611. in folio apud Craesbeckium editam. Post ipsius obitum au-
 tem à filio *Francisco*, doctissimo itidem Jcto & Professore Coimbræ, editus

1) In Biblioth. Hispana nova Tom. I. pag. 89. col. 1. med.

2) Biblioth. Juridica, tit. Portugall.

3) In Biblioth. nova Tom. I. pag. 269. col. 1. med.

ex schedis paternis fuit *Decisionum & Consultationum Liber II.* Olyssipone anno 1601. in folio; prodire deinde ambo junctim Venetiis anno 1609. in folio, apud Juntam; Item Francofurti 1650. in folio, ut & Antverpiæ 1621. in 4to. Aliam Francofurtensem anni 1608. quoque vidi in folio in Catalogo Bibliothecæ *Didaci de Arze & Reinoso* num. 390. inter Jctos. Idem & *Franciscus* filius quoque edidit postumum Patris fœrum, *Praxim Partitiorum & Collationum inter hæredes.* Olyssipone anno 1605. & Venetiis 1609. in folio. μ)

§. XL.

Iste vero, (*Antonium* puto de *GAMA*) Jctus fuit, sodalis olim in Hispanorum Collegio Bononiensi, unde *Joannes III.* Portugalliæ Rex ad gerendam Rempublicam eum evocavit, Senatoremque Regiæ Curiæ Olyssiponenfis constituit. Cætera Vir fuit eruditionis haut proletariæ magnique apud suæ gentis Jctos nominis, doctissimi & insignis Senatoris titulo à plurimis ornatus; celeberrimi & doctissimi Consilarii encomio eum mactat *Ignatius Lopez de SALZEDO* ν), doctissimus sacri Palatii Senator audit *Francisco de Caldas Pereira* ξ), Insignis Senator *Melchiori Phœbo* \omicron), illustris atque integerrimus Regius Consiliarius *Alvaro Valasco* π). Sed, ut ad ejus opera procedam, scripsit *Decisiones Supremi Lusitaniæ Senatus*, Olyssipone 1578. in folio, apud Emanuelem Joannem, Francofurti 1599. in folio; Quæ his posteriores sunt Editiones, gaudent Additionibus ac Commentariis in *Gama Decisiones Blasii Florez DIAZ de MENA*, Carrionenfis ex Legionis Regno, ac in oppido Castellæ veteris, S. Facundi nomine insigni, vulgo *Sabagin*, Causarum Patronus. Editæ illæ sunt, cum ipsis *Gama Decisionibus* hoc titulo: *Lucubrationes in Decisiones in Supremo Lusitaniæ Senatu olim decretas, & per ANTONIUM à GAMA doctissimum Senatorem digestas.* Olyssipone anno 1603. in folio, Madriti 1621. in folio, (ubi adjectus in fine *GAMÆ tractatus de Sacramentis præstandis ultimo supplicio damnatis, ac de testamentis, anatomia & eorum sepultum*, qui seorsum antea Olyssipone prodierat anno 1554. in 4to) item Antverpiæ 1650. in folio; adjectæ etiam sunt *Casparis Antonii Thesauri additionibus ad novas Decisiones Senatus Pedemontani* in editione Hamburgensi anni 1655. in 4to.

§. XLI.

μ) *Nic. Anton.* in *Biblioth. nova Parte I, pag. 49. col. 1. fin. & alii,*

ν) *In notis ad praxin Canonicam Jo. Bern. Diaz, cap. 74.*

ξ) *De renovatione Emphyteuseos Lib. I. quest. 3. num. 1. fin.*

\omicron) *Decisione 6. Tomi I. num. 9.*

π) *Decisionum Tom. I, Consultat. 3. num. 5. pag. m. 25. med.*

§. XLI.

Fortiter etiam in hac desudavit palæstra *Georgius CABEDO*, Ceto-
bricensis Lusitanus, patre natus *Michael*, Viro Nobili, [cujus celebris
itidem Jcti Epitaphium, quod in æde S. Crucis erectum anno 1577. quo
obiit, nobis exhibet, *Otto Aicher in Theatro Funebri Parte 3. Scena 4. pag.*
276. in fine, Vitamque recenset Andreas Schortus e)] Conimbricæ studia
Juris pertractavit sodalis ad D. Pauli Collegium; anno dein ætatis 32.
Reipublicæ gerendæ admotus Prætor Regius Olyssiponenfibus jus di-
xit, mutatis dein rebus in Lusitania à *Philippo II. Hispaniæ, I. Portuga-*
liæ Rege in suprema Lusitaniæ Madritensi Curia Senator constitutus
est. Idem, in quo nunc occupamur, argumentum is peculiari opere
tractavit, ita inscripto: *Præcticarum Observationum, sive Decisionum Supremi*
Senatus Regni Lusitaniæ Pars prima, seorsum hæc prodiit Olyssipone apud
Petrum Craesbeck 1602, inscripta Regi *Philippo III.* in folio; Pars secun-
da, in qua de donationibus Regiis circa jurisdictionalia & jura rega-
lia tractatur, eidem Regi nuncupata seorsum quoque Olyssipone apud
eundem Craesbeck edita est anno 1604. in folio. Junctim dein ambæ
excusæ Antverpiæ anno 1619. & 1620. in folio, & rursus anno 1635. iti-
dem in folio; Offenbachii etiam in Germania superiore recusæ anno
1610. in folio, & Francofurti ad Mœnum anno 1646. in folio, adjunctæ
que utriusque parti sunt *Arrestæ Lusitani Senatus*. Auctor hic etiam pecu-
liare & elegans admodum opusculum publicavit de *Patronatibus Ecclesia-*
rum Regiæ Corona Regni Lusitaniæ, quod Olyssipone prodiit anno 1603. in
4to, ut *Nicolaus noster Antonius* testatur c).

§. XLII.

Excipit *Cabedum Melchior PHOEBUS*, Olyssiponenfis, Juris Consul-
tus & in suprema Curia patriæ Causarum Patronus, Vir eruditissimus,
& qui inter hujus argumenti primores collocari meretur, ob editos in-
signi studio & labore exquisitos *Decisionum Senatus Regni Lusitani* Tomos
duos, quos typis excudi curavit Olyssipone anno 1572. in folio, ibi-
dem rursus apud Petrum Craesbeck anno 1619. & 1623. in folio. Mul-
tam quoque commeritus laudem est *Gabriel PEREIRA de CASTRO, Fran-*
cisci de Caldas Pereira, de quo supra filius, Braccaræ in Urbe Archi-
episcopali natus, Ordinis Sancti Christi Eqves, & post obita varia in
Republica patria munia Curia Olyssiponenfis Senator, (vernacule,

ut

e) In Bibliotheca Hispana Tomo III. classe 2. pag. 509. seq.

c) In Biblioth. nova Hisp. Tom. I. pag. 411. col. 1. med.

ut supra dictum, *Desembargador* audit *dos agravos da Caza da Supricaçãno*) *Juridica*, *judice Antonio nostro*, τ), solide & cum *judicio*, *Musica*, quorum adprime gnarus fuit, summa elegantia & majestate carminis tam popularis quam latini tractavit. Illuc faciunt *Decisionum Supremi Senatus Portugallia liber I.* Olyssipone editus anno 1611. in folio, seu, ut a libi legi, 1621. item *de Manu Regia Tractatus*, in quo omnium *Legum Regiarum*, quibus *Regi Portugallia in causis Ecclesiasticis* cognitio est ex *jure*, *privilegio*, *consuetudine*, seu *concordia*, *sensus* & *vera decidendi ratio* aperitur, qui *liber Philippo IV.* Hispaniæ *Regi* inscriptus prodiit Olyssipone anno 1622. in folio.

§. XLIII.

Sed Theologum quoque in hanc scenam adducimus. *Benedictus* is est *PEREIRA* Borbensis Lusitanus, ex Jesuitarum sodalities, *Benedicti Fernandi* celeberrimi in *Genesin* Commentatoris ex sorore nepos, *Eborensi* in *Academia* humaniores docuit literas, post & *Theologiam* ex cathedra primaria, emeriti tandem privilegiis donatus. Hic præter plurima alia *Theologici Philosophicique* argumenti etiam scripsit *Promptuarium Resolutionum universæ Theologia moralis*; cujus dein ad exemplar quoque condidit *Promptuarium Resolutionum universi Juris Lusitani*. Meminit ejus Auctor ipse in *Dedicatione*, quam libro suo *de Jure Academico* Olyssipone apud *Anton. Craesbeck de Mello* anno 1661. in folio præfixit ad *S. Mariam Virginem*. *Lipenius* equidem *Eboræ* in folio editum, qua id autem fide narret, nescio υ). *Antonius* φ) certe inter *Manuscripta* numerat; nobisque videre illud haut contigit.

§. XLIV.

Particularia nonnulla *Juris Lusitani* capita sunt qui peculiaribus pertractanda sibi sumere libris. Varias ejusmodi quæstiones elucidavit *Dominicus* *HOMEM* de *ALMEIDA*, Lusitanus, Senator *Regius Portucalensis* seu *Portuensis Tribunalis*, dein *Olyssiponenfis Curia* *Supplicum precum* (*Caza da Suplicaçãno*) post exactas alias minorum gentium *Præfecturas*; *Liber* ejus doctè satis scriptus prodiit hoc titulo: *Nonnullæ Allegationes super variis juris quæstionibus; ad praxin Fori Lusitani conductibus*. Olyssipone apud *Antonium Alvarez* anno 1641. in folio. Idem hic

τ) In *Biblioth. nova Hisp. Parte I. pag. 389. col. 1. fin.*

υ) In *Biblioth. Juridica Tit. Portugallia.*

φ) In *Biblioth. Hisp. nova Appendice Tom. II. pag. 284. col. 1. & 2.*

hic Auctor quoque, *Nicolao Antonio* teste χ) scripsit *Analysin Excellentiarum in jure numeri quinarum*, qui liber ob argumenti raritundinem commendari meretur, eique allegationes illæ adjectæ, & simul cum ipso prodire.

§. XLV.

Materiam debitorum, ærisve alieni ad Leges Romanas, Castellanas Lusitanasque examinandam ac illustrandam peculiari quoque opere sibi sumsit *Ludovicus SANCHEZ de MELLO*, Lusitanus, Jure Consultus, & Olyssipone primum, post Hispali & Malagæ Prætoriorum Advocatus; Libri Titulus hic est: *De induciis debitorum à Creditoribus suis, aliisque personis concedendis, vel non, ad Justinianum Cæsarem in Libro ultimo Codicis Qui bonis cedere possint, & municipales Leges Regni Castellæ & Lusitanie*. Malacæ anno 1642. in 4to. Hoc & in opere Auctoris *singularium Responsorum*, itemque *singularium Quæstionum* libros à se conscriptos memorat, *Nicolao Antonio* teste ψ), qui & Poëtam hunc nostrum excelluisse asserit, tribuens ei lingua vernacula scriptum hoc titulo librum: *Invektiva Poëtica contra cinco vicios sobervia, invidia, ambicion, murmuracion y ira, y elogios de las virtudes contrarias*. Malacæ anno 1641. in 4to.

§. XLVI.

Præxin Fori Lusitani quod attinet, sunt, qui & de illa sat vastos nobis reliquere Commentarios; Principem inter illos locum sibi vendicat *Benedictus AEGIDIUS* seu *GIL*, ex Pace Julia, vulgo *Beja*, haut ignobili inter Lusitana municipio oriundus. Juris Consultus & Causarum in Urbe, ac Curia Olyssiponenſi Patronus, Vir, ut judicio verbisque utar *Nicolai Antonii* ω), magis adhuc Christianis virtutibus, quam civilis doctrinæ merito, & operum in lucem ab eo editorum posteritatis memoriæ commendandus. Elogium ei debitum quoque suspendit *Georgius Cardoso*, Lusitanus ipse clarissimi nominis α), *Isidoro item da Luz* ob doctrinam & pietatem laudatissimus β), obiit die 6. Maji 1623. Scripta ejus varia sunt, Juridici inprimis, ut & Theologici argumenti. Præcipua illorum sunt *Commentaria in Leg. EX HOC JURE. S. π. de Justitia & jure, seu de uni-*

Bb

versa

χ) *Biblioth. Hisp. novæ Supplem. Tom. II. fol. 673. col. 2.*

ψ) *In Biblioth. Hispana nova Tom. II. pag. 50. col. 1. med.*

ω) *In Biblioth. Hispana nova Tom. I. pag. 161. col. 2. med. & Tom. II. pag. 285. col. 1. princ.*

α) *In Hagio-logio Lusitano ad d. 4. Maji.*

β) *Ordinis SS. Trinitatis Monachus Lib. III. de Conceptione, num. 1460.*

versa Contractuum materia Tractatus, duobus voluminibus editus in folio Olyssipone annis 1619. & 1621. item *Commentaria ad Leg. 1. Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis*. Olyssipone anno 1609. in folio. *Tractatus de jure & privilegiis honestatis*, ibidem apud Petrum Craesbeck anno 1618. in 4to. *Relectio Leg. Titix, si non nupserit. 100. π. de Conditionibus & Demonstrationibus*. Ibidem anno 1608. in 4to. Sed præcipuum opus, cujusve gratia Auctorem hunc in hanc scenam prodire fecimus, est *Directorium Advocatorum*, quod Praxin Fori Lusitani continet, & post Auctoris demum obitum lucem publicam adspexit, ac ab *Emanuele Mendez de Castro in Praxi Lusitana* commendatur pii magis quam docti Auctoris elogio. *Lipenius* tamen in Bibliotheca Juridica illud vivo adhuc Auctore anno nempe 1609. in 4to Olyssipone produisse vult.

§. XLVII.

Idem argumentum persecutus peculiari quoque volumine est *Antonius CARDOSO de AMARAL*, Lusitanus, ex oppido Ruivaes oriundus, Prior Sancti Laurentii, Scalabifci & Professor Juris Canonici, ut ipse se appellat in Libro, quem edidit hujus Tituli: *Summa seu praxis Judiciorum & Advocatorum à Sacris Canonibus deducta, & ipsismet conformata*. Olyssipone apud Antonium Alvarez anno 1610. in folio, ut *Nicolaus Antonius* testatur γ). *Emanuel* item *ALVAREZ PEGAS*, Lusitanus, Jctus, ac in Regio Supplicationis Olyssiponenfis urbis Senatu Causarum Patronus, edidit *Resolutiones Forenses Practicabiles*, Olyssipone apud Joannem da Costa 1608. in folio, quæ & Fori Lusitani Studiosis haut exiguum afferre commodum valet, cum haut vulgares quandoque casus Juridici ab illo elucidentur, quare nec infrequenter eorum manibus teritur, qui coram Lusitana Themide causas suscipiunt tuendas. Confer *Nicolaum* nostrum *Antonium* in Bibliotheca Hispana δ), (*trabajo, à quien toda España deve ser agrdecida,*) ut verbis utar *Josephi Gomez de Porres*, Ordinis Carmelitarum Monachi Neapolitani ε).

§. XLVIII.

Restat adhuc par Auctorum qui Praxin tum Juris Civilis generatim, tum Lusitani speciatim illustrarunt scriptis suis, alter est *Micha-*

el

γ) In Biblioth. Hispana nova Tom. I. pag. 85. col. 1. med.

δ) Tom. I. pag. 262. col. 2. med.

ε) In Prefatione Stephani Corberæ Catalonia illustrata à se editæ.

el REINOSO Lusitanus Jctus, qui *Observationes Practicas* Olyssipone curavit edi anno 1625. quod equidem opus videre nobis non contigit, sat fida tamen Antonii nostri fide id heic recensemus §). Alter est Thomas VALLASCO seu VAS Alvari supra laudati num filius num consanguineus, ignoratur, id certo scimus cum Antonio nostro η), Lusitanum fuisse, & Portucalensem seu ex Urbe Porto oriundum, Juris-Consultum item ac in patriæ Urbis Curia Causarum Patronum. Haut vulgares sunt, quas in praxi Fori animadversiones collegit, edique sub *Allegationum super varias materias titulo* curavit Porto anno 1612. in folio. Dolendum tamen serio, non ad colophonem perduxisse Auctorem opus istud, cum præter primum ejus volumen nil hæctenus lucem publicam adspexerit.

§. XLIX.

Prætoriorum, Tribunaliumve inprimis Lusitanorum qualitatem, methodumque in illis procedendi, Senatorumque officium haut injucunde nec inerudite profecutus est libello, cui lepidum præfixit titulum, *Don Gaspar de SEIXAS VASCONZELOS*, Lusitanus, Ordinis Sancti Christi Eques, Olyssiponensis ortu; Libri autem istius inscriptio talis est: *Trofeos de la paciencia Christiana, y reglas, que deben observar los supremos ministros de las Audiencias*; Lusitane primum ediderat illum Auctor, ipseque dein in Castellanam traduxerat Lingvam; Prodiit autem Madriti anno 1645. in 4to; multisque illud, (Antonio teste §), profecutus est laudibus Franciscus Emanuel, fortunæ illud ludibrium, Centuriarumque Epistolicarum Auctor ι). Nec graviora nonnulla Jurium, præxeosque Lusitanæ momenta intacta reliquit in eleganti Variorum thematum Juris libro *Gundifalvus MENDEZ de VASCONZELOS & CABEDO*, Michaelis, Senatoris Regii Filius, Olyssiponensis, & ex Professore Juris Conimbricensi Domus Supplicationis, quæ Olyssipone est, Senator, dein & apud *Clementem IIX.* Pontificem Portugalliæ Negotiorum Actor, Eborensis Doctoralis Canonicus & utriusque Signaturæ Referendarius, prout ex *Andrea Schotto* κ) refert *Nicolaus Antoni-*

Bb 2

us

§) In Biblioth. Hispan. nova Tom. II. pag. 114. col. 2. med.

η) Ibidem pag. 255. col. 1. med.

§) In Biblioth. Hispan. nova Tom. I. pag. 408. col. 2. med.

ι) Centuria III. Epist. 35.

κ) Bibliotheca Hispana Tomo III. classe 2. pag. 509. seq.

us λ). Prodiit opusculum illud *Diversorum Juris argumentorum Libri III.* inscriptum, Romæ anno 1596. apud Dominicum Bafam in 8vo.

§. L.

Tandem & recenseri heic possent Scriptores, qui de Juridico & que ac Politico Regni Portugalliæ statu, Regum de Legibus, Foris privilegiiisque Regni Civibus incolisque custodiendis, fartis tectisque, conservandis, jurejurando, Magnatum in Comitii seu Cortes suffragiis, aliisque rebus commentati sunt, verum cum idem fere hic obtineat his in rebus modus, qui Castellæ Regnis familiaris est, paucioresque sint, qui hæc peculiariter illustrare fuerint conati, silentio eos prætere præstat; tamen memorandum nobis est par Auctorum, qui præcipue de hoc argumento commentaria edidere; Alter est Emanuel Severinus de FARIA Eborensis Metropolitanæque patriæ Cantor, qui *Discursos varios politicos* conscripsit, quorum primus *de la asistencia del Rey en Lisboa* multa adprime huc facientia continet; prodire illi junctim numero 7. Eboræ apud Emanuelelem Carvalho 1624. in 4to. Idem & *Noticias de Portugal* 2. voluminibus composuit, quæ Manuscripta adhuc inter locum habent. Alter est Joannes Salgado de ARAUXO, Lusitanus ex oppido Monçon Dioecesis Bracharenfis, primum D. Laurentii de Souropirez, post Peræ Abbas ac Protonotarius Apostolicus, qui Ideam justî principis exemplis Regum Portugalliæ exhibere volens scripsit, *Ley Regia de Portugal*, cujus tamen non nisi pars prima lucem vidit, Madriti 1617. in 4to, ut reliquos taceam.



SECTIO XIII.

DE

PRÆTORIIS SEU CANCEL-
LARIIS HISPANIÆ.

§. I.

§. I.

EXacto igitur, quod Legibus Hispaniæ Lusitanizque statutum erat, penso, reliquum nunc est, ut adyta perlustremus, unde sacra Themidos Hispaniæ oracula promunt ejus Antifistes. Prætoria innuo, vel si mavis, *Audiitoria*, aut si cum vulgo loqui amas, *Audiencias* seu *Chancillerias*. Ante omnia nil moramur aniles illas *Floriani de Ocampo*, gravis cætera Historici sedulique & sagacis Antiquitatum indagatoris fabulas; is quippe à Rege jam *Abide* annos ante natum Christum 1080. Leges Hispanis datas, septemque in hoc regno ab eodem constituta Prætoria seu Cancellarias asserit (u). Berofinas certe hæc sapiunt dapes, & reliquorum Annianorum fragmentorum, ad instar à Viris doctis merito exploduntur; Nos certius multo figimus pedem in Romanorum ævo, qui potentibus subactam armis domuere, & per plura secula rexere Hispaniam.

§. II.

Quid vero *Conventus Juridici* (hac enim voce indigitabant illi Prætoria ista) Romanis venerit, nemo scire magis elegantiusque explicat *Theophilo* in Paraphrasi Græca Institutionum Juris Justiniani, cujus verba v) ex latina *Jacobi Curtii* Brugensis Jcti interpretatione hæc sunt: „*Συνέδριον* seu Concilium est Confessus certorum Virorum statis anni diebus coëuntium. Habebatur autem hoc Concilium non Romæ tantum, sed & in provinciis. Coibant autem viri illi tempore *Conventus*. Et quid est *Conventus*? Est certum statumque tempus litium dirimendarum gratia inventum. Nam Romani, cum totum fere annum bellis gerendis occuparentur, certo quodam tempore cum hiems eos & hibernæ tempestates sub pellibus agere prohiberent, quoniam, ut in communi vita, sine litibus controversisque esse non poterant, omissis armis judiciis vacabant, & multos eam in rem constituebant, ut judices, ut ambiguas ipsorum causas dirimerent, qui *Recuperatores* vocabantur, quia per eos unusquisque debitum sibi recipiebat. Tempus autem illud à *conveniendo conventus* dictum est, conveniebant enim eo tempore & Judices & litigatores &c.

§. III.

Dixeris equidem, ex his *Theophili* verbis non locum Juri dicun-

Bb 3

do

u) *Coronica General de España Lib. I. cap. 45. fol. 76. pag. 2.*

v) *§. 4. Inst. quibus ex caus. manumitt. non lic.*

do dictum, sed tempus Conventum celebrandi indicari, verum recte ab eruditissimo Hispanarum Antiquitatum investigatore *Roderico Caro* Hispalensi Jcto ζ) animadversum est, & loco Conventus decursu temporis vocem istam fuisse adplicatam, eadem, qua Palæstra & lucta audit, & luctæ arena, & Naumachia ac Theromachia & pugnis navium, bestiarumque, & earum locis adaptatur, ratione. A Romanis ergo universæ, quam subegerant, Hispaniæ Provinciam in Conventus distinctam fuisse, cum *Plinio* o) nos edocent Geographi veteres fere omnes, qui sequentes numero XIV. enumerant Juridicos per Hispaniam conventus :

In Citeriore Hispania, quæ & Tarraconensis audit :

- | | |
|----------------------|--------------------|
| I. Tarraconensis | IV. Cluniensis |
| II. Cæsaraugustanus. | V. Asturicensis. |
| III. Carthaginensis. | VI. Lucensis, & |
| | VII. Braccarenfis. |

In Ulteriore Hispania, & quidem Lusitania

- | | |
|-------------------|--------------------|
| III. Emeritensis. | IX. Scalabitanus & |
| | X. Pacensis. |

In Bætica autem

- | | |
|-------------------|---------------------|
| XI. Hispalensis. | XIII. Astigitanus & |
| XII. Cordubensis. | XIV. Gaditanus. |

Horum quisque Præfide, qui Quæstor, Consul, Pro-Consulve esse poterat π), regebatur; Legatus autem proprie vices Prætoris gerebat, prout hæc omnia fusius apud Magistratum Romanorum Scriptores, qui aliquoties junctim editi prostant, reperire licet. Quæ Hispaniam adtinent, pro dignitate rei illustrata dedit *Ambrosius Morales* gravis ille Hispaniarum Antiquarius ς).

§. IV.

Perstitit diu ea regiminis jurisque dicendi apud Hispanos ratio, &

ζ) *Antiguedades de Sevilla* Lib. I. cap. 8. fol. 12. col. 3. & 4.

o) *Histor. Natural.* Lib. III. cap. 1. ubi consule *Solinum Salmasti*.

π) *Leg. I. π. de officio Præfidis.* Conferri omnino merentur Jcti, qui *Commentarios ad Tit. IX. & seqq.* Lib. I. π. conscripserunt.

ς) *Coronica General de España* Lib. IX. cap. 32. fol. 293. lit. B.

& sub Gothorum quoque aliquem conservavit vigorem imperio; Successu tamen temporis sub Castellæ Legionisque Regibus in Conventuum istorum locum subrogata fuere Prætoria seu Cancellariæ, quæ hodiernum illic terrarum vigent. *Audienzias* vulgo seu *Chancillerias Reales* audiunt, numero autem priscis illis impares sunt, multo quippe pauciores, & ad duorum saltem reducta numerum. Antequam vero speciatim verba de iis faciamus, earumque originem statumve enarremus, placet & vocis, & rei uberiolem dare Lectori explicationem, ut quid hodie Prætoriorum vel Audientiarum nomine Hispanis veniat, penitus ediscat. Elegantius autem doctiusque id à nobis fieri nequit, quam incomparabilis *Didaci de Covarruvias* & *Leyva* (quem nominasse, cujusque usum esse suffragiis est causam vicisse,) verbis. Sic autem ille (σ):

Cæterum Castellæ Rex, ut litigantium subditorum commodis &, expensis consulere, & ne passim cogere, Regem ipsum sequi, omnes hi, qui appellatiõis causa aut querelæ, seu pro jure exigendo Regiam Curiam adirent, ac subinde, ut summus ejus Senatus &, Consiliarii ejusdem tot alioquin negotiis impediti, quæ brevem ac, celerem expeditionem exigunt, commodius Regimini Republicæ, vacaret, duo constituit itidem Regia Prætoria, unum *Pintia*, alterum *Granata*, quæ quidem Prætoria *Curia Regia* adpellantur.

§. V.

Ad hæc vero Prætoria, *pergit idem*, causæ appellatiõnum & omnes aliæ regulariter, quæ ex Legibus hujus Regni ad Curiam Regiam deferri possunt, & deferendæ sunt, jure quodam ordinario deferuntur, quibusdam negotiis exceptis, quæ Regio supremo Senatui ejusque summis Consiliariis excipiuntur. Dicuntur tandem, hæc Regia Prætoria vulgo *Audientia Regales*, latine dici caste poterunt *Auditoria*. Nam *Auditorium* locus est, ubi causæ audiuntur, &, lites judicantur. τ) *L. 54. §. un. π. de re judicata, L. 22. in princ. π. ad Trebellianum, L. 18. §. 2. π. de minoribus L. Lecta est in Auditorio, 40. π. de rebus creditis; Quin & in sacris υ) ejus fit mentio, in latina Bibli-*
orum

σ) *Præcticarum questionum, Tomo II. Operum habentur, cap. 4. pag. m. 380. col. 1. med.*

τ) *Conf. Alciatum, aliosque Commentatores ad istas LL.*

υ) *Actorum Apostolor. cap. XXV. vers. 23.*

„ orum versione. *Cancellaria* etiam adpellantur à Cancellario, qui
 „ Princeps olim fuit in Curia, & Præfectus summus Regii Prætorii &c.
 „ & Cancellariæ hæ Regis verbis responsa faciunt suppliciter adeunti-
 „ bus, & jus reddunt litigantibus, antistitesque in plerisque æquitatis
 „ censentur. Denique Curia Regis sunt, ac sub Regio nomine &
 „ sigillo literas decernunt super rerum judicatarum executionibus,
 „ & super aliis rebus, quæ ab illarum Prætorio examinantur & defini-
 untur. Hæc *Covarruvias*.

§. VI.

Hodie ergo non plura in Castellæ Regnis habentur Prætoria, bi-
 nis illis, PINCIANO nimirum, seu VALLISOLETANO, & GRA-
 NATENSI. Prius fundatum dicitur circa annum 1442. id quod sub
Joanne II. Castellæ Rege factum oportet, quamvis nec in *Ferdinandi Pe-
 resii de Guzman* Chronicis seu vitæ ejus Regis historia, nec apud Epi-
 tomatorem ejusdem *Josephum Martinez de la Puente* ullum ea de re ve-
 stigium extet. Edoceamur tamen istud à *Roderico Mendez Silva* æque ac
P. Claudio Clemente, hoc in opere Chronologico Φ), isto in Poligraphia
 Hispaniæ χ) teste. Addit hic, primum in Curia hac Vallisoletana,
 Præsidentem extitisse *Alphonsum de Fonseca & Azevedo*, Hispalensem primum
 post Compostellanum Archi - Episcopum Patriarchamque Alexan-
 drinum. Consuli & de hoc argumento possunt *Lucas* seu *Lucius Mari-
 neus Siculus* Ψ), & *Aegidius* seu *Gil Gonzalez Davila*, celebex uterque Hispa-
 narum Rerum Historicus ω).

§. VII.

Notari tamen meretur, quod ex *Didaco de Colmenares Segobienfi*
 Canonico, fidoque admodum patriæ Historico α), animadvertit modo
 laudatus *Rodericus Mendez Silva* β), claruisse jam in Segobienfi Urbe anno
 1388. Regiam Castellæ Cancellariam, quæ tunc non nisi unica erat, Sta-
 tusque Regni, cum Comitia in urbe *Birbieſca* celebraret *Joannes II. Ca-
 stel-*

Φ) *Tablas Cronologicas de España pag. 140. col. 2. edit. noviss.*

χ) *Poblacion General de España fol. 13. col. 1. edit. noviss. 1645.*

Ψ) *In de rebus Hispaniæ memorabilibus libris, ad dictum annum 1442.*

ω) *In Theatro Ecclesiastico, Tit. Compostella. Tom. I. pag. 80. princ.*

α) *Historia de la Ciudad de Segovia Cap. XXVI. §. 11.*

β) *Poblacion General de España fol. 14. col. 1.*

stellæ Rex, supplices ad ipsum dedisse preces, ut Cancellariæ isti in mandatis daret, alterum anni dimidium in veteri Castella, alterum in nova exigere dirimendis litibus, nullum autem precibus istis apud Regem fuisse locum, à quo cautum tunc fuisse asserunt, ut continuo Curia illa in Segoviensium resideret urbe, Consiliariis, qui *Oidores* vulgo audiunt, constitutis sequentibus Jurium Doctoribus, *Alvaro Martinez, Didaco del Corral, Roderico Bernal, Petro Sanctii, Gundisalvo Mero, Arnoldo Bonal, Petro Lupi, Alphonso Roderici, Antonio Sanctii & Didaco Martinez*; Paululum diversus heic à *Colmenares* est *Alphonfus Lopez de Haro* in egregio Magnatum Hispaniæ Genealogico opere γ) qui illud anno demum 1390. factum statuit, Regemque in ista tunc Curia quinque, ut vocant, Prælatos seu Clericorum ex ordine viros, duos Nobiles, quorum alter prædictus erat *Didacus del Corral*, & septem Doctores constituisse *Oidores* seu Consiliarios asserit. Enata hinc mihi est suspicio, ex illa dein Segoviensium urbe forsan translata *Pinciam* seu *Vallisoletum* (*Valladolid*) Curiam Regiam anno 1442. fuisse.

§. VIII.

Nec id omittendum est, *Ferdinandum & Elisabetham* Reges Catholicos de emendandis, qui crebriores tunc in illa Pinciana Curia occurrebant, abusibus serio cogitasse. Testem ejus rei luculentum satis producimus *Stephanum Garibay & Zamalloa* δ), gravem Rerum Hispanarum Commentatorem, qui expressis affirmat verbis, jam laudatos Reges, cum circa anni 1487. principium Salmantina degerent in urbe, Curiam istam ex Vallisoletana eo transferre curasse, & in ipsa Regia, ubi commorabantur, domo constitui, quo propriis defectus ejus, modumque administrandi justitiam intueri oculis possent. Assentitur *Garibayo Claudius Clemens* tamen ab ipso alius, quod in annum 1489. gesta hæc rejiciat ε). Quin & noviter instauratam, emendatamve hanc Curiam anno 1501. ab eodem *Ferdinando* Catholico fuisse idem evincit *Clemens* ζ). Anno dein 1601. iterum mutatæ hujus Curia fuere,

Cc

fedes,

γ) *Nobiliario Genealogico de los Reies y Titulos de España Tomo II. Lib. X. fol. 526. col. 2. med.*

δ) *Compendio Historial de España Lib. XII. cap. 31. fol. 1340. med.*

ε) *Tablas Cronologicas de España, Seculo XV. pag. 140. col. 2. med.*

ζ) *Ibidem Seculo XVI. princ. pag. 143. col. 2.*

sedes, ipsaque, cum Aula Regia Madrito Vallisoletum cederet, Methynniam, seu *Medinam Campi* translata est, inde Burgos dein veteris Metropolitim Castellæ, abiit, tandemque anno 1606. cum Aula Regia remearet Madritum, patrias, Vallisoletanas scilicet, repetiit sedes n), ubi hodiernum sedem stabilem perennemque fixit.

§. IX.

Constat Tribunal hocce Supremum seu Curia Regia Præsidente, sedecim Senatoribus seu Consiliariis, quos *Oidores* adpellant, duobus Fiscis Regii Curatoribus, seu *Fiscales*, ut vulgo vocant, quatuor item Ministris Regiis *Alcaldes de Corte* dictis, & tribus Nobilium, *Alcaldes de Hijosdalgo*, Fiscis item Curatore & Judice Supremo, (*Fiscal y Juez Mayor de Biscaya*) Biscaino, ut reliquos minorum gentium ministros omittam. Conferatur interim sapius jam citatus Rodericus Mendez Sylva §). Prolixus autem heic esse, possem in enarrandis cujusque muniis, & Jurisdictione hujus Tribunalis explicanda, sed cum *Alphonfus de Azevedo*, quem superius laudavimus, ad amussim ea omnia fuerit executus, epitomenque quandam ex eo nobis dederit Collector Reipublicæ Hispanicæ, quæ inter Elzevirianas habetur, supervacaneum id heic repetere puto; Habentur &, inprimis, quod novissima hoc tempore, & factas in illo circa Prætoria hæc Constitutiones adtinet, earum permultæ in ultima Legum Castellæ compilatione, quæ anno 1640. lucem vidit, & à nobis quoque est recensita, quo Lectorem ablegamus, & ad alteram nunc convertimur Curiam seu Prætorium Regium.

§. X.

Granatense illud est, seu, ut olim audiit, *Ciudad-Realense*. Primordia illud refert sua ad *Ferdinandum & Elisabetham* Reges Catholicos, qui in urbe Civitatensi, vulgo *Ciudad-Real* Curiam istam, primi-

n) *Ibidem* pag. 149. conf. *Mariana Historia General de España* Tomo II. fol. 376. col. 2. edit. noviss. 1678.

§) *Poblacion General de España* fol. 14. col. 1.

primitus collocaverant, anno 1494. jurisdictionem ejus extendendo ad universum illum tractum terrarum, qui Flumine Tago à boreali sejungitur Hispania ad Portugalliz usque limites; persistit & hæc Curia in Civitatenſi urbe per integrum XI. annorum spatium, videlicet usque dum anno 1505. in ereptam noviter Maurorum manibus & jugo Regiam Granatensem transportaretur ab eodem augustissimo *Ferdinando*, ubi in hodiernam usque viget lucem. Primus ejus memoratur Præses *Alphonsus de Carillo*, Episcopus primum Catanensis in Siculis, post Abulensis. Testes hujus rei profero *Stephanum Garibayum* 1), *Aegidium Gonsalez Davila* 2), *Rodericum Mendez Silvam* 3), *Claudium Clementem* 4), qui tamen in annum 1491. foundationem Regiæ hujus Curia rejicit. Constat autem iisdem penne, quibus Vallisoletana, Ministris, eodemque illic modo, quo Pinciaz, in justitiæ proceditur administratione. Id solum addi meretur, Epistolam Regiam, qua ex Civitatenſi in Granatensem urbem transferri Curiam hanc mandatum est, scriptam fuisse in urbe Toro ad d. 8. Februarii, anno 1505. & haberi in vetusto Ordinationum Curia hujus mox laudando volumine, num. I. pag. 2.

§. XI.

Quod Statuta ac Ordinationes spectat utriusque horum Prætoriorum, & primo quidem Vallisoletani, prodire illa typis impressæ Pinciaz anno 1566. in folio; nobis etiam manu exaratas illas videre contigit in amplissima Parisiensi Bibliotheca Regia, in volumine in folio, quod in Catalogo numero 10516. recensetur. Granatenses prodire primum collectæ jussu & auctoritate Senatus ipsius anno 1551. impressæ in Urbe Granata, una cum Repertorio ad alphabeti seriem digesto, hoc præfixo volumini titulo: *Cedulas, provisiones, visitas y Ordenanças de los Señores Reyes Catolicos y de sus Magestades, y Autos de los Señores Presidente y Oidores, concernientes à la facil y buena expedicion de los negocios y administracion de justicia y Governacion de la audiencia.*

C c 2

Real

1) *Compendio Historial de España Lib. XIX. cap. 4. pag. 1382. fin.*2) *Theatro Ecclesiastico Tomo II. fol. 287.*3) *Poblacion General de España cap. 30. fol. 23. col. 4.*4) *Tablas Cronologicas de España pag. 142. fin. § 144. col. 1. med.*

Real, que reside en la Ciudad de Granada. Idem quoque Senatus Granatensis anno 1601. noviter correctum emendatumque Ordinationum hujus Curia Systema edi curavit in folio. Prodiit etiam anno 1670. Civitatis Granatensis Ordinationum Statutorumque volumen à Senatu Curia ejusdem publicatum, hac cum inscriptione: *Ordenanzas, que los mui ilustres y magnificos Señores Granada mandaron guardar para la buen Governacion de su Republica*, (auctior multo est hæc editio priori, quæ anno 1552. prodierat) Granatæ apud Franciscum de Ochoa 1672. in folio. Decisiones etiam Granatensis hujus illustris Senatus duobus voluminibus edidit celeberrimus Jctus, *Joannes Baptista* de LARREA, cujus non absque debitis laudibus supra in Biscainis Legibus meminimus. Prodiere illæ typis Lugdunensibus anno 1636. in folio, & iterum Turonii in Gallia 1648. in folio.

§. XII.

Quartum Hispaniæ Prætoriorum seu *Audientiarum Regalium*, (tertium enim, quod Gallæciæ est, supra peculiari post Biscainos capite pertractavimus) est NAVARRICUM seu Navarra Regni, quod sedem in Pampilonensi fixit urbe, de quo quid dicam, habeo plane nihil, nec ejus Ordinationes ac pragmaticas videre vel Manuscriptas vel typis impressas mihi licuit. Eodem autem, quo reliqua tria Prætoria, causas tractare modo, certum est. Nimis etiam prolixus forem, si & reliqua Hispaniæ Auditoria seu Prætoria minora, quæ in quovis fere territorio reperiuntur, prolixius hic persequi vellem. Quin & Domitianeum agerem laborem, si singularum Urbium oppidorumve statuta & jura municipalia, quorum nonnulla typis impressa sunt, plurima autem inter Manuscripta asservantur, heic recensere vellem; quare nil addo coronidis loco, quam pauca verba de primis, ut loquuntur, instantiis; in modo nempe processuum ordinariam causæ cognitionem seu primam instantiam habet Judex ordinarius in quolibet oppido & pago (*el Juez ordinario*) in Urbibus vero & muni-

municipiis Corrector, (el *Corregidor*), qui à Rege ejusve Senatu in Civitates mittitur, & in oppida Regia, ac primam litis cognitionem exercet; controversia autem adhuc versatur inter Doctores, num item possint Nobiles & Domini oppidorum tales constituere Corregidores, nec decisa adhuc res hæc sub iudice adhuc est. Ab illis dein Judicibus Ordinariis ad summum quoddam Tribunal (de quibus jam locuti sumus, appellando devolvitur, vel etiam ad supremum Castellæ Senatum Regium, si res est, quæ huic soli competit iudicanda) itur, prout prolixius hæc omnia deducunt Doctores, qui de praxi Fori Hispani commentati sunt, & prolixius à nobis jam supra peculiari capite recensiti fuere. Conferantur interim *Covarruvias* v) & *Alphonsus Azevedo*, ac, qui hunc excerptit, collector Reipublicæ Hispanæ, quæ inter Elzevirianas est.

v) *Præcticarum Questionum cap. 4. toto.*

F I N I S.



EPILOGVS.

Sisto tandem calamum, Benevole Lector; Tui nunc est, opellam hanc pro Tuo captu nigro albove notare lapillo, habent enim sua fata libelli. Fateor equidem, admodum multa adhuc desiderari in hoc opusculo jure posse, si ad amissim omnia à me exigantur. Verum, si hominem peregrinum, exquisitori librorum apparatus destitutum, & longissime ab Hispania remotum consideres, facile spero, condonabis, quidquid minus recte dictum judicatumve à me reperies. Sed & hoc Te monitum volo; Animus erat, & de Jure Ecclesiastico Hispanico, Decretis Conciliorum Synodorumque, privilegiis Clericorum, eorumque juribus, aliisque huc pertinentibus; De Nobilitatis item Magnatumque Hispaniæ juribus, privilegiis, Majoratum doctrina, Hidalguia, aliisque; De jure item Maritimo Legibus & libris eo facientibus, tandemque de Regnorum, quæ in Italia Hispanis parent, & utraque India, Legibus, earumque historia prolixius in hoc opere agere, sed temporis angustia, Bibliopolæ desiderium, Patronorumque ante omnia jussus colophonem ut nunc imponerem, imperarunt; si tamen æqua hæc susceperis mente, est quod Partem alteram hujus operis, volente Deo, ali- quando Tibi videre liceat.

Bene vale!



